Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
13 A
12

M

THESAVRVS EV NYMI PHILIATRI, DE REMEDIIS SECRETIS,

Liber Phyſicus, Medicus, & partim etiã Chymicus, & œconomicus in vinorũ diuerſi ſaporis apparatu, medicis & pharmacopolis omnibus pręcipuè neceſſarius.

Quem præter hæc quæ antea prelo commiſſa fuere, quàm plurimis fornacum figuris & auximus & illuſtrauimus.

LVGDVNI,

Apud Antonium Vincentium.

M. D. LV.

ARGVMENTVM.

DE remedijs ſecretis [illegible]bruminſcribere placuit, quòd de il[illegible]e[illegible]icamentis doceat, quæ non integra & in ſ[illegible]bſtantia ſumuntur, aut applicantur. ſed puriore ſui parte, hoc eſt liquoribus, aquis, oleis aut ſuccis ſecretis ſiue abſtractis per deſtillationem, aut alios modos artificioſos. Deinde etiam quod ſecreta, arcana, et pauciſſimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam myſteria occultabant, contineat quàm plurima. Non ſolùm autem de medicamentis iſtis ſingulatim & empiricè tractat, ſed logicè etiam ac methodicè, hoc eſt de præparationibus & compoſitionibus eorum in genere. Hæc lucubratio noſtra ſi approbata fuerit viris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri æditionem de experimentis & raris quibuſdam remedijs, quæ integra vel in ſubſtantia ſua vſurpantur.

12. 13. A. 12

CLARISSIMO VIRO D. NICOLAO

Zur Kinden Bernenſi, Euonymus Philatros.

S. D. P.

HVnc de ſecretis remedijs ſiue librũ ſiue cẽtonẽ, quẽ partim ex libris diuerſis, excuſis, manuſcriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, trãſtuli, in ordinẽ digeſſi: partim ex obſeruationibus proprijs confeci, tuo imprimis nomini, clariſſime Nicolae, inſcribere uolui: quoniam & in bonis literis te excellere, nec earũ cultum per magiſtratus honorẽ, quem in clariſſima Reipubl. Bernẽſis ditione Sabaudica geſſiſti, tibi imminutũ eſſe, & bonos ſtudioſosq́ homines ſumma humani-

 tate

tate ac beneuolētia te dignari: & de hac
præcipuè rei medicæ parte, quæ circa ſtilla
titios plātarū liquores uerſantur, iudiciū fer
re poſſe, iandudū cognoui. A quo tēpore
etſi nulla familiaritas propter locorū in-
terualla tecū intercedere mihi potuit, ſem
per tamē nō ſolū maximi te feci, ſed etiā
amaui ſummoperè, ita ut ſæpe huius ani-
mi, quo erga te afficior declarādi, occaſio
nē quæſiuerim. Quod ſi id in præſentia
cōmodè facio, eſt quod gaudeā & gratu-
ler mihi, ſin minus, tu tamē uoluntatem
noſtrā boni conſules: & quicquid pro iu
dicio tuo & experiētia, quibus plurimū
potes tum alijs tum his in rebus, emendan
dum aut quouis modo mutandū deprehē
deris, admonebis me, ſi me amas, quàm
liberrimè: ſi quid etiā his noſtris adijcere
de tuo poteris, quod nō dubito, id quoque
candidè, ingenuè, ac liberaliter ut faciā
per illū quo te proſequor amorē & publi
cam rei medicæ ſtudioſorū utilitatē, etiā
atque etiā te oro. Vale quàm fœliciſſime.

CAPITA PRAE-ſentis libri.

Præfatio, pagina. 1
De deſtillatione eiuſque differentijs in genere. 18
De viribus liquorum deſtillatorum in genere 24
De multiplici vſu liquorum deſtillatorum 33
Forma purgandi aquas turpidas 35
De balneo Mariæ in genere, & de ijs deſtillationibus 36
Egregiæ quędam aquæ ſimplices in Balneo Ma. deſtillatæ 46. & 87
De vaſis & inſtrumentis diuerſis ad deſtillationem pertinentibus 90
De materia vaſorum ad deſtillandum 100
De fornacibus 104
Vaſa quomodo claudãtur 108
De præparatione ad deſtillationem 110
De rectificatione liquorum deſtillatorum. 117
Deſtillatio per filtrum 119
De aqua ardente ſeu aqua vitæ ſimplici, eiusq; viribus & vſu multiplici 120
De viribus aquæ vitæ ex libro Arnoldi

 de Vi

de Villa noua,qui de aqua vitę inſcribitur 128
De ijs quæ arida deſtillantur in liquore aliquo infuſa 134
De quinta eſſentia remediorum 141
Quomodo extrahatur quinta eſſentia rerum omnium 145
De aqua mirabili quæ appellari poteſt quinta eſſentia frigida 156
De chelidoniæ eſſentijs omnibus extrahendis 159
Quintũ eſſe quomodo extrahatur à fructibus 166
De quinta eſſentia ex ſanguine humano,ouis,carnibus,& melle 168
De quinta eſſentia metallorum 172
De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio,plumbo,ſeruſſa 173
De aquis vitæ compoſitis 175
Aqua vitæ contra peſtem 180
Aquæ vitæ compoſitiones duæ ex Raymũdi Lulli lib.de aquis 192
De quintæ eſſentiæ à vino extractione ex Philippo Vlſtadio & Raymundo Lullo 149
Quomodo quinta eſſentia facilius 152
Quibus in locis Vlſtadius in cœlo ſuo varias quintas eſſentias extrahere doceat 155

De remedijs quæ aquæ vitæ miſcentur citra deſtillationem 194
Aquę ardentis vſus cum alijs medicamẽtis extra corpus 198
De aquis deſtillatis compoſitis 200
De aquis virtutum ſiue Aureis 209
Aquæ compoſitæ nullæ cum aceto deſtillatæ 221
Caponum aquæ 224
Aqua ex ſanguine maialis contra peſtẽ 231
De purgantibus medicamentis compoſitis deſtillatis 232
Aurum potabile 234
Aquæ aliquot compoſitæ ad oculorum affectus 241
Aquæ ophthalmicæ quædam 243
De aquis odoris 246 & 251
Aqua roſarum cũ moſcho, croco, caryophyllis, caphura &c. ex Bulcaſi. 248
Aquæ deſtillatæ coſmeticę, hoc eſt ad ornatum pertinentes 255. Ex Furnerio 250 Ex Gordonio 268
Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos 293. Dentibus purgandis 269
Deſtillatio in cineribus, vel arenis, aut ſcoria trita, &c. 275
Extemporaneus quidam modus 280
De oleis deſtillatis 285

Oleum quomodo extrahendum ſit ex aromatibus 288
Oleum, quomodo per deſtillationẽ extrahatur è lignis & ſimilibus 289
De oleis ex floribus 295
Olea ex ſeminibus & fructibus 301. & 304
Oleum ex baccis iuniperi 306
De oleis ex gũmis, lachrymis ſeu liquoribus denſatis, & reſinis 312
De oleo terebinthinę ſiue larigna reſinæ 314
De balſamo vero 328
De oleis ex animalium partibus vel excrementis 359
De oleis ex metallis, lateribus, gagate, ſuccino 360
De fomentis & ſuffitibus 444
De ſuccis quibuſdam 449. 458
De ſucco iridis & rapi, &c. 462
De decoctis 465
De vinis factitijs & medicatis 468

SVMMA PRAEFATIONIS CAPITA.

1. *De liquorum, & oleorum ſtillatitiorum inuentione.*
2. *De ſcopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfationis.*
3. *Laus eorum, qui qua optima & efficaciſsima habent remedia, communia eſſe uolunt.*
4. *Quantùm in omni re [illegible] referat.*

Præfatio.

CHymiſtica ars quã chymiã, alchymiã alkimiã, chemiam (vt Suidas,)& alchemiam vocãt multa humanæ vitæ vtilia inuenit;& in re medica quoq; mira quædã & laude digna, ſi qs rectè & diligenter paret. nam me-

dicorum & pharmacopolarũ vulgariũ, imperitia, auaritia, aut negligentia factum eſt, vt plerę quæ huiuſmodi præparationes contemnãtur: & meritò quidẽ ſi ea reſpicias quæ ipſi parãt: immeritò, ſi artem ipſam, quæ certè & pulcherrima & vtiliſsima eſt, id quod in cauſa mihi eſſe videtur cur tam diu latuerit, & ſerò admodùm vſurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunſuicenſem, qui ante annos circiter ſeptuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, vt vocãt, & liquores & olea è medicamẽtis ſimplicibus vi ignis eliciendi originem referant: ſed illi multùm fallũtur. non enim ab illo inuenta hæc ars eſt, ſed lingua noſtra Germanica conſcripta & euulgata primùm. Meo quidem iudicio tam vetus hoc inuentum eſt, quàm ipſius chymiæ, quam ab hominibus Punica ſiue Arabica lingua vſis primum celebratã & literis proditam exiſtimo, paulò poſt Grçcorum medicorum ætatem, illorum dico qui vltimi ferè ſcripſerũt, vt ſunt Aetius, Oribaſius, Actuarius, Pſellus. In Italiæ quibuſdam bibliothecis hodieq; extãt, Græcorum quorundam recẽtiorum de chymia ſcripta, & nominatim Stephani cuiuſdam philoſophi: item liber inſcriptus

ptus de mutatione metallorũ, quæ vulgò Chymia dicitur, ſiue Archymia. Auicennæ etiã de Alchymia ad Aſſem philoſophũ liber habetur. Geber nepos neſcio cuius magni Mahumethis, q veluti dux & princeps huius ſciẽtiæ celebratur, qua vixerit ætate non facile dixerim. Quanquam nõ illum primum huius artis inuentorem, ſed illuſtratorem fuiſſe exiſtimo. Hic in opere quod Summæ pfectionis inſcribitur, de deſtillatiõe in genere multa pulchrè diſſerens, varios deſtillãdi modos ferè omnibus notos eſſe ſcribit, nimirum vt vetus quoddam ſuo etiã ſeculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non ſolum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Razæ ac Auicẽnæ medicorũ Arabum, ſed etiam Ariſtotelis, Platonis & Salomonis de Alchymia ſcripta, aut certè mentionẽ eius ab ipſis factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, non quod hoc ſtudium recentius putem, ſed certe philiſophis iſtis aut ignotum aut nuſquam memoratũ. Sunt qui omnia poëtarum figmenta, & præcipue illud de vellere aureo ab Argonautis quęſito, ad chryſopœiam ſeu artẽ de mutatione metallorum argute interpretentur. Alij etiam altius aſcendũt, &

primos ſtatim à condito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui ſimpliciter antiquiſsimam faciant, deq; primis inuentoribus nihil certũ haberi aſſerant. Patauij in Italia noſtro ſeculo repertum eſt monumentum vetuſtiſsimũ nempe vrna fictilis, eum inſcriptione huius hexaſtichi.

Plutoni ſacrum munus ne attingite fures,
Ignotum eſt vobis hoc quod in vrna latet.
Nanque elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius:
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra hanc vrnam erat altera vrnula cũ inſcriptione horum verſuum.

Abite hinc peßimi ſures.
Vos quid voltis cum voſtris oculis emißitijs?
Abite hinc voſtro cum Mercurio petaſato caduceatoq;.
Maxumus maxumo donum Plotoni hoc ſacrum facit.

Rurſus intra hanc vrnulã reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, puriſsimo liquore quodã plenas, cuius virtute creditur per multos annos lucer

ternam hãc arciſſe, vt annotarũt in ſuis Antiquarum inſcriptionũ collectaneis Petrus Appianus & Bartholomeus Amã tius, Meminit huius rei Hermolaus Bar barus etiã in corollario in Dioſcoridẽ, vbi de aquis in cõmune agit. Eſt & cœleſtis aqua, inqt, ſiue potius diuina, chymiſtarũ, quam & Democritus, & Mercu rius Triſmegiſtus nouêre, modo diuinã aquam, modo Scythicum laticem appel lantes, modo pneũma, hoc eſt ſpiritũ ex ætheris natura & eſſentia rerum quinta: vnde aurum poculentum, & iactatus ille necdum inuẽtus philoſophorum lapis, & fabulum cõſtet. Hinc & arti datũ nomẽ, pſammurgicem, & myſticem: & ammophyſiam, & ſacram & maximam vocãdo, ceu literas quaſdam ſecluſas habeat, & à quibus prophanum vulgus arceri cõueniat. Hoc genus laticis: Vt arbi tror, ſignificat epigrãma nuperrimè in agro Patauino iuxta oppidulum Ateſtæ inuentum opere lareritio ac proinde fra gili, ꝑ imprudẽtiamq́ue manus ruſticæ proſcindentis ibi terram, corrupto. Cuius memoria ne pereat verba prætexuimus: [*Plutoni ſacrum munus, &c.*] vt ſupra. Itaque antiquiſsimum huius artis apud Barbaros ſtudium fuiſſe conſtat, ad

Romanos verò & Grȩcos deriuatum tar‸
dius,nec prius forte quàm Romani ma‑
gnȩ orbis parti imperitarēt: aut ſi prius
latuiſſe tamen & intra pauciſsimos ſe cō
tinuiſſe . Cicēdulæ quȩ noctu lucent,(in
quit Cardanus,) docent nos liquorē fie
ri poſſe qui reluceat in tenebris. fit autē
putrecentibus his,quæ candorē , lucem
ac perſpicuitatem ſummā habēt:& fieri
poſſe nō dubito : ſed qbus & quomodo,
adhuc mihi incertum eſt. Sed hæc ferè
extra ſcopum, niſi omnino ſublimandi
deſtillandique vt loquūtur,ratio, à chy‑
miſtica profecta,& ſimul cum ea ſemper
duraſſe videretur, noſtris verò homini‑
bus tum primùm aperta fuiſſet cum or‑
be per imperium Romanorum patefa‑
cto,aromata quoque multa, & remedia
diuerſa Europæ prius Græcisq; & Lati‑
nis incognita importari cœperūt, & po
ſtea etiā amplius cum Mauritani & A‑
rabicæ linguȩ doctrinȩque homines ma
gnam Hiſpaniæ partem tenuerūt, vnde
eruditorum aliquot libri ad nos perue‑
nerunt:& inter poſtremos,vt puto,Bul‑
caſis Benaberazerin cuiuſdam , q vbi de
præparationibus medicamētorum agit
de nōnullis quoque ſublimādis deſtillā‑
diſque docet . Eiuſdem ferè ætate Ioan.
Meſu

Meſuen claruiſſe puto, quem legimus vi xiſſe circa annum Domini 1158. Is tamẽ nõ alias deſtillatas aquas quàm roſarum & abſinthij commemorat. Auicennam floruiſſe aiunt anno Domini 1149. qui & ipſe roſaceæ aquę diſtillatę meminit. Lõge antiquior, ſaltem quod ad authorum traditionem, metallicorum ſublimatorum vſus eſt, & oleorum quę per deſcenſum fiũt, vt apud Raſim & Aetium. Græcis recẽtiorib. liquores huiuſmodi deſtillatitios non ignotos fuiſſe nuper quidã ſcripſit, cuius nomini parco, hoc argumẽto quòd in Actuarij ſcriptis aliquoties ſtillatitij liquores nominẽtur. Et ſanè nominat ille alicubi Rhodoſtagma, vt in zulapio cõtra tuſſim: & paulò poſt in alio zulapio Intybò ſtagma. Sed his vocib⁹ nõ aliud quã ſimplex de roſis aut intybo ſyrupus ſignificatur. Rhodoſtactum deſcribit Aegineta libro 7. cap. 15. his verbis, Roſarum quibus vngues ſunt ademptí, ſucci ſextarios duos, mellis ſextariũ incoquito mellis deſpumãs quoàd quarta pars fuerit abſumpta. Quin & paulo ante hydroroſatum id eſt aquam roſatã deſcribit, illã quoque à ſtillatitio liquore ſiue aqua deſtillata lõgè diuerſam. cõſtat enim roſarum vnguib⁹ exemptis li-

bris quatuor:aquæ ſextarijs qnque:mellis ſextarijs duobus. Arabes etiam vel eorum interpretes cũ plantæ alicuius aquã dicũt, eius in aqua decoctum intelligũt: & ſimiliter Nicolaus Myrepſius qui cõpoſitiones medicamẽtorum Græcè ſcripſit, quem recentiſsimum eſſe ex barbaris quibus frequentiſsimè vtitur dictionibus apparet, in quo illud miror, nullã ab eo aquarum oleorúmue chymiſticis inſtrumentis parátorum mentionem fieri. Capniſtum tantum oleum, quod per deſcenſum deſtillatur, deſcribit. vt Aetius quoque. Porrò ea quæ chymiſtæ faciunt duobus fermè generibus ſummis comprehenderim, vt aut licores ſint, aut ſolida. liquores rurſus aut aquei aut oleoſi: & hi vel aerei vel ignei. Solida verò, aut quæ in vaſorũ fundo remanent: aut quæ ſurſum efferũtur: idque dupliciter, vel tanquam pura corpora, vt quæ ſublimata vocantur, argentum viuum, arſenicum, &c. vel fuligo ad oculorũ remedia apud medicos. Sunt & alij quidam artificioſi præparationis modi, quibus quod in medicamentis puriſsimum efficaciſsimumque ineſt extrahitur, & veluti forma à materia ſeparatur.

Et quãquam ego nec in chymiſticis neque

que cæteris apparatibus verſat⁹ ſim, ſed obiter quædã tum ipſe experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim: tamen, quicquid & quantulumcumque hoc eſt, rei medicæ ſtudioſis communicabo: nõ vt perfectè accurateque artem ipſam de ſtillandi & alia præparandi tradam, ſed tanquam ijs ſcribens qui iam prius non prorſus rudes & imperiti harum rerum ſint, quod vel ipſi periculum fecerint, vel aliorum ſcripta legerint. Nihil enim tã egregium aut ſecretum habeo, quod nõ cupiam in publicam & cõmunem vtilitalem prodire: & quãquam in tenui fortuna ſemper natura ad communicandũ pronus fui, quod alij ad ſimplicitatẽ, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui ſua omnino celẽt, diuerſi quidẽ generis homines, ambitione quidã, vt habeãt quo præ cæteris excellant. alij etiã auaritia, vt lucrũ faciãt. alij per ignorantiã veterũ ſcriptorũ, quaſi non aut eadem aut meliora multò à veterib. prodita ſint, quæ nũc pleriſque negligũtur, & noua ſemper quærẽdi ſtulta & inſatiabilis libido eſt. Non deſunt qui magna & efficacia remedia ideo abſcondenda putẽt, ne homines imperiti, vt multi ſunt empirici omnis ferè rationis & om

nium ſtudiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad ſalutem inuenta ſunt ea in hominum perniciem conuertere poſſint. His ego dixerim malum quidem minimè faciēdum quicquam vt aliquid boni ſequatur:bonum verò non ideo nō faciendum,ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At viri boni, ſimpliciter quæ bona habent communia facient,non ideò omiſſuri quòd mutuant improbos quoſdam p̱ eadē nocere poſſe. Sed relinquo hāc diſputationem. hoc candidè & ex animo teſtor, cupere me exēplo meo doctos & bonos medicos excitare,vt depoſitis ambitiōe,auaritia,inſcitia,inuidia,ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtrā adferre poſſunt, id vt ſimiliter candidè publiceque præſtent. Indocti certe nō magnis tantùm iſtis & efficacibus medicamētis,qualia hic prodemus nōnulla,ſed cibis etiam & potibus communiſsimis,intempeſtiuè exhibitis hominū vitā ſępe ad morbos mortēque cōpellunt, & notū eſt Hippocratem noſtrum ptiſanam intēpeſtiuè exhibitam,mortis cauſam fuiſſe pleuritico cuidā ſcripſiſſe. Iſti igit̄ partim inſcitiæ p̱tim improbitati ſuę relinquendi ſunt:

ij verò q̃ medicorũ opera indigẽt admonẽdi,idẽ in medicina vt faciant,ꝙ in oĩbus alijs artibus omnes ſolẽt:hoc eſt medicos vt eligãt bonos & eruditos, quiq́; hanc artem ex profeſſo tum rationibus ceu philoſophiæ partem, tum actu ipſo medẽdi colant exerceantq́ue. Sed redeo ad inſtitutum. Apparatus igitur,inquã, maximam in omni re vim habet. In oratione elocutio,actio & pronũtiatio,magis ferè mouẽt audientiũ animos, quàm ipſum quod tractatur argumentũ. hinc eſt quòd numeris & metris incluſa,tãto pere delectant:quę ſi oratione ſoluta efferas,frigida,ſupina & inertia habebuntur. Hinc eſt quòd quidã in oratore quid primum eſſet interrogatus, pronũciatio, reſpondit quid ſecundum,quid tertium, idẽ. Spectacula & dragmata quod adeò afficiũt auditores, & ſpectatores,multis modis formę eorum & apparatui potius quã argumẽto debetur.Sic in ipſis reb⁹, & operibus,tum naturę tum artium, forma,figura, modus,in ſumma apparatus quidam,magis quàm materia ſpectatur, aut laudatur.Similiter in re medica maximũ rectè præparandi ars & commodè adminiſtrandi ſolertia momentum habent : neque plus refert quid exhibeas, quàm

quàm quo modo. Et licet plures ſint circonſtantiæ vt rectè exhibeas medicamẽtum conſiderandæ, modus tamen & apparatus intra medicamentum eſt, eiuſq; veluti forma aut pars: reliqua verò extra ipſum, tempus, locus, & quę circa ęgrum conſiderantur. Sed alijs apparandi pręparandique modis nos in præſentia omiſſis, illos tantum attingemus, per quos à medicamẽtorum ſubſtantia virtus & facultas omnis ſeparatur, ita vt liquidior tantũ, purior & ſubtilior cuiuſq; remedij pars ſecreta et abſtracta à craſſa etterreſtri habeatur, ſiue ea in liquorẽ ab eodẽ remedio abſtractũ colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod exuirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta videbũtur, cogitandum eſt ea non ad medicos vulgi, & pauperũ pertinere, ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, qui ve in principium regumque aulis verſantur: aut etiã ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac vires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, vt quintis eſſen

eſſentijs quas vocant, aquis vitæ & balſamis factitijs, & quibuſdam facultates valde mirabiles attribui, quales ſunt, ingenium & memoriam acui, ſenſus & iuuẽtutem conſeruari, &c. quando huiuſmodi effectus apud veteres etiam Græcos Latinosque theriacæ & alijs antidotis & compoſitionibus, præcipuè quidẽ apud Arabes diuerſis, ſed à Galeno etiã theriacæ adſcriptos legimus. Sunt quæ nolim defendere, & quorum fidem apud authores relinquo, quorum nomina adſcribo vbique. Sed iam prius dictum eſt hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis ſcribi, qui plerunque quantum cuique fidei ſit habendum facilius iudicabunt. Et ſi in plurimis eruditione & iudicio valere non ſatis; niſi etiam experientia acceſſerit. Sed deſino præfari.

AV

AVTHORES IN hoc Libro citati.

AEgidij cuiuſdam libellus de nouē aut decem liquoribus deſtillatis, in quo reperio multa quæ etiam in Raimundi Lulli de aquis libello habentur.
Aetius Amidenus.
Albertus Magnus.
Alexander Benedictus.
Andreæ Furnerij libellus Gallicus de decoratione humanæ naturæ.
Antonius Guainerius.
Arnoldus de Villa noua.
Auicenna.
Bartol. Montagnana.
Bulcaſis, quidam Albucraſin uocant.
Brudus Luſitanus.
Dioſcorides.
Epiphanij Empirici medici in Græcia peregrinati, quem adoleſcens cognoui, remediorum liber manuſcriptus.
Geber Chymiſta.

Gualtheri Ryffi de deſtillationibus liber Germanicus.

Hermolaus Barbarus.

Hieronymus Brunſuicenſis, qui de aquis deſtillatis primus Germanicè ſcripſit.

Hieronymus Cardanus.

Iac. Hollerius de materia chirurgica.

Iac. Syluij Commentarij in Meſuen, & libri de ſimplicibus medicamentis præparandis & componendis.

Io. Armenal de morbo Catholico.

Io. Braceſcus.

Io. Ganiuetus.

Io. de Rupeſciſſa, uide in Raim. Lullo.

Ioannis Gœuroti liber Gallicus.

Io. Manardus.

Io. Meſue.

Io. Tagautij Metaphraſis in Chirurgiam Guidonis de Cauliaco.

Ioannis de Vigo Chirurgia.

Marianus Sanctus Chirurgus.

Monachorum commentarij in Meſuen.

Nicander.

Nico

Nicolaus Maſſa de morbo omnigeno.
Nicolaus Myrepſus.
Petri Andreæ Matthæoli Senenſis liber de morbo ſuo: & Commentarij Italici in Dioſcoridem.
Petrus Aponenſis.
Phil. Vlſtadij Cœlum philoſophorum.
Raimundi Lulli liber optimus & doctißimus de quinta eſſentia, qui Argentorati olim editus eſt et nuper Norimbergæ, ſed in multis differens. Mihi exemplaria duo manuſcripta ſunt, & alia duo apud amicũ uidi, quæ omnia & inter ſe & ab impreßis differunt. Vidi & Ioannis de Rupeſciſſa libellũ de quinta eſſentia fere per omnia ad uerbum eundem, ut Lullus ab eo tranſcripſiſſe, uideatur, aut Lullo aliquis falſò tribuiſſe, ſi modo is ante Lullum ſcripſit, ut in Io. Braceſci dialogo legimus. Symphorianus Camperius tamẽ Lullum ſiue Lullium claruiſſe anno Chriſti 1311. ãnotauit: Ioannẽ uerò de

Rup

Rupe ſciſſa anno 1340. Tritthemius.

Eiuſdem Lulli libellus de aquis, uide ſupra in Aegidio.

Raſis.

Remaclus.F. Limburgenſis, qui ſcripſit de aquis deſtillatis illis quæ in communi uſu ſunt.

Rogerius Bacho de uiribus aquæ uitæ per 12. ſigna quem librum aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua tribuunt.

Serapio.

Et alij quidam tum excuſſi, tum manuſcripti in diuerſis linguis, quorum aliqui nullum authoris nomen expreſſum habent.

Scripſit & Adamus Lonicerus nuper de deſtillandi arte quædam Latinè, ita puto ut Brunſuicenſis & Ryfij ſcripta breuius comprehenderet.

DE DESTILLA-
tione eiuſque differentijs in genere.

DESTILLATIO (vt doctiores ſcribunt, nõ diſtillatio) eſt humoris è ſucco tenuioris extractio vi caloris. Syluius. Deſtillatio per aſcenſũ dicitur, vbi vapores ſurſum elati, ibi concreti in aquam deſtillant, Idem. Humida corpori (ſic enim vocant latius vas, à quo vapor tollitur) impoſita, vi caloris tenuãtur in vaporem, qui capitelli vel alterius frigiditare coactus, in aquam, alueolo in marginem capitelli inſerto ferè excipitur, mox per naſum (ſic enim etiam vulgò vocant capitelli partem, naſo noſtro figura & vſu finitimam) in ſubiectum vas, receptorium & matellam dicunt ali quod deſtillat. Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præſertim humidis, tum in hominis & aliorũ quorundam animaliũ catarrhis à capite ad

ſu

ſubiectas partes. Plãta ergo aut corpore alio ad deſtillandum compoſito, pars eius quæ tenuari eſt aptior,(ſcilicet natura tenuior,leuior,rarior,liqdior,ſuperficiaria magis,)illa primũ vi caloris tenuata attollitur:poſteà alia illi natura ꝓpinqua,poſtremò id ꝙ ceu humidũ rei ſubſtantificum terreas partes glutinans,pingue,& oleaginum vi ignis validiore ſeparatur,integrumq; attollitur:quo omnino extracto, velut cinifactum corpus & diſſolutum cernitur. A plãta igitur omni & animali ex omnibus vtriuſq; partibus aqueum aliquid crudum, ac velut pituitoſum excrementoſumq;. primùm extrahitur, mox coctius & tenuatũ magis, poſtremò oleaginũ: quod etiam ex oſsibus ipſis extrahitur,non modò ex alijs partibus ſolidis:niſi quod quędam eſſentię tenuioris,vires propè vniuerſas remittunt primas. Porro hęc omnis humorum extractio calore perficitur. Nã quæ per licium, penicillum (filtrum vocant), arenas, vas figulinum crudũ,ciſſybium, id eſt,vas hedereaceum(Plinius puto de ligno hædere Smilacis ſcribit,ꝙ aquam vino mixtam tranſmittat, quod ego olim experiendo verum depræhendi) fit humoris tranſmiſsio,deſtillatio nõ fue-

rit,niſi abuſiuè loquẽtibus.Calore enim propriè dicta deſtillatio perficitur,& eo vel à Sole,vel ab igni,vel à putredinè. A Sole flores magna quorũdam induſtria aquam reddunt, floribus ipſis odoris & gratias qualitatibus alijs proximã. Ab igni autem, id eſt à flamma,quæ ex ære & æris corporibus producitur,vel à carbone ignito, quid fit ex terra vel terreis corporibus accẽſis,deſtillatio fit vel nullius alterius interuẽtu,vel medijs aquis feruentibus,vel etiam ab his vapore: cineribus,arenis tenuib⁹: ſcoria lęuigata. Flamma præterea ipſa,vti & carbo,non parum variat: non ſolum maioris & minoris ratione, ſed etiam lignorũ vel putriũ,vel graueolentiũ,vel beneuolentiũ & integrorũ,vel viridiũ,vel ſiccorũ. Adde ꝙ clibani magnitudo,& figura. & cõnexio, magnã vim habet caloris mutandi. Præter hæc carbo ex ſuffocatis & ſemiuſtis lignis graueolentiã et qualitatẽ quandã alienã rebus deſtillandis, vt coquendis & aliter pręparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accenſi & ſemiuſti, vt ex eis malignitas ante expirauerit,quàm his res deſtillanda cõmittatur,præſertim ſi in corpus eſt recipienda,nam foris admouẽdorũ ratio minus

hab

habenda eſt, Hæc omnia Sylüius. Elemēta quatuor per deſtillationem vini ordine aſcendūt, leuius, tenuius & calidius primum, nempe ignis: ſecundo loco aer, tertio aqua, terra in fundo remanet, & ſimiliter puto in deſtillatiōe aceti. In craſſis verò & terreſtribus, ac ijs etiam liquidis quæ præter aquoſas partes, habent craſſas aliquas & q̄ denſari poſsint, vt lachrymis, ſuccis, gūmis, reſinis, & in melle etiam, quod aquoſius eſt primò effertur quod aereum ſecundo quod ignéum poſtremo, terreæ partes in fundo manēt & ſi maior ſit ignis adduruntur. in metallicis verò eædem in vaporem reſolutę & alembico aderentes concreſcunt, colore in albūm mutato, vt argentum viuum arſenicum, halinitrum, &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) vel cōminuendo ſicca vt cùm arenā in puluerem rédigit: aut colliquando, vt metallica: aut tenues partes ſeparādo, vt in deſtillationibus. Contingit tamē in deſtillatiōibus aliquid attenuari ac alteri miſceri: cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miſcet, & cū humido attenuat. (Cōtra forte, Calor enim attenuat, & cum humido miſcet.) Fit autem hoc, vaſis in aquam feruentem immiſsis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vocantque Mariæ balneum. Proximum bonitate deſtillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, præſtantiſsimum in oliuarum recrementis poſtquam oleum detractum eſt. nam cũ calida ſit ac humida ſubſtantia, per multos mẽſes calorem ſeruare poteſt, atque eò longiore temporis ſpatio quàm vuarum acini, quò oliuarum ſubſtantia denſior eſt ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare põt: ſed illa igne indigent. Sed vt ardentiſsima deſtillationi fit per ignes, ita mixtioni ac vere attenuationi inepta, cui fermè ſimilis eſt quæ fit per cineres. Nam ſi igne deſtillata fecibus ſuis miſcueris, fiet totũ pro molis ratiõe grauius quàm antea: tum etiam ſiccius. Non igitur verè attenuat ignis, ſed natura ipſa quæ totam ſubſtantiam cõcoquit ac miſcet. Vnde ob ſubtilitatem omnia in vnum conueniunt, mixtumque denſius fit, & tamen ex ſubtiliſsimis compoſitũ partibus. Ergo in naturali coctione, vt quæ in liquãdo duriſsima, etiam vim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuando: partes craſsiores cõminuuntur, quod ab igne impetrari non poteſt.

Calor primi gradus, qui temperatus eſt vt fimi equini, Balnei Mariç, vocatur

calor digeſtionis, reſolutionis,putrefa-ctionis ſeu macerationis & circulatiõis: de quibus ſuo loco plura dicemus.

De modis deſtillãdi diuerſis per ſublimationem, cum aqua & ſine aqua,vide infra in Roſacea aqua,ex Bulcaſi.

De deſtillatione in genere quædam ſcripſit Geber Arabs Summæ perfectionis 1.4.50.vbi multa pulchrè diſſerit,prę ſertim de differentia, & diuerſis effectibus deſtillationis per aquam & per cineres. Ibidem capite 39.de ſublimatione docet,cur ſit inuenta. & deinceps capite quadrageſimo,quid ſit ſublimatio,& de tribus gradibus ignis in ea obſeruandis. & capite 41.de moderando igne in ſublimatiõe,& quomodo eius rei ratio intelligatur lana xylina in ſuperius foramen aludelis immiſſa. De lignis eligendis, capite 43.

Quæ deſtillanda imponuntur in roſario vulgaria,ijs pręſtat non multa ſimul imponere,ne inferiora arida & aduſta relinquãtur,ſupremis adhuc ferè integris. Et præcipuæ ſi qua odorata & precioſa deſtilles,ſatius fuerit ſæpius recẽtia imponere,ſic & vberior aqua fluet,Brunſuiſenſis.

Herbæ deſtillandæ,flores aliaque ex-

plantis,in ipſa maturitate colligi debẽt. præcipuè verò creſcente luna,cœlo cereno,& per diem in vmbra relinqui,concidi:& etiam ſi opus videatur, contundi, & ita mox deſtillari,Idem.

De Viribus liquorum deſtillatorum in genere.

CVm adnimaduerterem (inquit Manardus in epiſtolis 15. 15.) in vulgaribus aquis quę per ignẽ à plantis extrahuntur: neque odorem neque ſaporem eundẽ ſeruari,ſed plerunque contrariũ. (Aquam enim abſinthij dulcem,à mentha & ocimo mali potius quàm boni odoris exire videbam: quod certam mihi fidem faciebat,quòd nõ eiſdem viribus aqua ſola,quibus tota herba polleret:) cœpi anxie cogitare,conſultis etiam his qui ab huiuſcemodi fuſionibus chymici vulgò dicũtur,quonam ingenio valeret idem odor,& ſapor in aquis hiſce cuſtodiri,qui in tota planta reperiretur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos ad hęc conſequenda attentauerim. Sed vnum tantum attinguã qui melior

&

& facilior mihi viſus eſt. Fit autem per vaporẽ aquæ calidæ in duplici vaſe,&c.

Deſtillata vires ſimplicium à quibus ſeparantur, retinent:niſi quod tenuiora & valentiora fiunt,quò frequentius deſtillantur,quod in aqua vini ferè experimur,rarò in alijs. Syluius.

Liquoris qui deſtillatur vires quidã alterant vel illito capitello aliqua materia,vt melle,ladano,alijs:vel ea naſo impoſita,quòd fere fit ad odoris gratiam. moſcum enim, caryophyllos, caphurã, id genus alia,nodulo ligata ſummo naſo impingunt,vt per has materias tranſmiſſus liquor odoris ſuauitatem cõtrahat,Idem.

Dubitatio.Si ignis cũcta calefacit ſiccatque,omnes aquæ quæ deſtillatiõe habentur,calidæ ac ſiccæ eſſe deberẽt. Nec repugnat ſubſtantia,quod aqua ſit.talis enim cùm ſit aqua ardẽs,& vritur & corpora humana egregie excalefacit ac ſiccat. Rurſus aquæ omnes frigidæ ſunt ac humidæ,vincente ſubſtantia. At neutrũ ſemper verũ eſt:Imò aliquæ ex his ſimiliores ſunt his à quibus excipiũtur,vt roſacea,odore,ſapore,virib⁹. Vrceus aquæ plãtaginis fluentẽ vndequáque ſanguinem ſiſtere poteſt. Nõ idem facit lactu-

cæ aqua,& ſi ſit frigidior. Quidá nuper dum memoriam augere niteretur meliſſam triduũ albo vino infudit,inde leuiter expreſſo vino,aquã deſtillãdo collegit,cuius potu memoriam recuperare viſus eſt. ſed cum calidi eſſet iecoris,bonam valetudinẽ pene funditus euertit. At qui hic mos eſt à philoſophis vocatus ſtellas cœlo infigere.

Quæri igitur ſolet an aquę hę ꝓpriás vires retineant. Diximus olim dũ de malo medẽdi vſu loqueremur,nullas eſſe vires,quòd odore & ſapore deſtituãtur. Abſinthij enim aqua nec abſinthium redolet,nec amara eſt: imo quòd mirum eſt, ſubdulcis. Ardẽs tamen aqua(vt roſaceã præteream)fidem facit ineſſe vim aquis. Nam ſi talem ob ignem eſſe dicas, quid eſt quòd nulla aliarũ talis ſit? Nam hæc egregiè calefacit,ſiccat, penetrat,acutũ olet,ardet. Itaq; vires aquis iã ineſſe certũ eſt,ſed nec omnibꝰ,nec æquas. Quæcunque enim res tenuem ſubſtantiã habent frigidæque iunctã,aquam emittũt ſibi nõ adſimilem,vt roſa. Quæ verò tenuem & calidam, ſimilem ſed vrentem emittunt,vt vinũ & metallicorum quædam Quæ craſſam & calidam,diſsimilẽ & prauam,vt abſinthium. Quæ craſſam ac fri

ac frigidam, diſsimilem ſed nõ prauam, vt cucurbitæ. Iuxta hanc rationem vires aquarum, quę læui excipiuntur igne, facilè perdiſces. Nam quę vehementi igne indigent, omnes ſiccãt vehementer, plerunque etiam excalefaciunt, Hæc Cardanus.

Sed diligentius hæc mihi conſideranda videntur. Primùm enim quod abſinthij aquam amarã eſſe negat, verũ eſt ſi (vt vulgus pharmacopolarũ ſolet) negligenter & in alembicis plumbeis deſtilletur. In balneo Marię deſtillato, odorem ſaporémque deeſſe non puto. Vtrunque efficaciſsimè obtinebit, & hęc & quæuis alia planta odore, ſaporeque aliquo prędita, ſi arida prius per dies paucos vino maceretur, deinde in balneo Mariæ, aut per cineres leniter deſtilletur, vt infra docebo amplius. Iã cũ quædã odoris ſui magna abundẽt copia, eaque tam efficaci, vt longo tempore non expiret, nimirum quoniam vis illa odoris in totã earum ſubſtantiam ex ęquo digeſta eſt, nihil mirũ in ijſdem vaſis aquas alias ſimiliores deſtillari ſuis plantis, vt roſarum, quas ſuũ odorẽ diutiſsimè ſeruare Theophraſtus etiã ſcripſit, talis verò diſsimiles. quarũ enim vis in ſuperficie eſt, illæ

facile

facilè exhalant, vt abſinthij, cuius odorẽ eodem in loco exiſtimãdum haberi vbi ſapor eius amarus cõtinetur. reperimus autem illum in ſuperficie tantum. nam ſi corticem à caule aut ramulis ſepares, quod interius eſt inſipidũ aut dulce reperies. Itaque hæc differẽtia non à craſſitie aut tenuitate partium petenda eſt, quanquã etiam hanc etiam aliquid afferre momenti puto, ſed magis ab eo quod vis cuiuſque aut per totum ex æquo diſtributa eſt, aut centro aut ſuperficiei vicinior. Ego ſanè cum Raymundo Lullo eius ſum ſententię, poſſe ab omni plãta, aquam eiuſdẽ facultatis elici, à frigidis frigidam, à calidis calidam, à ſiccis ſiccã, ab humidis humidam. Eãdem verò vim manere, niſi odoris ſaporiſve, aut vtriuſque vt in odoratis, ſimilitudo relinquatur, minimè conceſſerim.

Cur odor florum quorundã, vt iaſmini, & caryophili floris nõ retineatur in aquis, &c. vide infra ex Cardano, vbi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonum eſſet omnem aquam ſemel deſtillatam denuò, aut etiã tertiò ſuper feces ſuas cõtritas ſuperinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atque iterum deſtillari, aut potius, ſemel deſtillatam,

no-

non ſuper feces relictas,ſed ſuper eiuſdē generis herbas infūdi,& in circulatorio aut alēbico cæco putrificari,ac deſtillari,Brūſuicenſis ſi bene memini. Quibuſdam prima deſtillatio ſufficit,vt roſis.

Vidi alchymiſtā,qui nō herbas ipſas, ſed ſuccum tantum herbarū aut fructuū deſtillabat, repetendo aliquoties deſtillationem,& fecibus ſuper marmore cōtritis aquam deſtillatam ſuper eas refundendo,Guaynerius.

Auena (potus nimirum ex auena: vt ceruiſia ex hordeo) excalefacit & inebriat non minus quàm vinū. Apud Tartaros referunt aquā è lacte deſtillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementū ſed liquor aliquis cōpoſitus aut ſuccus) cum ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nā incaleſcit,attenuatur,& vim ignis magis recipit. vnde ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur vt bibi non poſsit,Cardanus. Quò autem liquor aut res deſtillanda craſsior fuerit,eò magis calorem & ignem repetita deſtillatione concipere videtur.

Conſtat aquā fieri poſſe (inquit Cardanus)quę lapidem veſicæ per catheterē immiſſa,illico confringet. Nā cum duo ſint neceſſaria & quòd lapidem atterat, &

& quòd veſicæ ſit innoxia:primum præſtabit modus ac materia:nam extremos vapores è ſcorpionum cinere,vel Macedonici Petroſelini vel tecolito,aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet,quæ etiam porphyritem comminuat. Porrò innocentiã prẹſtat,ſi materia ex qua aqua excipitur,omnis ſalſedinis expers fuerit.Nõ igitur è ſalis genere:aut alumine vel chalcãtho, aut vini fece,ſed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem ſemper eſt diligenti experientia in confirmanda ſubtili ratione, vt ea quæ adeò ſubtiliter explorauimus, ſecurè per experientiam confirmata, in vſum hominum poſsimus deducere. Equidem ſcio ſtercus columbinum,ac parietariam hoc vel illud hac arte in aquã deductũ,lapides veſicæ duriſsimos frangere poſſe. Quodnam autem illud ſit quod id facturum ſit & abſque noxa,experientia declarari oportet.Nam & hircinus ſanguis,& leporis,pellis,& vitrũ, multum probantur ratione. Sed tamen nihil horum forſitan ſeorſum,ſed ex his aliqua ſimul iuncta, atque certa menſura.Metallicum certe ſit tale oportet,aut ad metalli naturam mutatum. Audiui
quon

quondam inuẽtam à quodam Ianuenſe, ſed denuò amiſſam morte illius., qui eã notam nemini facere voluit. Hoc certũ ſanè eſt inueniri poſſe, atque hanc eſſe illius artẽ, hucuſque Cardanus. Iuuaret fortaſsis ad hanc artem chryſocolla quoque, arte facta nimirum & acrimonia carẽs, qualis etiam ab aurifabris laudatur. quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali deſtillata quidam vtuntur & lacte deſtillato, aliqui etiã melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos veſicæ inquibuſdam curaſſe cum borace mixta aqua ardente ad ſpiſsitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciſo, aut fece vrinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamẽto vti, ita vt ſemper parum eius vino bibendo, etiã in prandio & cœna, admiſceretur. Memini legere de liquoribus quibuſdã, in quibus lapis aut ſilex poſitus reſoluatur. Chymiſtæ ad reſoluenda metalla aceto deſtillato vtuntur, & vrina deſtillata.

Diſſoluũtur aceto forti, prȩſertim deſtillato, vel ſucco limonum, margaritæ, teſte ouorũ, lapides renum veſicæ, corallium vtrunque: eaque poſt ſiccata prom-

ptè friantur, Syluius.

Non poſſum hic omittere aquam Epi phanij Empirici, quæ huiuſmodi eſt. R. Antalis & dentalis, boracis, ſarcocollæ, coralliorũ alborum, cryſtalli labi, gypſi, anethi, orizæ, farinæ orobi, portulacæ, ana ſemunciã. Fiant trochiſci cũ aqua fa barũ moſcata. Vſus eſt mulieribus ad faciem dealbandam. ſed ſuffiatur antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenę. deinde trochiſcus vnus diluatur cum aqua fabarum, & illinatur facies ſub ingreſſum lecti, mane verò abluatur cum aqua decoctionis fabarum & furfuris ac rurſus cũ aqua frigida. Quod ſi trochiſci fiant cum aqua limonum, magis ornabunt faciem. nam & limones aſsi per ſe illiti, eandẽ ornant. Quod ſi hæc aqua à ieiuno bibatur, & pectẽ inde vngatur, frangit lapidem, ſignum eſt, quod ſi per noctem in ea porcellanas reliqueris, poſtridie cerę inſtar eas digitis ſubigere poteris. (Porcellanas vocãt conchas quaſdam, ſed & fictilia quædam precioſa.) Hæc pluribus, vt induſtrijs medicis diligentius ſuper hac re cogitandi occaſionis aliquid præberemus.

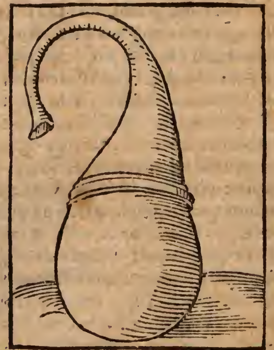
De

De multiplici uſu liquorum deſtillatorum tum in re medica tum extra illam.

Aquarum deſtillatarum vſum multiplicẽ eſſe video:ſed maximum & præcipuum medicis, qui ſtillaritijs huiuſmodi liquorib. rité paratis tũ intra tũ extra corpus vtuntur per ſe & cum alijs medicamentis. Aquam ardentem & olea calida chymiſticè parata, vnguentis admiſcent, vel odoris gratia, vel vt reddant calidiora, & vt promptius penetrent. Lintea his aquis madida imponũt partibus refrigerandis, pręcipuè viſceribus, fronti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Validè exiccantibus ad abluenda vlcera chirurgi vtuntur. Communiſsimus verò vſus longo iam tempore obtinuit in admixtione ſerapiorium quæ propinantur, & ad zulapia ſiue iuleb, præcipue de roſis & violis.

Sunt qui propter ſolam odoris gratiam diuerſorum generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente vtuntur etiam vitrarij encauſtæ. Aqua forti, vt vocant, aurifices. De chymiſticis vſibus ad metallorum mutationem, & ad colores ac pigmenta diuerſa: necnon ad

venena, vt occidantur animalia noxia, hîc locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquę etiam in bellis ſub ipſos cõflictus vſum eſſe ſcribit mirabilem,ad excitandos confirmandósq; militum animos.Sed de vſibus aquæ arden tis ſuo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & ſalubris aquæ inopia,vt quæ ſolæ ſuppetũt,ſalſæ, corruptę & inſalubres,aquæ potui idoneæ fiãt, neceſſaria

fuerit deſtillandi ars. Poterit autem in magno lebete,cui magnum altúmq; ſit

ope

operculum roſtratum, aqua dulcis à ſalſa ſeparari.

Forma purgandi aquas turbidas. ex Bulcaſi.

OLlam magnam A aqua turbida replebis, & igne B leui ſubiecto duo ligna C tranſuerſa ollæ marginibus im-

pones crucis inſtar:ignis verò impones lanam D mundam & diligēter elotam: & quicquid imbiberint lanæ ex aſcendente vapore expreſſum repones, idq́ue continuabis quandiu aliquid vaporis aſcenderit. Sunt qui aquam turbidam inſtar roſaceæ deſtillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error videtur, malim aceti) aut amyli, aut farinæ. quoniam iſta deſcendunt, & trahunt ſecum ad fundum vaſis craſsitiem aquæ.

De balneo Mariæ in genere: & de ijs deſtillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.

AQuæ feruētes aut ab his vapor minus agunt in rem deſtillandā, quā vel ignis ipſe per ſe, vel etiam per media alia ſicca prædicta. Ob id vt Galenus in diplomate, id eſt vaſe duplici (balneum Mariæ vocant cum chymiſtis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum vires ignis violentia diſsipari non vult: ſic quæ mitia integriora volumus, in aquis feruētib. impoſita deſtillamus, vel earum vapore. Quæ quamuis minus

dūra

duratura putantur, ſunt tamen minus à ſua natura mutata: quam rem odor priſtinus declarat.

A Fornacem huius generis habeàs, cui vas B æneum grande ſupponitur aqua plenum: ei verò vaſi æneo vaſcula in arcum ſuperponantur quam plurima poſ-

ſunt, c in quorum fundores deſtillanda inſit. A Alij aliter fornacem, velut

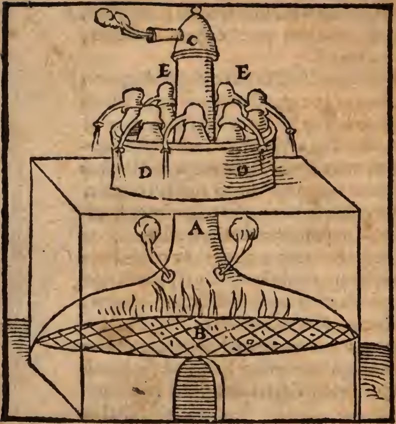

in arcem ſcilicet extruunt, & eius lateribus vaſa inſerunt terrea, B longa, fundo latiore deſtillanda continente, intrò penetrante, ore foris tanquam lage-

na

na operculato, c in qua vapor per apt ilem eius ventrem elatus concreſcit, per os eiuſdem prælongum deſtillat, Syluius.

Sed cur odor florum quorundam non retinetur in aquis, verum vt in Iaſmino & Caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris expers? dictum eſt alibi: quoniam tam tenui ſubſtantiæ nulla pars craſsior iungitur. Ergo in his iuuabit, ſi folijs herbarum, quæ odore careāt alternatim poſitis materiæ craſsiori, nō tamen quæ vratúr, adiungatur odor, inde deſtilletur: atque hæc vnica ſpes proliciē di odoris cum aquis infuſa non remittāt odorem, ſed putreſcant, Cardanus. Apparet autem hos flores proculdubiò in Balneo Mariæ, aut in aquæ feruentis vapore vaſis vitreis deſtillari oportere.

Balneum Ma.comm odè calfit cum amplo canali è cupro in mediũ immiſſo, A in cuius imo craticula eſt, B vt cineres defluant, vulgus pigrum Henricum vocat, Vldaſtius furnum acediæ. Imponitur & operculum è cupro, C cum paruo canali tranſuerſo, qui per feneſtram aut foramen aliquod fumum effe-

rat

rat.(Sic aliqui iam ſolia etiam calefaciũt ad balneandi vſum.)Huius canalis D tũ pręcipuè comm oditas eſt ,cum pluribus L vaſis deſtillatorijs in circuitu ponẽdis E decem vel duodecim , ſimul vti libuerit,vt tempori & labori nec nõ ſumptui parcatur.

Quidã curcubitis ſtanneis vtuntur ad deſtillãdũ in Balneo Ma.alembicis verò vitreis,quorũ roſtra,ſi breuiora ſint aut fracta,alia ex cupro apponunt & lutant.

Herbas deſtillandas in Balneo vel aliter aliqui primum terunt,deinde aliquã diu relinquũt(per aliquot dies forte)antequam deſtillent,tanquam ſic vberiorẽ aquam habituri,quod ſi in vaſis obſtructis pręſertim loco calido id facerent,bene haberet.ſed plerique pharmacopolæ & alij qui quæſtum inde faciũt,locis frigidis relinquunt in fiſcis apertis , donec odorem amittant,& humido craſſoque aëre vitientur.

Sunt qui aquæ Balnei Ma.arenę etiã nonnihil admiſceant,vt vehemẽtior fiat calor:vt Matthæolus Senẽſis in aqua philoſophica cõtra morbum catholicũ. Et in tali deſtillatione duplicem liquorem excipi poſſe ait , primum dilutiorẽ alterum rubentiorem.

Aqua in Balneo Mariæ non magis calere debet quàm digitus tolerat, Brunſuicenſis.

Deſtillationem cuiuſdam aquæ vitæ in Balneo Mariæ Vlſtadius ita lēto igne fieri iubet, vt numeres vnum duo tria, vſque ad ſeptem, antequam vna gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei Mariæ rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ Camphoræ ex Bulcaſi, & aquæ roſaceæ ex eodem.

In Balneo Mariȩ deſtillatio adhibetur oleis etiam, vt loquuntur, rectificandis, vt phlegma ab eis abſtrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari poteſt, oleo infundo reſidente.

Cùm animaduerterem aquas vt ex plantis vulgò deſtillari ſolent, neque ſaporem neque odorem eundem ſeruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, vt modum inuenirem, quo qualitates iſtæ in aquis cuſtodirentur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantùm attingam, qui melior mihi viſus eſt & facilior. Is autem eſt, vt in duplici vaſe, eo modo quo Galenus iuſsit omnia vnguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamē vt eius vaſcu

li A fundum in quo herba B continetur, aqua C in maiore D bullientem non attingat, ſed ſolo vaporifero humore ab ea eleuato incaleſcat. A calore enim illo miti, ex totius herbæ ſubſtantia vapores exhalant, qui in aquam vertuntur, omnium herbæ partium vires adſeruãtem, quæ ex odore & ſapore

aper

apertè cognoſcuntur, Hæc Manardus.

Sed hoc modo deſtillata, & ſi vires plãtarum & qualitates (vt odorem priſtinum) integrius retinent: quia tamen excrementoſa ſunt, parum diu ſeruari poſſunt, Syluius.

Fimi vel (vt quidam loquuntur) ventris equini, vſus præcipuus eſt, vt materia deſtillanda in vaſe vitreo ei impoſita colore ipſius præparetur, vt dicemus ſuo loco latius in putrificationis mentione. Poteſt tamẽ in eodem etiam deſtillatio fieri, ſi vel paupertas vel alia cauſa impediat quò minus igne vtamur. De hac deſtillatione plura vide infra, vbi de pręparatione ad deſtillationem agitur. Fimi calor (propter calcem admixtam) medio gradu caliditatẽ Balnei Ma. excedere iudicatur à Brunſuicenſi.

Si aquam ex carnibus cuiuſcũque animalis deſideres, animal ſuffocabis, ne ſanguis vllus ab eo effluat, & pinguedine omni detracta carnes minutatim cõciſas in fimo eqno deſtillabis (aut) igne lẽto ne aquę fœteãt, aut vſtilaginẽ ſapiãt, quod facile fieri ſolet quãobrem vt bis deſtillentur præſtat, Brunſuicenſis.

Animalium partes, vel excremẽta, vt ſanguis, iecur, pulmo, oua, (fel) & fimus bu

bubulus, deſtillari debent in fimo equino, vaſis non prorſus obcuratis, (ſed mel & lac obturare licet,) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen ſic etiam fœteat, deſtilletur iterum in Balneo Mariæ, præſertim aqua de fimo bubulo, cuius prima deſtillatio rarò ſine fœtore inuenitur. Brunſuiſenſis.

Melius ſuccedet ſi exigua ſalis portio addatur, in fimo putrificandis aut deſtillandis, quominus corrumpantur.

Egregiæ quædam aquæ ſimplices in Bal neo Ma. deſtillatę: ordine alphabeti enu meratæ: primùm ex plantis, deinde ex animalibus.

Abſinthium, Abſinſe, *Aſſenzo*.

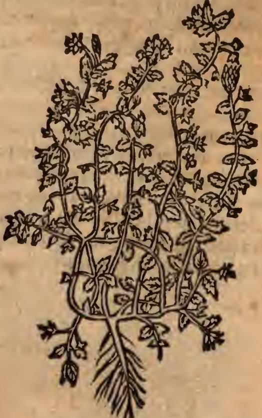

ABſinthij aquæ meminit Ioan. Meſue: & eius quidē & roſaceę tātū, vt anno

annotauerunt Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt: vt exiſtimandum ſit eximiã quandam vim præ cæteris in duobus iſtis ſtillatitijs liquoribus ineſſe, ſi rectè parētur: nam vt vulgus pharmacopolarũ parat, abſinthij aqua odore ſaporéſque omni caret, vt in præcedentibus dictum eſt. Quod ſi quis efficatiorem hũc liquorem deſiderat, abſinthium aridum in vino maceret ac deſtillet in Balneo Mariæ, aut ſi adhuc validiorem, in cineribus. Sed quæ in liquore aliquo macerata deſtillantur, bonum iam non ſimplices aquæ ſed compoſitæ ſunt: de quibus infra priuatim ſcribemus.

Alſine

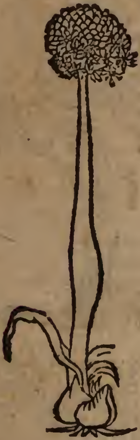
Alſines, Mourron, *l'Alſine.*
offic.Auricula muris.

Alſine,(quam vulgo morſum galline vocant,)aqua deſtillata,infantib. & pueris epilepticis datur per ſe,vel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ, & quædam ſua experimenta prædicant.Ego nuper fruſtra propinatā vidi:ſed ea mihi guſtāti ferè nauſeā mo-

uebat: forte quòd vetuſtior, aut in alembicis plumbeis collecta erat.

Capa, Oignon, *Cepola*.

CEpæ albæ aqua deſtillata lapidem frangit. Marianus Sanctus.

Ceraſus, Ceriſier, *Cirego*,

Ceraſorum quorumuis aqua bibitur contra nimios calores, & foris imponitur: priuatim verò dulcium nigrorũ quæ & contra paralyſin à multis commendatur ſi ori infundatur, & os inde bene colluatur, vt amiſſum linguæ vſum reſtituat. Deſtillat aũt vel caro ſola, vel vnà nucle

nuclei quoque contriti, vt calculoſam renum & veſicæ materiam educat deſtillatus inde liquor. Nigra & accida, viſula vocantur, aquam reddunt ſalubrem in febribus tũ alijs tum peſtilentibus refrigerantẽ & cõfirmantẽ vires, vtilẽ quoq; aduerſus ſitim & dyſenteriam. Riffyus.

Dulcium nigrorum recentium deſtillata à Remaclo F. Lymburgẽſi mirificè commendatur. Cùm primum, inquit, in os epileptici Paroxyſmo correpti infuſa fuerit (doſis eſt drachmę quatuor aut amplius) illicò reuiuiſcit recreatus: nec vllo amplius ſpaſmo conuellitur, donec ſtatuto tempore, vt fieri ſolet, poſt aliquot dies, alius paroxyſmus oboriatur: ꝙ vbi contigerit iterum infundenda eſt: impedit enim, aufert atq; ſanat paroxyſmũ.

Camphoræ aqua ſiue oleum, ſic fit. Accipe vas ex vaſis aquæ roſaceæ quod dicitur baten (id eſt venter) & imple id lignis (ſegmentis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat vas aquæ roſaceæ (Syluius ita accipit ac ſi aqua roſacea ſegmentis pini affundenda ſit: mihi verò videtur vas aquæ roſaceæ ſimpliciter hîc pro cucurbita ſeu corpore nominari, vt ſit repetitio quædam eiuſdem quod prius dixerat) & co-

operiatur vaſe habente naſum. Tum po nes ventrem in vas æneum aqua plenū ſuper ignē donec bullire incipiat. nam deſtillabit oleum (atqui oleum per calo rem aquæ attolli poſſe negant) ſubtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ. Aut ſi libet deſtilla in furno aquæ roſaceæ, eodem modo quo illa deſtillatur, Bulcaſis.

At Bellunenſis, Aqua camphoræ ſecūdum Arabes eſt (inquit) aqua quæ fluit ex arbore producente camphorā, quę vt & arbor eius calidæ eſt naturæ in ter tio, camphora ipſa eſt frigida, Monachi in Meſuen. Apiculas tres pone in vaſe vi treo vbi camphora ſit, quæ ſic in aquam vertetur, Obſcurus.

FRaga matura in vaſe vitreo putrificabis (poſſet forte ſal adijci, aut ſaccharum,) & deſtillabis. Hæc aqua (inqui Lullus lib. 2. de quinta eſſ.) ſalubris & di uina eſt. Confortat naturam, venena expellit, menſes prouocat, humores arden tes remittit, conceptum confortat. Pręci puè verò maculas recentes oculorum de vtroque humore (calido nimirùm aut fri gido) frangit, ſi modo non multùm exce dant. Lachrymas ex vtraque cauſa (calida aut frigid.) exciccat. viſum vtraq; cau

ſa perdi

Fragaria, Fraiſes, *Fragaria*,

ſa perditum reſtituit & clarificat. Et ego vidi mulierem recenter in tota facie puſtulas ex percuſsione lapidis cum calore habentem, quæ ſola lotione huius aquę, ſtatim magna cum admiratione ſanata eſt. Eſt autem virtus eius centuplo mirabilior & efficacior cum aqua ardente, &

multò magis cum quinta eſſentia. Imò lepram curat hæc, aqua mixta cum quinta eſſentia, vel aqua ardente.

E Fraxini cortice interiore deſtillati liquoris vnciæ tres cũ totidem vncijs vini albi contra peſtẽ bibuntur, & idẽ potus poſt tres horas repetitur. ſic Deo volente intra 24. horas liberabitur æger.

Hali

HAlicacabi acinorũ aqua contra calculum renum & veſicæ commendatur à nõ nullis, ſi ſemel aut iterum in ſeptimana bibatur.

Helxine, Parietaire, *Parietaria.*

Helxines, quam parietariam vocamus, aqua contra calculum veſicæ proficit: vide ſupra in viribus aquarum deſtillatarum in genere ex Cardano.

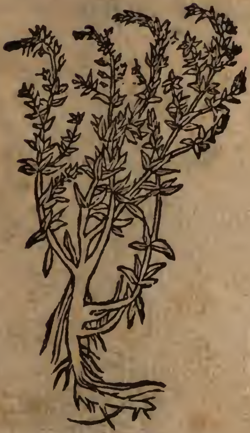
Hieracij, Cichorée, *Hieracia.*

Hieracij minoris,ſiue dentis leonis, noſtri vocāt[Korlfraut,]aqua,eiuſdē facultatis videtur, cuius eſt aqua intyborum. Aliqui per dies circiter octo in vino maceratam deſtillāt, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinant,mirifico (vt aiunt) experimento.

Hyſſo

Hyſſopus, Hyſoppe, *Hyſope*.

Hyſſopus mirè vim ſuam retinet in ſtillatitio liquore, licet in cõmuni figlino alembico tantùm ſuper arena in patellam poſita deſtilletur. & ſimiliter pulegium, & aliæ quædã. Hyſſopi quidem aquam ad dentium dolores mitigandos vtuntur. eſt enim acris & ſubtilis, &c.

INtybi ſeu Endiuiæ aqua refrigerat omnes affectus calidos:& omnes aduſtiones ex igne vel aqua calida factas,ſanat,ſi inde abluantur. Conducit etiam febribus quotidianis,& obſtructionibus viſcerum,tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

Lauen

Lauendula, Lauande, *Lauanda.*

LAuendulę florum aqua odorata eſt, Remaclus.

Iuglans

Iuglans, Noyer, *Noce*.

NVcũ iuglandiũ immaturarũ aqua circa feſtũ diui Ioannis parata, forís impoſita prodeſt vulneribus, & vlceribus calidis, & antrhaci peſtilenti: pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & peſtilentiæ reſiſtit. Ex putaminibus etiam exterioribus iuglãdium (ſiue maturis

turis, ita vt iam à nuce ſoluantur: ſiue nondum omnino,) menſe Septembri aqua deſtillatur, nec refert nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint, imò nigra præferuntur. Huius aquæ mediocris potio, (cum tertia parte aceti, ſi cum calore morbus ingruat,) vena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata.

Foliorum verò iuglandis aqua circa finẽ Maij deſtillata mirè cõmendatur ad ſiccanda & adſtringẽda vlcera, & inducendam eis cicatricẽ, ſi mane & veſperi inde lauentur, & madidum inde linteolum imponatur, Brunſuicenſis.

Orchis

Orchis. Satyrium. *Satyrio.*

ORchis, id eſt teſticulus herba cum ſuis radicibus deſtillatur, ad epilepſiam vtilis vt ferunt.

Perſi

Perſica, Peſchier, *Perſicho.*

PErſicorum aliqui flores & folia etiã deſtillant.

Petro

Petroſelinum, Perſil, *Petroſello*.

Petroſelini(hortenſis nimirum)contriti in mortario aqua deſtillata, appetitum confirmat, & flatus omnes corporis & ventriculi diſſoluit, concoctionem roborat, & pectoris(renum potius)prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantago, Plantain, *Piantagine*.

Plantaginis aquæ vrceus fluentem vndequaque ſanguinem, ſiſtere poteſt, Cardanus.

e Pulegi

Pulegium, Poulieu, Il *pulegio*.

Pulegium. Vide ſuprà in Hyſſopo

Rapum

Rapum, Raue, *Rapa*.

RAporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſius conciſis, tum ex corticibus priuatim, qui acriores & calidiores ſunt, vt vrina prouocetur, aut ſudor promoueatur.

Roſa. Roſe. *Roſa.*

Aqua roſacea prima omnium inuenta videtur. reperio enim eius mentioné apud Auicenná lib. 2. in capite de roſis. Aqua roſarum, inquit, pota confert in ſyncope, & eius ſuccus. Et rurſus, Aqua roſarum bona eſt hepati: & confortat, qui

qui ex ea nutritus eſt cum melle ſtomachum,& eſt geleniabin,& iuuat ad digerendum.Et roſa quidẽ & eius ſuccus conducũt ſtomacho nimis humido. Et quãquam Arabes plerunque aquam pro ſucco decoctóve dicere ſolent:hoc tamẽ in loco pro ijs accipi nõ poteſt,cùm de ſucco ſeparatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua roſarum per ſublimationem facta plurimùm cõfortat:Meſue in capite de roſis. Et rurſus,Roſa & oleum eius,& aqua ſublimata confortant cor,&c. Idem de aqua roſarum deſtillata loquitur diſtinctione ſexta,vbi iuleb roſatũ deſcribit, vt Monachi eius interpretes probant:à quibus hoc etiam obſeruãdum eſt, duas ſolùm aquas deſtillatas apud Meſuẽ memorari, nempe roſaceam & abſynthij. Nullum fere hodie fit epithema, quod nõ accipiat aquam roſarum.In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda commodè adminiſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & vomitum. Oculorum inflammationibus initio multùm auxiliantur. quidam admiſcere ſolent modicum thuciæ & ſaccari candi. Oculos còrroborat & viſum acuit. Sanguinem à naribus

fluentem linteolo impoſita ſiſtit. Quæ paratur ex roſis rubris, magis, vt loquũtur, cordialis eſt magisque roborat: ex candidis verò, magis refrigerat Remaclus F. De vino mixto cum aqua roſarum tempore cibi, vide apud Arnoldum in libro de vino.

Roſacea aqua licet varijs modis paretur, optima fit tamen per Balneum Mariæ, Mattheolus. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus, ſiccatæ vapore aquæ humectatæ deſtillentur, quam roſarum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo ſupra aquam feruentem, donec ſatis vaporis imbiberint.

De *aqua roſacea ex* B*ulcaſi*.

Aquæ roſatæ apparatus notus eſt apud pleraſque gentes. Melius autem fit cum aqua, quàm ſine ea: melius etiam per ignem carbonum, quam lignorum. vnde ex quatuor modis, qui ſunt, Sine aqua cum lignis accenſis, Sine aqua cum carbonibus, Cum aqua accenſis lignis, Cum aqua ſuper igne carbonum, primus viliſsimus eſt & minimi odoris aquam reddit, melior eo ſecundus, ſecundo tertius, quartus verò omnium optimus, Secundus quidem & ter-

tius modus vſitatiores ſunt. Ego hîc tertium, (qui fit cum aqua accenſis lignis,) deſcribam ,vt in vſu eſt apud reges Aharach. A Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchilem B (ſic vocat vas quod aqua impletur) paruum,cuius fundũ & latera ſint ex plumbo,ita ſolidatũ,vt aquã non trãſmittat.

Huic vaſi deinde coopertorium aptabis ex vitro, vel terra vitrea, & foramina c rotũda in eo facies duo vel tria, plus minus pro vaſorũ capacitate, & prout vel multam vel paucam aquam deſtillare deſideras. Deinde ollam D æreã facies, ſimilem ollæ balnei, quam conſtrues ſuper furno, ita vt berchile ſuper furnum humiliore ſitu ſit quàm olla, (ita quòd applicet de calore ignis berchilis ad ollam: ſed hæc verba mihi redundare aut deprauata videntur.) Facies quoque caminũ per quẽ fumus extra domum efferatur totus, ne noceat aquę roſatę. Poſteà reple ollã aqua, quæ ſit in puteo (vaſe magno) iuxta ollã facto inſtar putei in balneo. Tum igne E ſub olla accenſo aquam bullientẽ per canalem ex olla in berchile pertingentẽ tranſmittes, & alia aqua frigida ex puteo ollam replebis. In berchili quoque cannullã facies: per quã aqua cùm plenum fuerit extra domũ effluat. Pones autem cucurbitas ſiue vẽtres, id eſt vaſa deſtillatoria in foraminib' coopertorij berchilis: & adſtringes circunuoluendo pannos lineos, vt firmiter maneãt in ſuis foraminibus, & aquæ vapor non egrediatur. Similiter & capita eorum ſtringes panno lineo. Et

ſint

ſint vaſa iſta ex vitro, vel ex terra vitrea. Tũ roſas impones,& addes coopertorium ſuũ cuique. Et ſuppones cuiuſq; naſo phialam ad recipiendum aquam roſatam effluentẽ. Deſtillatione perfecta roſas primas abijcies,& impones recentes, Hæc Bulcaſis. Miretur autẽ aliquis, quòd in tali fornacis apparatu,vbi ignis vaſi duplici ſeu berchili non ſubijcitur, (vt cõijcio,cùm ex plumbo fundũ & latera eius faciat,) ſed ad latus fornacis ponitur,referre putet ex lignisne an carbonibus ignis ollæ ſubiectus fiat. Prętereà notum eſt (inquit eodem in loco Bulcaſis) aquam roſaceam ex ſyluestribus roſis quæ ſine rigatione ſponte naſcuntur, odoratiórem eſſe quàm quæ fit ex roſarijs domeſticis,quæ coluntur & rigãtur aqua. Fit autem ex his aqua deſtillata apud nos maiore compendio, quàm ſuperior,hunc in modum.

Olla A ærea qualis tinctorum eſt,ad parietem ponitur, cui coopertorium B cum foraminibus aptatur, quibus ventres C inſeruntur. Olla repletur aqua,& ſubijcitur ignis D ex lignis vitis vel ſimilibus. Progrediente autem deſtillatione claudes os furni,donec abſoluatur tota deſtillatio. Pro lignis ſi carbones accendas,odoratior fiet aqua. Hîc plus rationis eſt quã ſupra,quoniam ignis hîc ſtatim ſub ipſis vaſis deſtillatorijs fit.)Secũ di

di modi, hoc eſt, deſtillandi ſine aqua cũ igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi.

Fac furnum A quadratũ aut rotundũ cum coopertorio, B cui inſerentur ventres C facti ex terra vitreata, ita vt poſſint ſuſtinere ignẽ: & cum accẽſis carbonibus aqua deſtillare incipiet, claude

os

os furni , & relinque foramina aperta perquæ fumus egrediatur. Eſt & aliud compendium tertij quartiue modi: Olla

A ænea plena aqua ſuper foco ponitur, cũ coopertorio B perforato ita vt duos aut tres ventres, C ex vitro, plus minus, recipere poſsit. Subijcies autem ignem ex ſarmentis vitium vel carbonibus donec bulliat aqua.

Sal

Saluia, Saulge, *Saluia*.

Saluiæ aqua odorem priſtinum reti-
net, Remaclus. F.

Scabio

Scabioſa, Scabieuſe, *Scabioſa.*

Scabioſæ aqua propinatur vtiliter ijs qui fiſtula aliqua laborant,& ipſa herba trita fiſtulæ pariter inſeritur.

Sed

Sedum minus, Ioubarbe, *Sempreuiuo.*

Sedi minoris aqua in vſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerãdas, Rema.F.

Sola

Solanum, Morelle. *Solatro.*

Solani ſeu morellæ aqua prodeſt con tra omnes febres, ſi æger in die acceſsio nis ab omni cibo & potu abſtineat: & cũ fuerit in calore magno & multum appe tit bibere, vt amplius temperare ſibi ne-queat: detur ei vitrũ hac aqua plenũ. Po-ſtea diligenter cooperiatur, & per vim etiam

etiam retineatur in calore: & ſudabit ſu
dore fœtido. Abſtinendum autem ei ab
omnibus acetoſis,& ab aëre nimium vel
calido vel frigido. Item valet hæc aqua
ad inflammationes & concuſsiones, ſi
pannus lineus quadruplex in ea madefa
ctus imponatur: & cùm ſiccatus eſt ite-
rum madefiat. Item ad omnes plagas &
alios affectus calidos, ſi abluatur hac a-
qua,& pannus in ea tinctus imponatur.
Iuuat etiam iecur calefactum,& pulmo
nes qui ſiccantur aut hectica grauãtur.
Aduerſus omnes iſtos affectus propina-
ri debet cum tertia parte vini, Lullus in
libro de aquis.

Tilia, Tilier. *Tiglia*.

Tiliarium è floribus(quorum perquã ſuauis odor eſt, & vitium flori ſimilis odore)aqua deſtillatur in frequente vſu Apud Germanos. Exiſtimatur autẽ modicè calida, ſicca, & emplaſtica: pota vtilis ad epilepſiam, cordis tremorem, vteri dolores, calculũ renũ, & ſanguinem in corp-

corpore ob caſum, aut ictum aliquem concretum, ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiſcent. Doſis eſt vnica, aut ſeſqui. Oculorum dolores mitigat: & locos igne aut quauis materia feruente aduſtos ſanat, idq; efficacius ſi interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur, aut eius loco cydonij grana aut pſyllium, & nata inde nũc cilagine loci illinantur, Ryffius.

Aliqui liquore vi ignis extracto ex ſanguine Melis aduerſus peſtem vtuntur.

Item ex anatum ſanguine contra venena, &c. de quo plura leges in lib. Deſtillationum Ryffij Germanico.

Hirci ſanguinem aliqui medicamentis aduerſus calculum deſtillandis admiſcent. Aquam compoſitam ex ſanguine Maialis alijſque diuerſis medicamentis infrà alicubi deſcribemus.

De aqua ex lumbricis, & cantharidũ genere quod à menſe Maio. [Menlander fafer] denominatum ait, vide Brunſuicenſem.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandam. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis vitellis in mortario con-

teres, & in alembico vitreo aut alio vaſe vitreo deſtillabis. Vſus eſt, vt per tres vel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Artexerem hîc catalogum aquarum deſtillatarum ex plantis, quæ in Germanicis deſtillationum libris Hieronymi Brunſuicenſis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualterij Ryffij deſcribuntur, niſi breuis eſſe ſtuderem. Et ſane nihil attinet ſingulas enumerari, cum à plantis ijſdem omnibus quarum vllus in re medica vſus eſt liquores etiam deſtillari & poſsint & ſoleant. Sed vires quoq; & facultates ſingularum recenſere, vt quidam faciunt, ſuperfluum eſt: cùm nullæ aliæ ferè, ſed eædem etiam aquis quæ plantis ipſis attribuantur, vt repetitiones iſtę non minus quàm braſſicabis cocta faſtidium vel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullę prę cipuè & præ cæteris in vſu ſunt, vt illæ quas Remaclus F. deſcripſit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille vtitur ordine.

Abſinthium. Apium. Artemiſia. Agrimonia. Althæa. Aceroſa. [Alkekengi.] Auricula muris.

Baſi

Baſilicon. Bugloſſus. Balſamita, id eſt, menta Romana. Betonica. Burſa paſtoris.

Chamæmelum. Calendula. Carduus benedictus. Centorium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id eſt, Periclymenon. Cucurbita. Cuſcuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Geniſta.

Hepatica, id eſt, Lichē. Hedera. Hyſſopus. Hippuris, id eſt cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Meliſſa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar vtrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pæonia. Papauer ſatiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroſelinum. Pimpinella. Paſtinaca. Plantago vtraque. Portulaca. Polygonos, id eſt centũnodia. Pulegium,

Roſæ albæ & rubræ. Ruta ſatiua. Roſmarinus. Rubea tinctorum ſatiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabioſa. Sco-

lopendrium. Solanum, cuius cùm plures ſint ſpecies, ferè, ex halicaccabo tantùm, id eſt [Alkekengi,] aquam à pharmacopolis elici ſcribit Remaclus. Semperuiuum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapſus barbatus, id eſt Verbaſcum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga paſtoris, id eſt, Dipſacus. Verbena. Vermicularis, id eſt, Semperuiuum minus. Vrtica.

Harum autem ſingularum plantarum imagines non adpinximus, tum quòd in aceruum congeſta ſingillatim diſtingui non patiantur, tum quòd crambe hæc fuiſſet repetita, cùm eas in Fuſchij herbario ex noſtra officina typographica depictas ad viuum & deſcriptas videre liceat.

De

De aquis deſtillatis ex animalibus, earumue partibus aut excrementis. Et primum ex animalibus integris.

EX catulis aqua deſtillata prohibet renaſci pilos, And. Furnerius. Ego curioſis iſtis, & exquiſitis remedijs & parum credo, & etiam ſi vera ſint, non probo, pręſertim vbi alia multa & parabilia non deſunt.

Ciconiam teneram aliqui ſuffocari & deſtillari inſtar aquę roſaceæ iubent, inde illini paralyticas aut contractas partes, & per vices ablui cum decocto cancrorum viuorum ſine ſale: mirificè enim ſubuenire aiũt, ſi continuetur. Sunt qui in ciconiæ tenerę, & quæ nondum volarit, corpus exenteratum vnciã camphoræ & drachmam ambræ imponi iubeãt, & deſtillando tres aquas colore differentes, ſingillatim collegi: ex his vltimam præcipuè laudant, vt facies alba & pura reddatur.

Deſtillatur & aqua ex pica, de qua lege Brunſuicẽſem & Ryffium, vt de ſequentibus etiam. Ex capone, de qua infrà priuatim agemus, non enim ſimplex

tantùm,ſed & multis modis cõpoſita ſit.

Ex ranis,cancris,limacib.formicis.

Ex ſanguine anatis hirci,taxi, vituli: vide Ryffium & Brunſuic.

Ex humano ſanguine:vide Brũſuicenſem:& infrà in mẽtione.Quintæ eſſent.

Ex iecore & pulmone vituli.

Lactis liquore deſtillato chymiſtæ vtuntur,& qui boracis ſeu chryſocollæ cõfectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd refertur apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe,& moram apud ignẽ contraxiſſe.Itaque ex lacte forſan equorum id contingit. Sed omnis aqua cùm ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nã incaleſcit,attenuatur, & vim ignis magis recipit, Cardan.

Sunt qui aqua ex vino & lacte ſimul deſtillatis cõtra quartanam vtuntur, in Anglia præſertim,vt ſcribit Brudus Luſitanus:aliqui contra auriginem bibũt, author Ioannes Gœurotus.

Priuatim verò aqua ex lacte caprino deſtillatur:vide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo:vide apud eundem.

Ex ouorum albumine & vitello.Ibid.

Ex ſpermate ranarum in aquis inuento

to:vide Ryffium.

Ex vacarum ſtercore:vide eundem.

Humani excrementi aquam deſtillatam fiſtulas aliqui ſanare promittũt, itẽ vlcera corroſiua & difficilia curatu, & cancros, & tineam ſeu manantia capitis vlcera: item cicatrices cuti aſsimilare, maculas ſeu albugines oculorum abolere. Potam comitialibus prodeſſe, hydropicos iuuare, calculum è renibus & veſica pellere, cõtra rabidi canis alióſq; venenatos morſus antidotum eſſe. Oleũ ex eodem, quod poſt aquam igne aucto deſtillat, multò efficacius eſt ad fiſtulas & cancros, aliáque prædicta mala, Matthæolus Senenſis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ vtuntur ad metalla quędam reſoluenda: typographi ad atramentum librarum, ſed hi in roſarijs deſtillant.

De uaſis & inſtrumentis diuerſis ad deſtillationem pertinentibus.

VAs deſtillatorium nominantes corpus intelligunt, ſeu cucurbitam, quam Germani ſuo vocabulo à ſimilitudine figuræ clauam appellant [einfolbem:] Idem aliqui cucurbitam vocant.

Corpus vel corpulentũ vas aliqui vocant latius vas,ſeu cucurbitã,in qua ponitur quod deſtillãdum eſt,Syluius. Habet enim hoc vas, alembico ceu capiti comparatũ, corporis ſeu thoracis quandam ſimilitudinem.Idem Arabicè à Bulcaſi Beten ſeu Batan,id eſt venter nuncupatur. Videtur & Atanor apud eundem

vbi aceti deſtillationem præſcribit, cucurbitam ſignificare.

(Furnum athannor vel fixatorium deſcribit Geber in libro Fornacũ.) Cucurbitam quidam barbari Bocciam vocant. Eiuſdem figuræ maiora vaſa ad digerendum ſeu putrificandum apta ſunt: inde cùm deſtillari oportet, materia digeſta in aliquot minores cucurbitas diſtribuitur. Alembicũ pro corpore ſimul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite.

Caput enim ſeu capitellũ, vt dixi, eſt vas ſuperius quod capitis quandam ſpeciem præ ſe ferat, inferioris quod maius & oblongius eſt reſpectu. Idem vas recentiores campanam vocitãt, & capellã, (aliqui metã, in quã per expiratum guttatim

tatim colligitur liquor) alij pileum:noſtrates galeam. [ein helm.]

Tubus qui ab alẽbico oblongus procedit & deorſum flectitur, naſus, roſtrũ, & ſimpliciter canalis vocatur: quòd per cauitatẽ eius concretæ in alembico guttæ, quæ omnes in limbo, id eſt, interiore circa imum alembici plica, conueniunt, effluentes deſtillẽt in vas ſubiectã, quòd vulgò recipiens, receptorium & matellam nuncupant. Naſus & roſtrum à ſimili figura dicuntur, ꝙ hęc pars non aliter promineat quàm à capitibus auium roſtrum, & quadrupedum naſus. Recipiens vas cũ olea ex metallicis, vt vitriolo deſtillantur, vbi magno igne diúque opus

opus eſt,peramplũ requiritur.ſec⁹ enim propter copiã vaporũ in vaſis collectam, ne diſsiliant periculũ fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præſtãtiora fieri creditur quàm in anguſtis.

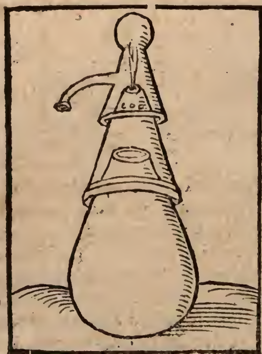
Cæcũ alembicũ dicitur,quod naſo roſtróue,& ſimiliter limbo caret,præparationi & rectificatiõi ſeu circulationi, id eſt perfectioni,idoneũ. Eiuſdem genus alterum cũ limbo eſt,quo vtimur, cùm phlegma ab aliquibus aquis vel oleis in Sole aut alio loco calido abſtrahere voluerimus,vt dicetur in oleo vitrioli.

Quæ

Quæ corpori bus ſeu corpulen tis vaſis non ere-ctis,ſed velut cu-bantibus impo-nuntur capitella limbo carēt,ſunt q; lagenis terreis vulgaribus pro-xima,. Syluius.

Vidi & capitella duo, vt per inferius pertuſum materiæ portio in ſuperius fer

retur,qđ cùm infe riore cla-uiculatī iungeba-tur,ne in-ferius lu-tatum eſ-ſet aufe-rēdū cùm recēs ma-teria vaſi corpulen to erat in fundēda Idem.

Inter-

Interdum capitelli forma eſt in altum pyramidis, modò mucronata, interdum parte ſumma capitis modò lateſcit, vt plus vaporis capiat, & largiorem aquam

cogat: ſed tunc ferè in vas corpulentum ex vertice relabitur, Syluius.

Sublimare pro deſtillare multi ſimpliciter accipiũt, alij peculiariter pro eo quod

eſt.

eſt in alembicũ eleuare vi ignis materiá illi figendam, vt metallica multa ſublimantur.

Alij vtricolos vitreos aut terreos mutuò applicant, quos Muſas cornutas vocant, quorum alter lutatus igni inſidet, materiam deſtillandam continens: alter ab igni procul abeſt, humorem recipiẽs in ambobus collis concretum, Syluius. Inſtrumẽta hæc vulgò Retorta vocant, Galli etiam Cornutas.

Porrò

Porrò Muſa cornuta muſicum inſtrumētum eſt, quod Germani vulgò Sacci fiſtulam nominant. Eſt autem vas retortum, idoneum deſtillandis illis quæ non poſſunt altius attolli.

Vas recipiens plerunque eſt, phiala vitrea collo oblongo, cuius ori olembici naſus inſeritur, & aliquando venter eius ollę aut alteri vaſi concauo imponitur, vt firmi⁹ loco maneat, vel pro rei cōmoditate aliter atque aliter collocatur. Circulatoria vaſa dicũtur in quibus per vices vapor aſcendit, & rurſus in liquorem conuerſus deſcendit, vt dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex

 his

his præſtantiſsimum eſt, quod vas Hermetis ab authore nominatur: & à figura, vt coniijcio, Pelecanus. Nam vt pictores Pelecanum repræſentant roſtro ſuũ pectus pungentem: ita hoc vas vtrinque tanquam anſatum canales habet, qui à capite id eſt ſuperiore parte incoãtes ſemi circuli figura deſcendũt & reflectuntur quaſi in principium vẽtris inſici, quę figura eſt ſi à vitrarijs difficulter & magno prætio impetratur, omnium tamen optima eſt ad circulandum: ſi haberi tamen non poſsit, cucurbita cũ alembico cæco ſine limbo vtemur: aut vaſe ex integro vitro, quod in medio anguſtius

ſit

ſit, & ab initio ventris eminentem habeat breuem canalem per quem liquor infundi & effundi poſsit. Vtriuſque horum figuras ponemus infra in Titulo de quinta eſſentia: & alias quaſdam aliorum vaſorum, & fornacum paſsim in hoc opere. ¶ Formæ vaſorum diuerſæ & prope modùm infinitæ ſunt, chymiſtis vſurpatiſsimæ, Syluius. Figuras & nomina diuerſorum vaſorum qui requirit, ex Brunſuicenſi, Ryffio, Andr. Lonicero & alijs petet. In vitrarijs quidē officinis quos quis voluerit modos ſibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia ſunt prope Scaphuſiam, & non procul Baſilea & Solodoro. Sed optima ex vitro albo fiũt, vt Venetijs. talia apud nos fieri poſſunt fragmẽtis orbium ſpeculariũ alijsque vitri albi collectis. ¶ De aludele, vaſe vide Gebrum in libro Sũmæ perfectionis 1.4.4.4. & rurſus in libro fornacum. Albertus alutel ſcribit, & vas interpretatur ſublimationi deſtinatum; ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea vitreata, cuius formã deſcribit in capite de ſublimando adhichbar dic. Aluthel (per th.) eſt alembicum quo vtuntur alchymiſtæ in deſtillationibus, Belluenſis.

De materia Vaſorum ad deſtillandum: & primũ contra plumbea & ænea uaſa.

AQuæ deſtillatæ per Balneũ Mariæ tantum excellunt illis, quę p ignẽ ſimpliciter in alembicis plumbeis fiũt, quãtum aurum præſtat ferro. Nam quæ in Balneo Mariæ parantur cum capellis (alembicis ſeu capitibus) amplis, & bene magnis & vitreis, abſque vllo moleſto odore fumi aut empyreumatis, natiuum odorem ſaporémque herbarũ & florũ, à quibus extrahuntur, referunt, quod in vulgaribus plumbeis minimè cõtingit. Nam quæ in his parãtur aquæ paucisſimę & raro, præſertim adhuc recentes, fumi aut vſtilaginis inſigni faſtidio carẽt: quod quidem bibẽtibus ægris non moleſtum modo, ſed etiam noxium eſt, nã praua plumbi qualitas ſtomacho pectori, & omnibus viſceribus nocet: & ſimiliter ęris qualitas. Quo intellecto docti & prẽſtãtes medici, veteres ſecuti, decoctionibus tantùm vtuntur. Sed aquæ vt par eſt deſtillatæ, id eſt, odore ſaporaque ſuę plantæ prẽditæ, nõ ſolùm decoctionum vires æquãt: verùm etiam ſuperãt in eo, quod

quod tum guſtu ſuauiores,tum viſu clariores cùm ſint,magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ relictis plumbeis inſtrumentis,balnea Mariæ dicta ſibi parare, & ſi plus in eis tum laboris tum ſumptus foret,ita Deo pariter & hominibus ſatisfacturi, Matthęolus.

Quæ plumbo deſtillãtur,omninò improbãda cenſeo,propter ceruſam & qualitates alias plumbi maleficas,cum & aquam per tubos plumbeos deductã damnarit Galenus,quòd dyſenteriã excitat. Syluius.

Multum præterea variãt,vt cocta, ſic deſtillata, vaſorũ ratione. Quamobrem magna ĩ his cura eſt adhibẽda, vt terrea ſint vel vitrea potius quàm metallica,& quæ terrea ſunt,ex luto ſint puriore & diligẽter cocto,qualia ſunt figulina Lutecię Bellouaca,& Britonica,& Hiſpanica. Vitrea autẽ ſunt præſtãtiora,quia puriora & dentiora:ſed etiã chariora & fragilia magis,niſi paulatim incaleſcant & refrigerẽtur,in quo etiã diſcrimine ſunt terrea. Ob id vtraque luto ſapiẽtię,quod vocãt, paulatim vndique circumlinunt & ſiccant,quantum vaſis eius ignis violẽtia attingere debet,etiam ſi cineribus,

arenis,ſcoris primùm excipienda ſit. Nam quæ aquis aut ipſarum vaporibus incident vaſa, munimento nullo indigent. Metallica verò, plumbea, ferrea, ærea, ſtanea, argentea, aurea, cur damnē, in promptu Galeni ratio eſt, in ſingulis ꝓpè horū metallicorū generibus. Si eñ aquam plumbeis rubis delatam affirmat dyſenteriam generare, qs metus ab aliquis receptorio & capitello plumbeo deſtillatis? Adde quod ceruſa nō pauca in ſuperficie internā plumbei capitelli, vt aceto deſtillando colligitur, ſic vi empyreumatis cum vapore plerunque etiam agri, nempe ex plātis acribus aſcendentis, ea quæ aquas ipſas inficit, & magna parte lacteas reddit, donec ſubſederit. Ex cæteris metallis, quæ vel ferruginem vel æruginem gignunt vaſa, tantum habent periculi, quantum ferrugo ærugo nocentior ceruſa. Purgatiore argento & auro facta vt ſunt innocētiora ſic paratu ob ſumptum magis difficilia, Syluius.

Vaſa optima ſunt vitrea, deinde figlina vitreata (intus foriſque.) deinde alēbica ex ſtanno, patellæ (.in roſarijs) ex plumbo. Tertio alembica ſimul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis

ſub

ſubiectus ſi modicus ſit, plumbo non nocet:ſed oportet patellas iſtas plumbeas in cinere cribato ſitas eſſe altitudine palmi, non in arena. Quarto, alembica ex cupro intus ſtanno inducta. Quinto ærea, Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habent. Primum quod aquas reddunt ad ruffum colorem plerunque declinantes, & vſtilagine vitiatas. Alterum, quòd ſemper vis quædam venenoſa eis ineſt, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauendum ab eis monet Chriſtophorus de Honeſtis, Brunſuicen. Cùm igitur eruditiſsimi quique medici & experientia ipſa, aquas in vaſis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis deſtillatas omninò improbent, boni viri officium fuerit ad magiſtratum hæc referre, vt pharmacopolis aquas huiuſmodi partim nocẽtes, partim certè inutiles amplius parare aut venundare non liceat. Bulcaſis quidem cucurbitis plumbeis vtitur in roſis ſiccis deſtillandis: quod forte concedi poteſt pro illis aquis quæ extra corpus tantum vſurpari debebunt. Sunt qui vaſa ex puro & optimo ferro parata non vituperent, quod nulla praua qualitas inde, vt aiunt, in materiam aut li-

quores redundet:& metallica quędã ma gno ac diuturno igne deſtillãda tam va lidis vaſis indigere videãtur. Sed de hoc alij iudicẽt: ego chymiſtis ea reliq̃rim. Berchile Bulcaſis vocat vas ĩ furno aquę roſaceæ bullientem aquam excipiẽs ex aheno iuxta poſito deriuatam; cui vaſi cucurbita roſas continens imponitur.

De Fornacibus,&c.

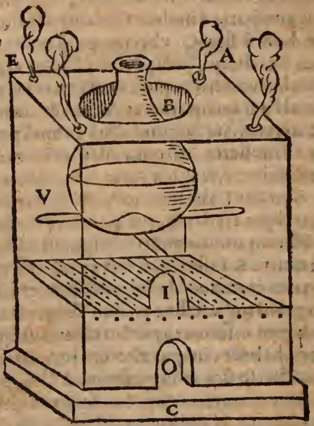
FOrnacũ genera duo deſtillationi per cineres apta ſupra deſcripſi:& Balneum Mariæ etiã ex Bulcaſi. Hîc aliud for nacis genus delineabo, cui⁹ vſus erit varius: præcipuus tamẽ cùm quid per ignẽ validum deſtillari debet, ita vt nihil me dium ſit inter ignem & cucurbitã qua continetur materia deſtillanda: quo mo do olea quædã ſiue liquores cauſtici ex metallicis eliciuntur, vt aqua fortis,&c. Erit etiam vſus ad ſublimãdum:& ſi qs lebetem in ſummo ſuper crucẽ ferream imponat, eam vel cineribus vel aqua replebit,& luto circumpoſito quam volue rit deſtillationem inſtituet. Pro aqua for ti verò aut ſimilibus cucurbitã lutatam ſtatim, recta ſuper crucẽ imponet. Quin & ſupra tabulam è ligno validã hæc for nax cõſtrui poterit, vt ego feci, vt in quẽ

volu

volueris locum tráſferatur. Itaque ſuper tabula lignea quadram fornacẽ ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponẽdæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cõglutinabis. Altitudo pedes duos non multũ excedet. Parietes int⁹ pedis plus minus ſpatio diſtabũt. Cõſtructo iã fundo hoſtiũ fiet, O. vbi cineres eximãtur, qui à carbonib⁹ à ſupſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiã altera craticula per quam cineres deciderẽt, inter ponererur, (& ſpacium illud infimũ paulò altius fieret,) nõ opus eſſet toties eximere cinerẽ, & ignis foret vehemẽtior.

Vocalis I. alterum hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulã, quã punctis aliquot trãſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtium, vt & inferi⁹, ſatis eſt tantũ eſſe vt manus commodè inſeri poſsit. V. crucẽ ferream indicat, hoc eſt duo ferramẽta, quorum inferius in medio cauum ſubſidens habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (vẽtilia vulgò vocant) fieri debent. at ſi fornacem rotundam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fiẽt, nem-

pe circa crucem, vel ſtatim infra lebeté, ſi quis indetur: quem per B literam notaui: tabulã ſuper qua fornax tota ſtruitur per C vt in figura hîc adiecta apparet. Alius fornacis genus pro oleo vitrioli, infrà deſcribam.

Fornacẽ pro Balneo Mariæ deſcriptã habes ſupra, vbi de Balneo Mariæ in genere tractamus, ex Syluio item in a-

quæ

quæ roſaceæ apparatu, ex Bulcaſi. De fornacibus diuerſis chymiſticis & de ſtillatorijs liber Gebri extat. De fornace conſtruenda vide apud eundem in libro Summæ perfectionis 1.4.43. ¶ De roſarijs communibus, in furnis figlinis, etſi quidam ex ære etiam faciant, dicemus infrà, ſtatim poſt deſtillationem per cineres. ¶ De pigro Henrico ſeu furno acediæ, id eſt, canali quo Balneum Mariæ calefit, ſuprà ſcriptum à nobis eſt, vbi de Balneo Mariæ in genere egimus.

¶ Carbonũ differentias ex Theophraſto: ſed melius ex fabris noſtris præſertim aurifabris, & ipſa experiẽtia cognoſcemus. Dãnãtur foſsiles propter odoris grauitatẽ. Ex fago biegnis præferũtur.

Dioptram appello inſtrumentum ꝙ quidam faciei obtendunt manu, ne ab ignis vicinia lædantur, cùm ad vehemẽtiorem ignem accedere opus eſt. Ea eſt tabella rotũda inmedio per tranſuerſum exciſa, cum manubrio, huiuſmodi.

Liqu

Liquores deſtillati in phialis vitreis ſeruari debēt, oris anguſti.os epiſtomio ligneo præcipuè ex ſubere occludetur, & inſuper inducta cera membranam circũ illigare oportet.

Vaſa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

LVtare vulgò dicunt pro eo quod eſt luto illinere, loricare, incruſtare. Odores & qualitates eorum quæ deſtillantur vt melius conſeruemus, caput cum corpore, & naſum extremum cum recipiente, qua committuntur, diligenter luto ſæpire & aptare oportet, lutare vulgò dicunt. Sunt qui luto ſimplici cum pilis bubulis ſubacto ad id vtantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sunt qui calcem cum oui albumine miſceant, vbi feſtinatione opus eſt: ſtatim enim induratur materia. alij aliter lutũ quod ſapientiæ vocant, componunt. Recipiens cum naſo non opus habet tam firmo luti genere. Sat fuerit ſi cum duabus ceræ partibus vnam reſinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura reſina adhibetur, ſed purgata. Purgatur autem ſi vt primum liquata eſt igne, mox per faſciculum ſtraminum

traijciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutandum per ſtramen, lege Vlſtadium capite 10. Si caput non ſatis aptè reſponderit ſuo corpori; ſed laxius ſit, chartam in gyrum ductam interpones. Foris etiam vbi circa cõmiſſuram inducẽdum eſt lutum, chartam madidã primùm inijcito, aut linteum, deinde luto. ¶ Lutum ad conglutinandum cucurbitam cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & ſiccari antequam ignis ſubijciatur, Bulcaſis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutum, ſi nõ modò cum pilis aut lanis, ſed & ſanguine hircino ſubigatur: magisq; etiam cũ ſquama fieri. Lutum quomodo pro fornacibus parandum ſit, vide infrà vbi de deſtillatione per cineres docemus.

¶ De ſigillo Hermetis, id eſt vitreorũ vaſorum orificijs candẽte forcipe per lenem compreſsionem conſolidandis & quomodo poſtea iterũ reſerari debeant, vide Vlſtadium capite viceſimo. ¶ Luto muniuntur etiam toto ambitu cucurbitę illæ quę ignem ſuſtinere debent immediatè ſubiectum, idq́ue bis vel ter, ſiccata ſemper priore cruſta, antequam ſecũda inducatur, vt cum aqua fortis & oleum vitrioli deſtillantur. Pro deſtillatione

tione in cineribus lutatione nõ opus eſt: ſi quis tamen vaſorum fragilitati conſulere velit, preſertim vbi plura vaſa ſimul in vna fornace ponũtur, ſemel aut iterũ incruſtaſſe ſufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo Mariȩ vtuntur præſertim cùm plures ſimul ponendæ ſunt, aliqui panno laneo induunt, confectis ex eo veluti caligis aut ſoccis, qui infibulantur.

¶ Vaſa vitrea aiunt igni diutius reſiſtere ſi incerentur: hoc eſt, ſi cera liquata vaſis priùs calefactis bis aut ter illinantur.

De præparatione ad deſtllationem.

Quoniam in deſtillatione elementorũ quærimus ſeparationem, ſiue ꝓpter vnum pluráve ex ipſis, ſiue vt ijs remotis quintam eſſentiam adipiſcamur: ſeparatio verò ſine qualiditate fieri non poteſt: Nam caliditas ea quæ eiuſdem generis & naturæ ſunt colligit, diſcrepantia ſeparat: varios modos, vt hoc ritè efficerent, tum Chymiſtæ tum Medici inuenerunt. Vocant autem huiuſmodi pręparationem diuerſis nominibus, digeſtionem, fermentationem, putrificationem. Digeſtionem dicunt comparatione cõcoctionis illius quæ in ventriculo fit, per calorẽ innatũ, qui efficit vt in ge-

ſta

ſta omnia in vnum chymum vertantur. Nam quod digerere & cõcoquere verba indifferenter accipiant, qui minus latinè loquuntur, notũ eſt. Quòd ſi materia ſiccior cũ liquore cõiũctaſic ꝑparetur, vocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut infuſionẽ dicemus. Cęterũ fermẽtatio propriè dicit vbi vis quædã calida interna, ſed ab externo calore aucta vel excitata in humorem agit, ita vt communis quædam qualitas cum ſpiritu calido & bullas ciente per totũ corpus miſceatur extendaturq́;, vt fit in fermenti propriè dicti cum farina ſubacta mixtione: item aceto in terram effuſo. Et hic quidẽ affectus initium putredinis eſt in ijs quæ humorem ſuperfluũ habent. Ab hac nihil differret quę putrificatio vocatur, niſi vaſe quod pharmacũ deſtillãdum cõtinet, in materia aliqua putreſcente collocato fieret: idq́; non aliam ob cauſam, niſi vt vnus idemq́; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore ſumptuq́; conſeruetur. Materię verò putreſcẽtis odor & qualitas pharmaco, qđ in cucurbita vitrea ore diligentiſsimè obturato conditur, meo quidẽ iudicio cõmunicari non poteſt, & ſi quidem aliter ſentiant. Nam ſi vas diligẽter obſtructũ ſit,

vitiũ nullum accidere poteſt. accidit tamen aliquando non propter fimũ aliám ve externam cauſam: ſed quoniã materia in vaſe excrementitio humore habũdat, q accedente quouis calore extraneo facile putreſcit. Ipſum quidẽ vas vitreũ vt cunq; longo tpe in fimo permãſerit, nihil vitiatur, nec obſcurat̃ pręſertim ſi, ex optimo vitro fuerit, quale venetũ eſt. nã vulgare vitrũ viride nebulã quandã & veluti curtim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, vel fimi equini tam ſolius, quàm cum calſe paulatim irrigata & ſępe mutata. vel corticum humectatorum, vel aliorum putrentium, vt chymiſtis fuerit in multis vtilis: medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine vel alia de cauſa graueolentibus, ſi præſertim intra corpus eſt recipiẽda. nam admouendorum foris minor habetur ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, vide ſuprà in fine eorum quæ de Balneo Mariæ in genere ſcripſimus. In præſentia quidem de putrificatione potius quàm deſtillatione agendum erat. Sed quoniam putrificatio quoque in fimo equino improbanda videtur, ſi deſtillatio

tio in eo vituperatur,non omninò præter propoſitum noſtrum & aliorum ſuper hac re ſententiam hoc in loco expoſui.

Putrificatio in fimo equino cū calce, aliâs ſic fit, vt fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsve interuallis aqua tepida aſpergatur,alias ſineaſpertione,cùm ſcilicet per ſe ſatis calidus fimus videtur.Scrobe effoſſa in aliquo domus angulo fimi equini ſtratū ponitur, altū circiter pedem,id eſt tres palmos:deinde alterum calcis ad palmi vnius tantùm altitudinem,& ſic deinceps alternis.Opus eſt autem plerunque fimi tribus oneribus quanta baiulus geſtare poteſt.

Sunt qui deſtillanda in vino prius macerata præſertim, in lagenam ſtanneam condant ,eamq; cauſam in calce viua condant,quam aqua pluuiali per interualla extingunt. Alij fimo equino ſtramen de culmis auenæ miſcent, & aqua calida aſperſa vas imponunt, totumque ſtuppis,pannis aut ſacco inuoluunt, in aliqua domus parte vbi frigori acceſſus non ſit. Alij in vinaceis per autunnum condunt. Alij in oliuarum fracibus,id eſt,poſt expreſsionem reliquijs omniū optimè, vt Cardamus docet.

vſum conficiunt, quæ quos exceperint radios B reddũt, & reflectunt in vas C quo materia continetur, ad hoc, vt audio, cõmodior foret figura parabolæ D cauæ. eſt autem parabola coni ſectio. Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus.

Idem commodè fieret globis cryſtallinis A ſuſpenſis inter vas circulatorium & Solẽ, B ita vt Solis radij per globos ad vas C pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarum præparationum finis eſt, vt liquor facilius, vberius, & efficatius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia variat, quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore, herbæ recentes breuiore egent tempore, cùm in vino alióue liquore macerantur: ſunt enim molliores & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore, deinde ſemina, poſtremò radices: ita vt duplum ferè temporis ſequentibus debeatur, herbis recentibus dies tres, aridis ſeptem, ſeminibus & aromatibus plerisq; duodecim aut quatuordecim, radicibus vigintiocto, aut minus ſi recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidã, chymiſtę verò etiam amplius ſua metallica. Hoc etiam refert an ab initio ſtatim trita infũdantur. nam ea quoque multo breuiori, duplo fortaſsis, tempore egẽt, quàm quę integra imponuntur. In aquis aureis, vt vocant, aromata aliquando integra per dies aliquot in vino macerari: tum exẽpta tritaq; rurſus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui ſolent.

Putrificatio herbarum deſtillendarũ in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri ſolet: in Balneo Mariæ verò per duos aut tres tantùm dies naturales, Brunſuicencen.

Putrifi

Putrificatione præcipuè indigent quorum ſubſtantia ſiccior eſt, cauſa, denſa, cruda minus quæ contra ſe habent; & per naturam aut Solem digeſta præparataque ſunt.

Putrificatio citiùs perficitur tempore nubilo, quàm ſereno, Vlſtadius.

Pleriſque quæ in fimo equino præparantur, aliquid ſalis adijcitur, vt animaliũ ſanguini, carnib. piſcib: Guainerius.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: ſi verò materia pura ſit, vt liquor purus, vas circulatorium, in quo genere optimus eſt pelecanus: quanquam is vix fieri poteſt, nec niſi magno ſumptu, &c.

Cæterum in digeſtione ſeu putrificatione vas totum occultari debet fimo equino, aut vinaceis, &c. Ad circulationẽ verò media pars vaſis, aut ſaltem tertia, in aërem liberum & frigidum eminere debet (vt etiam ad deſtillationẽ,) Vlſtadius ca. octauo, vbi pluribus docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum deſtillatorum.

AQuę in Balneo. M. deſtillatę, inſolari & rectificari debẽt: nẽpe in vaſe vi

treo(cuius os corio obligatũ ſit aqua deſtillata repleto,ſic vt tertia pars vacua relinquatur,in arenam feruentẽ impoſito, per quadraginta dies,vt phlegma omne cõſumatur,debet autem tertia pars vaſis in arena cõdi. Deſtillatæ verò calidæ facultatis aquæ, in vino aut aqua ardente prius infuſę,ne nimio calore homini noceant,loco frigido in arena humida per mẽſem aut amplius,ſi feruidior aqua ſit, relinquantur,ſimiliter tertia parte vaſis in arenam condita:aut duæ vaſis partes (duæ tertiæ)in ipſam cellæ vinariæ terram defodientur, Brunſuicenſis. Aqua quæq; repetita deſtillatione, præſertim ſuper fæces bene contritas, rectificatur: eóque magis quo ſæpius deſtillatio eius repetita fuerit:ſed pleriſque ter aut quater repetijſſe ſufficit. Curandũ autem vt ſingulis vicibus phlegma omne diligenter ſéparetur,qđ ſit ſiue primus liquor, aut ſi aqua ardẽs deſtilletur, vltimus,qui aquoſus eſt,ſeorſim excipiatur,&c. Phlegmate iam ſeparato,vltima per circulationem, (de qua iam proximè dictũ eſt, dicetúrque amplius in Titulo de quinta eſſentia,) ractificatio adhiberi debet.

Vt verò empyreuma,quod his ineſt, paulatim expiret, ſatius fuerit phialas,

qui

quibus hi liquores ſeruantur,apertas ali quandiu tenere:obſeruãdo tamẽ ne interim odoris gratia,& cum ea viriũ multũ exhalet, Sylu. Liquores deſtillati diuerſi aliquãdo ſi miſceantur,turbulẽti fiunt inſtar ſeri:& plerunq; liquor vetus cum recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes,in libras tres aceti albi acerrimi ſex aut octo guttis iniectis:nam turbulentã materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

DEſtillatio per filtrũ chymiſtis magis in vſu eſt quàm medicis excogitata, vt leuior & ſubtilior puriórque pars à craſsiori & feculenta ſeparetur. Itaque ſucci herbarum ſic deſtillari poſſunt,in vaſe A aliquo poſiti,in quo pannus B laneus imponatur, cuius pars latior tantum in vaſe ſit, tenuior & in anguſtum deſinẽs, ſiue in vnam faſtiolam mucronatam , ſiue in duas aut tres diſciſſas,extra vas dependeat.debet autem vas modicũ à latere faſciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni faſcias imponere,ſingulas ferè longitudine pedis,per quas liquor in vas ſubiectum deriuabitur. Quod ſi iterum aut tertiò ſic

deſtillare voles eundem ſuccum aut liquorem, vas primũ in quo liquor eſt in ſcalis ponere potes altiore gradu ſecundum inferiore, & ſic deinceps, cũ faſcijs panni in ſingula vaſa impoſitis & de pẽdentibus in ſubiecta, vltimum ſolum faſcijs carebit, quod excipere tantũ debet, non etiam effundere. Deſtillatio per filtrum fit etiam in duobus retortis vaſis vitreis bene lutatis, quorum vnũ altius ſtet altero, cũ liquores pretioſos & odoratos à materia (digeſta prius in Balneo Ma.) detrahere libet: vt meminit Vlſtadius cap. 56. Ad ſyrupum qui de acido citri ſucco conficitur, ſuccũ illum deſtillari oportet per pannũ ſeu filtrum, alioqui coagulatur, cùm refrixerit: & ſimiliter ſuccum limonum & arantiorum.

Per filtrũ aliqui deſtillant etiã herbarum decocta ad leniſsimũ ignem facta, quę poſtea paulatim ad ſpiſsitudinẽ mellis decoquũt, vt è radicib. ellebori nigri. Alij ſimpliciter collare contenti ſunt.

De aqua ardente ſeu aqua uitæ ſimplici, eiúſque uiribus & uſu multiplici.

AQua ardens, ſeu aqua vitæ, à vino extrahitur, apud nos ex fæcibus tātum

tùm ab ijs qui vulgò vendunt,& ex hoc vno ferè victum quærũt. Et fortè nihilò deterio eſt, quæ à fæcib. detrahitur: nam Lullus à corrupto etiam vino recte ſeparari poſſe docet: imò ſi aliquoties deſtilletur, efficacior fiet, hoc eſt, calidior & ſiccior. Nam fęces etiam vſtæ perquã calidæ ſunt,& calidiſsimum reddunt oleũ, quod de tartaro vocant. Sed quæ à vino detrahitur aqua ardens, ſuauior mihi futura videtur & odore ſaporeq; gratior, & nihil vſtilaginis recipiens: & ad quintam eſſentiam quoque aptior.

¶ Aqua ardẽs vocatur etiam aqua ſaponis, ex qua oleo admiſto fit ſapo, vrit enim corpus & veſicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium, ex duabus ſeu tribus cineris partibus & vna calcis: & illa eſt fortior, in qua ouum ſubmerſum magis ſupernatat extra aquam. itaque primò ſic facta, fortior eſt ſecundaria ad vſum cauterij, Monachi in Meſuem.

¶ Aqua ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur vt bibi non poſsit, Cardanus, ſed hoc vulgò notum eſt, ſolent autem vulgò qui vendunt bis tantũ deſtillare: ad encauſtorum vitriariorum verò vſum quater, ni fallor. Nos ſuprà docuimus, quomodo ſemel aut iterum

deſtillata in ſerpentinis aut aliјs conſue tis vaſis,(cannis brachialibus æreis,)in cinerib. Poſtea perfici poſsit,donec phle gma omne deponatur : qua ratione non tantũ calidior & ſubtilior fit, ſed etiam guſtui gratior odoratiorq́;. Neq; corporũ quæ vocãt,neque capitellũ(quæ alẽbica dicũt) vna omnibus ad omnes ſuccos deſtilandos eſt forma.

Nam aqua trahitur quibuſdã ex vino impoſito in vas A æneũ magnũ igni incubans:cui collũ B craſsũ tripedale eſt,& collo huic inſidẽs capitellũ C etiã æneũ in pyramidẽ faſtigiatũ,ambiente id velut ſitula D aquã frigidã cõtinẽte,vt ce-

lerius

lerius vapor largiùs à capitello refrigerato denſetur, & ne ignẽ ſic referat aqua vini. Alijs loco colli & capitelli vaporẽ excipit fiſtula ex ferro albo vel alio metallo, prælõga in multos anfractus mæandrorũ modo & ſerpentũ cõtorta (vnde ei vulgò ſerpẽtinę nomẽ eſt) in aquã magna ſui parte merſa. Alijs alia quoq; eſt forma, Siluius. Formas vaſorum diuerſas aquã ardentẽ deſtillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerũ depictas vidimus. Bulcaſis ait vinum ita deſtillari poſſe, vt acetũ, cuius deſtillationẽ deſcripſerat. Vide infrà, mox poſt Titulũ de deſtillatione in cineribus. Sunt qui

ab operculo lebetis vinũ aut fęces cõtinẽtis fiſtulã A teretẽ rectà aſcẽdentẽ faciãt, infrà largiorem, vt quaſi coniformis ſit.

eam

eam ſupra recto ferè angulo flectunt,& per ſitulã & aqua frigida plenam ſedi altiori impoſitam dirigũt, ſimplici quidẽ non intorto ductu,ſic copioſam aquam reddi aiunt. Similia inſtrumenta parua pharmacopolę quidam parant,& veſicas vocant:vt ſi quo alicuius herbæ ſtillatitio liquore indigent, ex tempore conficiant:quin & aquam ſuperfundũt,vt copioſior reddatur,quod minimè laudo.

¶ Aquam ardentem ſatis deſtillatam eſſe:hoc eſt vt minimũ quater,& à phlegmate omni purgatam intelligitur,ſi accenſa tota à flammis conſumatur,vt nulla prorſus humiditatis nota in fundo vaſis relinquatur:aut ſi intinctum in ea linteolum accẽſum non comburatur,quod maioris perfectionis indicium eſt, vt illud etiam ſi iniecta olei gutta ſubſidat.

Oleum enim aërium eſt,quo ſubſtantia ignea,ad quam aqua ardẽs toties deſtillata peruenit,leuior eſſe debet.Sed vltra caliditatẽ repetitis deſtillationibus maiorem ſubinde tenuitatem acquirit. & cùm ignis quilibet quò craſsior eſt,eò magis vrat, quò tenuior eò minus tenuiſsimus ſanè omnium minimè vret.

Eadem cauſa eſt,ꝙ gutta aquę vitę in volam infuſa,quò melior fuerit eò citius

cua

eua neſcit & conſumitur. Audio & hanc eſſe notã huius aquæ laudabilẽ, ſi ſuccinum accenſum eique in cochleario immiſum ardeat. Cum vinum (inquit Vl-

ſtadius cap. 10.) bis aut ter deſtillatũ fuerit, ſpongiam ſubtilẽ ſcinde in fruſta ita magna, vt ab omni parte poſsint attingere cucurbitã in parte ſuperiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari ſpongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quando ſuperimpoſueris alembicum, ita quod ſpongia non poſsit in fundum deſtillatorij cadere: & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterum exprimatur, ne fortè oleũ in cucurbitam incidat, & cum materia deſtillãda miſceatur. Tum alembico ſuper

perimpoſito claudat cũ cera (vel reſina purgata) prædicta. Per hanc ſpongiã ſpiritus optimè deſtillabũtur, & phlegma propter oleũ non tranſibit. Et hoc modo plus proficies vna deſtillatiõe, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen ſit factus abſque limbo, vt cæci; ſed roſtro nõ careat. Hæc ille. Noſtri phlegma quod infundo remanet à fæcibus deſtillati, aquã mortuã vocant. eſt enim incipida & fœtida. Talis, hoc eſt fœtens, à ſolis ne fęcibus reddatur, an etiam vino, nõn ſum expertus. Pro aqua árdente deſtillanda, vnum eligẽdum eſt óptimum, nigrum, vel rubeũ, vel album. Nigrum quidem & vetus vberiorem & meliorem áquam reddit. Ignis primò leuis, deinde vehementior fiet: ſed cauendũ eſt ne vllo modo bulliat vinum. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima vini: & cum bis vel ter deſtillata fuerit, aqua flagrans, Albertus vt quidam citant.

¶ Ex fęcum quinque partibus duplici deſtillatiõe, hoc eſt prima & ſecũda, vnã relinqui audio, vel paulò minus, Phlegmate omni iam conſumpto, nihil amplius deſtillando amittitur, ſed totũ redditur. De quatuor menſuris vini plerúmque vna mẽſura aquę ardentis colligitur.

gitur in prima deſtillatione, plus minus ſecundum bonitatem vini. Deinde in altera deſtillatione, pro vna mẽſura redit dimidia. In tertia, pars vna de quinq; cõſumitur: in quarta tantundem redditur, quantũ impoſueris, vt plurimũ ſi deſtillatio ritè fiat. Perges tamen deſtillare. ſic enim aquã magis magisq; perficies, ita vt nona & decima repetitione quàm perfectiſsima euadat. Sed quoniam ad deſtillationem toties repetendam & tempore maiore, & ſumptu opus eſt, tertiò aut quartò deſtillata aqua ſæpe ſumus contenti, & perfectam vocamus. Et ſanè vt citius tardiúsue perficiatur aqua, plurimum refert inſtrumentum. Vapor enim magis deſtillatur in prima deſtillatione canonis, quàm in tribus ſerpentinæ. (Vide an legendum ſit, Vapor enim magis deſtillatur & perficitur in vna deſtillatione quæ per ſerpentinam, id eſt cannam anfractuoſam fit, quàm vel tertiò repetita per cannam rectam.) Sciendum præterea quod tres diuerſæ aquæ ex prima deſtillatione colligi poſſint, quarum prima perfecta eſt, illa ſcilicet quæ ardet & igne conſumitur: linteum verò in ea intinctum quamuis ardens, non conſumitur. (facies igitur ali-

quoties periculũ, & cùm ardere aqua deſierit: quod in deſtillatorio ſupereſt, tanquam inutile auferes. Secũda inter vtilẽ & inutilem media eſt.) Tertia inutilis, niſi quòd oculos & faciẽ clarificat, ſi ter quotidie mane, meridie & veſperi inde lauetur. (Sed hæc vis tertiæ aquæ, ſi ex vino deſtillatio fiat, fortè vera eſt ſin ex fæcibus, vt apud nos, non vera.) Porrò deſtillatorium non ſupra duas partes impleri debet, vt tertia relinquatur vacua, & vaporibus, ſuum ſit ſpatium, Hactenus Lullus.

De uiribus aquæ uitæ ex libro Arnoldi de Villa noua, qui de aqua uitæ inſcribitur.

ARnoldus in libro de aqua vitæ quã plurimas eius facultates deſcribit, tũ ipſius per ſe, tum alijs medicamẽtis admixtis ei poſt deſtillationem, ſeruato 12. ſignorum ordine à capite ad pedes. quoniam, vt ipſe ait, remedia capiti adhibenda multò efficaciora ſunt, ſi eo tempore admoueantur, quo Luna in ariete eſt, & ſimiliter in cęteris, id quàm verum mihi videatur, nunc nõ dicam: hoc tamẽ non tacebo, quo noſtro ſeculo doctior quiſque

que eſt eò minus illum huiuſmodi pſuaſionibus, quas Arabes in rem medicam inuexerunt tribuere. Aqua vitæ ſimplex (inquit Arnoldus ex neſcio quò Theoderico) rumpit abſcenſſus tũ intrinſecos ſi bibatur, tũ illita extrinſecos. Rubentes, & calligantes oculos emẽdat. Fluxum lacrymarũ reſtringit. Epilepticos pota iuuat. Paralyſin inuncta curat. Ingenium acuit: memoriã reſtaurat. Exhilarat & iuuentutem conſeruat. Lẽtigines, impetigines, & omnes maculas faciei tollit. Synnanchem gargariſata curat, & vuã humore flaccidã: item phlegma ſalſum, guttam roſaceam & dolorem dentiũ remouet. Maniacis & melancholicis mirabiliter confert. Venenum fugat. Odor eius (accenſæ) muſcas & reptilia frigida interimit. Decoquit carnes, & piſces à putredine ſeruat. Vinum putrefactum reſtituit. Extrahit virtutes herbarum & radicum, ſi per quatuor dies (aliâs horas) imponantur in ea, viola tantùm excepta. Debet autem reponi in vitreo vel argenteo vaſe optimè clauſo. Melior vberiorq; fit ex vino vetere, puro & rubro, Hæc ille. Qui plura deſiderat quod ad vires aquę ardẽtis, legat quę ſuperius ſcripſimus de viribus quorun-

dam liquorũ quos aureos vocant noſtri, & aquas virtutũ. Nam pleraſq; omnes facultates ex æquo tum illis tũ aquæ vitæ ſimplici adſcribunt, & multò magis cõpoſitę, maximè verò quintæ eius eſſentiæ. Adeat præterea Lullũ in libro de aquis. Vidi etiã Alberto adſcriptũ quoddam fragmentum de aquæ ardentis viribus. Sed homines empirici rerũ atque tẽporum imperiti, aut vt ſponte decipiant quos poſſunt, multa impudẽtiſsimè Galeno etiã & Hippocrati & Ariſtoteli, de aqua ardente ſcripta attribuunt. Frigidas paſsiões omnes, quæ curabiles ſunt, breui curat: pręcipuè verò cerebri, neruorum & iuncturarum affectus. Tineã & vlcera, omnemque ſcabiẽ, ſi aſsiduè lauetur, curat. Lienem iuuat. Vermes omnes interimit. Anhelitum fœtentem emẽdat. Lumborum dolorem tollit. Mẽbra læſa, ſi illinãtur, priſtinę reddit ſanitati. Carnes & piſces à putrefactione pręſeruat: ſed antequam edantur aqua communi ablui debent. Camphora in eam impoſita, diſſoluitur. Infuſa in eam aqua communis, fundum petit: & ſimiliter oleum, Hæc Albertus vt quidam citant.

¶ Sapor eius ſapores omnes excedit, immu

immuratque,& odor odores omnes,Lullus. Calorem natiuum magis quàm vllum aliud remedium cōfortat,ventriculo,cordi& hepati ſaluberrima,ſanguinē nutrit,cū hominis natura mirā & maximè conuenientem habet familiaritatē. Membrorū,venarū & meatuū omnium orificia apit & purgat:obſtructiones tollit omniū,& omnia corroborat. Quin etiā animi affect⁹ immutat,triſtitiam & anxietatē tollit:lætos ingenioſos & animoſos reddit,Lullus.Capitis dolorē illita aufert:lūbricos interimit à ieiuno pota.Animi deliqa excludit.Vlcera pudendorū ſanat inde abluta. Stomachicis ſuccurrit.Flores omnes exterminat. Cadauera ne corrūpant à vermibus cōſeruat. Caniciē excludit.Prægnātibus non concedit. Capitis pituitā aut catarrhū emēdat.Potentiā ad coitū auget.Audit⁹ difficultati auribus infuſa prodeſt.Cum vino mixta & pota comitiali medet. Ore diutius retenta varios dentium dolores tollit.Oculorū maculas ſeu albugines abolet(infuſa nimirum:)fluxiones verò eorum auertit, vel ore tantùm retenta. Lepram aliquādiu prohibet & occultat. Putrida vlcera corrigūtur impoſitis madētib⁹ inde linteis.Cū pauco apij deco-

ćto carculos veſicæ pellit. Mulieres fœcundas reddit, grauidis nocet. Dolores diuerſos curat, & oſsib. quoque fractis vtiliter calida (cum ſtupa aut emplaſtro aliquo) imponit. Spaſmũ in crurib. illita remittit. Innominatus. Sunt autẽ pleraque vt vidẽtur, ex Lullo deſumpta.

¶ Noui ego mulierẽ vetulam, frigidã, cachecticã, in ſudario per aquã ardentẽ intus accenſam calefacto, reſtitutam.

¶ Sunt qui Conſtãtini teſtimoniũ de viribus aquæ ard. adducãt. ¶ Aqua vitæ præter cætera ad ſtrãguriã & alios veſicæ affect⁹ valet: ad tertianã & quartanã febres cũ frigido humore cõiunctas, ad lupum, ad vermes, ad vlceroſum doloris ſenſum. Menſes in mulierib. promouet. Calculũ renũ frangit & expellit, & fœtus mortuos abſq; magno dolore. Fluores vteri cuiuſcunque coloris emendat. Perfectam eſſe aiunt, quæ ex decem vini partibus ad vnam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta deſtillatione fieri puto.) Capiti illita vermes, cruſtas, ſcabiem, porriginẽ & achores ſanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adempta eſt cruſta, ſi imponas, in ea coqui poſſunt. Apoplexiam, tumores, phlegmata, teneſmum & laſsitudinẽ

inuncta

inuncta ſanat morpheã potu & illitu edat. Cutim mollem & puriorem reddit. Deniq; contra morſum canis rabidi valet, vulnus quoduis aqua ard. ablutũ egregiè ſanatur, ita vt nihil mali ſymptomatis ſuperueniat.

Ego cùm aquam ardentem nimis calfacere & ſiccare per ciperem, mel aliquãdo admiſcuit, vnde & ſuauior potus, & mitior factus eſt ventriculo frigido vtilis, per hyemem pręcipuè. Sunt qui cum aqua mulſa permiſceant, aut potius cum apomelite, quod vulgò noſtri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfuſas & accẽſas, calidas deuorãt. licebit & quẽuis ſyrupũ, pro vt morbus requiret aliũ atque alium dulcem admiſcere.

Vinum ne conturbetur aut putreſcat, decima pars ardentis aquę infuſa efficit. melius longè ſulfur, ſed odore prodit dolum. Idem poteſt alumen, ſed nóxia ambo valetudini vehementer obſunt, Cardanus.

Si vinum per ſaporem vaſorum vel vuarum fuerit corruptum, aqua ardente infuſa reſtituitur. Eadem vinum pendulum reſentius purgat. item vinum putre factũ, & accetoſum quoque. nam acetũ conuertit. Deniq; cuiuis malo aut cor-

rupto odorem & ſaporem bonum conciliat. ex bono etiam vino melius reddit, Albertus vt quidam citant. Cùm vinum infundendum eſt vaſi vacuo, plerique orbiculum ex ſulfure incenſum, immittũt: alij aquam ardentẽ, intincta in eam ſtuppa.

¶ Vinum cui datur omnis ſapor & odor in momento, & eſt res curioſa maximè pro diuitib. qui diuerſitatem vinorũ obſtentare volunt, & etiã vtilis. poſſunt enim vino hoc modo communicari diuerſorum remediorum qualitates. Herbæ, ſemina aut aromata quæuis infundátur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tũ aquę ſic imbutę modicũ vino bibendo miſcebitur, Arnoldus de villa noua.

Cum aqua ardente aromatibus imbuta quomodo fiat vinũ quod vulgò Hippocraticum vocant, in vinis dicam.

De quinta eſſentia vini dicam infrà ſub Titulo de quinta eſſen.

De ijs quæ arida deſtillantur, in liquore aliquo infuſa.

QVæ ſicca vel arida ſunt, deſtillari non poſſunt, niſi in liquore aliquo

quo infuſa & macerata fuerint. De his hoc in loco ſcribam:de ijs verò quæ recentia in liquore aliquo ante deſtillationem præmacerantur, inferius inter aquas compoſitas,ſtatim ab initio. Quãuis & illæ de quibus hîc agimus, compoſitis adnumerari potuiſſent. Arida igitur conterũtur primùm, deinde in aliquo liquore macerantur, vino,aceto, aqua pluuiali aut fontana, atq; his ipſis vel crudis, vel deſtillatis: Acetum quidem & vinum hunc in vſum aliâs ſemel aliâs ſepius deſtillantur:aut in alio quopiam ſtillatitio liquore. Poterunt & in plantæ alicuius ſucco macerari, eoque ſimiliter crudo,aut(quod prę ſtat)deſtillato. Aqua ardens rectificata aromatib. macerandis magis cõuenire videtur,niſi nimiam caliditatem,qua vtẽtes detracto inde liquore affici poſſent, vitemus. Aliqui cinnamomum contritũ aqua fontana affuſa deſtillant,vt inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata,quib⁹ oleũ elicit̃,in aliquo ex prædictis liquoribus macerãtur. Pręſtat aũt hęc omnia, arida dico,infuſa,in cineribus igne lento deſtillari, meo quidem iudicio. De aquis virtutum ſiue aureis quæ fieri ſolent ſaluia alijſque herbis odoratis &

aromatibus in vino infuſis, infra dicam inter aquas compoſitas: & de ijs quæ in aqua ardente infunduntur inter aqua vitæ compoſitas. Refert etiam quandiu infuſa in vino macerentur. nam recẽtia, tenuia, rara, minori tempore indigent quàm ſicca, graſſa & denſa: & contrita quàm integra: radices quàm ſemina & aromata: & ea rurſus quàm herbæ. Vide ſuperius vbi de præparatione deſtillãdorum præcepimus. Vulgaris quidem conſuetudo ea ferè tantùm ſicca in vino infuſa prius per aliquot dies deſtillat, quę odoris maximè gratia requirũtur, vt aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiã omnia quorũ odorem ſaporẽque, qualiſcunque is ſit in liquore ſtillatitio, ſeruari volumus, rectè deſtillantur in vino infuſa, vt ſupra etiam docui, vbi de aqua abſynthij mentio fuit, & de viribus remediorum retinẽdis in aquis deſtillatis. Et ſanè in ijs quæ cũ recentia ſunt, & humore multo habũdãt, ideoque minus odora ſunt, vt gentiana, aſtrãtia, iris, baccæ, iunipi, & alia: liquores ex ſiccis in vino aut alibi infuſis magis probarim: ſi quæ verò rara vel tenuia ſunt, aut nulli⁹ odoris, aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius deſtillanda fuerint

rint. Eſt quando anni tempus aut recentium inopia,ad ſicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ ſiue albæ(cuius radices pinguiſsimę ſunt & vino infuſæ : nec ipſe corrumpũtur, nec vinum corrumpi ſinunt, vt ipſe per biennium expertus ſum)libras quatuor radicum recentium,aut potius ſiccarum cõſiſarum minutatim in duo vaſa vitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut ſuſpẽdito vaſe diligenter occluſo:& vinum generoſum ſuperfundito, vt per duos digitos excedat.Perges autẽ recẽs affundere donec radices imbibere deſinant,& ſic eminẽte p duos digitos vino, vt dixi , vas per menſem relinques & demum in duabus cucurbitis vinum cum radicibus diſtributum deſtillabis in Balneo Mariæ, vel in cineribus igne lento.De aqua centaurij minoris & gentianę ſimul in vino deſtillatarum,vide infrà inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ vino infuſæ optimum & ſuaui odore liquorem reddunt : abſynthium verò (dies paucos præmaceratum) per quàm efficacem & amariſsimum, idque magis ſi in cineribus deſtilletur,quorũ vtrũque nos experti ſumus.

Pyretrum vel recens vel ſiccum vino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue.

In aqua ardente etiam infuſa, vt dixi, vim ſuam ei communicat, ſed multò efficatius hoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fęcibus vini deſtillandis (ex his enim potius, quàm vino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſynthij aquam & alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculũ nondum feci.

Aqua roſacea cum roſis ſiccis ſic fit. Roſis ſiccis ſuper infundit aquam, non amplius quàm vt in ea macerari poſsint. Transfer in cucurbitas vitreas aut plumbeas, & deſtilla paulatim. Vtilis erit hęc aqua in remedijs, & ad ornatum (ſeu odorem.) Eſt qui libræ vni roſarũ ſiccarum, aquæ libras decem affudit, & deſtillauit ſatis bonã. Sed hoc non fit, niſi cũ ex recentibus fieri non poteſt, Bulcaſis. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus, ſiccatæ, vapore aquæ callidæ humectatæ deſtillentur, aquam roſarum bonam reddent, Syluius.

Nucis vomicæ aqua ſiue ſuccus igne decerptus, aquam colore, non odore vel

ſapore

ſapore imitatur, præſtantiſsimum cõtra venena remedium, Cardanus libro ſecũdo de ſubtilitate. Et paulòpoſt, Si venenum recens ſumptum adhuc in ventriculo maneat, præſtantiſsima ſunt auxilia quæ vomitum validum prouocant, lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ. Ego per ſuccum igne deceptum, aquam deſtillatam ab eo intelligi puto. Nam & aquã nominat, quod colore ei ſimilis ſit, non item odore ſaporeque, quod aquis deſtillatis conuenit. Sed cùm nux vomica tota durisſima ſiccisſimaque ſit, appa ret ſcrobem eius oportere in aliquo liquore macerari vt aqua, vino, aqua vitę, aceto. Ego in aceto potiſsimùm macerarim, quod & venenis per ſe reſiſtit, & ad vomitum quoque ſciendum prodeſt.

Aquæ ex recentibus plantis deſtillatę (inquit Brunſuicenſis) præferri debent. Quæ ſi quando haberi non poſſunt, ſiue aliam ob cauſam, ſiue quod peregrina quædã arida tantum afferuntur, vt ſpica, ſaliunca, ſtichas, ſchænuanthos, epithymus, &c. ex aridis hũc in modũ deſtil labis. Mẽſe Maio quotãnis ante Solis ortum, cùm ea nocte nõ pluerit, & cœlum fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarum & florum generib

neribus virẽti,nõ aquoſo aut vliginoſo, neque in concauo loco,ſed potius in mõ te aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum albũ extenſum per herbas trahẽdo,donec roris plurimum imbiberit: tũ exprimes in aliquod vas:& iterũ trahendo replebis & exprimes,donec ſatis colligeris. Hunc rorem in Balneo Mariæ ter deſtillabis, & in ſole rectificabis,(nempe in arena feruente per dies quadraginta,)& ſeruabis per annum.

Quocunque autem anni tempore liquo rem ex herbis ſiccis deſideraueris,ſic facies. Herbarũ quas in vmbra ſiccaris,(fo lijs deſtrictis ſeorſim ſeruatis)quantum volueris in vaſe vitreo pones, & roris aquæ ſuperinfundes ter tantùm:aut tribus vicibꝰ ita vt primũ tantũ infundas, vt herbę ſatis operiantur aqua,& rurſus bis tãtum. deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones,deſtillabis :iterũ- que putrificabis:ita vt tertiò alterius putrificetur ac deſtilletur. Hæc ſanè aqua multò præſtantior erit quàm ſi quis,vt Bulcaſis ſcribit,ad vnam aridarũ roſarũ (aliarúmue herbarum aut florem)aquæ communis libras decem affundat, & mox deſtillet. Medicus quidam peritiſſimus,ſi ex aridis modo iam dicto aqua deſtil

deſtilletur in rore infuſis non ter tantũ, ſed nouies deſtillato, meliorem aquam ſcribit futuram quàm ſi ex recentibus fieret, quæ multum phlegma ſecum habẽt. Idem ait rorem nouies deſtillatum vires ex plantis ei infuſis non minus extrahere quàm aquam vitæ, hactenus.

Brunſuicenſis.

Rori quidem per ſe etiam vis medicata ineſt, vt in aqua eius deſtillata alibi docet, Brunſuicenſis. In comitiali morbo ſi placentulam ex farina cũ nocturno rore diui Ioannis ſub cinere coxeris, ac eam in firmo dederis commanducandã ſanari aiunt. Alexander Benedictus.

De quinta eſſentia remediorum.

QVintã eſſentiam nominant ſummã & cœleſtem in quacunque plãta metallo, animali, aut partibus eorum facultatẽ & virtutẽ, quę totius eſſẽtiæ vi & puritate, nõ vlla elemẽtari aut ſenſibili qualitate (etſi abſque qualitatibus nõ) ſi humani corporis valetudinem cõſeruet, inuentã extendat, ſenectã differat, & omne genus morbi abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus ſcripſit, omnibus ſuo etiam ſœculo medicis

ignota,nec literis ꝓdita,nec vſu ipſo tẽtata. Illũ præter alios ſecuti Io. de Rupe ſciſſa,(quem tamen quidam ante Lullũ floruiſſe putat, vt ſuprà ſcripſi:ego contemporaneum fuiſſe iudico,)Hieronymus Brunſuicenſis. Philippus Vlſtadius, & alij fortè pauci, & ipſi quidam literis de eadẽ mandarunt. Eſt autem alia ſimplex, vt celebratiſsima illa vini ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia,chælidonię,ſanguinis humani, fragorũ,antimonij,&c. Aliæ compoſitæ, nempe cùm remedia quędam ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, vt vires eorũ extrahat,quibus & aurum potabile adſcribi debet.

¶ Dubitatio oritur,inquit Cardanus, an aquam liceat facere temperatam,quá Quintam vocant eſſentiam. Erit autem hæc,vt docebo,æther,id eſt ſubſtãtia tenuiſsima mobilis,& quæ motu calorem temperatum retinet,& eum plurimum. Hæc igitur vires omnes conſeruare poteſt,& vitam producere. Nam cũ tenuiſſima ſit, miſcet ſe humido primò penetrans ſolida,ac excrementa ſeparat,quæ in illo cõtinentur. Quia verò calidi plurimũ habet cijcit impurũ quicquid eſt, naturalemque ob id calorem inſtaurat.

Nihil

Nihil enim aliud eſt ſenectus, quàm naturalis caloris imminutio, imminuitur verò, quia motus prohibetur: vt de igne dixi. ſimilis eſt enim huius ad illũ ratio. Motus verò prohibetur ob terreæ ſubſtantiæ abũdantiam. Quoniam ſola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cùm ſit ſic temperato, nec cor vexabit, nec iecori infecta erit. Itaque ſola hæc iſta quę diximus præſtare poteſt. Cùm igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens caliditatem acumenq́ue ſaporis ac odoris exuerit, æther eſt: ac tũ primum fragat. Eſt enim nihil aliud odor fragans, quàm acutus cũ moderatus extiterit. Indicio eſt qđ piper nõ fragat &c. Igitur ardentem aquam, ſi ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, neceſſe eſt fragrantem fieri: & ſi fragrãs fiat, neceſſe eſt viciſsim in æthera eſſe conuerſam. Fit & quæ iuuentutem inſtaurat aqua cum ætheri carne, fit & cũ elleboro, qualem apud patrem meum vidi. Sed hæ diuexant corpora, & iuuentutis imaginem fucatam redunt: æther verò veram præſtat, cùm eam retineat diu quàm quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidiſsimus eſt, tenuior

nuior æter?Certè ſic. Nam cœlo contiguus,ideoq́ue leuiſsimus. impreſſam enim ab aſtris caliditatẽ circulatione moderatur tenuitate retenta, atque eodem modo hæc aqua calore ignis ad ſummã redacta tenuitatem motu ipſo refrigeratur ac temperiem acquirit, Itaq; & hæc & æter,medium quaſi ſunt inter mortalia immortaliaq́;. Locũ enim cũ habeat ac temperiem tum ſubſtantiã cœlo proximam corrumpi nequit. Dum verò infrà impellitur,refrigeratur,atq; ſic poſt multa ſecula corrumpitur. Itaque mediũ eſt quaſi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam eſſe credunt, Hæc omnia, Cardanus.

Virtus cuiuſcunque rei latet in quinta eius eſſentia,calida,frigida, humida, ſicca,&c.& idem operatur quod prius in ſuo mixto vel cum ſua materia,ſed celerius & mirabilius multis modis. Poſt deſtillationem ſuper fæces aliquoties repetitam,intercedente ſemper noua digeſtione,ſemper quælibet aqua tandiu circulari debet in fimo equino aut alibi,donec ſuauiſsimi odoris fiat. Nam fragrantia ſumma in omni quinta eſſentia reqritur. Quędã ſemel & iterũ deſtillari ſatis eſt,tum circulari,& poſt dies aliquot

ſi

ſi quid de terra & fęcibus ſupereſt in fundo circulatorij, ſeparari defundendo. Eſſentia quinta vini non amplius vrit os, nec amplius eſt aqua ardẽs, ſed ſubtilior, & cœlum vocatur, cui ſtellas ſuas addi dicimus: cùm diuerſarum qualitatũ herbę, & contra diuerſos & morbos excellẽtes, in ea macerantur, vt infrà in aquis vitæ compoſitis docebimus. Solificari autem ſiue deaurari, cùm Solis, id eſt auri virtutem ei imprimimus, vt ſupra in auri potabilis mentione explicatum eſt, Hæc ferè ex Lulli libro de quinta eſſentia.

Eſſentia quinta cuiuſque medicamenti millies maiorem habet virtutẽ, quàm antea habuerat, dum adhuc corpus elementatum eſſet, Vlſtadius

Quomodo extrahatur quinta eſſentia rerum omnium, ad applicandum illas (uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta eſſ.

QVinta cuiuſq; rei eſſentia extrahi ab ea poteſt, lignorum, fructuum, florum, radicum, foliorum, ſeminum,

lapidum,metallorum,carnium, & quarumuis ſpecierum, hunc in modum.

Quancunq; rẽ à qua volueris quintã eſſentiam ſeparare,impones in quintam eſſentiam vini (puram & perfectam vt prædictum eſt :)& expones inſolandam in vere,vel in vaſe ad ignẽ leuem:& intra tres horas habebis quintam eſſentiã rei mixtam cũ quinta eſſentia vini, quæ cõuertetur in talem naturam, qualis rei impoſitæ eſt, ſiue ea calfaciat, ſiue refrigeret,humectet,ſiccet,purget,vel cuiuſuis alterius conditionis aut odoris fuerit neque idem tantùm efficiet, ſed eodem in gradu quoque,hoc eſt non magis aut minus, &c. Poſt hæc enumerat remedia ſingulatim quæ in primo gradu calida ſunt,deinde in ſecundo,tertio,quarto:& ſimiliter frigidorum,humidorum, ſiccorumq́ue catalogos inſtituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Poſtremo addit etiam catalogos iuxta ſecundas qualitates,vt vocant. Quę omnia nos omittimus, quoniam doctis & medicis ſcribimus: neque conuenit partes ſcientiarum inter ſe confundi. Deinde lib.ſecundo per ſingulos morbos,(eos duntaxat qui grauiores & fere incurabiles vul

gò

go habentur ,) docet quænam remedia quintæ eſſentiæ vini admiſceri debeant. Scripſit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ vitæ per 12. ſigna, ſecũdum morbos à capite ad pedes , aquis & medicamentis pro ſingularum partiũ & affectionũ natura aliâs alijs adiectis. Hunc aliqui Arnoldo de Villa noua attribuunt.

¶ Io. Braceſcus vir in chymicæ artis myſterijs noſtro ſeculo exercitatiſsim⁹ vt ſcripta eius teſtãtur, in Dialogo cuius interlocutores ſunt Raymundus Lullus & Demogorgon(quẽ author Italicè edidit, vnà cum altero ſuper expoſitione librorum Gebri. Ioã. Petreius Norimbergæ vtrunque Latinè excudit ſine authoris nomine,)quintam eſſentiam illã quę ad humanã vitã conſeruandam & extẽdendam faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, ſed ex ſolis metallis requirendam aſſerens, ita ſcribit Raymũdus. Cùm neceſſe ſit vt hæc medicina omninò incorruptibilis ſit, & omnia elemẽtata ĩ hoc ſuperare debeat, neceſſe eſt vt extrahatur materia quæ ab omni corruptione quẽ alieniſsima ſit. Demogorgõ. tñ dixiſti tu in lib. quẽ de naturæ ſecretis inſcripſiſti, hanc extrahẽdam eſſe

 de vi

de vino rubeo. Idem cõfirmat Ioan. de Rupe ſciſſa. alij verò Chelidoniam accipiendam eſſe autumant, alij ſanguinem humanum. Raym. Non parum erras, ſi perſuaſum habes philoſophorum ſcripta ex nuda ſcripta intelligēda eſſe, maximè verò in hac ſcientia, quãto clarius & appertius loquũtur, tãtò plus obſcuritatis habent eorum ſcripta: ſimilitudini bus enim & per ænigmata locuti ſunt.

Demog. In hac re qua vſi ſunt ſimilitudine: Raim. Dicit Senior philoſophus hanc medicinam conuerti & variari de colore in colorem, & de ſapore in ſaporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata eſſe.

Item Minois philoſophus, Si quæratur (inquit) quare factum ſit rubrum antequam reciperet albedinem. Reſpondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum conuerti, & bis recipere colorem rubrum. Cùm verò bis colorem rubrum recipiat, vt rubrum vinum & ſanguis humanus, videlicet poſt putrefactionem & in deſtillatione: propterea veteres per ſimilitudines loquentes vocauerunt ipſam vinum rubeum, ſanguinem humanum, & ſanguinem draconis, & his ſimilibus, &c. Paulo poſt etiam ſi

gna

gna illa quæ Io. de Rupe ſciſſa de quinta eſſentia iam perfecta ponit: nempe vt ad eam in angulo domus poſitam ingredientes omnes mirificè alliciantur: & alterū vt ac eam collocatam in vertice turris congregentur omnes aues, quæ illam odoris ſuauitatem percipiunt, allegoricè interpretatur: vt per turrim intelligatur fornax in angulo domus poſita, in quam vitrum quod materiam continet dequoquendam ponitur: per intrantes verò domum iſtam, & per aduolantes aues ſignificentur ſpiritus & vapores illi qui virtute caloris ſurſum ferūtur ac aſcēdunt in altum per collum longum vaſis ſiue bocciæ: qui cùm figuntur, & amplius non aſcendunt, indiciū eſt (inquit) humiditatem aqueam iam conſummatam & materiam dulcoratam, & medicinā finitam eſſe. Et in hanc quidem ſententiam etiam Raſis fuit, Hæc ille.

De quintæ eſſentiæ à uino extractione, ex philoſopho Vlſtadio & Raim. Lullo.

Vinum quā generoſiſsimum, cuiuſcunq; coloris vinoſum potiùs quā dulce, quater diſtillabis in alembico, ita

vt cõmuniter aqua ardẽs paratur. Quod ſi etiam ſæpius deſtilletur, prȩſtabit. Perfectè deſtillati indicium eſt, ſi accenſum

in vaſe aliquo (argẽteo vel ſtã neo) totũ cõſumatr, ſic vt nulla humiditas in vaſe remaneat Sic igitur præparatũ imponatur in pelecanum, id eſt vas vtrinque anſatũ, quod etiã vas Hermetis aliqui vocãt, p cuius ĩ ſummo foramẽ materia circulãda immitti poteſt & extrahi. Et vaſe diligenter lutato, & luto forti cȩmẽtato, & frequenti aſcenſu deſcẽſuq; aqua in veram quintã eſſentiam conuertetur. Porrò vinum ſic deſtillatum, vt diximus, cùm habeat oĩa quatuor èlementa, tamen per crebram motionẽ & agitationẽ aſcendẽdo deſcẽdoq;, de corruptibili in corruptibile fermè tranſit & conuertitur. Quod ſi per crebrũ deſtillationis aſcenſũ ac deſcẽdenſum craſſum à ſubtili, impurum à puro

ſeparatur: quãto magis id cõtingit in deſtillatorio vbi millies milleſies ſurſum ac deorſum agitatur? Hoc igitur motu exiſtimandũ eſt materiã elementarẽ conuerti in ſubſtantiã inelementarẽ & corpus incorruptibile, ita vt tãtò remotior quinta hæc eſſentia à corruptiõe corporis elemẽtati ſit, quãtò cœlũ ipſum quatuor elemẽtis incorruptibilius eſt. Cæterũ hac circulatione multoties iã facta, tandẽ aperiatur quod in ſummo eſt foramen: vbi ex precioſiſsimo & ſuauiſsimo odore cognoſces, nũquid de quatuor elementis reſtet, quod in quintã eſſen. nondũ cõuerſum ſit. Nã ſi res perfecta ſit, odor longè omniũ fragrantiſsimus prodibit. adeò excellens vt qui eo fruuntur, ex terra ad cœlum eleuati ſibi videantur, & cœleſti quadam fragrantia frui. Hic vapor ſi in ſecretum aliquem domus locum ſe inſinuet, adeò replebit totam domum, vt nihil ſuauius, amœnius, & odoratius vnquã ſenſiſſe videaris, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quod ſi in faſtigio turris ponatur, omne genus auium quę in vicinia ſunt alliciet. Si verò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes in pelecanum, & diligẽter lutatum rurſus impones ad

deſtillationem circulatoriam,quouſque appareat perfecta ipſa quinta eſſentia,ſiue vt vult Raimũdus libro primo capite ſecundo,mercurius vegetabilis. Non ſolùm verò habet odorẽ illum & ſaporem excellentiſsimũ:ſed etiã quandã incorruptibilem naturã circa alias medicinas. Et certè nullam habet aduſtionem in ore ſicut aqua vitæ,neque vllam humiditatem ſiue phlegma : quia omnis materia terreſtris & elementaris in fundo reſidet.

Quomodo quinta eſſentia facilius & minore ſumptu extrahatur,in gratiam pauperum ex iiſdem.

FImum A equinũ impone in vas B magnum & profundũ, vel in foueam ad hoc

hoc factã.& in medio fimi ponatur deſtillatorium c impletum materia deſtillãda ad duas tertias:ita vt tertia pars remaneat extra firmum vacua,vt materia aſcendere & deſcendere poſsit, & ſic in aquam clariſsimam conuerti. Sed fimus per ſingulas hebdomades ſemel vt mini mum renouandus eſt. Idem hoc fieri poteſt in vinaceis recẽs expreſsis per vin demiam: vel in diebus canicularibus ad Solem. Poteſt etiã extrahi quinta eſſentia ex vino turbido immundo & putrido,modò nõ ſit acetoſum.nam etiam ex corrupto vino, quod in bono loco natũ ſit, quanquam turbato & mali ſaporis, optimam aquã vitæ deſtillari videmus.

¶ Eſt & alter modus ſine labore extrahẽdi huiuſmodi.

Aquam vitæ quam inueneris nobiliſsimũ, Pone in vitrũ cũ collo longo habẽte in ſummitate foramẽ, qđ debet claudi & lutari cera ritè preparata,(vt inferius docet Vlſtadi⁹ capite decimo.)Deinde ver-

tatur vitrũ, & cũ collo imponatur in ſimũ, ſic craſsior materia reſidebit in fundo deſtillatorij: quod cùm longo tempore in fimo ſepultum fuerit, tandẽ extrahetur ab ipſo leniter in forma, ſicut eſt impoſitum. Tunc videbis ſeparationem puri ab impuro, & ſubtilis à craſſo: omnis enim materia craſsior erit circa colũ vitri. Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis vſq; ad aquã: & ſtillo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cùm effluxerit tota vſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintã eſſentiam, vas digito obſtructum inuertes.

Sic habes quintam eſſentiam, ſed minus precioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in vas vitreum poni, quod nõ vertatur, ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus. Poſtea colando ſeparetur materia craſſa quæ reſidebit in fundo à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus precioſa eſt. Attrahit tamen omnes virtutes herbarũ, & aliarũ materiarũ, vt non ſit contẽnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primum modum ex animo omnibus commendo ceu optimum & excellẽtiſsimũ, non magno labore & ſumptu paruo conſtabit, nec pœnitebit te huius vel illius.

the

theſaurum enim magno cũ fœnore repe ries, Hæc Vlſtadius capite octauo.

¶ His ſubijcit modũ extrahendi quintam eſſentiam è muſto, id eſt vino nouo feruente in vaſe per autumnum, quod abſque vllo vini nocumẽto fit, quem breuitatis cauſa, & quia ab alijs etiã authoribus, quod ſciam, non attingitur (niſi à Lullo fortè) omittam.

Quibus locis Vlſtadius in cœlo ſuo uarias quintas eſſentias extrahere doceat.

QVomodo extrahatur quinta eſſentia vini, in qua poteſt reſolui aurum ad faciendum aurum potabile, capite xj.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta eſſentia ex chelidonia, c.xiij.

Ex ſanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex anti

Ex antimonio,cap.xvij. ¶ De ijſdem omnibus leges etiã apud Lullum libro 1.de quinta eſſen.

Quintam eſſentiam vini,aliqui vegetabilem Mercurium,item cœlum & clauem philoſophorum vocant, hæc,(vt aiunt,) omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ vim attrahit. ¶ Io.Braceſcus per vinũ rubeum à quo quinta eſſentia extrahenda ſit, allegoricè aliud quippiã & metallicum intelligi putat, vt ſupra recitauimus,vbi de quinta eſſen.in genere egimus.

Aqua mirabilis quæ contrarium efficit quàm aqua uitæ: quæ quinta eſſentia frigida appellari poteſt.

FLorum ſambuci, florum vngulæ caballinæ quæ creſcit ſuper aquas habens magna folia & florem giluũ (aliâs florum nenupharis, quod placet, & ſic Rogerius interpretatur)vtrorumque libra. Seminis portulacæ,ſem.latucæ vtriuſque libræ tres,(aliâs ſelibra.) Foliorum ſolani ſcrup. duo. (aliâs, ſolani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi viridia, & deſtillari

ſepties

ſepties,ſeruariq; in terra profunda in vaſe vitreo. Hæc aqua in Sole cùm caleſcit in meridie, vaſa vitrea vel lignea ſubtilia,imagines vel teſtas ouorum facit per aëra valore,(locus videtur corruptus,aut res ipſa falſa)pannus ex ea madidus & in ignẽ proiectus reſilit ab igne illæſus:& quicquid in ea intinctum fuerit,calorem ignis non patietur. Nec ab igne læditur pannus in iſta aqua madefactus, ſi aqua vitæ ſuper aſpergatur, & in ignem proijciatur, vel per candelam accendatur.ardet enim, ſed non conſumitur, nec vllum vſtionis veſtigium in panno relinquitur, Quod ſi pars huius aquæ ſub ardente Sole in ſcutella ponatur, & in aërem cum aſperſorio (vel aſpergillo, vt vocant) fundatur, nubem magnam & dẽſam efficit ſubitò,& calorem Solis pro magno tempore mitigat. Menſes ſiſtit,ſudorem prohibet,appetitũ excitat, dolorẽ capitis ſedat,maximè ex calida cauſa,vel Solis aduſtiõe obortum. Cancrum omninò & integrè ſedat. Denique multas & magnas virtutes habet.valet enim in calidis cauſis,ſicut aqua vitæ in frigidis. Quamobrem vſus eius eſt:in omnibus febribus tã acutis quã peracutis: in omnibus affectibus calidis

calidis,& oculorum doloribus & capitis ex caliditate.item ad tædium (faſtidiũ) ſtomachi.ad lupum,& fiſtulam,& dolorem lateris,& calefactionem membri virilis ex coitu, & omnem paſsionem circa hæc membra genitalia ex quacunque cauſa calida. Et poſt partum mulierum per vtilis eſt,ſi pannus ea intinctus ſuperponatur vuluæ, & ſuper locum paſsionis ſi paſsio fuerit extrinſeca: ſi verò intrinſeca,ſumatur de ea, & per clyſterem in vterum immittatur. Si vitium in ſtomacho fuerit,ſumatur de ea ad dimidiam teſtam oui mane & veſperi. Virgæ intrinſecus dolenti per ſyringem inijciatur. Ad obſtructionem verò hepatis & lienis & alios affectus ex calida cauſa, linteum in ea madefactum ter die apponatur ad affectum latus. ſanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendum eſt ne pannus inde madidus ſuper ſtomachum reuoluatur.

Eiuſdem facultatis videtur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis deſcripta,his verbis. Aqua compoſita ſecundũ reſiduum(vt habet codex manuſcriptus, lego contrarium) aquæ vitæ: R.camphorã candidam, roſas,papauer album

& ni

& nigrum, lactucam, cichorium, portulacam, violas, ſolanum, capillos Veneris, cymbalariam, ſemperuiuum, vermicularem, roſtrum porcinum, cardicellum. Folia terenda terantur & deſtillentur.

De Chelidoniæ eſſentijs omnibus extrahendis: quo exemplo induſtrius quiſque uti poterit ad aliarum quoque plantarum eſſentias extrahendas.

PEr Chelidoniæ quintam eſſentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan. Braceſcus putat, vt ſupra retuli vbi de quinta eſſen. in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlſtadi⁹) vires innumeras poſsidet: & quinta eius eſſentia, quam hîc elicere docebimus, etiam ipſum aurũ potabile ingreditur. Chelidoniã quum maximè matura eſt cũ herba, radicibus & floribus minutatim cõciſam ac in mortario cõtuſam, pone in cucurbitam terream vitreatam. Cucurbita autem tota repleta, clauſa, & luto ſepta ponatur in fimũ equinum recentem per

tres

tres hebdomadas. Deinde impoſito alē- bico deſtilletur in Balneo Mariæ igne ad modū lento,& exibit phlegma. Tum fęces extrahes, & ſuper marmore quam ſubtiliſsimè tritas in curcurbitā repones cū alembico cæco, & in balneo Ma.per hebdomadē relinques:aut in fimo equino (pluribus diebus.) Deinde paulatim refrigera materia,alēbicum roſtratū im pones,& in cinerib⁹ deſtillabis,vt capite decimo de ſeparatione olei ab ipſa terra diximus, & exibit aqua clara cōtinēs in ſe aërem & aquā. Separabis autē aquam ab aëre in cucurbita recēti per balneum M.modico igne:aſcēdet enim phlegma, & oleum remanebit,quod ſeruabis. Tūc iterum fęces ſuper marmore cōteres,& quatuor partes phlegmatis ad vnā fęcū affundes, miſcebis, incorporabis, & in Balneo Mariæ per ſeptē dies relinques, denique per arenā magno igne deſtillabis,& exibit phlegma primū,deinde aqua rubicunda,ſiue potius oleū quod eſt elemētū ignis,à quo phlegma in Balneo Mariæ ſeparabis,vt ſupra. Cæterū fęces relictæ quæ nihil amplius pręter terram continēt, igne forti vrgeri & ad calcem redigi debent per decem cōtinuos dies, (nimirū in calcinationis ſeu reuerberatio

tionis fornace,aut in ipſa fornace calcis vt ca.decimo docui.) Deinde iterũ tritæ ſuper marmore imbibãtur cum ipſo phlegmate, & deſtillentur per alembicum, donec in illa materia videas paruos lapillos albos inſtar ſalis. Et hoc ipſum ſal iterum diſoluatur cum aqua, ex qua deſtillaueris:& poſtea iterum de ſtillabis, ídque toties repetes,donec ipſa terra amittat omnem impurum & terreum colorem, & ad album deducatur, (ad albedinem ceræ) & ſic terra erit rectificata. Debent autem reliqua etiã elementa rectificari, ita vt ſingula ſepties deſtillentur,aëri quidẽ & igni ad ſingulas vices affundendo phlegma & poſtea ſeparando,vt prædictum eſt. Quum autẽ faciliori via id facere volueris, diſſoluatur quodlibet elementum cum aqua ſua p partes æquales,& cetera:quę omitto,quod obſcurius tradita ſint. Eſt etiã alia via ſubtilior redigendi quodlibet elementũ in ſuam pfectionem ſeu quintam eſſentiam,ſed præſupponitur,quòd elementum quodque prius iuſtificatum ſit. Deinde ponatur in vas circulatoriã in fimo equino aut in Balneo Marię per dies xxx. tunc iterum deſtilletur. Sic corpus ipſum tanquam materia craſſa

permutabitur in ſpiritum vel ſubſtantiã ſubtiliſsimam. Sunt qui idem facilius ef ficiunt accipiendo quatuor partes terrę, & vnam partem de vno quatuor elemẽ torum quodcunque voles, & digerendo modo prædicto, & circulãdo p dies xxx. ſic quoduis elemẽtum in quintam eſſentiam permutãt. Materia autem ſatis cir culata iudicatur, quum quinta eſſen. ſuper reliquam materiam innatat.

¶ De viribus ſingulorũ chelidoniæ li quorũ. Elemẽtũ aquæ prodeſt ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiam omnes venas circa cor, & omnes venenum à corde expellit. Omnes qui pulmoni accidũt morbos curat. Sanguinem purgat, & hominem pręſeruat ab omni corruptione virtutis naturalis. Prodeſt in ſumma omnibus ægris in quocunque morbo.

Elementum aëris, oleo ſimile, iuuenũ vires & venuſtatem confirmat & auget, ſi interdum cum cibo vtantur: omnem enim ſanguinis putredinem prohibet. Adurit (Cõſumit) & expellit omne phlegma ſalſum, & tollit melancholiam & omnem bilis aduſtionem.

Elemẽtum ignis quantitate grani tritici cum vino optimo permixtũ, & infu-

ſum in fauces hominis ægroti, imò etiã ſemimortui, omnes vires corporis reſtituit & recreat, penetrat enim vſque ad cor, & ipſum calefacit, & expellit omnia venena & oẽs humidas ſuperfluitates à corde. Lullus cũ quinta eſſentia vini infundit huius olei guttulam, vt moribundos aut deſperatos reſtituat intra vigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintã eſſentiam à chelidonia extrahãt. Chelidoniã cũ radice & flore minutatim ſcindunt, ponderãt, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem põdus reducatur. Deinde in pila lapidea terunt, & ſuccum expreſſum linteo à fæcibus purgant, reliquũ ad mellis conſiſtentiam decoquũt. Poſtea in cucurbitam ponunt, ita vt repleatur dimidia: & in Balneo Ma. deſtillãtes, aquam ſeu phlegma colligunt. Deinde vaſe in cineres tranſlato, oleũ aëriũ excipiunt: cui cũ ſupnatãs alterũ olei genus viderint (aucto nimirũ igne,) aliud vas recipiens ſupponunt, in quo ignis elementũ colligitur. Horũ liquorũ vnumquẽque rectificari oportet, vt idoneus ſit remedijs corporis humani: nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo

Mariæ ita vt ſingulis vicibus cucurbita diligenter lauetur(purget̃)à fęcib.rema nentibus,quæ admiſceri debẽt elemento terreo poſt ignei liquoris deſtillationẽ relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aërem rectificabis ſeptena p cineres deſtillatione,admiſcẽdo fęces cũ terra.Denique liquorẽ ignis ſimiliter. (Materiã verò terreã,ita vt in ſuperiore modo dictũ eſt.)His ita paratis vires attribuũt, eaſdẽ quas ſupra ſcripſim⁹.,ſingulis,quas nihil attinet repeti: ea tantũ in quibus differunt,adſcribemus. Aqueus, Chelidonij liquor omnes à pectore calores & venena pellit. Pulmonis & hepatis obſtrutionib⁹ prodeſt. Humorẽ eñ & phlegma ſuperfluum conſumit. Denique hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aërius liquor non atram bilem,non amaram,nec phlegma in corpore humidũ obtinere ſinit. Sanguinem auget,& in omnes corporis partes eũ diſtribuit penetratione ſua. Quãobrem hoc oleo vtentes ſæpius venã incidunt. In piculo amittendi oculi ſi per triginta dies vna aut altera gutta quotidie inſtilletur,mirificè prodeſt. Liquor igneus multò efficacior eſt aqueo & aëreo,& iuuat vbi illi fruſtra tentati ſunt.

Iuuen

Iuuentutem cōſeruat,ſenectam vegetā & iuuenilem reddit:cor recreat:& cum aqua ſiliginis ſumptus dicitur eſſe elixir vitæ. Porrò terrea materia rectificata per diſſolutiones,coagulationes, & calcinationes,eſt ſubtile ſal terræ,quo cum omnia metalla ī lapidē cōuerti poſſunt, & omnes ſpiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiā leproſos. Ex hoc philoſophi priſci lapidem fecerunt,quem philoſophicum vocant. Modus liquores prædictos intra corp⁹ ſumēdi,huiuſmodi eſt. Tres guttas ignis chelidoniæ,tria cochlearia aquę roſarū,modicū cochleare de aëre ſanguineo (liquorē aërium intelligo,)permiſce, & propina ieiuno:ſi affectus eſt calidus, cum vino:& ſi humo exceſſerit annum vigeſimum quartū,cum aqua vitæ. In febrib. aūt calidis,nullo modo ſumi debet,Hęc omnia Vlſtadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia,& à folijs Lauri,vide etiā Io. Ganiueti librum qui Amicus medicorū inſcribitur,differentia quarta capite ſeptimo.

Quomodo extrahatur Quintum eſſe à fructibus, ut pomis, piris, prunis, ceraſis, caſtaneis, &c. ex Vlſtadio.

FRuctus minutiſsimè conciſos & confuſos in mortario terreo (lapideo,) miſce tum decima parte ſalis cõmunis. Deinde in cucurbita cũ alembico cæco pones in fimo, vt ſupra dictum eſt de ſanguine humano, &c.

Ex floribus, herbis, radicib.

PLantas bene maturas collige, cœlo ſereno, Luna creſcēte & iam ferè plena: purgatas minutiſsimè diſcinde, & in pila marmorea cõtunde cũ decima parte ſalis: & in circulatorio ſeu alembico cæco fermẽtabis in fimo equino ꝑ mẽſem. Deinde in alembico roſtrato deſtillabis in Balneo Ma. augẽdo primũ ignem vſque ad tertiũ gradũ. Tum fæcibus è cucurbita extractis & minutiſsimè tritis, aquã deſtillatam rurſus ſuperinfunde, & rurſus putrificata in fimo vt prius, tandẽ deſtillabis, ignem minuẽdo per gradum medium. Deinde iterum teres fęces, &c. vt prius, & deſtillando rurſus minues ignem per medium gradum. Putrefactio quo

quoque de creſcat ſemper per mediũ gradum:nempe ita vt in ſecũda digeſtione putrefiat per dies viginti & vnũ, in tertia per dies quatuordecim,in quarta per dies octo.Quarta autẽ deſtillatiõe per-

acta ponatur in circulatoriũ,(ſupra infráq; clauſum & largũ,in medio anguſtũ, cũ breui roſtro cauo ex ſumma inferioris vẽtris parte ſurſum tẽdẽte:) & digeratur in fimo vel balneo cũ igne primi gradus:vel in Sole,aut vinaceis,p menſem. Euadet autem liquor tãto nobilior,quãto ſæpius deſtillatur.Et ſic habes quintã eſſentiam:quæ tamẽ efficacior fuerit, ſi ex herbis,ſeminibus vel radicibus deſtillaueris aquam:& eã rurſus infundas ſuper fæces ſuas,digerasque per ſeptẽ dies: & poſtea deſtilles per cineres,prorſus eo dẽ modo vt ſupra de Chelidonio dictũ eſt:vt ſingula elementa ſeorſim habeantur,& quidem rectificata.

De quinta eſſentia ex ſanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta eſſentia quomõ eliciatur ex SANGVINE HVMANO, OVIS ET CARNIBVS, lege apud VLſtadium capite decimoquarto. Additur eis pars decima ſalis, cum quo bene miſcentur, putrificantur, & deſtillantur, idq́ue quater alterni vicibus: & demũ circulatione longa perficiuntur, donec ad ſummam odoris ſuauitatem & ſubſtantiæ ſubtilitatem perueniãt: meminit & Lullus libro primo capite quarto, de qn ta eſſentia, ſed illic addẽdum eſſe ſalem codices impreſsi omiſerunt. Videtur autem ſal rectè addi humidis reb⁹ deſtillãdis, illis ſcilicet quæ facilè putreſcerent, quales pręcipuè animalium partes ſunt.

Aqua precioſiſsima Alberti Magni. vt in libro quodam manu ſcripto repi. Sanguinem hominis ſani deſtilla per vitrum tanquã aquam roſarum. Hęc illita omnis corporis infirmitas ſanatur, & potu eius qcunque internus eſt morbus. Exigua eius quantitas ſumpta omnib⁹ viribus exhauſtos reſtituit. paralyſin efficaciter curat: & ab omni futura ægritudine

dine præſeruat. In ſumma omne morborũ gen⁹ curat. Ego verò neq; ex ſanguine humano remedium hominibus fieri probare poſſum, quod etiã ſi ratio & experientia ſuaderent, religio tamẽ prohibere videtur, præſertim in tãto remediorum numero, &c. Sed neque ipſa pręparandi ratio placet, in hac Alberti aqua ſi modò eius eſt, cũ ſemel tantùm & ſimpliciter deſtillari iubeat. Plus ratiõis habet quæ ſequitur cõpoſitio, ipſa quoque in eodẽ libro manu ſcripto mihi repta.

Oleum ſanctum ſiue oleum viuum, quòd vitam hominis cõſeruet, Hugonis Gordonij, quo ille plurimas grauiſsimas ægritudines curauit. Sãguinis rubicũdi de homine ſano vel hominib⁹ ſanis, ætatis annorũ viginti qnque aut triginta, libri tres. Serpentis certi, medullę bubulæ, vtriuſque libra. Deſtillentur in alẽbico bene lutato: & exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua quarta rubea & craſsiuſcula. Oleũ ſic deſtillatũ cum Luna pariter creſcit decreſcitque, quamobrem ſanctũ cognominãt. Quòd ſi ægroto qui & vires omnes & loquẽdi facultatem amiſerit, tres guttas cum vino per exiguo infũderis, mox & loquet̃ & validior erit. Si qs quotidie huius o-

lei guttá cũ cochleari vini biberit, animo & corpore ꝑ omnia mẽbra robuſto euadet:& ſenectutem prorogabit quàm fieri poteſt longiſsimè,nec ab vllo veneno lædetur. Curat etiã fiſtulas,fracturas veteres & chronica vlcera,ſi vini lotione prius ſicciora euadãt. Vulnera recẽtia triduo ſanat illitu. Ficos ani internos externoſque curat. Medetur varijs affectibus,lepræ,morpheæ;paralyſi,& alijs. ſi quis ieiunus gutta cũ vini albi cochleario biberit.

Nonnulli multum gloriantur de ſanguine humano ſublimato,vt quidã Bartolomæus de Montagna Paduæ faciebat,ſed certè ipſum præparare neſciebat: quo ſi vti volueris,facias ſic.Sanguinem de ſanguineis iuuenibus bono victu vtẽtibus recens extractum,quieſcere ꝑmitte:& aquam ſupernatãtem abijce. deinde cũ modico ſalis triti fortiter agita, & in vaſe diligenter occluſo(lutato)recon de in fimo equino per quadraginta dies. demum deſtilla aliquoties,ſuper fæces ſemper aquam refundendo. Vltimo verò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulabio aliquo mixta hecticis ſummoperè conducet. Fiet autem melior ſi poſt deſtillationem rurſus quadraginta dies

in fimo

in fimo maceretur. Licebit etiam cum ſanguine alia remedia hecticis ſalubria admiſcere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à ſanguine humano, vide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De ſanguine humano ſimpliciter deſtillato lege Bruſuicenſem in libro Germanico deſtillationum: Idem hāc aquā & excrementi humani, ſi miſceātur, mirabilia quædā efficere ſcribit. Mihi animus ab huiuſmodi remedijs abhorret.

Io. Braceſcus p ſanguinē humanū allegoricè aliud qppiā & metallicū veteres inſinuaſſe putat, vt recitaui ſupra ſi vbi de Quinta eſſentia in genere ſcripſi. Vlſtadius capite decimo Cœli philoſophorū docens quomodo fiat qnta eſſentia vini, ſingulis elemētis ſeorſim abſtractis: Et hoc (inquit) quod in ſeptima deſtillatione eſt deſtillatum, appellatur ſanguis humanus, quem chymiſtæ maximè inquirunt, & eſt ipſe aër, Hæc ille. Videtur autem aëris liquor qui in pleriſque deſtillatis oleoſus eſt, ſanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus noſtrum ex quatuor humoribus tanquam elementi conſtat, ex quibus ſanguis aëri comparatur calidus, humidus

dus & pinguiuſculus,&c. Ioan. Braceſci verò ſanguis humanus metallicum quid dam eſt à colore ſic dictum.

De extrahēda quinta eſſentia à melle quæ intrat aurum potabile, lege Vlſtadium ca. duodecimo, & cap. viceſimoſecundo, vbi & modos diuerſos præſcribit ad triplicem aquam mellis colligendã, & facultates addit, de quibus cap. duodecimo nihil dixerat, & duas tãtùm aquas diuerſas elicere docuerat.

De quinta eſſentia metallorum.

IOan. Braceſcus in dialogo Raymundi & Demogorgonis, cũ aſſeruiſſet quintã eſſentiã humanę vitæ ſeruandæ & extendendæ vtilem non aliunde quàm ex ſolis metallis haberi poſſe, ſubdit tandem: Cùm autem ſecundum opinionem philoſophorum veterum ſingula metalla ſecundum ſimilitudinem, virtutẽ, nomen, colorem, & proprietatem in omni metallo ſint cõprehenſa, vt apertè demõſtratum eſt in libro expoſitionis librorũ Gebri. Igitͤ & hæc noſtra medicina, quẽuis ſolummodò ab vno aliquo metallorum extracta fuerit, habebit tamen nihilominus virtutem omnium metallorũ & planetarum, & virtutem ſuper totũ

corpus

corpus humanum ſanandi plures infirmitates curabiles. Idem voluit ſignificare Ioan. de Rupe ſciſſa de humiditate noſtra radicali loquens, & de quinta eſſentia ſub nomine aquæ vitæ. dicit enim aquam ardentem bonam in ſe continere omnium metallorum virtutem, & nõ aquã eſſe vitis, ſed vitæ: quia vitam hominibus donet. Qui hac de re plura cognoſcere volet & clarius, legat eiuſdem Braceſsi dialogũ quo Gebrũ interpretatur.

De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio, plumbo, ceruſſa, ex Vlſtadio.

ESſentia quinta ex antimonio ſic fit. Puluerem antimonij ſubtiliſsimum in corpora cũ aceto acerrimo deſtillato, & relinque donec acetũ in colorẽ maximè rubicundum vertatur. Deinde colabis acetum & in vaſe puro aliud acetum deſtillatũ antimonio ſuperinfundes, & pones ſuper ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum deſinat colorari. Quicquid verò eius coloratum fuerit, per alẽbicũ deſtillabis in cineribus: deſluet autem primo acetum ipſum: poſt hoc videbis egredi

egredi materiam mille colorum, & hęc eſt illa quinta eſſētia quæ à philoſophis appellatur plumbum philoſophorum, & à quibuſdam lac virgineũ,(differt tamen ab illo de quo infra dicetur, inquit Vlſtadius,)& ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pelecano vt circuletur per dies quadraginta. Vulnera exciccat,& vtilis eſt ad omnes plagas loco balſami.nam facilè & citiſsimè omnia vulnera curat: & apoſtematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quin etiam ex plumbo vel ceruſa extrahitur quinta eſſentia ſicut ex antimonio,ſuperfundendo acetum deſtillatum per digitos quatuor,poſtea in fimo digeratur,vt dictum eſt de quinta eſſentia herbarum & florum. Deinde deſtilletur,& primò videbis aſcendere ipſum acetum : poſt ipſum liquorem quendam oleo ſimilem. Et hoc etiam appellatur oleum plumbi,ſiue quinta eſſentia plũbi,& habet in ſe quandam dulcedinem ſicut oleum antimonij. Valet autem cõtra omnes cõbuſtiones ignis & aquæ calidæ , vt contra impetiginem & veſicas cholericas. Notandum tamen eſt,ceruſam prius debere ablui ſæpius cum aqua roſarum , colando per pannum lineum, donec

donec nihil in ipſo remaneat de puluere ceruſſę. Deinde exiccata vſui reſeruetur. Sic fieri iubet Bulcaſis, & Io. de S. Amãdo ſuper Antidotario Ioan. Meſuæ.

De extrahenda quinta eſſentia ex metallis diuerſis, vt auro, argento, plumbo, ſulfure, auripigmento rubeo, ſandaracha, antimonio & marchaſita plumbea, qui voluerit leget apud Lullum in libro de quinta eſſentia.

Spiritus ſiue quinta eſſentia vitrioli laudatur à quibuſdam aduerſus comitialẽ morbum & apoplexiam. Spiritus auri ad vicia iecoris. Spiritus berylli aduerſus renum aut veſicæ calculum. Sed de his & alijs quibuſdam infra dicemus inter olea metallica & alibi.

De aquis uitæ compoſitis.

AQuæ vitæ compoſitæ propriè dicuntur, vbi remedia quædam in ipſa aqua vitæ macerata & ſimul deſtillata fuerint. Minus ꝓpriè vbi poſtea addũtur, nec deſtillantur ſimul. Sunt & aquæ virtutũ ſeu aureæ dictæ, vbi remedia nõ in aqua vitæ, ſed in vino prius macerata deſtillantur, de quibus infra ſcribimus:

&

& harum quædam plurima cũ iſtis quas hîc deſcribimus communia habent niſi quòd minus vehementes minusque cali dæ & ſiccæ ſunt.

Aquæ vitæ quædam ſimpliciter reme dijs in aquam vitæ infuſis fieri iubẽtur: aliæ in aquam vitæ ter quatérue deſtilla tam. Sunt quibus etiam tempus infuſio-nis ſeu digeſtionis præſcribitur, vt dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittũ-tur, alia integra: terũtur autem poſt die-rum aliquot fermentationem. Sunt quæ ſemel tantùm deſtillentur, aliæ bis aut ter. Et quędã in Balneo Ma. tantùm, alię in Balneo Ma. ſemel & iterũ, tertio verò per cineres, vt quam Vlſtadius deſcribit cap. 46. licet illic infuſio tantum in vino fiat. Apud eundem cap. 44. Aqua vitæ ter deſtillãda deſcribit, cuius prima aqua di citur benedicta, ſecũda aqua vitæ, tertia mater balſami. Rurſus quarũdã deſtilla-tio ſic reperitur bis aut ter, vt aqua prius deſtillata ſemper iterũ refundatur ſuper fæces, vt Apud Vlſtadiũ capitib. 49. & 56. Item aliæ lẽto igne in Balneo Ma. detra hi iubentur: aliæ in eodem valido igne, vt deſcripta Vlſtadio ca. 46. Nõnunquã in prima deſtillatione herbæ tantùm re centes & ſemina recentia ponuntur tum

aqua

aqua vitæ: à quibus extractæ aquæ poſtea adduntur ſicca odorata, aromata & alia, item mel, & iterato deſtillantur. deinde ambra, moſcho & camphora adiectis, tertiò alembicum ſemper inoluen do cum pãnis madidis ex albumine ouo rum cum farina: Vide Vlſtadium capit. 51. & 56. Quod ad materiam, nulla ferè ſine aromatibus componitur: pleriſque etiam herbæ quædam odoratæ adduntur: quibuſdam & flores & ſemina, inter dum & aquæ alię deſtillatę. Item vinum maluaticum, mel: ſaccarum, ficus: quibuſdam denique aurum integrum: ego niſi extinguatur in liquore, fruſtra adhi beri puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlſtadius Aquas vitæ com poſitas numero quatuordecim deſcripſit, quas nos breuitatis ſtudio omittemus. Aqua vitæ cum aromatibus & melle, &c. quater deſtillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlſtadium capite 53. & alia ſimiliter, ſed ſine melle, capite 54.

Mirabilem quandam aquam vitæ deſcribit Vlſtadius capite 56. Primum varia medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infuſa in aqua vitæ: deinde deſtillari in cinere igne lento. Poſtea aromata & alia ſic-

ca addit,& per dies quatuordecim dige-
re iubet, ac iterum deſtillari in Balneo
Mariæ. Deinde addit cãphoram,rhabar.
crocum,ambram,& moſcũ. Quod ſi a-
quam inquit,adhuc meliorem deſideres,
adijce precioſos quoſdam pulueres ſeu
ſpecies confectionum diambræ, diamoſ
chi,diamarg.&c.& ducatos aliquot opti
mi auri cũ ſacchari ſelibra,& tribus die-
bus in tepida aqua Balnei Mariæ dige-
res: poſtea deſtillabis per filtrum in vi-
tris retortis bene lutatis,ita vt vinum vi-
trum altiore ſitu ſit quàm alterum. Et
hæc aqua vitæ(inquit)excellẽtiſsima eſt
inter omnes alias.

Aquæ vitæ,contra pleroſque morbos
auxilium. In aqua vitæ quater deſtillata
impone roſmarinum,cinnamomum, ca
ryophillos, zinziber & macis, & duos
aut tres florenos aureos,quib. hac ratiõe
nihil decedit. Quater deſtillata vtere ma
ne & veſperi ante ſõmnũ. Varia morbo-
rũ genera depellit,& iuuẽtutẽ reſtaurat.

Aqua vitæ in qua maceratus ſit roſma
rinus quid poſsit, vide infra in Oleo roſ-
marini.

Dianthos facti cum ſaccharo, vncias
tres pone in tribus libris vini per triduũ
vel aqua vini deſtillata ſemel. pro ſeni-
bus

bus,(ea ſcilicet quæ prior manat,nõ quæ poſterior :)præterea deſtilletur p̄ filtrũ. quidam in alẽbico deſtillant, & ſeruant ad vſum. Alij miſcent roſatę nouellę partem terṅam,vt remittant caliditatem & ſiccitatem dianthos.

Aqua uitæ contra peſtem.

R. Rutæ,ſaluiæ,florũ lauẽdulæ, maioranæ abſinthij,roriſmarini,roſarũ rub.cardui bened. pĩpinellę,tormẽtillę,valerianę,granorũ iuniperi, baccarũ lauri,terrę ſigil.boli. Armenę prępar. ana drac.duas. Dictãni,angelicę,biſtortę,corticũ citri,melliſſę,zedoarię, inulæ camp.gentianę,rhapõtici,aua drac.tres. Coriãdri prep. florũ borraginis,bugloſſi ſandali albi & rubri,ſeminis acetoſæ, baſilici rhabarbari ben albi & rubri,granorum paradiſi,piperis, ana ſeſquidrachmã.Zinziberis drac.duas. Cinnamomi,croci,ſpecierũ cõfectionis contra peſtem electuarij liberantis,elect.de gemmis,diamoſchi dulci,diacameron,diambræ ,diarhodõ abbatis,lætificãtis Almãſoris ana drachmam. Calami arom. caryophyllorũ,macis, nucis moſch. cubebarum,cardamomi,galangæ,agallochi,

ana ſcrup. duos. Oſsis de corde cerui, ſpicæ nardi cāphoræ ana drach. ſemis. Folia auri octo. Moſchi ſemiſcrup. Theriacæ electæ vnc. quatuor. Mithridatij vnc. duas. Vini ſublimati rectificati menſuras duas. deſtillentur per alembicum.

Aqua uitæ contra peſtem, à quodam noſtri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili ſucceſſu comprobata. ita ut uix decimus quiſque ex infectis qui eam ſumpſerunt, perierit.

R. Margaritas optimas, hyacinthū orientalem, matrē perlarū, corallos albos & rub. de ſingulis vncias duas. Vnicornis cornu ſeſcunciam. Croci, myrrhę boli Arm. terrę ſigillatæ, zedoariç Venetæ, ligni, aloës eboris. Mithrydatij. Theriacæ Alezandrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & ſeminum, ſingulorū vnc. duas. Sandalorum omnium, de ſingulis ſeſcunciam. Oſsicula de corde cerui numero duodecim. Granorum pæoniæ, baccarum iunipe

niperi, vtrorúmque numero ſexaginta. Conſeruæ bugloſſæ vnc. duas. Radicum tormentillæ, dictamni vulgaris, inulæ, aſtrantiæ, chelidonij, Libyſtici vulgaris, morſus diaboli, ari, Valerianæ, ſaxifragę illius quam Germani bibinellam vocát, angelicæ de ſingulis iſtarum ſtirpiũ radicibus vnc. duas. Saluiæ, ſcabioſæ, rutæ, mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſynthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum, roriſmarini, gentianæ, meliſſæ, betonicæ, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitæ quam noſtri carduum ancerinum vocant, cardui benedicti, hyſſopi, florũ boraginis, plantaginis maioris, iridis, ſingulorum vncias quinque.

Liquores deſtillatos, vt decet, in balneo Ma. miſcebis cũ optĩo vetere vino Alſatico, aut potius cũ aquæ vitæ ſexies deſtillatæ libris quatuor, in valida cucurbita vitrea menſurarum quatuor capace: quã bene lutatã per quatriduũ in Balneo Ma. relĩques. Deĩde hyacĩthos, corallos, marguaritas & matrẽ perlatũ in calcẽ rediges igne vrendo, & ſuper marmore cõteres diligẽtiſsimè, ita vt nulla amplius aſperitas tactui ſe offerat. Hũc puluerem in vaſe aliquo impones, & cũ aqua roſa-

cea dilutū defūdes:& quicquid aſperiuſculū remanet;quod nō miſcetur cū aqua iterū teres & denuo dilues.Corallos quidē tritos liceret per dies quatuordecim in ſucco berberis impoſitos in aquā reſoluere,qui mod⁹ melior videtur.Poſt hæc radices mediocriter contundes,& ſimili iuniperi & pæoniæ ſemina:herbas verò diſcindes. Deinde in validam cucurbitā vitream ſex menſurarū capacem immittes herbas,radices & gemmas cū roſacea dilutas, & ſuperinfundes aquam vitæ quæ cū liquoribus ſtillatitijs in Balneo Ma.digeſta eſt:& luto ſapientię munitā cucurbitā impones in foueā quam in loco humido excitâris, vt in cella aliqua ſubterranea, altitudine duorū cubitorū, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorum , quam fimo equino & calce replebis alterno ſitu ſtratorum, vt vocāt ita vt pedes duos ſupra foueā emineant, In huius medio cucurbitā relinques per menſem.Deinde paulatim remoto fimo auferes eam : & materiam quā continet deſtillandam in ſex minores cucurbitas diſtribues,& in Balneo Ma.deſtillabis igne tam lento,vt ab vnius guttæ ad alterius delapſum decem vnitate ordine numeres. Omninò enim cauendum eſt,

ne iuſto calidi⁹ ſit Balneũ. Peracta deſtil latione fæces in ſingulis cucurbitis relictas rude ſiue bacillo aliquo mediocriter agitabis,& aquam à ſingulis detractam denuò ſuperinfundes,ac iteratò deſtillabis igne lento,vt prius.Hac etiã deſtilla tiõe finita,fęces omnes effunde:& liquores in ſex cucurbitis collectos diſtribue in duas cucurbitas,quarum vtraque tres menſuras capiat,& in Balneo Mariæ leniter deſtilla. Sic habes theſaurũ & incomparabile aduerſus peſtem remediũ.

Vſus eſt tum ad præſeruandũ,tum ad curandum,imperato ſudore poſt eius potum,& cætera.Cùm primum autem aliquis ſe peſte infectũ ſenſerit,(modo ne poſt vigĩti quatuor horas id fiat, poſt enim id tẽpus nulla aut minima remediorum ſpes,)ſemuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus ſudorẽ expectet,in cubiculo, vbi aëri aditus ſit recluſus. Incipit autem ſudor ferè poſt ſeſquihoram, & perferri debet vt minimum tribus horis: præſtabit autem ſi paulò plus vel quatuor hori ſudetur, nullo interim potu admiſſo, & facie ſubinde abſterſa linteo. Poſtea paulatim remotis ſtragulis & abſterſo corpore,cùm ſurrexerit æger,hordeum co-

ctum, aut paucam toſtam farinam arenæ in iuſculo edet admixto aceto roſaceo, aut ſimplici, quod etiam per dies octo ſemper admiſcebitur cibis eius. Pro potu ſumet hordei decoctum cum paſſulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit: & vino per tres aut quatuor dies abſtinebit, poſtea diluet aqua. Cibo igitur poſt ſudorem ſumpto, lectus nou⁹ ęgro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, ſed abſque aëre, verſari per tres quatuórue dies. Quòd ſi à ſudore internum calorem adhuc perceperit, bibat liquorẽ deſtillatum ex refrigerantibus, vt papauere erratico, moris, intybis, floribus ſambuci, aut acetoſa. Et ſi inter ſudandum, vt ſæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio vteris. Cepam parte aliqua reſcinde excaua, & in cauum impone theriacam, tormẽtillam, dictamnum diligenter trita partibus æqualibus, & partẽ reſciſſam repone, & inuolue ſtuppa humida, & ſub cinere per ſex horas aſſato: tum in pila tritam, per linteolum aceto roſaceo affuſo exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit, rurſus madefacies.

Quòd ſi quis ſemel in mẽſe ſemuncia huius

huius liquoris pota ſudauerit,præſeruabitur. Proderit etiã ſi quis quotidie mane vnam aut alteram guttam ore aliquã diu retinuerit.

Aliam aquã vitæ tum ad peſtem tum alios morbos commentatam deſcribit Vlſtadius cap.46.

Aqua vitæ ſeu quinta eſſentia, cuius præſentaneus eſt effectus aduerſus venena,pręſertim ex animalibus morſu ictúue relicta, à Matthęolo Seneſi deſcripta libro 6.commentariorum in Dioſcoridem. libra antidoti noſtræ iam deſcriptæ, (cuius deſcriptionem nos breuitatis cauſa omittimus, licebit autem eius loco ponere optimã theriacã,vel Mithridatium vel aliam efficacẽ antidotũ)& libra ſyrupi de corticibus citri, miſceantur cum libris quinque aquæ vitæ toties diſtillatæ,vt ad quintam eſſentiam peruenerit,& ponantur in cucurbita vitrea duplę capacitatis,(hoc eſt librarum quatuordecim) & eam bene lutatam tandiu leuiter commouero,donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per mẽſem relinques,bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitans. Exacto menſe aquã claram,quæ ſupra antidotũ in fundo ſubſidẽtem aſcendit,paulatim

& leniter defundes in aliud vas vitreum, & optimè obſtructum reſeruabis. Hic liquor tā efficax eſt,quod innumeris experimētis mihi conſtat, vt ſi media eius vncia è vino bibatur,aut cū aliqua aqua deſtillata idonea aut etiā per ſe,hominē veneno ex morſu ictúue cuiuſcunq; animalis infectū reſtituat, etiam & vocē & ſenſus iā amiſerit,& magna cū admiratione omnium reuocet. Vt plurimū etiā humores iam infecti, vomitu reddūtur. Eadem vis eſt contra venena quę quis in cibo aut potu ſumpſerit. Eſt enim huius liquoris vis adeò ſubtilis & efficax,vt vel momento temporis omne corporis venas penetret. Similiter etiam alijs multis & diuerſis affectibus medetur,vt eruditus quiſque medicus per ſe æſtimabit: imprimis verò peſtilentiæ reſiſtit, tum præſeruando tū curando infectos, Hæc Matthæolus. Aqua vitæ ad cholicam affectionem. In menſurā aquæ vitæ rectificatæ immittes cinnamomi ſemūciam, nuces moſchatas duas aut tres, caryophyllorum ſcrupulos duos,ſingula trita, diei ſpatio,& deſtillata inde aqua in alembico vitreo.cochleare plenum ægro propina, Andreas Furnerius.

Aqua vitæ Georgij à lapide. Cinnamomi

momi,cubebárum,zinxiberis,nucis mo ſcatæ caryophyllorum,galengæ,ſingulorum vncia. Saluiæ recẽtis vnciæ quatuor. Vini ſublimati ſexies ex vino optimo & non ex fęcibus,ad pondus omniũ, id eſt vnciæ decem.

Deſtillatæ per alembicum aquę quotidie tantùm ſumi debet,quantùm auellana caperet. Hac vſum aiunt M. Gallum phyſicum Caroli Imperatoris,& vixiſſe annis 124.

Aqua virtutum nobiliſsima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manu ſcripto. Caryophyllorum,cinnãmacis,galãgæ,zedoariæ, baccarũ lauri, granorum paradiſi,ſingulorum ſemunciam. pulegij,ſaluiæ,hyſſopi,rutę,betonicæ,ceri folij, camphoræ, ſerpentinæ, ſingu. ſemunciam. granorum iuniperi, ſem.fœniculi,ſem. petroſelini,ſem,aquilegiæ,ſileris montani,florum cocti,ſem. apij,herbæ paralyſis,caſtorei, ſing. drachmas duas. Libyſtici,ſpicæ nardi,cubebarum ana vnciam. Pimpinellæ vncias duas. diatr. (vox eſt corrupta) drachmas duas.Hęc omnia in vino deſtillato per diesquatuordecim,deinde colabis vinum,ſpecies cõteres, & rurſus admixtas vino per dies octo relíque & deſtilla:

& tan

& tandem inijce aliquot folia ſaluiæ recentia. Vires ei attribuuntur eædem omnes qui ſupra ſcripſimus in aquis virtutũ, quę circiter viginti vni ex eis attribuũtur. Sanitatis conſeruatio, iuuẽtutis reſtauratio, & aliæ quæ etiã ferè ſimplici aquæ vitæ rectificatæ adſcribuntur.

Aqua vitæ quædã in libro quodã manuſcripto contra leprã & peſtilentiã cõmendatur: ad cuius compoſitionem fumus terræ, vrtica minor, folia bedeguar in vino macerãtur in Balneo Ma. per mẽſem, deinde deſtillantur iniecta etiã auri in puluerẽ redacti drachma: deinde additur vinũ deſtillatum quod cum pipere ſit decoctum, vt æqua ſit vtriuſque liquoris portio: qui iuncti & per octo dies ſimul in balneo Ma. macerati iterũ deſtillãtur. Huius aquę cochleare quotidie mane bibi iubetur per menſem, & loca leproſa inungi. Purgari ea ſanguinem aiunt, & congelatum diſſolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & ſi credere fas eſt, omnes ferè morbos curari.

Aqua vitæ Emperici cuiuſdam, ad diuerſos morbos peculiari quodã & egregio apparatu compoſita. Pedis coruini, iuæ moſchatæ, ſaluiæ, turionum ebuli, betonicę, hyperici, chamædryos, ſamſuſchi

ſuſchi, chamæpityos, origani, pulegij, hyſſopi,rutæ,caryophyllatæ,gentianæ, ariſtolochiæ rotūdæ,ſingulorū manipulus ſeſqui. Polypodij,ſchœnoanthi,ſpicæ,caſsiæ ligneæ,folij,ſingulorum drachma. Baccarum lauri drachma ſemis. Chamęmeli drachmæ duæ.Nucleorum perſicorū,balſamitæ, pimpinellæ,chelidoniæ,agrimoniæ,ſingulorū vncię duę. Roſmarini vncia. Dictamni tormētillæ ſcabioſæ albæ,ſingulorū vnciç quatuor. Seminis bardanę ſeſcūcia.Aniſi,fœniculi,ſerpilli,[alkekengi,]granorum iuniperi,petroſelini,ſingulorū ſemuncia. Sauinæ,naſturtij,vtriuſque manipulus ſemis.Carui,cumini,ſeſelios, ſingulorum drachma ſemis. Cineris veſpertilionis, tamarici,radicis ireos cum floribus,ſingulorum ſemuncia,Ex his omnibus fiat puluis qui diuidatur in ſex partes:quarū vnam pones in aqua vitæ ter deſtillata, & relinques fermētari per diem naturalem:tum deſtillabis, & poſtea aliam partem pulueris in aqua iſta deſtillata fermentabis deſtillabisq; ſimiliter.& ſic deinceps ſingulatim cæteras quoque partes omnes fermentatas deſtillato, & vltimum liquorem ſerua. Deinde Nucis moſchatæ macis,cardamomi,folijs,cinnamo

namomi, zedoariæ, ſingulorum vnciæ tres. Agallochi, ſandali albi & rubei, ſingulorũ vnciæ duæ. Oſsiũ de cordibus ceruinis, vncia. Theriacæ veteris, vncia. Zinziberis, amomi, cubebarum, granorũ paradiſi, galangæ, piperis, ſingulorum vnciæ quatuor. Moſchi electi vncia vel plus, ſaltem non minus ſemuncia. Trita hęc omnia ponãtur in prędicta aqua per triduum. deinde iterum deſtillentur lento igne in balneo Mariæ ter, ſemper refundẽdo aquam abſtractum ſuper fæces.

Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tantũdem mellis optimi deſpumati, & cùm per diẽ quieuerint, deſtilla vt ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſię, maniæ, vertigini, obſcuritati viſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item cõtra venena, chiragram, podagram, guttam, arthritin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachũ roborat. Curat cholicã, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantum dimidia nux auellana caperet cum cyacho

cho puri vini albi.

Alia. Mellis deſpumati libram. Aquæ vitæ ſelibram, ligni aloës vncias tres, Gummi Arabici vncias duas, Nucis moſcatæ, galãgæ, cubebarum, cinnamomi, maſtiches, caryophyllorum, ſpicę nardi, moſchi, ſing. drachmas tres, Ambrę drachmas duas. Hæc omnia pariter trita miſce liquidis, & deſtilla. Hæc aqua fœtentem animam emẽdat, dẽtes dealbat, ſurditatẽ & tineam capitis curat: & omnia vulnera ſanat, ſi intinctũ ea linteum ſuperponatur, dẽnique iuuentutem cõſeruat, & amiſſæ ſpeciem reuocat.

Aqua magnæ virtutis in paralyſi, quã amicus quidã ceu experimentis cognitã nobis communicauit. Caryophyl. galãgæ, zedoariæ, nucis moſcatæ, piperis vtriuſq;, baccarum iuniperi & lauri, corticum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum ſaluiæ, ozimi, libanotidis, ſambuci, menthæ, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum rub. & albarum, ſpicæ, ligni aloës, cardamomi, cubebarũ, calami aromatici, ſtichadis Arabicæ, chamædryos, chamępityos, macis, mercurialis, ſem. artemiſię, caricarum, paſſularum, dactylorum ſine oſsib. amygdalarũ dulciũ & amararũ, pineorum, ſingulorũ drachma.

conſolidæ vtriuſque, virgæ paſtoris, ben albi & rubr. ſingulorum drachmæ duæ. Scolopẽdrij ſequidrach. Laureolæ drac. ſemis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij vtriuſq; vnciæ quatuor. Aquæ vitæ quater deſtillatę libræ ſex. Deſtillẽtur in vaſe duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientẽ, idq́ue ter facies.

Compoſitiones duæ aquæ uitæ ex Raymundi Lulli libro de aquis.

IN ſequentibus aquis vitæ compoſitis etſi Raymũdus non exprimit vinúmue medicamẽtis an aqua ardẽs, vt ſimul deſtillentur, addi debeat: viſum eſt tamẽ hoc loco eas recenſere, quòd Raymũdus videatur omninò in aqua ardẽte hæc remedia deſtillari velle, potius quàm in vino, vt qui vbique liquores perfectiores & ſæpius deſtillatos probet.

R. radicum fœniculi, ruſci, capillorum Veneris, aſparagi, raphani, petroſelini, eryngij, milij, ſolis, endiuię, ſcariolę, ſingulorũ partes ęquales. miſce & lẽto igne deſtilla. (Apparet hunc liquorẽ mouẽdæ vrinæ, & aduerſus calculos vtilem eſſe.)

Alia

Alia.R.Caryoph.nucis moſc. maſtiches,doronici,zedoariæ,galangæ,piperis longi,corticum citri,ſaluiæ, ſambuci;(forte ſanſuchi,)anethi,ſpicæ nardi,ligni aloës,cubebarum,cardamomi, lauẽdulæ,mẽtæ,pulegij,origani,calami aromatici,ſticados vtriuſque, chamedrios. chamepithyos,ſingulorum partes ęquales,& parum moſchi. Trita deſtillentur. (Facultates ſunt eædẽ quæ aquæ vitę ſimplicis ſed longè efficaciores. Vel eædem quæ ſupra alijs aquæ vitæ compoſitis ex pluribus medicamentis attribuuntur.) Deinde ſeqtur aqua ex multis remedijs frigidis compoſita(non ſuo loco,vt videtur)quam ſupra commemoraui in Eſſentia quinta frigida. Deinde ſubijcitur Aqua vitæ perfectiſsima, (vt vocat: nimirum quòd ex plurimis ijsque calidiſsimis compoſita ſit.) R. Euphorbij, ſerapini,opopanacis,pyretri, capparis, chœnoanthi, ſpodij bedellij, piperis longi & albi vel nigri, cubebarum, caſtorei, zedoariæ, ſingulorum partes æquales. quibus addes maſtichen bonam & parum ambræ, croci & oſsis de corde cerui. Item R. omnia antedicta in aquis cõpoſitis,& igne lento deſtillẽtur. Eſt enim aqua mirabilis,& remediorum

omniũ mater ac princeps: cuius mirabiles & innumerę ſunt virtutes contra oẽs paſsiones frigidas. Et fit tali modo, &c. Subiungit autem deſtillãdi modum per ſerpentinas, vt vocant, & alia addit quæ omnia aquæ vitæ ſimplici conueniunt, vt codicem noſtrum librarij culpa muti latum exiſtimem.

De remedijs quæ Aquæ vitæ miſcentur citra deſtillationem: primum intra corpus: deinde extra.

SAepe inſtrumenta, tempus aut ſumptus aliquẽ deficiũt, quò minus medicamenta quorum vim impreſſam vellet (ſeu per metempſychoſin quandam) in Aquam vitę per deſtillationem ei admiſceat, qui vnus miſcendi optimus modus eſt. Nam & per digeſtionem ſeu præparationem in moderato calore primùm aliqua mixtio fit, deinde in deſtillatione dupliciter, vaporum primò per minimas & tenuiſsimas ſpiritum partes, deinde guttatim cùm in aquam concreſcunt, mixtionis verò omnis perfectionem & colophonem circulatio imponit, & ſanè nulla quam homines moliuntur

liuntur mixtio,proprius imitari poteſt naturalẽ. Quod vel hoc argumẽto à fine & effectu ſumpto conſtat:quoniam hoc modo parata & mixta,minus quàm vllo alio corrũpuntur:& ſimpliſsimã quãdam puriſsimámq; eſſentiã nacta, vt omninò ad ſenſum ſimplicia, & æthereæ ſeu quintæ eſſentiæ ſimilia videãtur ad incorruptionem quandã,quoad eius fieri poteſt,perueniunt. Hoc quidẽ conſtat quo quæque res minus exactè & per omnia mixtas è quibus cõſtat partes habuerit,eò viciniorẽ eſſe corruptioni: quòd primum & præcipuè in ijs quæ meteora dicũtur corporib⁹,deinde alijs multis ſiue ꝑ naturã ſiue ꝑ artẽ mixtis,facilè intelligitur. Sed qm̃ in diuerſis adeò hominũ cõditionib⁹ alijs de cauſis impediti, nõ ſemper quod optimum eſt ſequi poſſunt;ſi quinta eſſentia fieri nõ poſsit,ſecunda ſaltẽ aut tertia,aut quotquot licuerit,deſtillationes lento igne repetãtur. Multò melius enim omnis mixtio peragitur paulatim & lẽtè,quàm ſubitò & violenter. Et ſi deſtillare ſimul cum aqua vitę remedia,(quorum vim miſcere ei deſideramus) nõ licuerit:contrita ſaltẽ aliquãdiu in ea macerentur: atrahit enim ad ſe omnium ei impoſitorũ vires.

Extat Arnoldi de Villa noua liber, aut Rogerij potius quem manu ſcriptũ habeo, in quo, docetur ſigillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicaměta in aquã vitæ maceranda infundi debeant, p ſingulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci ſignis attribuit.

Gentianam aduerſus grauiſsimos quoſdam morbos & venena antidotum eſſe optimũ multis hactenus ſeculis notum eſt. ſed multò efficacius pollinem eius cũ aqua ardente faucibus pecorum quæ veneno in cibo potúue vel morſu ictúue læſa ſciunt aut ſuſpicantur, quidam infundunt: & ſi gentiana deſit, ipſam aquam ardentem per ſe. Ad hominis morborum quorundam remedia, pręſertim thoracis, apomeli addi poteſt. Nam & alioqui in delicijs quibuſdam apomeli cum aqua ardente mixtum, & madidus eo toſtu panis pro ientaculo ſumitur. Poteris & artė deſtillatam ex gentiana cum vino aquam apomelite aut vino aromatite dulci contra diuerſos morbos propinare.

Abſyntites vinum præſtantiſsimum aliqui hunc in modum parant. Abſynthij, præſertim ſicci, comis aquam ardentem optimam ſuper infundunt, & tantũdem

dem vini maluatici. huius cochlear paruum miſcent cum paruo vini hauſtu & propinant. Sic ſtatim & efficaciter fit, & diu conſeruatur. ego in cholica aliquãdo feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tũ aromatib⁹, & cær. vti licebit. Nam & breui tempore ſic virtus extrahitur: & gratior fit potus, & ſatis longo tẽpore cõſeruatur.

Aqua vitæ viridis. Meliſſæ & balſamitę: quas in vmbra ſiccaueris, illius vncias tres, huius duas, infunde in libras quatuor aquæ vitæ quater deſtillatæ in Balneo Mariæ per dies octo: deinde vtere ſiue ꝑ ſe, ſiue admiſcẽdo ei alias aquas vitæ compoſitas, ad confirmandum ſtomachum. Oportet autem in vmbra ſiccatas eſſe herbas, vt viridis & pulcherrimus color reddatur. Nam ſi in ſole ſiccaris, aqua fiet obſcura ſeu ſuccus alicuius herbæ, Vlſtadius capite 56. Licebit & alijs coloribus tingere, qui ſimul & coloris gratiam & remedij vim augeant, vt croco, paſtinacis luteis & rubentibus aridis. Sunt q per æſtatẽ ceraſa acida nigra addunt, vnde etiam ſapor fit gratior, & calor nimius remittitur.

Aquæ ardenti quidam inijciunt mentã conciſam & cõtuſam, inſolantque per

quatuor aut quinque dies, poſtea collĩt & rurſus inſolant. Hac extremum naſum illinunt aduerſus corruptum & peſtillentem aërem.

His ſubijciam aquæ ardentis uſum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi vnguentis calidis, qualia ſunt, Martiatum, Arragon, diathæa, vſus tempore aquæ ardentis aliquid miſcent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac reſtituens, qua perfricandum eſt caput. Aquæ vitæ vnciæ duæ. Moſchocarij. caryophillorum, ſampſuchi, cubebarũ, piperis longi, ſing. drachma ſemis. Trita miſceto, capitique infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij ſcrupulum ſemis addant, Epiphanius Empyricus, alij alia odorata & calida addunt, vt Saluiæ vncias ſex. Rutæ, zinzib. granorum paradiſi, ſinnami, florũ roriſmarini, corticũ citri, ana ſemunciam. Olei laurini vnciam. Spicæ drachmam. Caſtorei ſeſquidrachmam. Et in deſtillato liquore ſuſpendunt moſchi & ambræ, vtriuſque granum. Hunc illitum capiti prodeſſe aiunt, etiam odore, paralyſin & apoplexiam

xiam aduertere.

Aqua mirabilis ad pudendorũ abſceſſus, eiuſdem. Ouorum vitellos tres ad duritiem toſtos & minutim inciſos pila contere: aquæ vitæ eminam ſupinfundes cũ ſcrupulo aluminis, drachmis duabus camphoræ & dimidia æruginis, ſingulis contritis. Macerata aliquãdiu per linteum validè exprimes. Hoc liquore imbuta linamenta ter quatérue per diẽ vlceribus imponãtur, miraberis effectũ.

Aqua pro lauandis partibus paralyticis. Myrrhæ, aloës, ladani, terebinthinæ, caſtorei, ſing. drachmas duas. zedoariæ, galange, cubebarum, nucis moſch. piperis longi, pyretri, ſingulorum drach. tres. Herbæ paralyſis, iuæ arthriticæ, ſtichados Arab. ſaluiæ, ſampſuſchi, mẽtæ, pulegij, centaurij minoris, roſmarini, ſingulorum ſemuntiam, Omnia trita infundes in aquæ vitæ deſtillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodam manu ſcripto, ſed fortè nimia, eſt aquæ vitæ menſura. Nam ad ſingulas libras eius, ſex drachmę tantùm (cum ſcrupulo fortè) ſpecierum adduntur.

In Catholico morbo interdũ fauces & guttur ex prauis deſtillationibus ero-

dũtur, quibus niſi ſuccurretur, ſæpe gargareon abſumitur, ſæpe vſq; ad oſſa trãſit corruptio. Itaque purgationes & diuerſiões fieri debẽt, &c. Fit & aqua ad id mirabilis. Deſtillaẽ theriacha in aqua vitæ & aceto per alembicũ, aqua exit limpidiſsima virtutum multarum: pręcipuè autem valens vbi profundius cõduci vis medicamẽti debet. ſi ergo bolum Armenium aut ſphragida in ea diſſolueris, ac partes eroſas tetigeris, & ſeminaria eius contagionis abſumes, & eroſionem omnem ſanabis, Fragaſtorius libro tertio de contagione.

De aquis deſtillatis compoſitis, ſed alijs quam cum aqua uitæ.

AQuas quæ ex duabus aut pluribus medicamentis permixtis deſtillatę ſunt, compoſitas voco. Harum alię medicinales ſunt, alię odoriferæ, alię coſmeticæ, id eſt ornandi gratia inuentæ. Sunt quæ ſimul duo ex his aut etiam omnia præſtent. nos vnamquãque tamen ad vnũ genus referemus, in quo ſcilicet magis exellit. Medicinalium rurſus áliæ intra corpus ſumuntur, aliæ extra tantum adhibentur, aliæ vtrobique. Nos duo

duo tantum capita inſtituemus. Nam licet quædam vtrobique vſurpentur,magis tamen vel intus vel extra.

Nunc earum quæ in corpus ſumũtur quædã ſimpliciores ſunt quas priore loco deſcribemus:ſecundo ex pluribus cõpoſitas. De aquis vitæ compoſitis, vbi ſpecies in aqua vitæ ſimplici macerantur,ſeparatim ſcripſim⁹. Hîc reliquas vt dixi, & quas caponum aquas vocant ponemus,& vnam cum medicamentis aliquot in ſanguine porci infuſis.

In vino macerari & poſtea deſtillari, de ijs præcipuè herbis & medicamentis inſtitutum videtur,quę per ſe parum ſucci habent,vt ſaluia betonica,meliſſa,abſynthium,&c.quæ inſuper odorem ſuũ attrahẽte illum ac imbibente vino, nec ob tenuitatem diſsipetur,ita firmius retinent. Dicemus autem hîc etiam de quibuſdam in vino macerandis,ſed recẽtibus.Nã ſupra de aridis in vino aliòue liquore maceratis atque ita deſtillatis egimus.

Betonica,vulgò dicta [eerenbrenſz,] in vino per dies aliquot maceratur,& ſimiliter meliſſa.Vires nimirum eædem ſunt,ſed efficaciores tenuioreſque, quã herbis ipſis per ſe.

chrymas & ſuperfluos humores oculorum tollit. Pectori ſalubre, concoctioni vtiles contra malos humores quib impeditur. Cũ bono vino potũ, appetitũ ciet. Labes, lẽticulas ſiue maculas faciei inde ablutæ abſtergit. Quod ſi adiecto pauco balſamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muſcas & vermes. Hydropẽ ſanat cuius cauſa eſt frigida, & colerã ſuperfluã, potu & ablutione. Omne genus vulnerum vtiliter eo abluitur, & ſic ab omni putrefactione præſeruatur. Omnia febriũ genera ſanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius vini potu creſcere prohibetur. Prodeſt etiam ijs quorum imminutum eſt cerebrum, & phreneticis. Item ſi quis caſu ederit araneam & ſtatim hoc vinum ſuperbiberit, veneno lædi non poteſt, Hæc Lullus. Meliſſa contuſa in vino per noctem maceratur. Deſtillatam hanc aquam quotidie potam vel(&)in ore retentam appoplecticos ſanare aiunt. Item comitiales, hydropen, quartanam, alioſque varios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiã ad vuluæ ſtrangulationem & dolorem dentium, Remaclus F.

Aqua centaurij minoris, auro compa

randa

randa.R. Gentianæ partem vnam, centaurij partes duas. Trita & quinq; dieb⁹ in vino macerata deſtillato. Hæc aquá mane & veſperi pota præſeruat corpus ab omni morborũ genere omnia apoſtemata excludit. bonum colorem facit. Peſtilentiæ reſiſtit. phthiſicos ſanat. ſtomachum repletum inanit. calculũ in renib⁹ frãgit. aquoſos ſplenis humores ſeparat. menſes promouet, ſi nouem diebus quotidie mane bibatur, & vterũ expurgat. Item purgat omnem bilẽ & ſanguinem corruptũ. Omnes plagas intra corpus ſanat. viſum clarificat. Morſus venenoſos curat. Ad vulnera quidem ſananda cẽtaurij etiam puluis imponi debet, Lullus in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in vino macerant, & aquã inde efficaciſsimam deſtillant.

Saluię & pulegij partes ęquales ĩ mortario contuſas deſtilla. Hęc aqua calefacit hominem nimis refrigeratũ. Coctã cum caſtoreo quotieſcunq; aliquis biberit ca. (calidã vel eam) per tot dies prolõgat vitã eius vſque ad tempus ſtatutũ à Deo. Nec põt eſſe quiſquã tãtoperè refrigeratus, quin ea pota cum caſtoreo nouẽ diebus perfectè ſanetur. A ieiuno potare mouet malum ventris, & omnem guttã

& ſca

& ſcabiem, & facit bonũ ſanguinem, optimum colorem in facie: & ad alia multa prodeſt, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus vino maceratis deſtillatur. Ego aridas in vino maceraui, vnde liquorem deſtillatũ optimum & odoratum habui.

Iridis radices cõtuſæ per duos aut tres dies in vino albo macerantur, & deſtillantur.

Sed quarumuis herbarum radices quæ in vſu medico ſunt aut eſſe poſſunt, conciſæ minutius & dies aliquot in vino maceratæ, aquam reddunt eiuſdem facultatis, ſed tenuioris, & cętera. Minus autem vini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & forte illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicè calefacere. quare eaſdem recentes potius quàm aridas deſtillabimus, vt pauciore vino indigeant: aut ſi recentes deſint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præſertim ad vſus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in vino maceratas deſtillandas enumerat, quæ ſequuntur: Alij, Angelicæ ſatiuæ & aquaticæ, ari, ariſtolochię cauæ quam vul

gò ſic Germani vocant,aſari, biſtortæ, bryonię,carlinę,dracũculi,eryngij hibiſci, hirundinariæ,iridis, inulæ, lapathi, liliorũ,mei ſeu dauci cretici,pæoniæ,paſtinacarũ,petaſitæ,peucedani,pimpinellæ ſeu potius ſaxifragiæ:polygonati, pyretri,raphani communis & ſylueſtris,raporum rubiæ,ſatirij ſcrophulariæ maioris,ſymphyti maioris,valerianæ.Hic dũ ſuas ſingulis facultates adſcribit integrum librum facit,cùm tamen alias vires nõ adferat,quàm quæ remedijs ipſis ſimplicibus etiam ante deſtillationẽ attribuuntur,quod vno verbo ipſum ab initio monuiſſe ſatis fuerat Et ſanè miror cũ tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conat⁹ ſit,cur alias plurimas radices omiſerit,imò potius cur non omnes quæ in vllo ſunt medicorum vſu enumerauerit cum ſuis ſingulas repetitis facultatibus,quod quidem ne faceret non voluntatem ei,ſed memoriam feſtinatione impeditam defuiſſe puto.

Raphanum ſylueſtrẽ,quẽ vulgò maiorẽ vocant,in vino per aliquot dies maceratũ,minutatim conciſum, efficacem ſtillatitium liquorẽ reddere crediderim. facilè enim acrimoniã ſuam deponit in

liquo

liquores in quibus maceratur, ita vt etiã dulces quædã radices, vt paſtinacę, ſimul cum eo in aceto maceratæ, acriores euadant, raphani verò ſegmenta ſuam acrimoniã exuant. Aduerſus calculos quidẽ in aceto macerari poterit, vnà cũ apij radice & aniſo, &c. & deſtillari in cinerib⁹.

Pyretri radix recens (vel etiam arida) contrita & in vino macerata deſtillatur: vel etiam, ad dentiũ dolores & apophlegmatiſmos, in aceto ſiue recenti ſiue deſtillato, vt docet Ryffius.

Aqua vtilis aduerſus dentium putredinẽ. Radices pyretri tenuiſsimè contritas cum vino generoſiſsimo miſce: & fac mixturam quæ ſit ſimilis aquæ vitæ cõpoſitæ. hanc per alembicum deſtillabis. Vſus tempore cochlear plenũ guſtabis, ore continebis; mane vel quando volueris, nam breui ſenties remedium. Sanat dentes infirmos, corruptos, cõcauos, eoſdem purgat & clarificat: Et ad omnẽ putredinem ſiue immunditiam oris extrahendam, & per ſputum excreandam prodeſt, innominatus.

Aqua ad epilepſiam, cuius duo vel tria cochlearia in ipſo paroxymo dari debẽt, ab amico nuperrimè nobis communicata. Aquam angelicæ, quam in vino optimo

mo per triduum premacerare poteris, & aquam lauendulæ pari portione miſce, & da patienti.

De vino & lacte ſimul deſtillatis, ſcriptum eſt ſupra in ſimplicibus aquis ex animalibus.

Aquæ compoſitæ quædam, vel ex remedijs per ſe, vel cum aqua fontana deſtillandis, ex Rogerij tractatu 4. cap. 6.

Aqua extracta è folijs hyſſopi, leuiſtici, ſatureiæ, praſsij, inula, & floribus iridis, & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinẽ nucis gallæ, cuius flores ſi ſugantur ſuccũ dulcẽ reddũt. Humores phlegmaticos thoracis diſſoluit, ſputum attenuat, promouet & incidit.

Aqua deſtillata ex gũmi Arabico, tragacantha alba, glycyrrhiza, violis, maluis, omnibus in aquam infuſis & deſtillatis, caliditatem pectoris reprimit, & ſiccitatem emendat.

Aqua foliorum plãtaginis, quinqueruiæ, tormentillæ, & roſarum, ſi bibatur cum vino calido, pectoris vulnera ex cauſa calida conſolidat, & diſcratiam calidã alterat.

Aqua extracta è folijs vel florib⁹ iaceæ albæ vel nigræ, verbaſco, ireos, ſauina, lappa inuerſa, intẽperiem thoracis frigi

dam

dam emendat, phlegmaticos humores conſumit,& vulnera thoracis ex frigida cauſa conſolidat. Aqua deſtillata è mēta, betonica,meliſſa, balſamita, ſatureia, ſaluia,ſerpillo,polio,puleio regali,haſta regia,ex folijs ſingulorum,capitis & ſto machi infirmitati ex cauſa frigida medetur:fluxum vētris eadem ex cauſa ſiſtit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus violarum & maluarū alterat & laxat.

De aquis uirtutum ſiue Aureis, & alijs quibuſdam compoſitis ex pluribus remedijs, cum uino deſtillatis.

AQuæ virtutum, quas Germani aureas nominant,oēs deſtillantur aro matibus & herbis odoratis.(pręcipuè ſal uia,quæ tanquā baſis in hiſce aquis cōpo ſitis videtur,) per dies aliquot prius in vinū infuſis: & in vſu frequentiore ſunt foris adhibitę,quā intra corpus ſumptę: præcipuè ad ſpiritus ſuo odore confortā dos,et cōtra capitis dolores,&c. Sunt qui ſimpliciter in vino infundi iubeant, alij vaſe obtimè obturato (quidam in lage-

na ſtanea)poſito in cella vinaria, in fimo equino, in Balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut ſtramẽto conciſo, in calce cui aqua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas virtutũ Gualtherus Ryffius in ſuo deſtillationũ libro complures cum aqua ardente compoſitas deſcribit, pauciores verò aromatibus & cæteris ſpeciebus in vino maceratis, quæ tamen præferendæ videntur, vbi vitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori caliditate indigẽt. Sumptu quoq; & tempore minore fiunt. Et licet in his quoque aquã triplicem colligere, viribus differentẽ, ex quibus mediã præcipuè probarim. Nam aqua vitæ purior circa initiũ deſtillationis fluit, circa finem aquoſior. Ex aromatibus verò & gummis, prius dilutiores partes aſcendũt, calidiores & ſicciores ſequũtur, quod vel color magis magisque ad ruffum vergẽs declarat. Poſtremæ vſtilaginẽ olẽt, & guſtu inſuauiores ſunt. Sed extra corpus efficaciter adhibetur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & ſpeciebus ſiccis tantũ, nõ in vino, ſed aqua ardenti quæ nihil amplius in phelgmatis habet rectificatis: in quibus ſimiliter mediam elegerim.

Aquis virtutum, aliqui etiam ſemina

odora

odorata diuretica admiſcent, & fœniculum, violas, petroſelinũ, ſaxifragã, thus, maſtichen, pomũ arantiũ: præter aromata & herbas odoratas, ſaluiã, coſtũ, rutã, abrotonum, ſerpillũ, lilium conualium, Talis Arnoldo cuidã Pariſiẽſi adſcribit.

¶ Omninò in aromatum tum ſpeciebus, tũ numero & pondere varietas eſt. Sunt qui ad diuerſa aromata, vt caryophyl. nucem moſc. cinnamũ: ſingu. ſemũciam: (quibus alijs addũt zedoariæ, galãgæ, piperis longi, granorũ paradiſi, ſingul. drachmas duas,) ſaluię & lauendulę tantùm addant, vt coniunctum pondus earum æquet pondus aromatum, &c.

Huius aquæ tres aut quatuor guttas vino quod in prandio & cœna bibitur, miſceri conſulunt: aut mane & veſperi cũ modico vino ſeorſim bibi. Hæc aqua (aiunt) viſum clarificat, cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyſin amolitur. Faciem candidam & nitidam reddit, cutem abſtergit: & alia plurima præſtat.

Aliqui menſe Maio vel Iunio, quum ſaluia & lauendula in vigore, ſunt huius dimidiũ, (vncias ſex,) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl. zinzibe. nucis moſcatæ. ma-

cis,granorum paradiſi,cinnami,zedoar, galangæ,roriſmarini,ſingulorum ſemũ ciam conterunt, vino infuſa deſtillant. Hæc aqua(inquiunt)poſt tertium annũ melior eſt quàm initio. Vires habet eaſdem omnes quas ſupra ſingulatim circiter viginti in alia aqua virtutum enumerauimus. Deſcriptionis huius Iudæum quẽdam authorem faciunt,qui vires has omnes attribuat.

Aqua mirabilis & multæ virtutis. Caryophyllatæ,zinzib. roriſmarini partes æquales ponantur in generoſo vino per octo dies,& poſtea deſtillentur vt aqua vitæ.Prodeſt dolenti pectori, ſtomacho debili,dolorib.& tortionibus ventris. Vermes in corpore & inteſtinis interimit.Si quis obeſior attenuari cupit,hãc bibat: & ſi quis macilentus habitum meliorem deſiderat,cum ſaccharo bibat.

Aqua virtutũ.Saluiam, lauendulam, roriſmarinũ,carui, & aromata diuerſa, conciſa aut trita in optimo vino in lagenam ſtanneam infuſo macerabis: quam obrues calce viua per dies xiij.& calci aquam pluuialem aſperges,poſtea deſtillabis inſtar aquæ roſaceæ. Hac aqua madidum linteum fronti & ſyncipiti in capitis dolore impones.

Alia

Alia bona & nobilis, Saluiæ lib.1.ſ. Nucis myriſticæ., zinzi.caryophyllorũ, granorum paradiſi,cinnamomi.ana vnciam.ſ.putrefiãt in vino præſtãſtiſsimo, more ſolito. Tum ſpecies conterantur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florum borraginis, roſarum rubearum, corticis citri, ligni aloës, ſingulorum vnciá ſemis. & in optimo vino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) per tredecim dies macerẽtur: deinde vino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea; iterũq; admiſceant vino, & vel mox deſtillent, vel adhuc dies aliquot relinquãt. Aliqui etiam in vas recipiens deſtillantem aquam ſaluię recentis, (malim aridæ) ſemunciam ponunt. Facultates eius hę prędicãtur. 1. Carnem omnem, piſces & cibaria reliqua, quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cum odore ſaporeq; ſuo conſeruat. 2. Omnia vinorum vitia emendat, vt cum turbantur, pendula ſunt, aut ſitum olent, alitérue corrumpũtur, ſi modicum eius vino inſtilletur, ita ſaporem & colorem recuperant, alia intra ſeptem dies, alia intra vnum, neq; amplius deinde corrumpuntur, neque medicata ſentiuntur. 3. Aromatibus

aſperſa vim eorum cõſeruat & odorẽ. 4. Abſceſſus interaneos rũpit, & antequã ſuppurentur per inferiora expurgat. 5. Abſceſſus extrinſecus ſimiliter ſi illinatur aperit, & afluere facit, demum ſanat. 6. Vitia oculorum curat, vt lippitudines tum fluidas tum ſiccas, & puſtulas & maculas, aut albugines ſeu pterygia, ſi modicè cum penna inſtilletur. 7. Quicquid præter naturam in facie ſub oculis excreſcit, & lepræ incipientis ſuſpicionem facit, illita hac aqua per pẽnam ſanatur. 8. Pota affectus omnes interaneos curat. 9. Item vitia iecoris, ſplenis, inteſtinorũ, ventriculi. Omnes malos humores ex cruditate in ventriculo natos, tollit. 10. Argentum viuum ab argento vero ſeparat. 11. Vulnera quæuis ſi illinatur percurat: item plagas & ictus & ortos inde tumores. 12. Hædropẽ pota & illita depellit, item auriginem. 13. Cerebro (craneo) illitã, guttam ex catarrho cerebri naſcẽtem emendat. Illita & pota capitis dolores aufert. 14. Oris vitia emendat, ſi quis per noctem in eo retinere poſsit. 15. Ozænis & fœtori narium & catarrho medetur, ſi quis intra nares aliquandiu retinendo tolleret. 16. Dentium malis illita ſuccurrit. 17. Cordis affectus ſa-

nat, & pectus cùm ſiccius vel humidius iuſto fuerit, aut tuſsi aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine, qui ſępius per interualla vel guttam inde hauſerit. 19. Furfures, porriginem, ſcabiem, vlcera, poſtulas & ſi quid aliud impurum cutim infeſtat, aut etiam interiora corporis abſtergit, & venena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei vtcunque modicè colorem nitoremque iuuenilem conſeruat, vt vel octogenarius, vix paucos ſupra triginta annos natus videatur. 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manu ſcripto Germanicè ſine authore. 22. Exhilarat, & iracundiam remittit. Et aduerſus peſtillentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles effectus etiam alijs aquis virtutum: aut aquis vitæ potius compoſitis, quæ deſtillantur ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & fere etiam aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua virtutum. Saluiæ nobilis vnciæ decem, lauendulæ herbæ (aliàs florum) vnciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi, nucis moſc.

ſingulorum vncia, cinnamomi ſemunciа, Galangæ, piperis longi, vtriuſque drachmæ duæ. Spicę, citrij caſtorei, ligni aloës, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hæc omnia cõtrita in vaſe ſtãneo cum libra olei laurini, & ſeſquimenſura vini generoſi, per dies nouem aut tredecim ſeruentur: & ter aut quater interim agitãdo miſceantur, poſtremò deſtillentur. Alij non oleum laurinum, ſed baccarum lauri vnciam addũt, & rutæ tantundẽ, & macis drachmam. Vires ei eaſdem omnes attribuũt, quas & proximè præcedẽti adſcripſimus circiter viginti. Alij eandem aut ſimilem non cum vino, ſed cum aqua ardente parant.

Aqua vitæ qualis Conſtantinopoli fit in aula imperatoris, vt idem liber manu ſcriptus habet. Caryophyllorum nucis moſch. zinz. coriandri, galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, amaraci, menthæ, lactucæ, foliorum lauri, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum alb. ſpicæ nardi, ligni aloës, cardamomi, cinnamomi, artemiſiæ, ſingulorum partes ęquales. malum punicum, ficus duas, paſſulas, amygdala, dactylos, de ſingulis parum. His tritis admiſce partem mellis

& ſac

& ſacchari. Omnia in generoſo vino per quinque dies macerentur, ác deſtillẽtur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile vnguẽto relinquitur, vtile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborẽ & ſanguinem (concretum.) Ventriculum confirmat, animum exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, vtero, & tineę capitis, bonum denique colorem conciliat.

Aquas vitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente cõpoſitas: cum vino autem ternas capitibus 46. 49. & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum ſuum Italicum ſanguineũ cholericumque recenter contractum curare docet aqua philoſophica, vt ipſe vocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70.) compoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & vino, p octo dies ſimul maceratis.) ac deſtillata in vaſe vitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas ſit commixta. Excipit autem duplicem aquam, primã claram, ſecundã rubẽtiorem. Deinde ad pituitoſum vel melãcholicũ morbũ Italicum, aliã com-

poſitionem ſubiũgit ſimiliter deſtillandam. Quòd ſi efficacius, inquit, in atram bilẽ remediũ deſideraueris, tres aut quatuor angues longos, nigros, excoriatos exẽteratóſque tum multo ſale, temporis aliquo ſpacio, tum aceto perfricatos, vt vnà colliqueſcant, addere poteris: nam hoc ſolùm borbo Italico ſed lepræ multisq; alijs ægritudinibus, quas nũc prætermittendas duximus, maximè cõfert. Sed cõpoſitionem iſtarum aquarum & vſum apud ipſum authorem leget qui voluerit. Ipſe quidem ſe quoſdã decimo potu curaſſe ait: alios longiori tempore, in quibus grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Catholici ratione capite quarto: Humoribus, inquit, euacuatis, procuranda eſt membrorũ alteratio: pro qua intẽtione fiat balneum ſiue ſtufa cũ aqua dulci, in qua bulliãt malua, biſmalua, melilotus, chamæmelũ, roſæ, lapathũ, fumaria, poſtridie poſt purgationem. Et quũ incipit ſudare æger, accipiat infra ſcriptã aquã. R. radicis althęæ, fumi terrę, lapathi, inulæ, ſingulorũ ſelibrã. minutim inciſa pone in quatuor libris vini maluatici ꝑ diẽ & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius ſeſcũcia. de-

ſtillatæ

ſtillatæ huius aquæ accipiãtur vncię tres cũ vncijs duabus aquæ bugloſſæ in principio, vt dictũ eſt. Et iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus trãſactis aut ſeptem bibendo iſtã aquã, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretum, & vltimum eſt cauterium.

Aqua ad aſthma certi remedij. Calaminthę, hyſſopi, adiãti, marrubij, ſcabioſę, tuſsilaginis, ſingu. manipulus. Ariſtolochiæ rotũdę vncia. Ireos ſeſcũcia. Sem. vrticæ tantundẽ. Radicũ fœniculi, petroſelini, vtrarũquę vncię duę. Lilij cœleſtis vnciæ tres. Inulę cãpanæ ſelibra. Sem. ſinapis, naſturtij, vtriuſque ſeſcuncia. Coſti drachmæ quinq;. Spicæ drachmæ decẽ. Baccarũ lauri vnciæ quatuor. Nigellę ſeſcũcia. Omnia tenuiter trita per dies ſex relinquantur in vini albi ſex menſuris infuſa, deinde lento igne deſtillẽtur. Propinabis mane vncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & veſicæ calculos. Aſparagi, ruſci, apij, fœniculi, petroſelini, rubiæ, ſing. ſemũcia, ſeminũ quinque diureticorũ, liguſtici, lithoſpermi, ammeos, raphani, ſeſelis Maſsiliẽſis, dauci, ſaxifragæ, ſin. drachmę tres. Adiãthi, matricariæ, ceterach, ſcolopendrij, trifolij,

grami

graminis,ſenecionis (cardaminá intelligo)hepaticæ,ſem.peucedani,ſing.manipulus. Iridis ſemuncia. Xylobalſami drachmæ ſex. Glycyrrhizæ vnciæ duæ. Quatuor ſeminum cõmunium frigidorum maiorum mundatorum,ſing.ſemũcia hederæ terreſtris,pimpinellæ,ſingu. manipulus.j.ſ.Nucleorum ceraſorũ vncia.Spicæ nardi drachmæ tres.Gũmi hederæ drachmę ſex.Hircini ſan.pręparati vncia.Cinnamomi tantũdem. Trita infuſa vini albi libris denis,aut q.ſ.deſtillato. Similis aqua & ad eundem vſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4.cap.6.ſed cum aceto deſtillata,non cum vino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici,chamædryos,chamæpityos,ſenecionis,(non erigerontem,ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinq; folij,ſcolopendrij, helxines, verbenæ, eupatorij,pulegij,rutæ ſingu. manipulus. Quinq; radicũ diureticarũ, acori,inulæ,rubeæ,aſari, tamariçis,ſingulorũ drachmæ tres.Quinque ſeminũ diureticorũ,ſaxifragiæ,lithoſpermi,dauci,raphani,petroſelini Macedonici,ammeos,marathri,cari, libyſtici,ſing.drachmæ duę.Nucleorũ perſicorũ drachma ſemis.Quatuor ſeminũ cõmuniũ frigidorum

dorum maiorũ mundatorum, de ſingulis ſeſquidrach. Glycyrrhizæ vnciæ duę. Baccarum iuniperi ſemuncia. Trita hæc biduo in libris quinque vini relinques infuſa, tum deſtillabis igne lento. Propina poſt balneum, vel mane in aurora tepidam à ſemuncia vſque ad vncias duas.

Aquæ compoſitæ nonnullæ cum aceto deſtillatæ.

DE ipſo aceto deſtillato vide ſupra vbi de aquis in Balneo Mariæ deſtillatis egimus.

Aqua veſicæ calculum comminuens, Epiphanij empirici, Succi ſaxifragiæ libræ duæ. Succi milij Solis, petroſelini, aniſi, ſing. ſelibra. Aceti albi vnciæ octo. Inde deſtillatã aquã ieiuno propinabis.

Aqua hirundinum ſic fit. Hirũdines iuuenes tritas in puluerem miſce cũ caſtoreo & pauco bono aceto, & deſtilla. Hæc aqua à ieiuno pota eſt vera medicina morbi caduci de quacũq; cauſa prouenientis. Et quamuis homo paſſus fuerit illum morbũ per quinque annos, curabitur, ſi huius aquę parũ ſumpſerit per quatuor dies, & curabitur perfectè. Phrenitin quoque à ieiuno pota curat intra nouem

ad malu caducu remediu yrundin

ucm

uem dies. Cerebrum bonum facit ſupra omnes medicinas:purgat ſtomachum pectus mollificat,neruos confortat,radices paralyſis eradicat , augmentat naturã, & refrigeratos calefacit.Item cum hyſſopo cocta(cum hyſſopi decocto malim)& pota,hydropem ex frigiditate natũ curat,& febres quotidianas.Sed abſtinebũt ea grauidæ,ne fœtus in vtero corrumpatur. Cum hyſſopo pota capitis dolorem arcet:ſomnum facilem præſtat,& concoctionem & vrinæ(aliàs alui)excretionem promouet.Pilos remouet,vbicunque cuti purę illinitur,ita vt nunquam renaſcãtur, Lullus & Aegidius.

Aqua Rogerij(tractatu 4.ca 6.)aduerſus obſtructiones hepatis,lienis & matricis ex frigida cauſa frãgit etiam lapides renum & veſicæ:Poteſt autẽ bibi per ſe, vel cum ſaccharo. R.radicum ruſci, aſparagi,dianthos, ſcolopẽdriæ,ceterach, politrichi,†pentilidiõ,hepaticæ,pulmonariæ,graminis ſenecionis,cretani†ſimplicis,centaurij,pſylij:ſeminum citrulli, melonum,cucurbitę,cucumeris,ruſci,aſparagi,apij,petroſelini Mace.fœniculi, leuiſtici,ammeos , ſileris mõtani,dauci, ſaxifragię,milij Solis,xylobalſami,peucedani vel ireos, hederæ arboreæ & ter-

reſt

reſtris,gummi hederæ, nucleorum cera-ſorũ, cantharidum vel cariarborum,la-pidis ſpongię,†plumbũ,ſanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis ſe.minoris (ſeminũ minorũ fortè(cinnamomi, ſpicę nardi,ſeminis†acori vſti. vrticę,trifolij, tribuli marini et cãpeſtris, vniuſcuiuſque quantum libuerit. Ponantur hæc

in amphora A magna amplũ habẽte fundũ & ſtrictũ os, quod cooperiatur ſuperius cũ argilla B. Itẽ iuxta vſq; quantũ libuerit: ponatur caput emboti.item ligentur.& tunc ſub amphora prima fiat ignis lẽtus D, ita ne materia ebulliens attingere poſsit caput emboti. Sic vapor per embotum ad aliã ollam tranſiens in ſuperiori condenſabitur., & in liquorem valdè clarũ & ſubtilem vertetur,qui in inferiore olla recipitur E, Hæc Rogeriꝰ. Quę à librarijs corrupta iudicaui,hoc ſigno† notare volui.

Capo

Caponum aquæ.

CAponum aquę, vt vocant, propinā-tur ad vires reſtaurādas, valde debilitatis morbo aut nimia euacuatione, puerperis & ſenibus ægrotātibus. Solēt autē caponem ipſum in aqua diutiſsimè coquere, vt caro omnis ab oſsibus ſoluatur: & ſic vnà cum iure deſtillare, vel per ſe, vel adiectis alijs aquis precioſis, aromatibus, auro, argento, gemmis. Caponem aliqui eò magis commendant, quò fuerit annoſior: nec iugulant, ſed ſuffocant: nec in aqua bulliendo deplumant, ſed plumas manibus extrahunt, & ſic exenteratū minutatimq; conciſum deſtillant. Alij non integrum, ſed pulpam adimunt. Aqua capi analeptica, & ſubadſtringens. Caponem coques in aqua ſecundum artem: & addes aquæ roſaceæ libram, conſeruæ roſarum, borraginis, bugloſsi ana vnciam. Corallij vtriuſq; ana drach. duas. Specierum diarhodon abb. drachmam. Paſſularum ſine nucleis vnciam. Coriandri præp. ſemunciam,

Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarū, ana vnciam. ſ. Deſtillētur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad ſufficientem decoctionē: cui addes

addes vini maluatici, aquæ roſarum v-triuſque ſelibram: panis albi, vt imbibatur, vncias tres. Contundes hęc ſine carne bubula, & addes ſpecies ilias quæ ſequuntur. Specierum electu. de gemmis, diarhodon abbatis, diamoſchu dulcis, ſin. drachmam. Diamargaritō, ſpecierū cōfectionis contra peſtē, vtriuſque ſcru. duos. Folia auri puri octo. Miſceantur omnia cū iure, & deſtillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo, &c. ꝓ puerperis quæ & debiles ſunt, & vteri fluxio eis nō procedit. Propinatur autem vel per ſe, vel cum ſaccharo.

Aliqui etiam ſine deſtillatione hunc in modum parāt. Capum vetuſtiſsimū exenteratum & ritè paratum diutiſsimè decoquunt: pulpam deinde & oſſa comminuunt, & in vaſe ſtāneo aut vitreo, bene obturato, & in caçabum aqua plenū bulliēte impoſito, circiter ſex horas coquunt. Sunt qui aurum adijciant, vt annulos aut numos aureos.

Aqua quædam cū capone gallóue aut gallina decoctis ſimul varijs medicamētis confortātibus, deſcribitur apud Guainerium in capite de cura hecticæ: nō deſtillanda, ſed coquēda tantum in vaſe vi

p treo

treo,impoſito in cacabo pleno aqua.

Aquæ compoſitæ,ad uarios affectus,intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & ſucculentis fiunt,aliæ uerò infuſæ in plantarum ſuccis aut aquis deſtillatis ſero lactis,aut ſanguine.

AQua ſomnifera,Hyoſcyami vnciæ duæ.Radicum mandragoræ vncia. Opij drachmæ ſex.Gith,ſuccini,vtriuſque drach.duę.Sedi maioris & minoris, nymphææ,lactucæ,ſingul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris,cum vncia j.ſ. ſeminis lolij.p biduum deſtillentur.

Alia ſommifera.R.ſem.lolij libram. Sem.hyoſcyami ſelibram.Sem.portulacæ libras duas.Sem.vel rad. mandragoræ vncias tres. halicacabi tantundem. Sigillatim tritis affundes,ſucci fabæ inuerſæ,ſucci rad.vel foliorũ hyoſcyami, vtriuſque libram. Succi foliorũ papau. nigri,aut ſi id deeſt,rubei,librã.ſ.deſtillati huius liquoris exhibe vnciam.vehemens eſt.

Aqua petralis dicta,tertia Aegidij, ꝙ petrã

petram ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petrocelini, apij, ari, (aliâs caryophylli, ſinapis, aro & lappa omiſsis, item apij, nimirũ herbę & radicis: nam ſemen prius nominatur) lappæ, maſtiches ſingulorum partes æquales. Bene trita miſceãtur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci, & melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in vaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunque fuerit calculus, rubeus, albus, acut9, planus, quod ſi calculus fuerit cõfirmatus, patiens de hac aqua bibat quotidie, ſic enim cõminuetur & redigetur in arenam. Hac aqua ſi ſemel quotidie lauẽtur capita ſcabioſa, curãtur, & noui capilli renaſcuntur, & ſcabies intra nouem dies curabit. (aliâs & quæuis ſcabies inde lota curat intra tres vel quatuor dies.) A ieiuno pota, ſanguinis & coloris bonitatem facit (ſupra omnem medicinã) mirificè, neruos roborat, & morbum caducum tollit bis die pota (Aliâs additur, Paralyſin extermitat, ſi non ſit mortua in membris) Aegidius & Lullus.

Aqua experta in vlceribus renum & veſicæ per cardinalem Tutellenſem. Caudæ equinæ plantaginis roſarũ rub. gra-

norum halicaccabi,radicum althæę,gly cyrrhizę,raſa ſingulorũ vncia. Iuiubarũ ſebeſten vtrorunque drachmę ſex . Boli armoni ſemuncia. Quatuor ſeminũ cõmunium frig. maiorum mundatorum ſing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmæ ſex. Cytoniorum ſemũcia. Seri caprini librę ſex . Relinquãtur ꝑ duos dies infuſione, poſtea deſtillentur. Propinabis. ieiuno vncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia compoſita, ſecunda inter Aegidij aquas: legitur etiã in libro Lulli de aquis. Ruta, ſatyrium cum manibus & teſticulis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, ſatyrion, chelidoni.) ſaccharũ (aliâs tutia). & lapis calaminaris, æquali ſingula pondere contrita deſtillẽtur igne lento. Hæc aqua multis viribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus eſt, qui non huic remedio cedat. Pota venenum omne pellit, aut cum cibo ſumpta. Sic enim venenum vomitu reddit. Hydropicis medetur, ſtomachum ab omnibus prauis humoribus expurgat. Ignem ſacrum vno die extinguit, ſi ſtuppa canabis in ea intincta ſuperponatur. Valet etiam in igne

gne nigræ diſpoſitionis exterius candido. vel(vt Germanic⁹ quidãliber, habet) contra internum calorem ignis. nam ſi rubedo foris appareat, nullo modo emplaſtrum imponi conueniet. Cancrum curat admixta aloë, & ſtuppa canabis in eam intincta emplaſtri modo impoſita, bis in die.

Aqua compoſita, prima inter Aegidij aquas. Hyſopi, pulegij, caryophillatæ, cichorij, ſingulorum drachma, Cõtrita deſtillentur. Poſtea accipe tutiæ petro ſeni Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloës & lapidis calaminaris, ſingulorũ drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad conſumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum ſeruabis in vaſe vitreo diligenter obſtructo per dies, nouem(aliâs quadraginta) Poſtea detur in potu quotidie mane ante diem(aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodeſt autem contra morbum caducum, ſi ſex horis poſtea qui ſumpſit ieiunare pgat. Et ſanè efficaciſsimum eſt remediũ. Omnem neruorum reſolutionẽ ſanat, & membra corroborat. Cum caſtoreo pota valet contra omnem guttam, quę nõdum radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat o-

mnem febrim ex quacũque materia pro uenientem,(ſi per nouem dies quotidie manè bibatur.) Eſt etiam vtiliſsima hęc aqua ad abluendum vulnera in quibus nerui diſſecti ſunt.

Alia Aegidij numero nona, aliqui du plicẽ vocant. Seminis apij, ſem. papaueris albi, apij, zinzib. (aliàs, Sem. apij, papaueris albi ſacchari, caryophil.) ſingulorum æquale pondus. Tritis in mortario adde aquam cõſeruatiuam (hoc eſt ex petroſelino deſtillatam, & deſtilla. Hoc ſummum eſt tuſsis remedium, & male affecti pectoris, ſi quis ieiunus eã frigidã biberit, & veſperi quàm poterit calidiſsimam. Cũ caſtoreo calida pota valet contra apoplexiam & membra pa ralytica ſanat, modo paralyſis non ſit mortua in mẽbris. Somnũ & quietem fa cilem conciliat: membra omnia exhilarat: prauos humores pellit, & caput ac ce rebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero ſext. Gladioli, hyſſopi, ſauinæ, abrotoni. (aliàs ſeminis abrotoni, omiſſa ſauina, nõ placet.) ſingulorũ aquas partes, ſimul tere, & ꝑ dies aliquot relinq;, tũ deſtilla. Hæc aqua ꝑ quã efficax eſt. Reſiſtit omnibus febrib⁹ tũ calidis tũ frigidis. Mẽ-

ſes

ſes prouocat, ſi modo ter bibatur, ſed no xia foret pgnanti, & fœtum pderet. Reſtringit fluxum ſanguinis & vẽtris, (ego ſanguinem ab ea vndecũq; cieri potius quã ſiſti dixerim: alius codex, nihil quã ventris fluxum ab ea ſiſti, habet.) & ſtomachum purgat à malis humorib⁹. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorẽ curat: cum caſtoreo paralyſin ſanat, ſi quotidie quàm calidiſsima bibatur, intra tres dies. Eandem deſcriptionem reperio in libello Lulli de aquis.

Aqua cõtra peſtẽ, &c. ex ſanguine maiadis, id eſt uerris caſtrati, ex libr. quodam Germanico manu ſcripto.

MAialẽ vndiquaque ruffum & boni habitus iugulato. ſanguinẽ olla recens exceptũ, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitãdo collectũ ſanguinis grumũ abijcito. Tum ramẽta eiuſdẽ iuniperi immites, & baccas de iunipero rubra ſimiliter circiter vigintiquinque. His addes parum agrimoniæ, rutę, phu, ſcabioſæ, veronicæ vulgò ſic dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, ſingul. manipulum. Quòd ſi ſanguinis menſura ſextarios tres excesserit, adijcies theriacæ vn

cias duas:ſin minor fuerit, pro portione ſanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia pręparata in promptu eſſe, vt ſanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem ſtillatitium elicito, quem diligenter ſeruatũ in vitreo vaſe dies octo inſolabis. quod ſemel quotãnis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregiè prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterum ſeu coſtarum, iecoris & pulmonis morbos lienis inflationem, ſanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduerſus venena & peſtillẽtem febrim. Bibet autem æger quocũque ex prædictis morbis correptus, lingulę mẽſuram, vel quatuor aut quinque guttas, & vt inſuper ſudet curabis.

De purgantibus medicamentis compoſitis deſtillatis.

AQuæ compoſitæ dicendę ſunt etiã illæ quæ ex medicamentis compoſitis, in vino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, deſtillantur. Aromaticæ quædam compoſitiones, ad cordis & ſpi

& ſpiritum vires inſtaurandas aquis caponum parādis p deſtillationē, vt ſupra dixi, miſcentur: Itē aquis ardentibus, ſeu potius qntæ eſſentię vini aduerſus peſtē & venena, vt ſupra docuimus. Sed & purgātia medicamēta, electuaria pręcipuè, in quibus diacrydium & alia vehementia & ſtomacho inimica recipiunt, liquoribus admixta præcipuè cum aqua ardēte rectificata, aut cū vino, (fortaſsis etiā cū vino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidiorib. naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquādiu in infuſione relicta, artificioſe deſtillantur, vt propinētur ijs q vel delicati ſunt & diuites, vel nimiū viribus exauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmacha abhorrēte. Quod & Lullus vehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria vſurparūt. Noui ego quendā qui electuarium hamech & quod de ſucco roſarum cognominat, pręcipuè deſtillabat: & exceptum liquorem per ſe propinabat imbecillioribus, robuſtiorib⁹ verò electuarij aliquid miſcebat, ita ſe ſine omni moleſtia ægros purgare inquiens. ¶ Cum elleboro aqua fit quę iuuētutem inſtaurat. talem apud patrem meum vidi. Sed huiuſmodi aquę diuexant corpora, & fuccatam iuuētutis

imaginem præſtant, Cardanus.

Aurum potabile.

DE auro potabili, qui volet, legere poterit multa in lib. Philippi Vlſtadij, quem Cælũ philoſophorũ inſcribit, & in libro Lulli de quinta eſſentia. Ineſſe quidem vim auro, quæ ab eo ignito extinctoque in aqua, emanet, argumẽto eſt, quòd aqua in qua extincta fuerit maſſa ferri, vel auri, vel argẽti, aduerſus aconitũ venenũ commendatur à Nicandro. videtur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeãt, cùm nullũ alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, initum, extinguas aut ferri ſcoriam, aut aurum ignitũ aut argẽtum, in turpida potione intinguas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extinguæ, & bibe. Et paulò poſt, Scoriã ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic vocans liquorẽ in quo aliquid extinctũ eſt. Dioſcorides in vino extingui iubet, vt & Auicẽna habet & Aegineta, nec nõ Aetius, qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & vinum bibendũ eſſe calidum:) his verbis, Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurũ, aut argentum candens vino extinctum, ſi:

is

is liquor bibatur. Et ſanè vinum plus vi rium auri cādētis quàm aqua recipere poſſe videtur. Aquam cùm aliquādo guſtarem, in qua ſæpius extinctum erat au rum, nullam in eo qualitatem odoris ſa porisue mutati deprehendere potui. Rurſus aquam ardentem, præſertim ad quintam eſſentiā redactam, amplius vino viriū auri attrahere credibile eſt: magiſq; ſi aurum in tenuiſsimas diductum laminas fuerit, maximè verò ſi in calcē redactū, Sed hæc oīa ſuperabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simpliciter verò decocti auri, vt in iure caponis, vim planè nullā eſſe, niſi quid ipſa perſuaſio poteſt, crediderim cum pleriſque omnibus eruditis. De auri facultatibus vide Auicē. li. 2. ca. 78. Sed qm̄ puriſsimū ad remedia deligēdū eſt. adſcribā hic Plinij verba ex li. 33. circa finē capit. 4. de auri purgatiōe. Torretur aurū cū ſalis grumo pōdere triplici miſſo: & rurſū cū duabus ſalis portionib⁹, & vna lapidis quē chiſtō vocāt: ita virus tradit reb⁹ vnà cre matis in fictili vaſe: ipſum purū & incor ruptū. Ego Pliniū hoc loco nō rectè ſchiſtum lapidem ꝓ ſchiſto alumine accepiſſe cōijcio. nā & alibi, (lib. 35. capi. 15,) aurū à lumine nigro purgari ipſe ſcribit,

Excel

Excellit autem inter aluminis genera quod ſchiſtum vocatur. Quin & ratio à viribus ſumpta magis pro alumine facit.nã & ſale ꝑ ſe purgari dicit aurũ, & ſchiſto addito.atqui alumẽ ad ſalis effectus, magis quàm lapis ſchiſtos accedit,cui veteres nullam aliam vim tribuunt niſi quã cum hæmatite(cui cõgener eſt)communem habet,nempe ſanguinis ſiſtendi.Alumen verò ad purgationem metallorũ etiam in aqua forti,vt vocãt, aſſumitur. Excuſari tamen Plinius poteſt, quòd lapidis nomen communis apud eum ſit: nam & argentum viuum & metallica multa lapides nominat. quare etiã alumen ſchiſtõ,lapidem ſchiſton,appellare potuit.Nõ debuit tamẽ hoc facere propter differẽtiam illius qui propriè lapis ſchiſtus vocatur. Eodem in loco Plinij poſt verba iam recitata,mox ſubijcitur. Reliquus cinis(ſalis ſcilicet quo cũ vna cremato purgatum eſt aurum,vel duarũ ſalis partium,ſchiſti verò vnius) ſeruatꝰ in fictili & ex aqua illitus,lichenas in facie ſanat,lomento eum conuenit ablui. fiſtullas etiam ſanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd ſi trito ſpuma adijciatur , putria vlcera & tetri odoris emẽdat.Ex melle verò decoctum cũ

melan

melanthio, & illitum vmbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author eſt. Hic in prioribus verbis, cinis ſeruatus & illitus, nemo dubitare poteſt quin de cinere loquatur. ſequẽtia verò decoctum & illitum, ad aurum ipſum videntur pertinere. Sed meo quidem iudicio legendum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, vt & ſermonis conſequẽtia & ipſa remediorũ ratio poſtulat. Nam & ſalis vſus apud medicos (Dioſcoridem & alios) eſt ad lichenas ſiue impetigines, ad excreſcentias omnes eryſipelata & herpetes: & cũ melle toſti ad phagedænas, &c. Puerorum verrucas noſtri ſale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putreſcẽtia vlcera compeſcit, cum adipe: phagedænas vlcerum ex aceto, aut cum galla pari põdere cremata: cum ſalis duabus partibus (qua proportione etiam ad auri purgationem miſcetur) vitia quæ ſerpunt. Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit vt etiam 31. 7. In hunc locum nihil obſeruatum inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum vt alumine aurum purgatur, ſic etiam miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cũ argento viuo, vide Pliniũ 33. 6. Vt purgetur

tur cum plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiuſdem purgandi modum Cardanus lib. 6. de ſubtilitate deſcribit.

Aurum potabile, Recipe mel & fauos de examine apum nouellarũ: cui miſcebis ambram griſeam, ſperma ceti, agallochum, piper lõgum, caryophyllos, nucẽ moſchatã: ſandalos & aurũ purũ. Hæc in fimo equo per dies triginta relinquẽs. Poſtea deſtillabis per alembicum in Balneo. deinde materiam relictam conteres (læuigando ſuper lapide nimirum,) & aquã deſtillatã denuò ei ſuperinfundes, & iterum deſtillabis in cineribus. Hæc aqua aurum ſoluit. Quòd ſi aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine piſi, & impones in ouum coctum durum, cui vitellum ademeris, ita ſoluetur. hoc ægro propinabis. corroborat enim per ſe, Innominatus.

Chymiſtę ex auro ſolido liquorem faciunt, qui potus, vt aiunt, corpus lætificat, Geor. Agricola.

Sapientibus placet, quod edere cibos paratos in vaſis aureis, vel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere vinum in quo laminę vel monetę aureæ extinctæ, fuerint multoties, bonã habitudinem cordi cõciliat & imprimit

vali

validè. Arnoldus de cõſeruanda virtute.

In quinta eſſen. vini, aurum, argentũ viuum, margaritæ, & lapides precioſi aliaq; metalla diſſolui poſſũt, ad faciendũ aurũ potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos pertinet, Phil. Vlſtadius capite nono & deinceps: vbi plura de auro potabili legent qui volent.

Vinum in quo lamina auri quadrageſies aut quinquageſies extincta fuerit, apud quoſdam loco auri potabilis habetur, Anoldus de Villa noua.

Idem in libro de vino. Vinum extinctionis auri, (inquit) habet proprietatẽ magnam in multis conditionibus. fit autem extincta lamina auri in bono vino quatuor aut quinque vicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatum ſeruetur, habet enim virtutem confortandi cor, & deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fęcum à ſanguine: & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare: & ſuo temperamento temperare & prȩſeruare, ſanguinem purgare, & ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. virtutes partium princi-

pali

palium in ſuis actionibus conſeruat, & tẽperie ſoluit vrinam delegatam. ſanat epilepticos & inſenſatos,& cõfert lepro ſis. Multi hoc tẽpore viri diuites & principes, partes aliquas auri cũ ferculis eorum coqui iubent, alij vtuntur in p[illegible]aellis cum electuarijs, alij in limatura. nam in confectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui fruſtum auri in ore tenere & ſaliuam deglutire ſoleant. Conſtat autem quòd argentum ore retentum extinguit ſitim: & corallium confortat ſtomachum, tum retẽtum ore tum collo ſuſpenſum, ita quòd pẽdeat verſus ſtomachum. ſic enim eius conturbationẽ prohiberi expertus ſum. Alij cõuertunt aurum in aquam potabilem, qui modus ſine dubio optimus eſt. Et alij quidẽ aliter eo vtuntur pro diuerſis hominũ conditionibus & tẽperamentis. Eſt ſanè aurũ res arcana, pfectiſsima, temperamento æquali & mirabili proportione elemẽtariũ virtutũ compoſita, cui nullũ corpus mixtũ cõparari poteſt. Vulnus cũ eo factum nõ inflammatur. in electuarijs cõfortat viſum, & ſynceram reddit ſupra omnia ſubſtantiã cordis & principium vitæ. leprã palliat & refrænat. Sed hę virtutes auro vero & naturali

non

non chymiſtico attribui debent.

Elixir vitæ,quod nuper amicus quidã nobis cõmunicauit p literas his verbis. Huius remedij deſcriptio Roma ad me miſſa eſt,quod an tantũ poſsit quantum pollicetur nondũ expertus ſum. Extingue aurũ ter vel quater in vino,vel ſæpius pro quãtitate vini. Deĩde deſtillabis in Balneo Ma.quater,& vteris in varijs morbis tam calidis quàm frigidis, addẽdo calida vel frigida remedia,& interdũ aliquid bonæ theriacæ prout morbus poſtulauerit.

Spiritũ ſiue quintã eſſentiam auri, quidam ad vitia iecoris ſananda extollunt.

Aquæ aliquot compoſitæ ad oculorum affectus.

AQua mirabilis ad viſum conſeruandum, & contra maculam oculorũ. Rutæ foliorum, mentę,roſarum rub.ſaluiæ,capillorum Veneris,(alij mẽtam & ſaluiam omittunt,& pro ijs addũt, fœniculum,verbenã,eufragiã,betonicã, ſiler montanum,& endiuiã,)ſingulorum manipuli ſex.Ponãtur in vino albo per diẽ naturalem,deinde deſtillentur per alembicũ.Quę primò effluxerit aqua,argẽto

comparatur: ſecunda auro: tertia Balſamo, & hæc in vitro diligentiſsimè ſeruari debet, Lullus.

Aqua ad omnes curabiles oculorum affectus, ex Aegidio & Lullo, deſcripta eſt à nobis ſuperius inter aquas compoſitas ad varios affectus internos.

Aqua compoſita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, verbenam, rutam, fœniculum. teres ſingulatim, & de ſucco ſingulorũ vncias ternas accipies, miſcebis. addes parũm de pampinis (vt Galli vocant; pampes) roſarum, tres vncias ſacchari candi, tutiæ optimæ vncias quatuo, & tãtundẽ ſanguinis draconis. Omnia trita miſcebis & deſtillabis in alẽbico vitreo. Liquorẽ qui extillauerit per duos aut tres dies in recipiente clauſo relinques, deinde vteris. Efficax eſt ad oculos malè affectos, rubẽtes, & catarractã ſiue ſuffuſionẽ. Aqua vitis vnà cũ melle per ignẽ ſublimata, oculorum lippitudines maximè curat, Monachi in Meſuen. Eſt autem aqua vitis, inquiunt, quæ tẽpore veris cùm putantur vites, ex locis inciſis, per aliquot dies clariſsima deſtillat. Hæc aqua etiã non deſtillata, punctiones & calorem oculorũ remouet, & viſum ex calida cauſa impe-

ditum clarificat,ſi in vtroque angulo oculi gutta vna ponatur, Rogerius.

Aqua vel oleum de ſponſa ſolis viſum acuit,& quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat,& cæt.vide infra in coſmeticis aquis,inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æſtate,ad preſeruationem viſus, deſcripta, à Io.Manardo in epiſtolis 6. 4.

Roſarũ partes tres:herbæ fœniculi,rutæ,ana partẽ vnam:incidantur, & ſimul bene commiſceantur,& poſt tres dies deſtilletur aqua,vel cum ſolo vapore aquæ bullientis,vel in Sole, vel ad Balneũ Mariæ vocatum,ita vt in recipiente aquam vaſe pugillus earundem herbarum(melius ſi aridæ fuerint,noſtro iudicio) imponatur, vt ſuper eas ſtillæ cadant & roſtrum ſuperioris vaſis cum inferiore illo ſtudioſe committatur,& circumlinatur, vt vapores exire non poſsint.

Aqua ophthalmica quædam ex Rogerio.

REpleto vaſe deſtillatorio folijs agrimonię,verbenę,fœniculi,rutæ, memithę,& leuiſtici ĩciſis,ſupaperge aliquãtulũ vini albi & clari, & vaſis lutatis

deſtilla:hic liquor tumorem palpebrarũ ex frig.cauſa reprimit,lippitudinẽ deſic cat, lachrymas intercipit, viſum clarificat,maculas frangit. Quòd ſi efficaciorẽ volueris pro maculis frangẽdis,adde folia callitrichi,& morſus gallinæ(anagallidis)cui flores rubẽt.Poteſt etiam è fœniculo elici aqua ad eaſdem cauſas. Nã ex radicib⁹ & folijs fœniculi in aqua decoctis liquor collectus in pelui,ſupra aquã illã adhuc bullientẽ poſita,in phiala ſeruatur, & quotidie mane & veſperi gutta vna in angulo oculi ponitur ad prædictas cauſas,cõmuni experimento.

Vt maculam frangas,myrrham & aloën trita cum præditis aquis miſce: & colati liquoris guttam mane & ſerò in vtroque angulo oculi pone.

Aqua de floribus ſpinæ albæ & ſalicis deſtillata,punctiones,calores & rubores oculorum remouet,lachrymas de calida cauſa intercipit, & maculas de eadem cauſa frangit.

Aqua de folijs (& floribus)euphragię lachrymas de frig.cauſa intercipit,palpebras de eadem cauſa tumidas extenuat, maculas ex eadem cauſa frangit, & viſum impeditum reſtituit.(Ego euphragiam nõ calfacere, ſed temperatam eſſe, vel

vel modicè refrigerare gradu primo,ſiccare autem ſecũdo dixerim.)Aqua egregia ad viſus debilitatem à Gordonio deſcripta.R. Chelidoniæ,fœniculi, rutæ,ſileris mon.eufragiæ,verbenæ , roſarum ru.electuarũ ana.lib.ſ.caryophyllorum piperis longi ana vnc. duas. Concaſſata in alembico vitreo igne lento deſtilla,& quotidie impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem vaſe,quo aqua vitæ,lib.2. aquæ roriſmarini,ſaluiæ,ſing.lib.5. ſacchari lib.2.Simul denuo deſtillatis adijcito ſaluię,florũ roriſmarini,ſing.vnciã. Macerata diebus octo, colabis,& vteris.

Aqua ad cãcrum in quacunque parte corporis.Herba cancri quæ etiam pes columbinus vocatur, flores cotoneorũ, flores cerifolij, frondes aut folia rubi Idæi (quem Galli framboſiam vocãt,)& paucæ roſæ albæ,mel,& vinum album,& alumen quod Galli à glatie nominant. Hæc omnia ſimul deſtillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa,&c. ad omnem guttã, noli me tangere, capitis ſcabiem,guttã roſaceam & lupum:Vide infra inter coſmeticas vbi aquæ ad tingendos capillos

inuentæ recenſentur. In coſmeticis etiã referemus aquas illas qua tubercula & vlcuſcula in facie ſanantur.

De aquis odoris.

AQuæ nõnullæ ſolius ferè odoris gratia fiunt, vt manibus, faciei & capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis ſubdariolis, & veſtimẽtis, cum alijs tum electorum, quibus non ſolùm aſperſione, ſed etiã vapore ſuo feruidã, odoris ſuauitatẽ communicẽt. Roſacea etiã ad ciborum condimenta venit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infũditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cęterum ex odoratis aquis alię ſimpliciores ſunt aliæ ex pluribus compoſitæ. Vtriſque aquæ virtutũ, aureas noſtri vocant, adnumerari poſſunt: nam & harum aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ compoſitæ. Sed aquæ aureæ plereque omnes etiam intra corpus ſumuntur, & omnes in vino aut aqua ardente herbis aut aromatib. infuſis fiunt. Odoratæ nobis ſimpliciter dictæ aliter vt ex ſubiecti exemplis patebit. Rurſus odoratæ vel totæ deſtillantur, vel poſt deſtillationẽ etiam odorata quædam pretioſa ęi addunt.

Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in vſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ vulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut vinum, aut aquam ardentem vaſe bene obturato inſolatoq; inijciuntur, vt odore ſuo imbuant. Sed recẽtes & adhuc humidi, vinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item.

Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in vaſe vitreo clauſo, in Sole ſiccentur: et poſtea vinum albũ affundatur. Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, vnam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in vitreo vaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, vt moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue mediocribus, vt aſſa dulci, ſtyrace, & ſtacte, myrrha, aromatibus quibuſuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam vilibus, vt roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citri, limonis, arantij, folijs lauri, herbis communibus odoratis, roſmarino, amaraco, ozimo, &c. multo ſuauiora fiẽt.

Crocus quidem nimis vehemens eſt, & caput replet.

Aqua roſarum cum moſcho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcaſi.

CVm moſcho. In aquæ roſaceæ libris duabus pones moſchi boni cõtriti aureũ, in vẽtre deſtillationis vitreo. Et deſtillabis paulatim, & repones in vaſe vitreo diligenter occluſo. Aqua eſt mirè odorifera, & regibus conueniens, vt panni eorum inde aſpergantur.

Cum croco. Croci boni ſemunciam in libris duab. aquæ roſaceæ infundes per ſpacium diei, & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua vt miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum contritorum ſemunciam in ſeſqui libra aquæ roſaceæ per horas xxiiij. pones, & deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & vtêris in medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis, & alijs ſpeciebus (aromatibus) quibuſuis

buſuis. Sunt qui deſtillant hæc omnia in aqua ſimplici loco roſaceæ.

¶ Tribulum quaſi trifolium Romæ vocant, herbam odoratiſsimam, quã deſtillãt pro ſuffumigijs, & alijs varijs odoramentorum laſciuijs faciendis, Monachi in Meſuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & ſtomachi vires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Roſarum alb. & rub. vtrarumque manipuli duo. Roriſmarini, caryophyllatæ, cyperi recentis, corticum citranguli, ſingu. manipulus. Menthę, ſaluiæ, thymi, ſambuchi, foliorum lauri, vel pulegij ſingu. manipulus ſemis. Caryophyllorũ vnciæ quatuor. Galangæ, nucis moſch. calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos, ſingul. ſemuncia. Vini albi libræ ſex, (vel q.ſ.) Trita infundantur per octo dies in vitro bene clauſo. poſtea vtere. Egregia eſt ad manuum lotionẽ, ſi parũ inde ad copioſam aquam puram miſcueris. Poteris etiam deſtillata vti, & imponere moſchi ſcrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiuſdem eximia odoris ſuauitate oblectans, zibetti, moſchi vtriuſque drachma, ligetur in linteo ſubtili, & infun-

datur ad Solem per aliquot dies in aquæ roſaceæ libris duabus.

Alia eiuſdem, perquam odorifera. Ozimi, menthę, ſambuchi, iridis, hyſſopi, balſamitæ, (ſiſymbrium interpretor.) ſatureiæ, ſaluiæ, meliſſæ, lauendulæ, roriſmarini, ſingulorum manipulus ſemis. Caryophyllorum, cinnamomi, nucis moſchatæ. ſingu. vncia. Citrangula poma (è citriorum genere ouata ſpecie, colore luteo) tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua roſarum triduo. deinde lento igne deſtillentur. Deſtillatione paracta addes moſchi ſcrupulum, & inſolabis.

Alia eiuſdem, excellentiſsimi odoris.

Aquæ roſarum libiæ tres. caryophyllorum, cinnamomi, ſandalorum citrinorum, ſingul. drachmæ ſex, florum lauendulæ manipuli duo. Aſſe dulcis drachmæ ſex. Vini maluatici, aquæ vitæ, vtriuſque vnciæ duæ. Relinque per menſem in infuſione ad ſolem bene clauſa in vitro, vel ſuper fornace. Deinde in balneo Mariæ deſtilla, & adde deſtillationi moſchi drachmā ſemis. Tum rurſus diebus decem in Sole vel ſuper fornace relinque, vtere. Mirum in modum odorata eſt.

Aquæ

Aqua odorata Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

AQua miræ ſuauitatis, pro ſuffiẽdis lectorũ linteis, vnde locus vniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam vitream immittes octodecim aut viginti grana moſchi, & zibetti, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cum incaluerit auferes, & bene obſtructã refrigerari ſines. poſt quã biduo ſic reliqueris, vtêris deinceps. Tam elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire volueris, pones eam in vaſe ore largo, & ſupra eam bullientem veſtimenta extendes, vt vaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam vocant caſſolettam, id eſt capſulam. In vas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryopyllos, agallochum, ſtyracem calamitam, omnia trita ad ignem miſceto: & exhalẽte inde vapore imbues quæ volueris veſtimẽta. Mirabilis eſt odor, quẽ vt conſerues, vas diligẽter claudes: & cùm videbitur, amplius roſaceæ

affun

affundes,vt renouetur.

Alius.In aquæ roſaceę libras quatuor immites aſſæ dulcis craſsiuſculè tritæ. ſtyracis,& caryophyllorum,camphorę, agallochi ſingulorum vnciam. Moſchi, zibetti,vtriuſque grana viginti.Hæc pariter indes in vas vitreum membrana clauſum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertuſum & vas ipſum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quaſi in balneo Mariæ.Poſtea refrigeratum colabis per linteum ſubtile,& in vitreo vaſe ſeruabis, in quo moſchi grana quindecim iniecta fuerint,quibus cũ aqua iam dicta perfuſis,(dilutis)vas obſtrues,& per quinque dies inſolabis.Sic aquam habebis longè odoratiſsimam.

Aqua odorifera & ſecreta, cuius pars vna cum decem aquæ purę partibus mixta,totã facit ſuauiſsimã. Moſchi grana viginti plus minus,(prout odor eius magis minúsue tibi placuerit,) nucis moſchatę,caryophyllorũ,galãgę,ſpicænardi,granorũ paradiſi,macis,cinnamomi, ſingulorum vncia. Omnia trita indãtur in vas vitreum deſtillationi idoneũ,affuſa aquæ roſaceæ ſeſquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relin-

ques.poſtea addes ter tantum aquę roſaceæ,& totum hoc deſtillabis in alembico in cacabo pleno aqua bulliēte tanquā in Balneo Mariæ. Aquam inde collectā diligēter occluſam ſeruabis ad eundem vſum,vt ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra:de myrtis,ſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas,& ſimiliter iaſmini(ſcilicet florum.) caryophyllorum ſemūcia. Aſſæ dulcis bene contritæ vnciæ tres.

Vernicis vncia. Styracis calamitæ & rubei,vtriuſque ſemūcia.Omnia trita & aquis admixta deſtillabis in alēbico vitreo cū capite & recipiēte diligenter luto ſeptis, ad exiguū ignē aut in balneo Mariæ,vel in cacabo aquæ bullientis.

Aqua odoratiſsima,qua cū etiā oleum deſtillatur.Illa quidēvel cū cētuplo aquę puræ,permixta,totam ſua ſuauitate imbuit.hoc verò etiā cū millecuplo. Myrrhæ electæ,puræ, recentis & pinguis in fruſtula minutatim cōtritæ libra. Succi roſarū ſelibra.Mixta in alembico deſtillantur in cinerib.vbi primū lento igne aquam ſeparabis,aucto deinde oleū:demum aquā ab oleo ſecernes.Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glu

ter glutinat tum vetera tum noua. Oleũ verò maximè precioſum eſt,& eadẽ quæ aqua efficit,ſed multò celeri⁹: verbi gratia, horæ ſpacio, quod aqua diei. Aquæ huius deſtillatæ vncia cẽtenis aquæ puræ admixta, omnes reddit egregiæ odoratas olei verò vncia, aquæ puræ etiam centenis libris addita, idem facit.

Aqua roſacea moſchata, quæ ad aliâs etiam compoſitiones requiritur. In vaſe vitreo quod inferius largũ, ſupra anguſtum ſit, moſchi grana duodecim aut amplius immitte,& ſic membrana clauſum per quatuor aut quinque dies inſolato. Deinde vas aliud ſimile roſis repletum modicè ſiccis & tuſis, obſtrues linteo tenui & raro, vel cilicio. Tũ os vaſis qđ roſas cõtinet, impones in os alterius quo moſchus cõtinetur,& diligẽter luto obſtrues ambitũ,& inſolabis, ita vt vas roſarũ ſuperiore loco ſit, alterũ inferiore, in feneſtra aut alibi vbi calor Solis vehemens ſit. Poteris etiam roſas modicè ſiccas & contuſas, optima aqua roſarum aſpergere,& ita in deſtillatorium immittere,&c. Hac aqua longè ſuauiſsima tũ per ſe vtêris, cum volueris, tum alijs compoſitionibus eam admiſcebis.

Aquæ

Aquæ deſtillatæ Coſmeticæ, hoc eſt ad ornatum pertinentes.

AQuæ deſtillatæ coſmeticæ in aliquot differentias diſtrahūtur. Aliæ enim faciei conueniunt, vt colorem eius reddant, albū, roſeum, nitidum, et rugas amoueant, à Sole prǽſeruent: aut vt maculas & ſcabritiem in ea aboleant. Aliæ ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Aliæ dentes dealbant.

Non debet autem omnis coſmeticorū vſus inhoneſtus, & homine probè inſtituto indignus videri. Nā Galenus quoq; clariſsimus medicorum coſmetica medicamenta non pauca præſcribit in opere de compoſitione ſec. locos: & ſæpe vtilē & honeſtū eorum vſum eſſe docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus cōiugum vitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: & vitia quædam huiuſmodi ſunt, vt hominem ingenuum cum ijs in publico apparere pudeat: nonnulla etiam moleſtiam inferunt, dolorémue aut pruritum, vt tubercula quædam in facie, &c.

Nos quidem hæc non mulieribus aut

alijs hominibus, ſed medicis tantũ ſcribimus, quos viros bonos, et prudẽtes eſſe conuenit: vt cum aliàs honeſtis iſtis remedijs vtantur, tum imprimis cũ huiuſmodi à Regum & principũ nobiliúmque matronis ſpectatæ probitatis requiruntur. Plura de iſtis, & quid coſmetica ars, qua honeſtus ornatus quęritur, à cõmotrica & fucatoria differat, leges apud Galenum & compoſ. medic. ſec. locos libri. 1. capi. 2.

Aqua coſmeticas ſimplices hîc nõ referemus, vt ſunt aqua florum fabarum, fragorũ, roris, lactis caprini: Vide ſupra de aqua fragorum, & de eadem ac cæteris apud Brũſuicenſem aut Ryffium. Habet & aqua vitæ vim coſmeticam vt ſuo loco recitauimus.

Aquæ deſtillatæ de folijs perſici & ſalicis, æquo pondere mixtę humectata inde tubercula in facie rubicũda, Galli vocant [rubiz,] perſanant.

Vinum aromaticũ ad ornatũ mulierũ, quæ cutim albã, ſubtilẽ, purã & coloratiorẽ reddit. Zinziber & cinnamomũ pone in vino, & deſtilla ad modum aquę roſaceæ. Valet etiam cõtra omnes frigidas complexiones, & maximè cõtra paralyſin, Arnoldus in libro de vino.

Coſmeticam aquam,qua cum mulie res cutẽ craſſam,nigram & ſquamoſam emendant;ex argẽto viuo coĉto in ouo crudo, &c.habes apud Nicol. Maſſam de morbo Catolico lib 6.cap.2.

Aqua ad faciei candorem. Spumæ argenti lib ſ.Tritam cerne.& in aceti albi lib.2.decoque at tertiæ partis conſumptionẽ,rudê agitando,decoĉtam deſtillato. Tandem addito caphuræ ſemunciam aphronitri,olei de tartaro, aluminis ſciſsilis,ſing.vnciam.Colato per pannum craſsiorem, faciem & collũ illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiudem ad faciei nitorem. R.radicum lilij,ari,dracunculi, ſingularũ recentium ſelibram. Aquæ florũ fabarum ſeſquilibrã. Aquæ roſaceæ vncias octo. deſtilla: adijce muſcho carij, cinnamomi,vtriuſque drachma duas.Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem vſum elegens,eiuſdem.R.Florum fabarum, amygdalorũ amarorum,pſici foliorum, ſing. vncias tres. lactis caprimi, quãtũ aliorũ omniũ deſtillatis adde 6.vel 8.ouorum elixorũ albumina,quæ miſceri agitariq; cũ aqua deſtillata oportet:mox iterum deſtillato atq; caphuræ drachmas duas admiſceto.

Aqua Gallicana,ad lentigines, omnẽ ſcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinẽ vſque cremati libra. Maſtichæ, tragacantæ, vtriuſq; ſemuntia. Camphoræ drachmæ ſex. Albumina ouorũ quatuor. Trita mixtaq; in aqua roſacea deſtillentur. Remediantur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua cõciliãs faciei roſeum & formoſum colorẽ. R. pintã aquæ vitæ ter deſtillatæ. praſilij vnciã: caryophyllos numero decem & totidem grana paradiſi. cubebas q̃nq; numero. Omnia trita & cribrata cum aqua vitæ perparum ferueſacies in vaſe diligẽter operculato, ne quid vllo modo expiret. Deinde refrigeratã hanc mixturã deſtillabis per alẽbicũ vitreũ omnino lento igne, & habebis aquã bonã & clarã. Cùm vti volueris, ſpongia inde madida faciẽ vel cutẽ alicuius tinge. Facit em̃ ſine dubio colorẽ roſeũ, candidũ formoſum. Et durat iſta tinctura lõgo tpe: nẽpe ꝑ duos vel tres annos. Quòd ſi aqua vitæ defuerit, accipe vinũ rubeũ de Rupella quod reperiri põt optimum, mẽſura ſemiloti: maior enim vini mẽſura eſſe debet quàm aquæ vitæ. Sed aqua vitæ multò melior eſt ad hanc aquam parandam. Hæc aqua cutem hominis ſubtiliter

tiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manu ſcripto ſine authore.

Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas maculas faciei tollēs, & cutim clarificans ex albuminibus ouorum deſtillatis. Vnde ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papuláſue aliqui napas vocant. Itali puto) Lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt verrucas, & omnia naſcentia mala vbiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electæ, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus: & niſi cinis adderetur, recte deſtillatis balſamis adſcribi poſſet.

Aqua coſmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, deſcripta eſt nobis ſupra circa finē tituli vbi de viribus liquorū deſtillatorū in genere egi-

mus. Vide etiam Rogerium tractatu 4. capite. 5.

Coſmeticas quaſdam ad faciem reperies etiam mox in ſequentibus ad capillos inſcriptis. Sunt inter balſama quoq; inferius quæ ad ornatum faciant.

Aquæ deſtillatæ aliquot ad facies ornatum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

AQua ad nitorem & albedidē faciei. Florū roſarū albarū, nymphææ, ſambuchi, liliorum adēptis crocis, fabarum, ſingulorum iſtorum florū libra. Aquæ frāgorū ſelibra. Medulæ panis albi quātū videbitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi vnciæ duæ. in his omnibus p noctē infundatur ceruſſa trita. Deſtillētur oīa in alembico vitreo aqua extracta Soli exponatur. Ea abluat facies manè & veſperi, ita ne abſtergatur.

Alia, vt facies & reliquæ corporis partes pulchram & iuuenilē ſpeciē retineant. Aquæ vitæ vnciæ duę. Aquæ de floribꝰ fabarū, roſaceæ, vtriuſq; vnciæ quatuor. Nymphææ vncię ſex. Mixtis omnibus adijce tragacanthæ albiſsimæ drachmam.

mam, per ſex dies inſolatam hanc aquã colabis linteo puro. Vſus eius eſt manè, ita vt non abſtergatur.

Alia ad ſplendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentiũ per ſpongiam facta cum æquali mẽſura ſucci limonũ, deſtilletur vt roſacea: Huic aquæ poſtea addes lixiuij communis circiter duas vncias: & limonem integrum contuſum (decorticatum potius) immittes, poſt octo dies exprimes ab eo ſuccũ, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantẽ cõciliat, cutim conſeruat, & omnino optima eſt.

Alia qua vtebatur Iſabella ex Arragonia duciſſa Mediolani. Florẽ farinæ frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequam nimio coctus ſit. Huius panis medullam per minuta fruſtula diuiſam aut friatam, & in alio recẽti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Amiſcebis aquam è duodecim albuminibus ouorum cum ſpõgia factã, calcis deputaminibus ouorum vnciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, coralij albi, ſingulorũ drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, &

in alembico vitreo deſtillentur. Aqua inde proueniet optima, & vtiliſsima ad tollendum omnes moleſtias in facie naſcentes. Decorem faciei quàm fieri poteſt ſummum conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia roriſmarini, & tartarum album cũ vino albo miſcebis, & aqua inde extracta per alembicum vtêre vt præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono vino albo per vnum aut alterum diem inſolabis in lagena vitrea, deinde lento igne deſtillabis. Vſus eius eſt manè & ſero vt ea abluatur facies, ſed eadem ſemper prius lauetur decocto ceruſſę. Et breui tempore videbis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit. Cryſtalli & coralij partes æquales pone in vaſe vitreo cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido vt in cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. Tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam

etiam minutatim cõciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlear vnum, ſecũdæ quatuor, & tertij quatuor, miſce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua vt ſupra dictum eſt. deinde ſalis (aliàs ſalis gemmę) contriti vnciam in vaſe vitreo ſparges, & limaces ſuperimpones. tum rurſus ſalem alterum ſperges, & limaces ſuperimpones, idque alternis facere perges donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantùm, vt ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta vtêris vt ſuprà ſcriptum eſt. Quòd ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vnguẽti formã recipiãt, eóque vtêris veſperi. vt alijs ſupra ſcriptis vnguentis, (facie prius abluta, abſterſaque,) & poſtridie manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus.

Alia non deſtillata. Duodecim limones, ſingulos in quatuor partes diuiſos, ĩ bono vino albo pone. Hoc liquore

vtêris ſicut aquis prædictis. Feliciter ſuc cedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera, quā ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Oua ſex recentia, vini Maluatici ſelibra, pipio nondum totus plumis veſtitus, caſe⁹ à preſſura recēs cui nihil adēptū ſit butyri, arātia poma 8. olei de tartaro vnciæ 3. ceruſſæ vncia. Terētur quę teri poſſunt, & miſceātur oīa, vt deſtillent igne lēto.

Aquæ vſus eſt vt præcedentium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, tenerā, quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquam terebinthinę claræ, quanta de libris duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciā, thuris albi vncias tres, tragacanthæ ſemuntiam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquam ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitā, liquato, & per linteū duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorum, cinnamomi, euphorbij, ſpicæ nardi, camphoræ, ſingulorum vncias duas. nuces moſcatas tres. Trita hæc omnia cum

axungia colata, vt dixi miſceto. his adde vncias duas argenti viui ſepius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la lauëre, vt Gallicè ſcribitur) argenti fini (de couppelle.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquæ de terebinthina prædictæ vncias ſex, & poſterioris aquæ de axungia duplũ miſce: & cum vti volueris, abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta cõmixta circiter ſex guttas in volã manus effunde, & vbi volueris illine, & locũ illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ, Adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. Camphoræ tritę drachma, deſtillentur in alembico vitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albiſſimi ſex vncias infunde & laua in libris duabus lactis, Miſce dilıgẽter, & deſtilla, vt ſupra. & laua.

Probatur, etiam aqua deſtillationis albuminum ouorum.

Alia candorem faciei inducens. Myrrhæ vnciæ duæ: thuris albi, maſtiches

 vtriuſque

vtriuſque ſemuncia.xinziberis albi drachmæ tres.cinnamomi electi argenti ſublimati,vtriuſque drachmæ duæ.Camphoræ drachma. albuminis ouorum libra aut ſeſqui. Omnia diligẽter mixta ponãtur in ventre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd ſi voles, gallinã ſimpliciter adijcito,ſed pelle detracta minutatim diuiſam addãtur etiã lactis aſinini, aut caprini ſextarij circiter tres. Deſtilla in alembico vitreo.

Vt facies eleganter ſplẽdeat. Oua recẽtiſsima triginta macerato in aceto quã acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito,vt quicquid humoris continent efluat. Hæc in roſario deſtillabis vt facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem ſerpentariæ purgatã & conciſam in tenues rotulas per dies nouem macerabis in vino albo ita vt quotidie vini recentis ſelibra aut amplius affundatur,deinde accipe omẽta (toyllettes Galicè) hœdina mẽſe Maio ſeruata numero ſex: oryzę cõtritæ & coctæ in trib. libris aquæ ſolani nigri,& libram de farina oryzæ,aquę prunorum ſylueſtrium ſelibrã, fabarũ contritarum ſine corticibus quę in aqua iam dicta bulliãt. His adijcies duodecim

poma

poma putrida,& oua decem. radicum iridis communis aut iridis Florẽtinę mani.duos.mellis librã amygdalorũ amarorũ ſelibram.gummi Arabici, ſarcocollæ,tragacãthæ,boracis,cãphoræ,ſingulorũ drachmas duas.lactis ouilli, libras ſex.terebinthinæ Venetę vncias duas.aquæ de floribus nymphææ libras duas. Hæc pariter in alembico deſtillentur igne lento. Aqua deſtillata Soli expoſita ſæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis vncia. camphoræ drachma ſemis.aluminis communis drachmę tres. gummi Arabici,& tragacantæ, vtriuſque ſemuncia.ſarcocollæ,aſſæ dulcis vtriuſque drachmę duæ,ceruſſæ vnciæ quatuor.Omnia hæc tere, miſce & infunde in aquæ ſerpentariæ aut(&) de floribus lilij vtriuſque ſelibram, vnà cũ aquis de floribus geneſtę,de ſolaneo,de nymphæa, ſingularum vncijs quatuor. Mixta deſtillabis in alembico vitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò vt vix maiorem quindecim annis ætatẽ præ ſe ferat. Oua gallinæ recentia ſine corticibus duodena. cinnamomi vncia. lactis aſinini libr. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Coſmeti

natur locus quem libuerit rubificare. Quòd ſi adderetur per exiguum aquæ ſalis Ammoniaci deſtillati,color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamē iſta aqua Ammoniaci:quia omne corpus corrodit,&ſi vti libuerit minima quātitate adijciatur,ne corrumpat medicamentū.

Qui plures liquores, deſtillatos præſertim, ad faciei puritatē & nitorē requirit,legat Rogerium tractatu 4 cap.5.vbi is deſcribit aquam fabarum, & limonū, quarum vſus ſit vel per ſe, vel cum compoſitione quadā, &c. item aquam cum bryonia & dracunculo compoſitam. & ſimplices, ex fragaria,ex haſta regia, ex herba muſcata,ex florib⁹ nigellę,&c.

Aqua ad tingendos capillos & alios pilos.

SPonſam Solis tritam(alias,Solſoſij ſemina trita)pone in lacte mulieris nutrientis puerum maſculū,decē(alias quadraginta)dieb⁹.deinde fac oleū. Hoc oleum decoctum cū auro foliato leniter bulliendo per diē vnū,mirabile eſt: nā ſi quis cum eo lauerit crines, auro ſimiles euadēt.Eadem ſi facies illinatur & fricetur,plana & clara erit,vt angelica videri poſsit,continuando per quinque dies.

Quin

Quin & viſum clarificat, & quemuis oculorũ affectũ intra decem (alâs à quatuor) dies curat: nec nõ omnes dentium dolores intra triduum: & ſi gingiuæ cũ ea bene fricentur, vermes cadunt & moriuntur, Aegidius inter cuius aquas hæc numero quarta eſt. Si quis biberit de hac medicina nouẽ diebus, curatur à paralyſi de quacunq; cauſa proueniente, etiam ſi durauerit p quatuor annos, Lullus in lib. de aquis. Videtur autem hic liquor nõ deſtillatione, ſed expreſsione tãtũ fieri, vt dicam inter Olea ex ſeminibus.

Aqua ex lardo deſtillata, vt capilli lõgi & flaui ac ſplendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum volueris radendo quàm minutiſsimè conſcindes, deinde in pila marmorea contũdes vt paſtam ſubactã referat. Hac in alẽbico deſtillata liquorem albũ colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & ſplendorẽ conciliat, Andr. Furnerius.

Aqua ex melle deſtillata pilos venuſtos & prolixos reddit. Vide infra vbi dicemus de quintis eſſentijs ſimplicibus: & inter aquas quę deſtillãtur in roſarijs.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, ſexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerem redige cum ſulphure, & affuſo chelido-

niæ

niç ſucco relinque per aliquos dies, poſtea deſtilla. Hac aqua lauabis locũ cuiuſuis beſtię, & dealbabitur. Eidem ſi admiſceas aquam, aliâs omittitur vox, aquam aloën & ceram, inungendo locũ affectũ curabis omnem guttam: & quod vocant noli me tangere, ſi emplaſtrum inde factum imponas. Iuncta ſimiliter ſcabiem capitis emendat, & curat guttã roſaceã emplaſtri modo impoſita. Cæterum cũ lapide calaminari & aloë mixta, curat lupum perfectè, emplaſtro inde impoſito bis in die, ſi etiam ſuperfluitates eadẽ mixtura lauentur. Nullo modo autem intra corpus ſumi debet.

Aqua tingens viridi colore. Cuperoſæ, id eſt vitrioli libra. Smerilli ſelibra. Deſtilla & vnge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua deſtillata virides verè pilos & capilos efficit, Cardanus.

Aqua ad dentium purgationem benefaciens.

R. Salis Ammoniaci, ſalis gemmæ. ſingu. vncias tres. aluminis ſaccharini ſeſcunciam. deſtill. aut in lib. duabus aquæ macerentur octo dies colẽturq́; dentibus lauãdo affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas ſimiles ad eundem

dem vſum reperies infra poſt Aquæ fortis deſcriptionem.

Per deſcenſum quomodo deſtillentur aquæ ex herbis, floribus & radicibus.

Modus deſtillandi per deſcenſum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

ACcipe vas figulinum: ſuper quod linteum lineum rarum extende, & ſuper ipſum roſas, (nam ſic roſacea fragrãs mirum in modum euadit,) aut vacinia flor éſve alios aut herbas ſparge. Inde habeas patellam quæ vas integat, & ſuper fundum ignem pone. Sic deſtillatur odoratiſsima non ſolum, ſed etiam efficaciſsima aqua. Roſacea in Sole concluſa poni ſolet, vt fumi odore priuetur, cùm tamen odorem roſæ retineat, Cardanus.

Roſæ recentes linteolo ſuper peluim tenſo impoſitæ, ſi vas carbonibus igni-

tis

tis plenum acceperint, deſtillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc deſtillationis genus pro ijs omnibus quæ frigida ſunt & refrigerare debent, commodum videtur, præcipuè ſi odore careant, vt pleraque omnia adſtringentia: & magis etiam quæ frigida & humida ſunt. Quinetiam multam aquam & breuiori tempore, minorique ſumptu ſic habebimus, nec periculum eſt quòd euaporent. Sed danda opera ne vas impoſitum nimis ferueat: & ne diutius quàm par eſt relinquatur, ne aqua aduſtionem recipiat.

Si duæ matulæ ſibi applicentur, & ſuperior roſis impleatur & inſoletur (interpoſito linteo) deſtillat aqua odoratiſsima in ſubiectam, Syluius. Aqua roſarum moſcata quomodo in Sole fiat per deſcenſum, præſcripſimus, ſupra in capite de àquis odoratis. Palpebras inuerſas emendat violarum florum luteorum humor, qui per ſe in vitream ampullam deſtillat. Vas impletur floribus qui diebus pluribus ſole continuo macerantur: vnde liquor quidam colligitur in fundo, is oculis ſalutariter imponitur, Alexander Benedictus.

R. Turiones fœniculi, antequam floreāt, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam vitream imponito, non omninò tamen replebis: & os eius inuerſę in alterā phialā ſubiectam immittito, ac oblinito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint.

Pones autē phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meridianum feruidiſsimum verſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquā habebis vtiliſsimā ad lippitudinem & viſum acuendū: cuius vtilitatē amicus in ſeipſo expertus, qui aquā quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Squillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ vaſi infernè foraminulēto, & ſupra operculato lutoq; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alteram ollam ſubiectam in ſcrobæ terræ, & luto commiſſura circundatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollam per noctem vnam(horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollam inferiorem: quæ cum farina vel pane miſta, guſtata mures cito necat: citius ſi lithargyri paucū miſcueris, Bulcaſis lib. 2. & ex eo Syluius.

Eſt quando per deſcenſum fiunt aquæ & olea quædam, quomodo ex reſinoſis arboribus vrendis pix, Syluius. Sed de

oleis

olèis quæ p deſcēſum fiũt, infra dicem⁹.

Quædam medio ferè inter aſcenſum & deſcenſum modo fiũt, vt oleũ vitrioli cucurbita in latus poſita tranſuerſa.

Deſtillatio in cineribus, uel arenis, aut ſcoria trita, &c.

IN cineribus deſtillantur tum aquæ, tum olea. Aquæ, mitiſsimo calore, quẽ manu tum cineres, tum ipſa deſtillatoria vaſa tangendo diſcernes. Et fortè nihil intereſt in Balneo Mariæ aut cineribus quaſuis aquas deſtilles, ſi ignis modum obſerues. Nam in Balneo Mariæ aquam cui deſtillatoriũ vas imponitur feruere licet: cineres feruere aut calere nimis nõ licet: nempe cũ herbæ, radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandã ex eis aquã deſtillãtur. Eò quidẽ ſuauiora, & empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus deſtillata huiuſmodi, quò lenius lẽtiusq; res pficitur, ita vt capitellũ nõ caleat, & aliquando inter vnã & alteram guttam delabentem, circiter quinquaginta vnitates ab acelerante numerari poſsint. Olea verò maiori igni & calore vehementiore indigent: nempe ſic ciore, itaque licet in cineribus rectè fieri

poſsit, quicquid in aqua fit, nõ conuertitur tñ. nã olea in cinerib. fieri poſſunt, in aqua bulliẽte nequeũt. Sed hęc res clarior fiet infrà vbi de quinta eſſen. docebimus. Facilis autẽ & in promptu eſt per cineres deſtillatio, ſi vas figlinum aut æneum mediocre, ſatis profundum, & cucurbitæ ſeu corporis deſtillatorij capax cinere tenui & cribrato aut arena tenuiſſima, eouſq; repleatur, vt quę in vaſe eſt materia deſtillãda, tota infra cineres habeatur neq; emineat. Hoc vas cineribus plenum ſupra quinq; aut ſex ferreos cylindros aut bacillos pones: qui tranſuerſi de latere ad latus impoſiti ſint. tribus nempe lateribus foco impoſitis, eorum duo latera occupabunt, poſteriori, ſi res ad parietem fiat, non eſt opus. Anterior pars huius ceu quadratæ conſtructionis aperta relinquetur, vt ignis illic fieri & ſubijci poſsit. Longitudinem laterum ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitudinem digitorum ſex, aut circiter. Hæc omnia circunquaque luto (admiſtis fruſtulis teſtaceis) obfirmabimus, vt calor melius contineatur, duobus ſpiraculis relictis in angulis. Sed modus hic prorſum extemporaneus eſt, & prõ vno duntaxat vaſe, idoneus. Ego operoſiorem

ſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cum lateribus & calce erexi, ad altitudinem ſeſquipedis. Super baſi fornacem rotundam cũ hoſtio vno anguſto, longo latoq; inſtar parui lateris, (ita vt manus inſeri poſsit,) qui cũ claudere libet fornacẽ opponitur. Spiracula ſeu vẽtilia erant trĩa. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacẽ eiuſdem circunferẽtiæ lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius. circa hanc vndique margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundũ hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinq; vitrea deſtillatoria indebantur, vt eodem tempore, & eodem ignẽ plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndique autem fornax munita erat luto ſubacto cũ aqua valde ſalſa, cui pars aliqua fimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis valde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui & ipſe in tali forma diutiſſimè durat: vt mane & veſperi ſemel curaſſe ignẽ ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tãtum fieri, qui per bacil-

lum ferreum,tantùm vt commodè per hoſtiolum inſeratur, in fornacem omittuntur. bacilli huius margines vtrinque modicè eleuātur,vt carbones cōmodius cōtineantur. Opus eſt etiā bacillo ferreo oblongo(pro modo fornacis)in fine curuato ſecundum angulum rectū, & ibidē in fine aliquantulū dilatato,per quē moueantur & digerantur qui intus ſunt carbones,& de bacillo detrudātur. Sed hæc experientia melius cognoſcuntur. In his fornacibus,& quomodocunq; in cineribus, tū alia aquarū oleorūq;, vt dixi, genera rectè parātur,& ꝑcipuè quæ ſicca in vino infuſa & aliquādo vaſe optimè clauſo macerata fuerint,eundem prorſus odorem ſaporemq; redditura : vt abſynthium,ſicut ſupra docui, gentiana, baccę iuniperi,& aromata ex quibus deſtillatas aquas aureas denominant noſtrates, &c. tum aquæ vitæ deſtillātio aliquoties repetitur:in aqua hoc animaduerti, meliorē ſemp & puriorē partē primā fluere & quicquid phlegmatis eſt, (vel aquæ mortuæ, vt quidā vocant,quòd inutilis, noxia,& ferè fœtida ſit,)poſtremum ſequi,quod in capitello vitreo pulchrè dignōſcitur. nā dum eſſentia purior, ignea ſcilicet & aërea fluit,nullum in capite ſignum

gnum apparet:vbi verò iā phlegma cōmeat,aquæ ſtriatim fluentis veſtigia manifeſtò apparent,quæ vt primum videri cœperint,remouendum eſt vas recipiēs, & quicquid in cucurbita ſeu ventre reliquum fuerit,tāquā inutile effundēdū:& altera deſtillatio inchoanda,idq; repetēdum, donec nullū amplius phlegma ſe probat,quod quarta plerunq; aut quinta deſtillatione contingit. Poſt quā nō amplius deſtillatione,ſed circulatione opus eſt,vt liquor rectificetur,vt illi loquunt, & in cœlū aut quintā eſſentiā vertatur.

Deſtillata vapore aquæ calentis vires & qualitates plantarum integrius retinent:ſed quia excremētoſa ſunt, parum diu ſeruari poſſunt. Diutius quæ cinerū aut ſcoriæ puluceratæ calore deſtillantur in vaſis lapideis aut vitreis,quantun libet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam,quę ſuſtineant arenas altas plumbo alto circun datas. Sed vaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aëri frigido aperiantur:alioqui mox rūpuntur, Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandam in cineribus fieri iubet igne tā lēto,vt poſſis numerare vnū duo tria p ſingula gut-

tarum interualla.

Fructus quilibet bene maturos, conciſos & cõtritos deſtillabis in arena igne lento, Vlſtadius.

Ex temporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dum calefacto aut feruente ſucco, cyathus ſuper ponitur vitre⁹, in quo fumus trãſit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facilè vertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & ſuffuſiones detergendas, maximè ſi albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

Reſinam larignã aliqui in vaſe ligne ponunt cuius fundus ad perſpicuam, & quàm fieri poteſt ſummum tenuitatem à tornatore redactus ſit: ſic in loco calido purior & tenuior pars deſtillat.

De roſarijs, id eſt inſtrumentis, quibus ex roſis & alijs medicamentis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunque immediatè, ex carbonibus aut ſegmentis lignorum.

Ignis

IGnis in deſtillatione magis aduſtionis odorem communicat aquæ deſtillãdæ quã carbones aut aqua,quod vt caueas arenã imponito patellę in communibus roſarijs:aut potius facvt arena inter ignem & patellam ſit,necnon circa patellam,eamq; vitreatam ſi terrea eſt: nam & ex ære fit. Patellę & alembici cõmiſſurã luto munies, faſcia ſcilicet lintea luto inducta & aptè circũpoſita,necnon vas recipiens cum naſo alembĩci, Brunſuicenſis. Hodie quidam roſarias iſtas capellas ex ære faciũt,& ſuprà arenam ponunt herbas deſtillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipſam quoque, ni fallor) ſpacium vacuum aqua replẽt, canali vbi infundantur ad id facto. Ignẽ autẽ vel ex carbonibus ſubijciũt, vel ex lignorum ſegmentis breuiſsimis, quòd ignis flamma propter ambientem aquã minus poſſe nocere videatur. Sed procul dubiò hæc omnia in vitreis vaſis multò fœlicius deſtillabuntur, ſiue in Balneo Mariæ ſiue in cineribus.

Acetum deſtillatione candidum redditur,cùm ad alios chymiſtarũ & medicorum vſus,tũ vt ſyrupo acetoſo meſceatur,de quo Bulcaſis verba adſcribã. Conſtrue atenor ſimile illi in quo deſtillatus

aqua roſacea.& ſemper pone vas deſtillã toriũ ex vitro vel ex terra vitreata:& imple tres partes ex aceto bono, vt quarta pars vaſis ſuperius ſit vacua,ne cum ebullierit acetũ effundatur. Deinde operi vas cum vaſe aliquo ſuperius, ſicut nouiſti, habente naſum,vt fit in aqua roſacea:& fac ignẽ leuẽ non fortẽ:nam ſi eſſet fortis,non fieret acetum adeò album.Oportet autẽ acetũ quod deſtillatur,eſſe ex vino albo.& acerrimũ. Sic album & purũ colliges liquorem,& repones.Eodẽ modo deſtillari poteſt vinũ, Hæc Bulcaſis. Ego in vitreis vaſis in cinerib. aliquãdo deſtillaui, quod aliquot hactenus annis ſeruo odore ſaporeq; aceto nõ deſtillato ſimile, colore tantũ & ſubſtãtia differẽs quib⁹ aquã purã refert. Videtur aũt Bulcaſis ſentire deſtillandum eſſe acetũ cum igne ſine aqua,non in balneo Ma.ſed eo modo quẽ in roſis deſtillãdis,primum & ſecũdũ facit.i.ſine aqua cũ igne lignorũ, aut potius carbonũ.Nos in cinerib.optimè deſtillauimus. Diſſoluũtur aceto forti præſertim deſtillato, vel ſucco limonũ,margaritę,teſtæ ouorũ,lapides renũ, veſicæ:coralium vtrũque,eáque poſt ſiccata promptè friantur:pręcipitata & ſublimata in cinabrium, & in argentum

viuum

vitum redeũt, Syluius. Aceto deſtillato metalla reſolui chymiſtæ aiũt. item vrina humana deſtillata. Cannabis folia in farinam verſa, quòd caput feriant, potum ſuauiter inebriantem efficiunt, Cardan. Videtur autem aqua ſuperinfundenda, & cum ſimul fermentata fuerint, deſtillanda, ſimiliter vt aqua ardens vel in roſario, aut ſimili inſtrumento, vbi ignis immediatè ſubijciatur: & fortè bis aut ter repetenda deſtillatio.

Idem dixerim de auenæ aqua, de qua ſimiliter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena deſtillata vtãtur Moſcouitę quòd vino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm vinum. Cùm enim auena craſsioris ſit ſubſtantiæ, neceſſe eſt vt ex deſtillatione incaleſcat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturã aquæ ardentis accedat, Hæc illæ. Idem ſanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, vt zytho, ceruiſia, curmi, et apomelitæ, præſertim vetere: et eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter deſtillandum inflari et exundare ſolet, cùm incalefactum eſt. hoc cauetur, cùm deſtillatio fit in roſario cõmuni, ſupimpoſito in patella ligneo cribro (cũ ſetis equinis.) ita vt mel attingat.

Deſtilla

Deſtillaturus autẽ in cucurbita vitrea, puram & bene lotam arenā admiſcebis, & ignem lentũ facies. Aqua prima abijcitur, colligitur verò ſecunda cui color aureus,& ſub finẽ ruffus. Huius aquæ vſus eſt mulieribus ad capillos, vt augeā tur, molleſcant,& flaueſcant, ea madefacti præſertim in Sole. Defluuia capillorũ emẽdat. Oculis tumidis & lippis medetur:& aquoſas earum tunicas & caliginem diſcutit. angulos oculorum lęſos & vlceroſos ſanat. Locis ambuſtis egregiè medetur, præſertim mollib.& teneris, ita vt nulla cicatrix relinquatur. Poſterior aqua, quæ ruffa eſt, expurgat pus & ſaniem in putridis vlceribus, ſi ea lauentur,& imponātur madida inde lintea,& cum ea repurgarit, carnẽ etiā producit, Ryffius. Vide Vlſtadium.

DE OLEIS DESTILLATIS.

Et primũ in genere: deinde particulatim:
De Oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis, reſinis, ſeminibus, corticibus, lignis:
De Oleis cõpoſitis illis quæ balſama uocāt
De Oleis ex animalibus.
De Oleis metallicis.

Olea

OLea quæ vaſis chymiſticis ſiue per deſcenſum, ſiue per aſcenſum parã-tur, quædã ſimplicia, quædam cõpoſita ſunt. horũ quædã ex pluribus compoſita vt balſama, quæ artificialia vocant, aliquot: quædam ex paucis. Sunt quæ inter ſimplicia & cõpoſita media videri poſ-ſint, vt illa vbi vni medicamento cõtrito liquor aliquis additur, quo cùm maceretur & vnà deſtilletur, vt per id quaſi vehiculum aſcendat, poſtea ſeparatur.

Item quædã ex plantis fiunt earúmve partib. floribus, radicib. ſeminibus, corticibus, reſinis, gũmis, lachrymis. Quædã ex animalib⁹, earúmue aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut ſimilib. vt ex antimonio plũbo, ſuccino. Nos de ſingulis loquemur, per tres iſtas poſteriores claſſes. De cæteris verò oleis quæ alio quopiam modo ſiũt, vt expreſsione, infuſiõe, &c. infra ſeorſum tractabimus.

Vt oleũ benedictũ ex lateribus ignitis oleo reſtinctis deſtillatur per ſublimationẽ, ſic ex ladano, cera, liquoribus, gũmis, reſinis, oſsibus, medullis, & alijs pingui humore abũdãtibus poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Olei natura rebus mixtis ſiue à natura cõpoſitis omnibus ineſſe videtur, cum

ſali

ſali etiã corpori aridiſsimo inſit; vt Cardanus ſcribit. (Eſt etiã in ſale pinguitudo, quod miremur, Pli.) ſed alijs pl' alijs minus. Eſt enim oleoſus & pinguis humor qui in mixtis ineſt, nõ aqueus ille & facilis exiccatu, ſed aëreus qui etiã calidus eſt. Vtrique enim elemẽto ſui generis humiditas eſt. Hũc liquorem in quibuſdam ipſa natura ſeparat, non in plantis tantũ per ſuccos ſiue liquores, ὀποὺς Græci dicunt: lachrymas, gummi, reſinas, elæomeli: ſed etiam in corporibus inanimatis, vt in metallicis pinguibus, ſurfure, argento viuo: item in bituminũ generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è ſaxis effluat. Manifeſtiſsimè verò in animalibus, tum per alias eorũ partes, tum præcipuè adipes, medullas, ſanguinẽ & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei pinguem aliquẽ humorem. Idem neque excremẽtis deeſt, alui, veſicæ, ſudori, melli, ouis. &c. In ſolidis quidẽ tum animaliũ tũ plantarũ partibus, ijs præcipuè omnibus ineſſe videtur, quæ fibras ſeu venas habẽt manifeſtas, per quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè deſtinãtur, quę quidem facilè in pinguitudinẽ à mediocri

calo-

calore vertũtur. quin & ipſa pinguia ſub dulcia ſunt. Et ſucci pinguis abundãtia in ijs maximè ſpectatur, quæ dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipſa per ſe non nutriunt, quòd innatent, neque in maſſæ ſeu chili in ventriculo vnitatẽ redigi poſsint. Iam pinguiuſculus ille ſuccus eò plus olei continet, quo in ſolidiore aut ſicciore ineſt materia, vtpote ſyncerior & min⁹ aquoſus. Guaiacũ quidem quod in aqua ſubſidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem ſuccũ in gũmi aut reſinas conuertunt, quamobrẽ eo minus abundant: ſolidiora denſioráque & grauiora eundem retinẽt, vt guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleũ lignis omnibus ineſſe vel cinis oſtẽdit. omnium enim cinis pinguitudinem ſuã habet, quam in lixiuiũ deponit. Adeò durabile eſt pingue aëreum & magis etiam igneum, vt cùm terra cõburatur, aqua euaporet, illa remanent, partim in cinere, partim in fuligine. quã quam in vtriuſque etiã illis terræ eſſentia reliqua ſit, vt ſola aqua abſumpta videatur tota. Sed hæc ad philoſophos pertinent.

Qua-

Quomodo extrahendum ſit oleum ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moſchata, croco, macis, & alijs.

A Roma quodcũq; volueris cõciſum, & contritum craſsiuſculè, aqua vitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & ſimul macerata demũ deſtilla igne perquàm lento. Et cum aqua vitæ omni iam detracta, oleũ ſtillare inceperit, materiam aromatũ è cucurbita exẽptam ſacculo impones diligenter filis obligato, & in prelo ad id apto exprimes, vtriuſque ferreis preli laminis bene caleſfactis. Sic expreſſum oleum deſtillare, rectificare & circulare conuenit: vt oleum ſyncerum à craſsiore materia ſeparetur. Fæces deinde rurſus digeri ſeu putrificari poſſunt cum aqua vitæ prius ſeparata, & denuò deſtillari. Et hic modus commodiſsimus vtiliſsimúſque inter cæteros videtur, Ryffius: ſed obſcurius quàm oportebat, nos vt licuit vertimus.

Oleum

Oleum quomodo per deſtillationem ex trahatur è lignis, & ſimilibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

IN vitreo vaſe A contrita ponuntur, & quanto leuiore licet igne deſtillantur: & ſi liceat aqua feruente circum vas poſita oleum elicere, longè erit melius. Summitati vaſis pileus vitreus B imponitur, ac luto ne reſpiret aptatur, cui de more canali aiacent, C cui alter canalis vitreus adiungitur D ita luto ſeptus vt nihil poſsit reſpirare. Hic per vas ligneũ E tranſit, quod aquâ perpetuò frigidiſsima repletum habere oportet, cannula detrahentes quicquid iam calorem contraxerit, aliam nuper hau-

ſtam denuò addendo. nam ſic refrigidatur, fumique non vtuntur, ſed in aquam vel oleum tranſeunt, conuerſique per canalis partem obliquam & vltrà vas aqua plenum exporrectam, guttatim in vas cadunt. Vt igitur vidi, primò turbidum quoddam effluit, ſubſtantiā rei tenuiorem efferens, pòſt aqua clarior exit, demum oleū, quod exuſti potius odorē refert quā rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquam etiam (ex herbis & floribus) deſtillatio fieri poteſt, ſed is longe melius ꝑ deſcenſum fit, &c. Sunt qui iuxta Fornacē moſchum ponunt aliaque pretioſiora odoramēta, retinetque aqua odores nō ſolum proprios, ſed etiā moſchi, & aliorum quæ apponuntur.

De deſtillatione per deſcenſum. Vlſtadiꝰ capi. xix docet de hoc deſtillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex vitellis ouorum, ex nuce moſchata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem oſtendere conabor. Docet igitur conſtrui fornacem A huic deſtillationi aptam, ſimilem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine ſeſquicubiti vndique, excepto anteriori latere, (quod humilius fieri poteſt, & lateribus tenui-

bus

bus tegi,ad imponendum aliquid vt fer ramenta,quibus ignis regitur,) latitudi ne trium cubitorum quoquo verſus. In medio huius foci foramen B ſit tantum vt pes hominis immitti poſsit.(Erit aũt hæc fornax etiam ad alium vſum apta, nẽpè ad ſigillandum ſigillos Hermetis, vt vocant:cũ cucurbitæ vitreæ os in fora men furni inditum palmi,id eſt quatuor digitorũ longitudine,& ſi quid amplius circa ipſum patet eo argilla obſtructo, vbi incanduit forcipe ſimiliter candẽte cõprimatur.) Deſtillaturus ergo in hac fornace,cucurbitam C accipe de optima terra : ſin minus de cupro vel orichalco. hãc imple vſque ad tertiam partem materia deſtillanda.& include ei opculũ D ferreum tenuiſsimum ex lamina ferrea, foraminibus paruis plenũ.Tũ inuertes, & impones os vaſis in fornacis foramen ad tres vſque digitos inſerẽdo,& quicqd circunquaque patet,luto diligẽter explebis,ita vt nihil quicquam in hoc foramẽ decidere poſsit. In parte autem inferiore foraminis curcubitam E vitream ſub ijcies(pro qua imponenda eximendaq;. & vt videas quando materia tota deſtillarit,anterior fornacis pars debet eſſe aperta:)cui ſuperioris cucurbitę os inſer-

tum aptetur,(non lutando tamē). Tum ignis fiat ſuperius circa vas quod materiā continet circūquāque. Sed ignis primò exiguus eſſe debet, & à vaſe quantū fieri poteſt remotus: deinde paulatim & maior & vaſi proprior excitari.

Sciēdum eſt autem quòd à quauis materia, à principio aqua deſtillat, plus minus, ſecundum materię differentiam. Hæc cùm fluere deſierit, & iam oleum deſtillare cœperit, euacuabis cucurbitā è vitreo ſubiectā, iterunque ſubijcies: & ignē augere perges, & eundem propiùs vas excitare, donec nihil amplius olei deſtillet. Tūc enim ignis mox longè remouēdus eſt vt ſuperior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorē, id eſt excipientem auferes, & oleum ſeruabis. Cæterum ignis, vt dixi, in principio perexiguus requiritur: paulatim augendus ad quartum vſque gradum, duabus ex cauſis. Primū ne nimij caloris ſubito exceſſū omnis humiditas, etiam oleoſa conſumatur: quod præcipuè cauendum eſt; cū ex vitellis ouorum & nucib. moſchatis oleū deſideramus: Nam in alijs quibuſdā, vt ex lignis iuniperi, repētino etiā & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde qa lignū accēſum fortè, cucurbii

tam

tam lædere, vreret, rumperet: aut oleum ingrato odore afficeret. Porrò ĩ oleo Benedicto ſimplici, augebis ignem ſaltem in fine deſtillationis, & deſtillandi locũ huiuſmodi parare poteris. Foueã in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendę. Sit autẽ olla vitreata, aqua abluta: & ſup ori ficiũ eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminib⁹ pforata, ita vt lami na infra ſummũ ollæ marginẽ ſit digiti trãſuerſi latitudine. Supra hãc impones aliã ollã q materiã deſtillandã cõtineat, ſic vt orificia coniungantur, & oĩa optimè lutentur. Tũ fiet ignis circa ollam ſu periorẽ, q tota ſit extra foueã præter orificium. Sed ſecũdus hic modus incom modior primo eſt: qm̃ aqua ab oleo ſeparari nõ poteſt: nec facilè cognoſci quã do tota materia ſit deſtillata, niſi vſu & conſuetudine id cognoſcatur. Poteſt etiam fornax fieri in colle prę́cipiti, vt idem Vlſtadius docet: ego ne ſim prolixior, omitto.

Oleum de folijs citri, arãtiæ, aut limo nis cùm deſtillatur, primò aqua elicitur: deinde oleum, quorũ vtrunq; ſeparatim ſeruari debet. oleum quidem imprimis ſuaue & bonũ eſt. Fit autem hunc in mo

dum. Folia de quauis prædicta arbore, diſciſſa cõtunde in mortario, & deſtillãdo aquam excipe: & cùm videris guttam aliquam diuerſi coloris aquę innatantẽ, mutato recipiente ignem auge, & oleũ collige. idè modicè olebit aduſtionẽ, quod vitium emẽdatur, ſi diu Soli expoſitum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea ſiccent & conterant, ad ijciãtque alia multa odorata, vt zibetũ, moſchum, ambram, ſtyracem cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non quidem ſubſtãtiam eorum, ſed fumum dũtaxat, hæc enim inijciunt in aquam roſaceam ſuper igne, & vapore eorũ folia imbuũt. His ita diligẽter imbutis, accipiũt aquã roſaceam in qua macerata ſint aromata quædam vt charyophylli, galãga, nux moſchata, &c. per vnum aut alterum diem: eáque madefactum puluerẽ foliorum in cineribus igne lento deſtillant, donec aqueus liquor ſeparatus ſit: deinde aucto igne oleũ excipiunt, quod longè gratiſsimi & ſuauiſsimi odoris eſt, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodè oleum ſeparari ab herbis & radicib⁹. In terebinthina aut larigua reſina lota (octies aut nouies) donec albeſcat

albeſcat, herbas aut radices ĩpone,& in arena calida relinquę q.ſ. Deinde deſtilla igne lento:& profluet primò terebinthina, mox ab initio, aut ſi parũ mouet cõferta ſeu vniuerſa deinde fluet, primũ lacteo ferè colore, deinde flaueſcens. Deprehendes autem guſtu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, vas recipiẽs quoque mutabis, vt ſeorſim excipias. poſtremus enim liquor ignobilior eſt, & extra corpus vſurpãdus: prior verò intra corpus; Hæc ille. Ipſe mihi videor oleũ de baccis iuniperi vidiſſe hoc modo paratum.

Olea deſtillata quæ intra corpus dantur, oĩa miſcẽda ſunt cũ licore aliquo, vino, apomelite, aut ſyrupo cũ aqua deſtillata quapiam, alióue medicamẽto, vt infra etiam inter balſamelæa dicem⁹, hoc eſt ꝙ empirici dicunt, oleis vt pote ſpiritibus, addendum eſſe aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur ſic. Aſperſa aqua vitæ digeritur materia, & abſtracta per deſtillationem aqua vitæ prælo expreſſus liquor circulatus, vt ſupra ſcriptum eſt de aromatum deſtillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de ſpica, ex Gallico libro furnerij. Herbam (flores potius) ſpicæ aut lauendulæ ad breue tempus inſolato: tum in alembico aquam extrahito. Hæc per æſtatem Soli loco quàm calidiſsimo expoſita, oleum in ſuperficiē effundit, quod ſubinde ab aqua ſeparatum ſeruabis. Nā & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos varios, præſertim frigidos, vtile eſt: & dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta volueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores ſpicæ bene maturos macerabis in vaſe vitreo in fimo equino per dies quadraginta: deinde lento igne deſtilla: poſtremò in Sole rectifica vaſe diligenter obſtructo. Si tamen aduſtionis odor ſit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem tertius modus. Floribus ſpicæ bene maturis vas vitreum imple, obſtrue, & quotidie quantum poteris adijce. Hoc facere perges dieb⁹ octo: deinde vas obſtructum in fimo equino per tres menſes putrificato: tandem deſtillabis in alembico magna diligentia, & extractum oleum inſolabis, ita vt ſemper qcquid clarius eſt, ſepares & reſerues. Sunt

qui

qui materiam, vt primum ab igne (ſic habet Gallicus liber, ſed puto legendum à fimo, ſcilicet equino in quo macerata eſt per tres menſes) extracta fuerit, Soli exponunt, & innatans aquæ oleum ſubinde remouent. Vbi verò flores oleum reddere iam deſierint, quantum poteris exprimes, & ſuccum expreſſum in Sole relinques vaſe inclinato, vt ſupernatans oleum facilius ſeparetur. Sic olem per quam odorum habetur ſine omni aduſtionis vitio, Huccuſque Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, vt oleũ de roſmarino, cõciſis floribus in vino vetere maceratis, deſtillatisq; ita vt alembici ſpiritus ſubinde refrigerentur, &c. Vide ſupra in Oleo de Roſmarino. Sunt qui hoc ſpicæ oleũ publicè vendant, & balſamũ nominẽt, cum tabulis in quib' facultates eius deſcriptæ habẽtur. Valdè calidum & ſuccum eſt. Noui ego mulierem quæ vnam & alteram guttam eius non ſine periculo intra corpus ſumpſit, ſed lumbricos inde multos deiecit. Miſcetur rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cũ multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis vnguentisque calidis eã admiſcẽt, tum odoris gratia, vt vel gratum

augeat & cõſeruet, vel celet ingratum: ſuperat enim omnes odores:& fortè nullus liquor reperitur æquè ſimul & vehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri videtur.

Oleum roriſmarini quod vicem balſami gerit. Ampulam floribus roriſmarini impletam ſepelito in arena clauſam panno duplicato cerato,aut cum cera & coopertorio ita quòd nõ reſpiret, Arnoldus:duplici linteo,deinde etiã cera occluſam, Hollerius vſque ad mediã partẽ: & ſic relinque per menſem aut amplius,donec flores in aquam cõuertãtur. Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita ꝑ dies x.aut xx.(aliàs xl.)dẽſatur inſtar olei. Cor,cerebrum,neruos,& totũ corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutem cõſeruat.Gutta eius aquæ impoſita, vt balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliàs maculas & alios affectus)oculorum, ſi gutta vna imponatur in oculos, bis aut ter ad ſummum. Membra paralytica vt plurimum recalfacit,& ſanat aliquando.Phlegmati ſalſo reſiſtit.ſiſtulas & cancrum, quæ alijs non cedunt remedijs,perſanat. Ad eadem facit aqua vitæ ex vino in quo deco

ctus

ctus ſit roſmarinus deſtillata, Lullus. Ego roſmarinum non decoquerem, eua porat enim vis vini & quinta eſſentia: ſed in vaſe obſtructo macerarem aut pu trificarem, deinde in Balneo Mariæ primùm pòſt in cineribus aqua ſuper fæces rurſus infuſa deſtillarem. Mecum facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de vino, (vbi ille de roſmarini etiam oleo eadem ſcribit, quæ iam ex Lullo ſcripſimus. ſi modo Lulli ea ſũt.) Sæpe (inquit) expertus ſum quòd aqua vitæ facta de vi no in quo remollitus fuerit roſmarinus, curat phlegma ſalſum, ſcabiem, cancrũ, & fiſtulã, quæ aliter ſanari non poſſunt. Sed hoc oleum roriſmarini non aliter fit quàm è floribus verbaſci oleum, nõ per deſtillationem.

Oleum roſmarini fieri debet ex floribus decerptis cũ ſummis turionib. ſeu ramulis quibus adnati ſunt, contritis, & in optimo vino vetere maceratis ſeu putrificatis. Debent autem deſtillari lento igne, ita vt alẽbici ſpiritus ſubinde refri gerẽtur: poſtea circulari, donec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur. Gualtherus Ryffius. Poterit autem deſtillari, vt conijcio, vel in cucurbita, præſertim breuiori, cum

alem

alembico: vel in retorto cum recipiente diuerſæ figuræ, vel potius in duodus retortis, quorum alterum ſi recipiens: vel in vaſis æneis, quæ veſicas vocant pharmacopolę, vt aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo deſtillantur olea, vt idẽ docet, de vernice ſeu gũmi iuniperi, de ſpicæ aut lauendulæ floribus, aniſi ſemine, & multis alijs ſeminibus.

Chelidonij quarta eſſentia ſiue ignis qui eſt tanquam liquor olei, &c, quomodo paretur & in quẽ vſum, lege ſupra vbi de quinta eſſentia tractauimus. Licebit autem à pleriſque herbis & aljis medicamentis, oleũ duplex, aëreũ & igneũ, eodem modo quo in Chelidonio illîc præſcriptum eſt, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus lib. ſec. de ſubtilitate, venena quædã eſſe ſcribit, quæ ſolo tactu occidãt. Aduerſus hæc inquit, auxiliũ eſt, nõ hęrere loco cuiquã donec incaleſcat manus: lotio frequẽs partiũ cũ aqua tepida, olei quoq; rutacei, nõ illius vulgaris, ſed eius quod eodẽ modo factũ ſit quo & ſpicatũ & caryophyllatũ apud pigmentarios fieri ſolet, inunctio, Hæc ille. De oleo ex ſeminibus rutæ, paulò poſt ex Lullo ſcribemus: id verò cuius

ius hic Cardanus meminit, ex rupta ipſa hoc eſt ſummis eius ramulis florentib⁹ parandum exiſtimo.

De oleis ex ſeminibus & fructibus.

OLeum de caryophyllis aliquando in Italia guſtaui, ſupramodū ſuaue & efficax. Id quo modo extrahatur, docuimus ſupra verbis Cardani, vbi de oleis extrahendis in genere ſcripſim⁹. Itē alio modo ex Ryffio, eodem ſcilicet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardēte macerata deſtillātur, donec aqua ardens ſeparetur, & cum primùm cæperit fluere oleū, materia è cucurbita exempta exprimitur, &c. vt ſupra ex Ryffio ſcriptū eſt: qui huius etiam olei vires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, vide ſuperius, vbi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de nuce moſchata & inuolucro eius macis, eodē modo quo ex caryophyllis extrahitur, Ryffius, qui vires vtriuſque ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (vt ex alijs ſic-

cis

cis quæ in plantarum genere ſunt,)ſemi nibus contritis optimo vino maceratis, deinde paulatim per aſcēſum deſtillatis, ita vt ſpiritus in alembico aſsiduè refrigerētur,&c.& liquore poſtea circulato. Vires eius Ryffius enumerat,nos omitti mus vt & aliorū ferè vbi nullus peculiaris effectus aquis & oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahun tur remedijs ante deſtillationem conueniat,niſi quod deſtillādo ſubtilior & efficatior redditur.

Olea è baccis iuniperi,& è baccis lauri eodem modo fiunt:nempe contrita vi no macerata,aut aqua pluuiali.deſtillan tur eodem modo quo aqua ardēs,vel in veſica ænea,vt pharmacopolæ nominăt vel ita vt ex lignis & caryophyllis oleū trahi ſupra ſcripſimus ex Cardano: vel vt ex aromatibus ex Ryffio.Non multū enim referre puto,modo ſpiritus qui per alembicum feruntur,in ipſo roſtroq; cō modè refrigerari poſsint.

Vires oleorum iſtorum Ryffius recē-ſet.Solent & agyrtæ apud nos oleum de baccis iuniperi vendere,cum tabellis im preſsis quæ virium eius catalogum cōti-nent.Hoc inter cætera etiam tertiana la borantibus mederi audio.

Oleum

Oleum de frumento quidam faciunt exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putāt,& parari debere vt oleum de iunipero, nimirū ex lignis iuniperi per deſcenſum. Meſue triticum excorticatum in vaſe ſublimationis etiam deſtillari ait vt oleum philoſophorum. Curat impetigines, & cutis aſperitates à ſiccitate natas lenit & humectat, & cęteras cutis infectiones emendat. A, Raſi etiam in antidotario deſcribitur. Vide infra inter olea nō deſtillata. Poſſet etiam de hordeo & ſimilibus fieri, tum per ſublimationem, tū per deſcenſionem, Monachi in Meſuen.

Oleum de ben(id eſt balano myrepſica) moſchatum, quod Furnerius retrabā vel retrahan vocat, precioſiſsimi odoris. E fructibus ben(qui Genuæ ſatis copioſe reperiuntur, eodem ferè precio quo amygdalæ) exprimes oleum vt ex amygdalis, ſines quieſcere, & impones moſchiſatis bonam copiam: & ſic in vaſe vitreo bene obſtructo immittes in caccabū vt aliquandiu bulliat, deinde oleum per deſtillationem excipies, quod ſuauiſsimum & odoratiſsimum erit.

Olea

Olea quædam ex ſeminibus, quæ reperi in libro de aquis Raymundi Lulli.

HAec olea ſeparatim cõſcribere volui, quòd dubitẽ an author per deſtillationẽ ea fieri voluerit, aut ſimpliciter per expreſsionem, in ſingulis quidẽ hæc verba adijcit, & extrahatur oleũ ad modum laïcorum: quibus innuere videtur, ſimpliciter per expreſsionẽ ſeminũ in torculari, vt vulgus facere ſolet, colligendũ eſſe oleum, pręſertim cum ab ijſdem in Sole ſiccatis extrahi velit. Non dubium eſt tamen quin eadẽ ritè deſtillata longè efficatiora eſſent: ſed ad deſtillandũ oporteret liquorem in quo ſemina trita macerantur cum eis reliqui, & putrificationem præcedere, &c.

Semina ſponſæ Solis macera in lacte muliebri quadraginta diebus: & deinde fac oleum ad vſum (modum) laicorũ. Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutæ. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem vnum. Deinde leuiter ad Solem deſicca, & extrahe oleum ad modum laicorum. Id precioſum eſt

& ve-

& venenis reſiſtit,ita vt vomitu reddantur:quòd ſi quis ſecundò inde biberit, reliqui etiam humores ab eo infecti eijciẽtur:ſi tertiò,curabitur perfectè intra tres vel quatuor dies.Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; cauſa,dũmodo pupilla illæſa ſit,ſi oculi bis die hoc oleo lauentur,& gutta vna in oculum infundatur,curabitur enim oculus intra tres vel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur,nõ ſinet venenũ appropinquare ad hominẽ illo die. Quòd ſi quis etiam lætali vulnere ſaucius inde biberit ieiunus euadet, modo reliqua cura vulneris fiat vt par eſt.Item à ieiuno potum, guttá omnem & ſcabiem depellit:& hydropem ex frigida cauſa natum,ſi vel biduo ſumatur. Deniq; membra omnia dormientia(paralytica,inunctum ſcilicet,)excitat & reſtituit. Ruberta(ſi rectè legitur,forſan à colore: ego Sperma potius legerim) id eſt oleum naſturtij.Naſturtium (malim ſemina naſturtij, vt in reliquis ibidem, ante & poſt oleum)madefactũ acri aceto.ſicca in Sole,& extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloë & oleo laurino curat omnem ſcabiem & guttá,locis inunctis.Cum aloë & carbonibus de vl-

mo potum tertianam & quartanam curat, & omnem rupturam in corpore. Cũ ptiſana coctum & potum, ſanguinis fluxum ſiſtit, & aluum aſtringit. Cum furfure coctum & potum omnem guttam depellit. Oleum de ſeminibus pimpinellæ. Pone ſemina in vino rubro per aliquot dies, deſicca, tere, & fac oleũ ad modum laicorum. Potum hoc oleũ à ieiuno arenam & quemuis calculum veſicæ, etiam conſummatum ex quacunque materia diſſoluit, frangit, expellit. Aggrauata hominis membra alleuiat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi deſtillando, primum per aſcenſum, deinde per deſcenſum, ut ex amicis accepi.

R. Sextarium vel modium plenum baccis iuniperi, contuſas biduo macera in aqua fontana: deinde pone baccas illas vna cum aqua in qua maceratæ ſunt in cucurbitã aut veſicã, vt vocant, ex cupro, quam replebis ita vt vacua remaneat menſura duorum aut trium digitorũ. Tum igne ſubiecto mediocri deſtillabis per omnia tanquã aquã ardẽtẽ,

hoc

hoc eſt per fiſtulam ſiue cannã quæ tranſeat per vas aqua frigida plenum.

Redditur autem aqua copioſa, ita vt vas recipiens vnum non ſufficiat.

Tandem oleũ ſequitur, quod permittendum eſt in aquã defluere, cui innatabit. ſeparabis autem vaſe, in quo eſt, angusti colli inuerſo, ita vt aqua permittatur effluere, donec modicum adhuc ſupſit. quod deinde oleo in aliud vas trãſfuſo ſeparabitur. Reddit autem baccarum ſextarius, vt in Alſatia vocant, olei circiter quatuor vncias. Alij vt oleum ab aqua ſeparent, imponunt in calicem vitreum cui pes ſit ademptus arte per fillum ferreum candens, aut caſu, ita vt exiguum in imo foramen relinquatur. tranſit enim aqua, & cùm ad oleum peruentum eſt obturatur foramen, & effunditur oleũ in vas vbi ſeruari debet. Sunt qui ſimpliciter deſtillãtes, materiã in deſtillatorio ſæpe moueant, ne aduratur. Et ſimiliter aiũt aromata trita, vt caryophyllos cinnamomum, recte deſtillari. Aliqui, vt audio, in retorto deſtillãt, nõ vitreo, ſed ex cupro, ſtanno interius obducto, quod inſeratur in cannam ex cupro oblongam, vt pro aqua ardente fit.

Alius eiuſdem apparatus per deſcen-

 ſum.

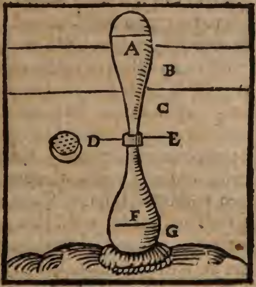
ſum, ab amico quodam qui ipſe parauit, tanquam res ſecreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & ſiccas per autumnum, vel ſub autumnum, inter duos, vt in faſtis aſsignātur, ſacros diuę Virgini dies colligito ante meridiē octaua vel nona hora, in magna copia, quæ circiter duos ſaccos impleat, tempore ſereno. Deinde bene contuſas in cilicio, quo piſtores vtuntur, pones non nimis multas vna vice, & ſub prelo exprimes, atque ſic per diem & noctem relinques ſub p̄lo, vt ſuccus aquoſus interim deſtillet. Hunc per ſe repones in vaſe aliquo, vt vtaris eo tum ad remedia quædā intra corpus, tum extra ad purgendas partes, (cū aliquo vnguēto & aqua vitę,) præſertim arthriticas. Facilè autem conſeruatur, neq; facilè corrumpitur hic ſuccus, & ſuauis & efficax eſt. Aliqui humorē aquoſum non ſub prelo eximūt, ſed in communi fornace (Balneo Ma.) ſeparant. Relinquam materiam bene ſiccatā tritamq; pone in cucurbita quatuor mēſurarum capace, non prorſus tamen implebis. In ea luto ſapientiæ, ne quid expiret occluſa, putrificabis materiā per dies circiter vigintiocto in fimo equino: aut ſi hyems ſit in Germania, iuxta forna-
cem

cem. Ad putrificationem quidẽ in fimo equino ſcrobem fieri oportet duos pedes altã,& fimũ ac calcẽ alternis imponi. aſperges autẽ aquam calidam quotidie aut altero quoque die. Tandẽ cùm ſatis putrificata & mediocriter liquida apparebit materia,deſtillabis. Vas recipiens eiuſdem ferè magnitudinis eſto,& imponatur circulo ſtramineo.Vtrũque autem vitreũ,& filo candẽte ferreo ſectũ eſſe debet.Ea inter ſe cõmittes mediante lamina ex metallo,potiſsimum argento,frequentib⁹ foraminib⁹,quæ nõ ſint maiora quàm ſi acu communi pertuſa eſſent. Huius laminę circũferentia ſupra infráque eminere ſeu limũ habere debet, vt vaſa in limbos illos immittãtur. Primũ igitur vas ſuperius in quo materia eſt,cũ lamina cõmittes & luto firmabis:& foramen quoque fundi circunquaque luto explebis: deinde partem illam vaſis per foramẽ mediæ fornacis demittes tantũ, vt inferius quoque vas.i.recipiens, inter limbũ laminæ inferiorem inſeri ac luto muniri poſsit. Lutũ ſubactũ eſſe debet cũ aqua ſalſa & tomento:hoc aliqui lutũ ſapientiæ vocant.Fornacis ratio hęc eſt. In medio conſtrui fundum debet cũ foramine,vt diximus. Supra hoc fundum

circa cucurbitã arena ponitur, ferè vſque ad tertiam cucurbitæ partem. ſupra arenam verò pruna, plus quam tertia parte cucurbitæ; nec opus eſt remoueri cinerem, reliqua pars cucurbitæ, quarta fortaſsis, aut paulò minus quam tertia, vacua & libera emineat. Quod ſi metueris, ne forte cucurbita ſuperior non ſatis vim ignis ferre poſsit, luto eam loricabis, ea ſaltem parte, qua pruna circum ponetur. ſed ſi ignis paulatim, nec ſubitò augeatur, non opus erit hac incruſtatione. Fundum in medio fornace ex lateribus conſtruetur, qui ferramentis oblongis imponentur. quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem exciſos eſſe oportet. Sic inſtructa fornace deſtilla: & effluet primùm liquor aquoſus, in quo vt primùm olei gutta apparuerit, vas recipiens mutabis: & primum illum liquorem per ſe ſeruabis. Hoc ſanè oleum per deſcẽſum in vaſe vitreo extractum, minus aduſtionis vitio affici poſſe mihi videtur. Hactenus etſi ſatis clarè rem mihi, vt dictauit amicus, deſcripſiſſe videor: adijciam tamen figuram aliquam, vt quàm clariſsimè poſſum, rem ob oculos ponam.

A. cucur

A. cucurbita continens grana.
B. pruna.
C. arena.
D. lamina foraminulenta.
E. fundus ſuper quo arena iacet.
F. cucurbita excipiens.
G. circulus ſtramineus cui recipiens imponitur.

OLeum ex pineis nucleis ad erugandam mulierem cutē deſtillatione per deſcenſum fit, vt oleum è ligno iuniperi, Syluius.

De oleis ex gummis, lachrymis ſeu liquoribus denſatis, & reſinis.

OLeum de myrrha. Vide ſuprą inter aquas odoratas Furnerij, vbi vnam deſcripſimus quę ſit cum myrrhæ partæ vna, & roſarum ſucci parte dimidia, longè odoratiſsima.

Liquores natura denſati & quæ gummi, vocantur calidi & ſicci temperamenti, vt præparentur ad deſtillationẽ, contrita in vaſe diligenter obſtructo (poterit & vinum, ni fallor, modicè aſpergi) loco frigido & humido infodienda ſunt pro funde ad hominis ſtaturam, ſine vlla materiæ calidæ additione, & ſatis longè tempore relinquenda: citius tamen reſoluentur, ſi vitellos ouorum ad duritiam coctos addideris. Sic reſoluta gummi oleum reddũt turbidum, quod in retorto (vt vocant) deſtillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, & caphura quoque cum pinguem liquorem album contineant, qui per deſtillationem eis detrahitur, facile ignis iniuriam & aduſtionis vitium ſentiunt: vt licet in vaſis admodũ humilibus deſtillentur, liquor tamẽ emanet fæculentus

tus,craſſus,aduſtus,& odoris ingrati cuius vſus ne extra quidẽ corpus placeret, nedũ intra:viribus quoq; nõ ijſdem. Sic reſolutã materiã colabis per pannum laneũ aut ex pilis contextum, vt quicquid ineſt terreſtre, arenæ & quiſquiliarũ ſeparetur. Deinde quod colatũ eſt denuò quot volueris diebus in loco mediocriter calido relinque, poſtremò deſtilla. Sunt autẽ olea huiuſmodi maximè ſubtilia & efficacia:cũ ipſa natura prius præcipuas ſtirpiũ facultates,illarũ quæ gũmi aut lachrymas fundũt,in eis quaſi collegerit.Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione. Idem Ryffius in eiuſdem operis tractatu de oleis nullã peculiarẽ ex gũmi extrahẽdi olei rationẽ præſcribit:ſed ad librum primum remittit.Singillatim autẽ deſcribit vires oleorum ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis,Euphorbio,Galbano, Ladano, Myrrha, Opopanace,Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo,tritam maſtichen cum vetere vino reſolui & digeri iubet,deinde deſtillari.Et gummi Iuniperi ſimiliter in vino reſolui ac macerari, propter ſubſtantiæ eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius craſsiuſculè contuſam aqua ardēte rigabis: & in retorto, ſuppoſito recipiente deſtillabis in cineribus, lento igne primùm, deinde magno. Oleū hoc odorē egregium & ſuauiſsimum ſpirat. Qui effluxerit aqueus liquor ſeorſim ſeruari debet, Furnerius.

Oleum de ſtyrace, ex eodem. Styracem calamiten ſucculētum & pinguem craſsiuſculè tundes, & aqua vitæ optima irrigabis: tū deſtillabis in retorto vt præcedens oleū, & aquam ſeorſim repones. Hoc oleū mira odoris fragratia excellit.

Oleum camphoræ: Vide ſupra in Aqua camphoræ, inter aquas ſimplices deſtillatas.

De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſinæ.

RESinæ terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto ſiue cucurbita vitrea, & deſtillando elice oleum ita vt cucurbita aut retorta arenę imponatur. primò autem cum aqua exibit óleū tenue & clarum, ſecundò aurei coloris, vltimò fuſcū & craſſum. horum vnum quodque per ſe auferto & repo-

nito

nito, Valerius Cordus.

Plura de oleo terebinthinæ eiúſque apparatu & viribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus.

Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur, ebulliat, vt in melle quoque. facile enim turgent & inflantur liquores iſti calefacti: quamobrem ignis primò perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, vt artis eſt, refrigerari. Sunt qui lateres craſsiuſcule tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamque, aut hederæ folia & modicum vitri craſsiuſculè contuſi, (huiuſmodi quædam etiam melli deſtillando adduntur,) vt ebullitionem iſtam prohibeant.

Ego laterum ſilicúmue fruſtula minima oleo vetere, aut aliquo medicato perfuſa adderem, vt in oleo Benedicto: vt eadem opera & ebullitio impediretur, & virtus olei augeretur. Mecum ferè facit ſequens deſcriptio, quam in libro quodam manu ſcripto reperi. R. Arenā puram, vel ſilices albos paruos claros, & pone ſuper ignem in vaſe donec candeſcant, deinde extingue eos in terebinthina, vt bene imbibant. & arenam illam extinctam deſtilla in alembico.

Oleum

Oleum terebinthinæ aliqui ad lithiaſin commendât. Item illa, Terebinthinum oleum è terebinthinæ libra, laterũ antiquorum (vel, vt Albucaſis, recentium, quia plus olei combibant,) vncia, & maſtiches & ſtyracis, vtriuſque vncia. Lateres igniti extinguũtur oleo: extincti tritique cæteris commiſcentur in alembico vitreo. Tres liquores effluunt, quorũ tertius eſt optimus, Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos.

¶ Aliter ex libro manu ſcripto. In cucurbita ſemiplena terebinthinæ, pone vitri triti manipulum, & ſpongias duas quantitatis digitorum (deeſt numerus:) & pone ſecundum artem alchymiſtarum tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (videtur legendum; & pone ſecund. artic. alch. ignem circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas. Perfecta prima deſtillatione, iterum deſtillato, renouando vitrum, cucurbitam & ſpongias.

Ad cicatrices delendas, vel potius remittendas & emolliendas, terebinthinũ oleũ ſummè proficit, his demptis quas varioli reliquêre. Nam qui ad variolorũ quoque ſtigmata hoc oleum commendant, decipiuntur, Braſſauolus.

Oleum

Oleum ex tartaro ſublimatum.

TArtarum (contritum) pone in vaſe (cucurbita vitrea luto inducta, aut fictili) & impoſito alembico vitreo deſtilla. Effluet autem primò aqua, deinde oleum, quod ſeorſim excipies igne paulatim aucto donec fluere deſinat, Codex Germanicus manu ſcriptus. Empirici quidam ſpiritum ſiue quintam eſſentiam tartari aduerſus apoſtemata interna, & morbum regiũ commendant.

Olea de corticibus.

OLeum cinnamomi fit, vt ſupra ex Cardano docuimus, quo modo olea extrahũtur ex lignis & ſimilibus, vt caryophyllis: depictis etiã inſtrumentis. Vel vt ex Ryffio ſcripſimus de oleis ex omni genere aromatũ extrahẽdis. Cinnamomũ circiter dies octo in aqua ardẽte ſexies deſtillata macerari: tũ deſtillari poteſt, vt ex amico audiui. ¶ Huc adſcribam aquæ etiam, vt vocant, cinnamomi parandæ rationem: nam in huius etiam deſtillatione oleũ tandẽ ſequitur, quanquam paucũ & propter aduſtionis vitiũ intra corpus inutile. aqua verò nobiliſsima vtiliſsimáq; eſt cuius deſcriptionem nuperri

nuperrimè amicus quidē ad me, trāſmiſit huiuſmodi. Fornax & inſtrumenta omninò eiuſmodi eſſe oportet, qualia pro aqua ardēte habētur, cāna per vas aqua frigida plenū trāſeunte, (quę, niſi fallor, melior erit, ſi bene longa ſit, nēpe ad longitudinē quinque pedum Rom. quantā ſe vidiſſe aut etiam longiorē in huius aquę deſtillatione alius quidā nobis retulit: ſed forte minus longā opus eſt, cū nō magna aquæ copia deſtillat.) Poſſet etiā deſtillari in cucurbita vitrea luto incruſtata, vt aqua fortis, eo modo fortaſsis melior futura. Cinnamomi optimi triti, nō cribati librā, pone in fundo vaſis deſtillatorij cautè, ne puluis diſsipetur aut lateribus adhæreat. & mox ſeſquimēſurā aquæ recētis affundes, & operculo īpoſito, & vaſe recipiente ſubiecto, ignē ex carbonibus paruum facies. Quæ prima effluit aqua craſsiuſcula eſt, fere inſtar olei. Curandum autem diligenter vt cùm primùm color ſe mutauerit, vas recipiēs quoque mutetur. Fluit autem aqua ſecūda albidior: tū rurſus mutatur, alio quoque vaſe excipienda; & ſic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clariſsima eſt: quæ cum flaueſcere cœperit, illico auferendum eſt operculū

cum.

cũ canna, quòd res iam perfecta ſit,& omnis cinnamomi virt⁹ extracta. Hoc totũ tribus aut quatuor horis fieri poteſt. Sed oportet huic deſtillationi duos homines adeſſe,quorũ alter diligẽter obſeruet liquorũ mutationẽ, & ignem curet, ne maior ſit iuſtonéue liquor effluẽs nimis acceleret. Alter curabit vt vas aquæ frigidę per quod aliquota pars cãnę tranſit,recte habeat,& ne canna nimium incaleſcat,quare ſubinde mutata aqua frigidiorẽ e vaſe aliquo ꝓximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet,& operculo ſimiliter ſi nimis caleat. Plurimũ enim iſtarũ partium refrigeratio refert,vt & copioſior liquor & melior fluat. Hanc aquam cinnamomi ipſe vidi guſtauique, pergratã & ſuauem odore ac ſapore. Erat autem liquor acris quem vidi,lacteo ferè & turbido calore:cui ruffæ aliquot olei guttæ innatabant, quæ inſuauiores erant quam aqua & aduſtionẽ olebant. Idem ferè Cardanus ſcribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignoſis,vt caryophyllis, & c.

Vires hic liquor egregie reficit: reliquas eius facultates Ryffius deſcribit ſed ex ipſa cinnamomi natura cuiuis conſtare poſſunt.

Eodem

Eodē modo paratur etiā oleū de cortice nucis moſchatæ quē macis vocant, ipſum quoque à Ryffio deſcriptum.

Oleum mirificè odoratum, quo chirothecæ & alia quędā inunguntur, ex Furnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almon (ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit, dubitat autē vlmùm ne potius an limonem citri genus intelligi oporteat) ſecundorum partes tres, & eiuſdē arboris florum partes pinguiores, [les eſpis de la fleur qui ſont graſſes,] æquale pōdus. Exiccato in vmbra. Præfertur autem hæc arbor ſi locis non aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recētium, & deſtillabis per deſcēſum, paruo igne primùm, deinde magis magiſque augendo donec oleum omne deſcenderit in receptorium vas quas vitreum & luto obſeptū eſſe debet. Poſtea inſolabis, orificio vaſis aperto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertuſa clauſo, donec aduſtionis odor exhalet. Sunt qui gratiæ odoris augendæ cauſa adijciunt oelzoum, ſpicā nardi, agallochū, ſcobē cypreſsi, ſtyracem, ambrām moſchū & pariter omnia deſtillant, ſecundò etiam repetita deſtillatione.

De oleis quæ extrahuntur ex lignis.

OLea de lignis omnia per deſcēſum vt vocāt, deſtillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando, ſupra docuimus ex Vlſtadio, vbi de oleorũ deſtillatione ꝑ deſcenſum in genere tractauimus. Qui plura cupit, pſertim quod ad vires, requirat ex libro Germanico Ryffij: qui eodem planè modo etiam de Guaiaco oleum elici ſcribit: nec non ex Roſmarini ligno. Aſcribam hîc quod in libro quodam Germanico reperi. Lignum iuniperi pro oleo inde parando, ſcindi debet initio Maij, vel autumni, quod viride ſeu recens ſit, cortice rubente. Decorticatum diligenter ſiccabis in furno ſtatim ab extractis panibus. deinde ſecuri diſſectum in ollam impones cui fundum ſit foraminulentum, & in ollam ſubiectam aptè inſeratur. Ollam ſuperiorem replebis ſegmētis è ligno iuniperi, & etiã populi illius quam tremulam vocant, cum parte lapidum alborũ è quibus calx paratur. deinde cũ operculum diligēter luto munieris, inſeres inferiori, & ignem circunquaq; excitabis. Hoc oleũ etiã ſolo iunipi ligno paratũ.

ferè extra corpus tantùm adhibetur. nã valde vehemens eſt,& aduſtionẽ admodũ reſipit. Inquinat tamen cutim vt nõ facilè abluatur. Ego vim eius aduerſus ſcabiem & impetigines egregiam eſſe noui. Idem aduerſus peſtilẽtem morbũ Braſſauolus commẽdat. Frigidas cauſas remouet,& reprimit typum quartanæ. Inunctum ab vmbilico vſque ad muliebria & renes; matricem confirmat, & eius humiditatem deſiccat,& ad cõceptionem præparat, Rogerius.

Oleũ quod deſtillatur de lignis iuniperi ſiccisſimis, duorũ vaſorum fictiliũ orificijs intereſſe oppoſitis: aut etiã per alembicum vitreum, ſi retineatur ore, mirabiliter tollit dolorem dentium ex frigido catarrho natum:& ſimiliter prodeſt contra omnes alios dolores ex frigidis humoribus proueniẽtes, vt dolores neruorum, articulorum ſpaſmũ, paralyſin,& ſimiles, Matthęolus. Oleum iuniperi (inquit Meſues) emendat cutis infectiones, ſerpiginem, cancrũ, vlcera maligna, qualia quę in tibijs & cruribus quorundam malum mortuum recentiores vocant. Segmẽtis iuniperi tenuibus vas vitratũ oris anguſti reple laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri

triticei

triticei modũ pertuſam, ori toti applica:luta eandem cum ore tum dicti vaſis, tum alterius minoris etiam vitrati oleũ excepturi:quod terrę vbi infoderis,igne luculento maius alterũ iuniperi fructu la capiens,circũda horis duab⁹.ſic oleũ in vas minus deſtillabit. Hæc Meſues interpretes Syluio. Ibidẽ Syluius in commentariijs. Hac arte (inquit) oleũ fit ex pineis nucleis ad erugandã mulierum cutem,ex ligno Guaiaci,& potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera(quibus & oleũ iunipi,& geniſtæ & fraxini,& ſimiliũ prodeſt) & lignis alijs,præſertim pinguibus ac ſucculentis,vt fructibus,baccis ſimilibus.

Vas autem maius eſſe poſsit metallicũ, aut ſi vitreum eſt vel ſiliceum, probè totũ luto ſapientum muniatur:figulinum autem:quia rarum,eſt oleo foras exhalenti viam daret, ob id vitratum ſit intus. Infernum autẽ vas ac receptorium vitreum eſſe poteſt,ambitu non lutatũ modò ſit paulo craſsius. Poteſt & metallicum:poteſt denique terreũ eſſe modo ſit vitratum: alioqui oleum tenuiſsimum hàc illàc per vaſis poros difflueret, multò minus, fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente

(quod Meſ.impabat)recipi tutò id oleũ poſsit. Adde quòd neque min⁹ vas terræ infodere eſt neceſſe,ſi velut area aliqua poſsis carbones & ligna ſuſtinere:quib⁹ vas maius eſt circundãdum, Hæc Sylui.

Oleum fraxininum ſplenicos iuuat, præter id poteſt quæ oleum iuniperi, & eodẽ fit modo,Meſues. Vbi rurſum Syluius. Id oleum hypochondrio ſiniſtro illitum,& potũ, ſplenis obſtructiones potenter liberat,duritiamq́; emollit ac digerit. Hoc oleũ(inqt Rogerius) arthritidẽ frigidam reprimit,excoriatis cicatricẽ inducit:morpheam albam ſoluit, & denigrat eam.

Ioan.Manardus in Epiſtolis 16.4.conſulens valetudini cardinalis Campegij articularij. Laudo(inqt)& modũ & vſum ſpumæ decocti ligni ſancti ſeu Indici ad loca dolentia. Efficacius tamẽ eſſe puto, oleum ex eodẽ ligno modo quẽ chymiſtæ per deſcenſoriũ vocãt,deſtillatũ, inũctis videlicet ex eo locis dolẽtibus & tumidis. Soleo etiam ex ramẽtis igni crudi,in nobiliq́; aliquo vino decoctis,addito antiquo oleo,linimentũ parare,quod dolentibus locis vtiliter illinitur.

R.Lignum teſſeratim conciſum,hoc imple nouum vas fictile, quod o-

perculo teſtaceo punctim pertuſo obturetur,id diligẽter lutatum excipiat altera teſta vacua in terra defoſſa ad os vſq; ſupiori deſuper incumbente luto conglutinata, per operculum flammarum vi circũcirca æſtuante,in vacuá quatuor aut quinque horarum ſpacio defluet oleum. Vbi deferbuerit,aperi & offendes oleum aquæ innatans:quo ſi papulas,exulcerationes,tubera compagum & neruorum dolores inunxeris,iuuamentum non modicum præſtabis. Aqua etiam illa bibitur mane & ſero, per ſe vel cum Syrupo ſequente,&c. Andreas Matthęolus in libro de morbo Italico.

Poteſt etiam vt ex amico audiui,deſtillari guaiacũ eo modo quo aqua fortis: optimè quidem in fictili vaſe vitrato quod igni reſiſtat,qualia Haganoæ præſertim faciunt. Hoc oleũ prodeſt articulorum vitijs ex Italico morbo,ſi cum optima aqua ardente inũgatur. ¶ Oleũ ex ligno Guaiaco,& potentius ex ligno ſancto, ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera prodeſt,Syluius. Empiricus quidam aliqñ mihi retulit, non abijciendũ eſſe hoc lignum quamuis bis aut ter decoctũ,nam ſic quoque adhuc oleũ optimum ex eo deſtillari.

nota oleo de ligno s^to

Accipe ligna ſicca hederæ, & grana & gummi ſi poteris habere. Fruſtatim con ciſa ponãtur in vas terreum pforatum in fundo duob. vel trib⁹ locis: & tũc ſupponatur alia ollã. Ponãtur in terra: & cõiungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris, cum argilla vel paſta, & olla ſuperior tota emineat ſuper terrã. Demũ excitato igne circũquaque deſtil labit oleũ nigrum in vas inferius. Hoc oleũ præ omnibus oleis ſanat arthritidẽ ex cauſa frigida, Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum, quoniam p deſcenſum fit, ſimiliter vt de lignis oleum, hoc loco adſcripſi ex Aetij lib. primo, vbi de oleis agit: vnde Nicolaus Alexãdrinus etiam mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguiũ aromaticorum nigreſcentium (melánon. Fuchſi⁹ Nicolai interpres legit megálõ id eſt magnorum,) thuris maſculi, ſtyracis optimi, bdelij puri, coſti, ſingulorum drachmas quinque, (ſing. vncias duas ſemis, Nicolaus, quod magis placet.) Olei dulcis optimi ſextarios qnque (ſextarios duos ſemis Nicolaus.) Hipni quod ſatis eſt. Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto, atque itidẽ ſtyrace & bdellio, ſimul cõmixta in vas fictile (nouũ, Nicol.

Nicol.)ſine anſulis conijcies, cuius orificium hipno obturabis,exteriusq́ue aſpalathi ſurculis aut quapiam re odorata,aptè circummunibis,ne quid è fictili excidat.Indevas aliud fictile ſine anſulis quę, rito,collo pro cero:quod orificium habeat alterius vas aromata continētis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis ſextarios quinque. Poſtea effoſſo ſolo fictile oleum continens vſque ad collum obrues,ne futuro igne excandeſcat:inde alterum aromatū vas in caput reſupinabis,& ita vtriuſque orificia coaptabis:vt exquiſitiſsimè cohæreant. Deinde vas totum luto circumlinies, vndecunque qua parte orificia conglutinantur,mox circa fictile ſubiectis carbonibus ignem ventilando accēdes.Quo accenſo finito aromata tabeſieri,vt ſenſim ignita per fictilis oſculū in ſubiectum oleum euaporent. Cuius rei cauſa capniſtō,id eſt infumatū vocatur. Poſtridie oleū amoueto,& in vitreo vaſe reponito.Vtuntur hoc mulieres,quib⁹ menſes detinentur,imum ventrem ac lūbos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum)purgantur,ſimiliter illitum. Præterea vtile eſt ad thoracem refrigera-

rum,medeturq; teneſmo,ſi exceptum la na(calida,vt addit Nicol.)complicata i-movẽtri,& lũbis apponatur.Idẽ videtur capnelęum dictum:ſed Kiranidũ authõr naphtham interpretatur,lib.4.in Eche neidis mentiones.

Vidi & ex papyro in cuculli, formam conuoluto,accenſoq; ſupra diſcum ſtan neum,ſumma eius extremitate per forſi cem retenta olei nigricantis guttas ali-quot defluere , quæ ad oculorum macu-las ſiue albugines laudantur.

De balſamo uero, & antibalſamis,id eſt arte compoſitis oleis,quæ ueri lo co uſurpantur:tum intra,tum extra corpus.

BAlſamum vox eſt in omnibus pro-pè linguis vſitata,Syriaca proculdu biò,nam in ſola Syria & vno duntaxat horto olim naſcebat̃.Panag. Hebraicã vocem Exechielis.27 Dauid Kimhi poſt nonnullos interpretatur locum propriũ Iudææ:alij apharſamõ , id eſt balſamũ. Iudæi recẽtiores palſamon,ſcribunt. Græci balſamon , Pauſanias palſamon. Nicander bla ſamon propter carmen.O-po balſamon liquor eſt : carpobalſamõ

ſemen

ſemen, quod & caſamum aliqui vocant, & ipſo liquore odoratius prædicant: xylobalſamon, rami ſeu ligna. Cogitaui ego aliquãdo balſamum ab excellentia dictum eſſe, quod precioſiſsimum nobiliſsimumque inter aromata eſſet, nam baal dominum & magiſtrum ſignificat Hebræis, ſam verò aroma. Balſamõ, aromaticus flos. Varinus. Et ſane decet, vt res ipſa Syriç propria eſt, ita nominis ei⁹ etimologiam ex eadem lingua peti. Forſan & belſuin, (alij beniuin, alij belzoũ ſcribunt,) ſuauiſsimi odoris liquor eandem ſui nominis originem habet. Non autem ſam ſolùm Hebręis, ſed & boſem aroma ſignificat, vnde Germani moſchũ videri poſſunt appellaſſe [biſem.]

Balſamum noſtra ætate quidam interijſſe exiſtimant, aureo colore ſuccus ille erat, vulnera ſanabat, & rugas tollebat, & mortuorum faciem à corruptione vindicabat, lapidemque renũ cõminuebat: delebat oculorum maculas venenis reſiſtẽs, maxime aconito, & rigorib⁹ febriũ ipſarum, atque in his omnibus vires balſami excellebant. Nunc vero ex Hiſpaniola genus aliud balſami defertur, colore rubro ad nigrum tendente, põderoſum, olens exuſtum quiddam: & illicò ca

put ferit, linguam etiam acrius ſed ſeri⁹ vt piper: Vulnera & ipſum recētia celerrimè ſi quid aliud ſanat:& rugas tollit. Crediderim ſi nō certè ad oīa ad plurima ſaltē id olei genus eſſe efficax, atque accedere balſamū verū. Arbos quæ oleū iſtud parit Goa comax vocatur, Punicæ forma & magnitudine fermè ſimilis:ſed tamen folio paulò maiore tenuioreque cortice quaſi arido, ligno qđ ardet vt tæda:fructu vt vuarum racemi, rarioribus tamen & paulò maioribus acinis, vinoſi coloris, qui cum ſurculis aquæ diu incocti, id olei genus reddunt, Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adſerūt hortos balſami interijſſe, ex quo tempore Zelimus Turca, præceſſor Solymāni occupauit Chayrum, quum Turcæ cultoribus hortorum iugulatis, non ſtatim ſubrogaſſent alios, āno à nato Chriſto 1516. Porrò repoſitum aiunt non contemnendæ magnitudinis balſamum multis milibus ducatorū conferendum apud celeberrimum virum ſeculi noſtri Lucullū alterum D. Antonium Fuggerū, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4. 9.

Antibalſama. Balſami veri notas aliquot Dioſcorides præſcribit. In medicamento

camẽtorum quæ inuicem ſubſtitui poſſunt catalogo, qui cum Galeni operibus & in fine etiã librorum Aeginetę habetur, legitimus, Pro balſami liquore ſtillatitia myrrha, hoc eſt myrrha liquidaquę ſtacte dicitur, Ibidem habetur. Pro opobalſamo liquor myrti. ſed rectius legendum videtur. liquor myrrhæ. Auicenna lib. 2. cap. de oleo. Loco balſami (inquit) ponitur myrrha liquida: aut æquale pondus olei adhij: ſeu aldadi, vel dadi, vt Bellunenſis tranſtulit, Raſis in calce Antidotarij ſeparati, in oleo Benedicto ſiue de lateribus: Valet (inquit) ſicut oleum balſami: ſed eſt ſubtilius, & calidius & maioris vtilitatis in affectibus frigidis. Monachi in Meſuen. Et paulò poſt. In tractatu quid pro quo qui imprimitur in libris filij Meſuæ, legitur.

Pro balſamo terebinthina deſtillata vel oleum laurinũ, vel gummi hederę ponitur. Cæterum quid ſit dadi non facilè dixerim. deſcribitur autem ab Auicẽna capit. 213. Bellunenſis quid ſit nec illic, nec in Gloſsis interpretatur. Granum eſt (inquit Auicenna) ſimile hordeo, lõgius ſtrictius, ſolidius, amarum, frigidum eſt, ad caliditatem declinans, & ſic cum in ſecundo. Adſtringit ventrem

vene

venenis reſiſtit.doloribus ani & hæmor rhoidibus prodeſt. Durities reſoluit,&c. Ego ciſthum ſiue ladanum eſſe cōijcio. nam id quoque frigidum eſt,ita modicē vt tepidam qualiditatem habeat.ſecūdū Galenum:aſtringit,aluum ſiſtit:itē ſiccat in ſecundo gradu.calidius autem eſt quod in calidioribus locis naſcitur:idēque mollit mediocriter & diſoluit & cō coquit. Iam in antiballomeatis Græcis legimus propolim loco tragopogoni,id eſt ladani poni, & Auicenna in reſolutione (inquit) duritierum , ponuntur duæ tertiæ ponderis ipſius de kur , id eſt pro populi,& medietas pōderis ipſius de abhel. Dioſcorides anodynis medicamētis miſceri ait ladanum. Auicēna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodeſſe. Iā quòd Auicenna habet dadi hordeo ſimile eſſe,ſed lōgius , ſtrictꝰ, &c.plene ſuſpicor corruptum eſſe.ex Dioſcoride,qui ladon(id eſt fruticem ladani) ciſtho ſimilem facit.longioribus tantum nigrioribusq; folijs. Poſtremò ipſa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ¶ Oleum ex floribus roſmarini factum(eo modo,vt ex floribus verbaſcit fit,) vicē balſami gerit , & gutta eius in aquam immiſſa ſimiliter ſubſidit, Arnoldus de

Villa

Villa noua. Balſamiveri inter cęteras notas hanc quoque ponũt. Lac ab eo coagulari: ego cũ experiri vellem an idem fieret à balſamo artificiali ex terebinthina & gummis callidis compoſito, non coagulari, ſed neq; ſcidi ab ipſo animaduerti. Vulgus apud nos oleum de ſpica deſtillatum ſimpliciter balſamum nominat, propter excellentem nimiũ odoris ſuauitatem. Sunt qui & alia quædam odorifera balſami nomine appellent, aut etiam viribus proxime accedere putent, vt Ryffius oleum de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur ꝓ xylobalſamo ſubſtitui poſſe radices albarũ violarũ. Antiballomena verò cũ Meſ. operi, olim impreſſa, ſic habent. Pro xylobalſamo, lignũ hederę vel leuco radix. Pro calpobalſamo, fruct⁹ hederę vel xylobalſamũ æquali põdere. Eadẽ & pro ipſo balſamo gũmi hederæ. Sed forſan in oĩb⁹ iſtis errauerit interpres, cũ null⁹ ſcriptor hederam vllo modo cum balſamo cõpararit. itaq; cogitaui vel interpretem qui ex Arabico tranſtulit lapſum eſſe, vel potius ipſos Arabes ciſſon, id eſt hederam & ciſthum confundendo. ladanum enim ciſthi ſuccus eſt, quem Auicenna pro balſamo ſubſtituit.

In Antibalomenis Galeno adſcriptis. hæc etiam reperio. Pro liquore balſami, liquor carpaſi: & Pro liquore carpaſi, liquor myrti: &, Pro liquore ſalicis, liquor hederę nigrę. quæ Arabes quibuſdá omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerũt, vt cõijcio. ¶ Eſt & caſsia quædá balſamodes ab odore dicta. Siſymbriũ genus ſylueſtris mẽthæ, aquaticũ & plerũque rubens, recentiores multi balſamitá vocitant. Alia eſt balſamina vt Ligures Padani vocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, folijs vitis albæ, flore cucumeris, fructu vtrinque turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine, &c. Pomum maturitate diſsilit, inanitáſque confracto patet, ſemina intus aliquot lenticulę figura continens, ruberrima, ex quibus oleum exprimitur ad vulnera præcipuũ. Aliqui pomũ oleo prius imbutũ aliquot dies inſolãt, deinde vel fimo vel terra tátiſper obruunt dum prorſus intabuerit. Sic balſami vires glutinádis vulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum balſaminę vocabulum, Ruelius ex Hermolao. Braſſauolus hoc oleũ de cochijs vocat: & herbam, quę fructus illos in theca echinata gerit, cochiá aut momordicá. Oleum (inquit) varijs modis paratur, &

per

per infuſionem, & ſub terra per multos annos defoſſum,& per coctur ā: fitq; ex echino,folijs ſeorſũ,& ſeminibus. Quod ſub terra conditur, hæmorrhoidũ dolori bus ſuccurrit. In genere,id oleũ oẽs dolo res ſedat. Qui plures & plane mirabiles effect⁹ hui⁹ olei & herbę ſcire deſiderat, legat Matthæoli Senenſis in Dioſcoridẽ cõmentarios lib. 4. ca. 184 tot quidem & tantos: vt ſi veri ſint, balſamum ipſum præ eis contemni poſsit.

Balſamelęon, id eſt oleũ balſami, plã-tæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agræ-ſti ſimilis: cortice cuius partem orientẽ ſpectante ſacrificato & vulnerato lachry mæ pingues deſtillãt, ipſius ſcilicet bal-ſami pinguedo. Alij plantæ huius ſurcu-los vere ineũte in pila terunt, in aqua co quunt, torculari exprimunt, oleũq; bal-ſami vocãt. Sũt ꝙ ſurculos tritos in oleo veteri dies quadraginta inſolãt, in vaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos no uos tritos immittunt, ſecundo & ter-tio colãt & recõdunt. Meſue interprete Syluio, Vbi Syluius etiã in ſcolijs. Oleo vetere (inquit) die vno maceretur xylo-balſamum & carpobalſamum recentiſ-ſima. poſt arte chymiſtarum oleum ex-trahatur, fuerit non ignobile, vel xy-

lobalſa

lo balſamũ recens in oleo veteri diebus quadraginta inſoletur, vaſe duplici coquatur. vires huius olei ab omnibus tam laudati à Meſue, taceri mirum eſt. Calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinãdi hæc facultas veteribus indicta, facit ipſum hodie precioſum. Opobalſamum rariſsimum, & ob id precioſiſsimũ. Quapropter Petrus de Albano, Gulielmus Placentinus, Bartolomæus, Mõtagnana. oleum balſami cõpoſuerũt, viribus verò balſamo nihil ceſſurum. Alij folia, & ſemen & lignum huius plantæ oleo inſolant dies quadraginta, exprimunt, & ſeruant: ſed viribus opobalſamo id multò eſt inferius, Hæc Syluius.

Aegyptij factitiũ opobalſami genus faciunt ex cortice recenti odoratiſsimo, amygdalino oleo ſubferuefacientes, ſingularis odoris cùm recens miſcetur, Alexander Benedictus.

Excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, oleũ quod balſaminum vulgus vocat, naribus ſubditum olfaciendum, Idem. Videtur autem oleum de ſpica deſtillatum intelligere: id enim multi hodie balſamum vocitant.

De

De balſamis arte compoſitis.

BAlſamis omnib.quod ad facultatem attinet, commune propoſitum eſſe videtur vt vulnera & vlcera glutinẽt, id q́; breui tpe,& mala eorũ ſymptomata auertant:vt calfaciant: ſiccent, & partibus ſint tenuibus. hinc eſt quod omnia reſinam terebinthinam habent,quędam & alias reſinas:vt pineã,maſtichen: hinc & gummi adduntur, thus, elemi, gummi hederę,bdellium,ſarcocolla,mumia, &c. Alijs odoris gratia adiungũtur etiã aromata diuerſa: vnde & polycreſtotera fiunt, & ad varios intra corpus quoque affectus idonea:vt in his magis etiã,quibus inſuper plantę diuerſæ earúmue partes adijciuntur. Deſtillantur pleraque, paucis exceptis,quæ extra corpus tãtum vt ad vulnera adhibentur. Deſtillantur autem in cinerib.maximè:omnia primũ lẽto igne,vt quod clarius, tenuius aut aquoſitus eſt eliciatur, deĩde paulatim aucto,vt oleum quod ruffi coloris eſt,excipiatur deinde etiam maiori, vt oleũ rubeat:& tandem ad nigrũ colorẽ vergat. Qui in medio effluxerit liquor, magis probatur ad vſus intra corpus:poſtrem' calidior,vehementior & ingratior eſt

aptior forinſecus adhibeatur vt vbi maiore vi opus eſt:vt prim⁹,vbi exigua. Primus liquor à terebinthina pręcipuè reddi videtur,cuius gratia ne ebulliat laterũ aut ſilicum fruſtula miſceri poſſunt, &c. vt ſupra de terebinthina deſtillanda diximus. Omnia intra corpus ſumpta propter terebinthinam & gummi,ructus citant,nonnunquã moleſtos,& magis qui dẽ medio & poſtremo liquore ſumptis. Vrinam omnia ſuo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus ſumi cum aliquo liquore,vino præcipuè mixta,ita vt ad cochlearium liquoris, gutta olei vna aut duæ ad ſummum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles ſunt, niſi quod colophoniæ loco vſurpari poterunt. Deſtillantem nuper vidi empiricũ neſcio quod balſami genus in patella cum cineribus ſupra lateres impoſita,vt ſupra deſcripſi in mentione deſtillationis per cineres. cucurbita vitrea tã altè in cineres impoſita,vt non ſupra materiam in ea contentam aſcenderet. Repleta erat ad mediũ capax fortè ſi tota repleta fuiſſet quatuor librarũ. Occupabat eũ hic laborper quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſo igne. Separabat autẽ tãtũ duos liquores,primum album, qui copioſior

erat

erat:deinde ruſſum,qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicũ & recipiens illinuntur,ne qua perſpirent,cũ rimas agit,mox iterum illinendũ eſt:itaq; noctes etiam vigilandum,& ne ignis intermittatur. Poſſunt etiã liquores omnes non mutato recipiẽte in vas vnũexcipi,& poſtea ſeparari,nã poſterior priori innatat,tãquam leuior. Hoc oleo ille vtebatur ad plurimos morbos,guttam vnã quotidie propinando, & per dies aliquot (vt quatuordecim) interdum continuando.ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat.plerunq; aromatum aliquid,vt zinziberis,& ſacchari miſcebat cum vino & olei gutta, vt minus manifeſtũ eſſet ægro ſe olei tantũ guttã bibere: aliqñ nihil miſceri volebat cum vino aliud præter huius olei guttã,præſertim ad emendandũ anhelitus fœtẽtis vitiũ.Aliquando ex aqua dabat,aliâs offulę panis inſtillabat.aliquãdo phlegmaticis & craſsis hominib.cũ condimento ſinapi & piperis,inde ſudare iubens: ſæpe verò fieri dicebat vt plurimum pituitæ inde euomerent.Cõmendabat ad eadẽ omnia in quibus thæriacæ vſus eſt:& contra venena etiã magis.itẽ ad omnia

vulnera, & tumores quoſuis præterquã hydropicos:ad ſpaſmum, ad dentes purgandos,ad confirmandas gingiuas, aduerſus comitialẽ,& venena.Linteo inde madido inuolutũ ſerpentẽ interimi aiebat. Alterũ liquorẽ,qui rubet,leproſis etiam remedio eſſe,ſi nondum in eis obtinuiſſet malũ,necdũ anheloſi eſſẽt. Vterq; liquor in guſtu acrimoniã habebat,reſinoſi odoris,& fumoſi quodã modo,magis verò poſterior. Semunciã diuitibus ſeptem vel octo drachmis vendebat.

Oleum Gulielmi de Saliceto Placentini,quod in quinto ſuæ praticæ, cap. de oleis balſami vicem ſupplere ait. Carpobalſami, myrrhę,nucis Indæ,ſingulorũ ſemuncia. Hyperici drachmæ duæ. Omnia craſsiuſculè cõtrita relinquantur in vncijs quatuor olei veteris vſque ad mẽſes ſex: & deſtillentur. Aliud nobilius quod loco balſami ponitur eiuſdem.

Olei ſeſquilibra,myrrhę, xylobalſami,opopanacis,bdellij aloës,carpobalſami,ãmoniaci,ſerapini,nucis Indæ, hyperici,macis,gũmi Arabici.thuris, tragacãthæ,ſin.vncia. Lateris triti,quẽ nunquã aqua tetigerit,igniti,& in oleo communi extincti vnciæ tres. Terebinthinę mũdæ & claræ vnciæ ſeptem. Trita ſingula & ſimul

& ſimul ſubacta in mortario',deſtillentur vt aqua roſacea. Prodeſt hic liquor aduerſus calculum,admixtus medicinis contra eundẽ.Durities & cicatrices com planat.Et ponitur vbiuis loco balſami.

Aliud eiuſdem nobilius.Myrrhæ, car pobalſami,nucis Indicæ,ſingu. ſemuncia. hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.) Trita craſsiuſculè miſceantur cum quinque vncijs olei,& ſeſcuncia terebinthinę.In fine addantur grana quin que mochi,& tria ambræ , & vncia olei de lateribus. Et deſtillentur vt ſupra. Eadem quæ balſamum præſtat, & vbique ei ſubſtitui poteſt. Hoc & Nicola. Stokkerus excellens in Germania medi cus vtebatur , ſed ſine terebinthina,ſi rectè eius deſcriptionem amicus ad me miſit. Relinquebat autem in infuſione diebus decem ante quam exprimeret. ex preſſo demum moſchum & ambram ad debat cum oleo de lateribus, nec deſtillabat puto.Deſcriptio ſuperior habet in Luminari maiore,vt & ſequens Montagnanæ. Balſamum compoſitum Bartolomæi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod eſt de vnguentis. Terebinthinæ libra.Thuris albi vnciæ quatuor , baccarum lauri tantundem.

rhoides vtiliter imponitur. lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamuis ſurditatē vtiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralyſin linguæ, & omnes frigidos affectus.

Secunda & tertia aqua valent contra noli me tangere: contra regium morbũ, colliq́ue et gutturis affectus. Item contra fiſtulam, et malum morbum præcipuè ſi recens fuerit: lauando enim et fouendo, et linteum inde madidum ſuperponendo frequẽter curatur. Iuuant etiã ſi quis colliſus lapidibus vel fuſtibus, vel baculo fuerit. Nullum venenum eis appropinquare poteſt, & contacta inde aranea moritur. Inungũtur vtiliſsimè ad omnem paralyſim. Omnes corporis partes lauando confirmant. Sciendũ eſt autem quòd prima aqua ex his tribus quaſi generalis cõtinet omnes virtutes. Ad corrodendũ verò ſecunda & tertia præferentur, magisq́; hęc quã illa. In ſumma, medẽtur omnibus morbis qui ex ſanguine aut phlegmate putrefacto proueniunt.

Apud eundem Lullum aqua mirabilis ſic fit. Caryoph. nucis moſchatæ, zinzib. xedoariæ, galangæ, piperis vtriuſque, granorum iuniperi, corticum citri, ſaluię, baſilici, roſmarini, maioranæ,

menthæ

mentæ rotundæ, baccarũ lauri,pulegij, gentianæ,calaminthæ,florum ſambuci, roſarũ,ammeos,ſpicæ nardi,ligni aloës, cubebarũ † (hîc videtur aliquid deeſſe) tam ſylueſtris quàm domeſtici,cardamo mi,cinnamomi,calami aromatici,ſticha dos,chamædryos,chamępityos,meliſſę, maſtiches,olibani,aloës hepaticæ,ſeminis & florũ anethi,ſem.artemiſiæ,ſingu. vncia. His addes ficus ſiccas,vũas paſſas vltramarinas,nucleos dactylorum,amy gdalarũ dulcium pinguiũ, ſingulorum vnciam. Mellis albi veteris ſelibrá. Deinde ſaccharum duplum ad omnia prædicta. Hæc omnia immites in aquam vitæ quinquies aut ſexies per alẽbicum vitreum deſtillatam,quæ pondere tripli ci ſpecies omnes ſuperet.Relicta per biduum deſtillabis lento igne. Aqua prima clariſsima eſt & pretioſa. Secunda colore differt, alio vaſe excipienda. eſt autem alba,vtilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas ſubito tollit,ſi vel triduò ſemel inde lauentur: & odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balſami ſeu mater balſami vocatur: debet autem cum aqua vitæ eiuſdem ponderis,& in alembico deſtillari per balneum igne lento. Et effluet

primò

re habeatur. Mentionem inunctionis ſpinæ (inquit Aponenſis) apud veteres nullam reperimus, fortè non quòd illi rem adeò vtilem & laudabilem ignotauerint, ſed quod occultare voluerint. Eſt enim egregium hoc auxilium præſeruãs ſubiectum vitæ. Nam principium oſsiũ & neruorum eſt nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaque hac inuncta confortabis ſubſtantiam velatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & ſubſtantiam ſpiritualem, & neruos, & oſſa vniuerſa, ſubueniens etiam paralyſi & omnibus neruorum affectibus, item ſaltui & tremori cordis, & laſsitudini manifeſtæ. & eſt medicamen omnium medicamentorum in celeri cordis confortatione. (Poſt hæc deſcriptione adiecta, ſubdit.) Hoc oleũ balſamo vicinum eſt: & ſecundum hanc viam ſubtiliſsimi ſophiſtarũ adulterant balſamum. eſt enim inter cæteros modos hic nobiliſsimus. Hoc oleo ſi vnguantur cadauera, non putreſcunt. Cum volueris confortare corpora extrenuata, miſcebis aquam roſarum, & vnges ſuper baſis manſionibus, & à nucha vſque ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horam paroxyſmorum, inungatur ſpina relinquẽdo ſuper ea veſtigium eius cũ pecia,

repelles rigores erraticacum febrium,& quarumlibet ſimpliciũ febriũ. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi(locus hic cũ ſequentibus quibuſdã videtur corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema perũcta ſpina:vt eius organum voce loquatur,ſub lingua infirmi ex eo parũ appones,poſtea in aurib.& naribus ſi neceſsitas vrget. Ex eodem dabis cũ poſtulat neceſsitas,in ſuffocatione matricis,& morbo caduco,& alijs plurimis paſsionibus.Datur pondere tr.(lego,grani) vnius cum vino odorifero. Sic animũ & naturam confortat, & multis affectibus medetur. Præcipuè verò prodeſt melancholicis, triſtibus,& quorum vires & membra languent,ac ſi contuſi & per vim debilitati eſſent. Pro hecticis,admiſcebis oleum roſatum aut maſtichinum, & vnges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco veri opobalſami miſcere ſuadet Theriacę,Mithridatio, Diacurcumę,Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo,inquit Epiphanius Empiricus,tãquã matre omniũ remediorum ad omnes neruorum paſſiones vtitur,nucham,dorſum & iunctu ras bis die illinendo. exprimentis enim

conſtat

conſtat, pręcipuè in materia frigida. Idē in balneo Mariæ deſtillari iubet hoc oleum, quod non probo.

Eſt & alia Gulielmi Placentini compoſitio, quá reperio in Luminari maiori in Diacurcuma ſeu Diacrocu, huiuſmodi. R. Terebinthinæ lib. 2. olei communis lib. 3. olei laurini vnc. 16. cinnamomi vnc. 3. euphorbij, caryophyllorū, baccarum lauri, gummi hederæ, ſerapini, galbani aromatici, opopanacis, ana vnciá. thuris maſtiches ana vncias duas. Terantur terenda, & deſtillentur.

Hæc & alia quædam balſama diuerſa deſcribit etiam Ryffius in ſuo de deſtillatione libro.

Aqua viuificās & ſeni iuuentutē cōcilians, ex libro Lulli de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis ſelibra. Aquæ vitæ ter quatérue deſtillatæ vnciæ tres. Ligni aloës bene triti, ſandali muſcatelli, ſingu. drachmæ tres. Gūmi Arabici vncia, (forte drachma.) Nucis moſchatæ, ambræ, vtriuſq; drachmæ duæ. Omnia trita deſtilla igne lēto, donec habeas primam aquam claram. Et cùm ſecunda inceperit manare, quæ erit ſimilis carboni ignito, ignem auge cōtinuò, & ſeparatim ſerua. Tum rurſus aucto igne, tertiam, collige

primò aqua odorifera & mirabilis, quã recipies per ſe:deinde alterã coloris crocei,poſtremò tertiam ſanguinei.

Virtutes primæ & ſecundę aquæ ſunt hæ.Si altera ipſarum fundatur in vulnus recens non opus eſt alio remedio:ſed intra diem naturalé cum dimidio ad ſummum ſanabitur,modo non ſit mortale. Omne vlcus malignum,vetuſtum,putridum,cancroſum, fiſtula, lupus,noli me tangere,eisque ſimilia,alterutra de iſtis aquis lauentur,& curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat inſtillata carbunculum intra tres horas extinguit.

Si oculus laboret lippitudine,vel tela vel vngula, vel carnoſo aliquo tumore innato,tertio quoq; die guttam de iſtis aquis inſtilles:& intra nouem dies ſanabitur,niſi omninò deſtructus fuerit.Gutta de eis cum pauco generoſo vino pota calculum in renibus aut veſica,aut in virga obſtructum,vel intra duas horas frangit,& dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus.

Si mulier ex vtero laboret,parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor ſit ex percuſsione vel caſu ſine vlcere, foueatur locus exigua earum portione,& recedet dolor intra tres horas.Simili auxilio

neruus

vitreum,igne lento primum, & collige ſeorſum aquam primam: deinde aucto igne ruffam:& poſtea magis aucto,oleũ rubẽs,donec nihil amplius deſtillet, recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates veri balſami, ardet enim in aqua,& lac ſtatim congelat.nam ſi in pinta(menſura) lactis ponatur gutta vna tepida,ſtatim coagulabitur. Primus liquor vocatur aqua balſami,ſecundus oleum balſami, tertius balſamum artificiale. Vtilis eſt primus liquor contra fluxiones aurium,ſi duę aut tres guttæ mane & veſperi immittantur. Oculis inſtillatus lipitudinẽ emẽdat, & lachrymas conſumit.Superfluos in quauis parte corporis humores mirificè reſtringit. Dolorem dentium tollit,ſi lauentur inde,& vermes,ſi qui inſunt,interficit.

Tertius liquor impatiens eſt veneni, araneis & ſerpentibus infeſtus. Duæ vel tres guttæ in morſum venenoſum inſtillatæ,ſtatim ſanãt. Si hoc liquore circulũ deſcripſeris in quo includas animal venenoſum,immorietur id potius quã exeat, In ſumma,eadẽ cum theriaca facit, ſed efficacius omnia. Omne genus apoſtematum infuſus,intra nouem dies ſanat. Et ſimiliter fiſtulã vtcunque malignã,&

noli

noli me tãgere. Affectus omnes ex phlegmate & frigido humore natos, curat, linteo in eum intincto ſupra locum dolentem impoſito. Exterminat paralyſin & omnem tremorẽ membrorũ. neruos mirum in modum confirmat. Calidior eſt primo & ſecũdo. Si quis guttam eius in manũ ponat, ſtatim penetrat ſine dolore. Denique alia multa efficit, & omnẽ affectum ex frigida cauſa obortũ, ſanat, ſi rectè vſurpetur.

Aqua memoriam confirmans. Florum roſmarini, borraginis, chamæmeli, violarum, roſarum, ſingulorũ vncia. Stichadis, foliorũ lauri, ſamſuchi, ſaluiæ, ſingulorũ vnciæ duę. Omnia minutatim cõciſa in optimo vino macerabis & deſtillabis per alẽbicũ. Deinde liquori deſtillato miſcebis terebĩthinæ librã. olibani vncias octo. maſtiches, bdellij, anacardorũ, ſing. unciã. ſingula trita admiſcebis, & iteratò deſtillabis. Deinde rurſus addes. Nucis moſchatæ, macis, galangæ, cubebarũ, cardamomi, ſingulorũ vnciam. agallochi, ambræ, moſchi, ſingulorũ vncias duas (ſi rectè habet codex manuſcriptus:) trita mixtáque per quinque dies relinquito, ac tertiò deſtillato, aucto igne donec oleum manare deſinat.

Aquas

Aquas vitæ quaſdam balſamis adnumerãdas,reperies in cœlo philoſophorum Vlſtadij,capitibus 44.& 52.

Balſamum authoris incerti. Terebinthinæ ſelibra,thuris vnciæ duæ,ligni aloës,croci,vtriuſque vncia. Maſtiches,caryophyllorum,macis, galãgę,cinnamomi,zeduarię,cubebarum,nucis moſchatæ,ſingulorum ſemũcia. gũmi hederæ vel elemi vnciæ ſex.tegularum extinctarum in oleo,vt decet, quas aqua nõ tetigerit,vncię tres.Terẽda tere.primò fluet aqua,ſecundò oleum balſami,tertiò balſamum artificiale.

Balſamum artificiale(inquit Matthæolus Senenſis)in Cõmentarijs in Dioſcoridẽ,quod ad morbos quã plurimos mirè efficax reperi,ſæpe cõpoſui hũc in modum.R.reſinæ larignæ,lachrymæ abietis puræ & liquidæ(alioqui oleum abietis vocãt,Germani[bulhartz]vtriuſque libram mannæ thuris,ladani,vtriuſque vnc.octo.ſpicę drachmam.maſtiches,galangæ,caryophyl.caſiæ odoratæ,zedoariæ,nucis moſch.cubebarum,agallochi ana vnc.tres.gummi elemi vnc.ſex.aloes hepaticæ,caſtorei,nucleorum dactylorum,ſtyracis calamitæ, myrrhæ,belzoi,ana vnciam.Tere terenda,& mixta

liquoribus deſtilla artificioſè. Manebit autẽ primò aqua clara ſubtiliſsima, quæ mirum in modũ ardet: aqua balſami dicta. Tum ſequetur oleum flauum, ſubtile, quod vocant oleum balſami. poſtremò balſamum artificiale, rubens. Prima aqua, vt expertus ſum, vẽtriculos frigidos mirificè iuuat, & phlegma cõſumit. Liquor ſecũdus excellenter medetur vulneribus, fiſtulis, doloribus neruorum & articulorum. Tertius non ad prædicta ſolùm vtilis eſt, ſed inſuper alia complura quæ breuitatis cauſa relinquo. Aliud. R. Terebinthinæ libras duas Galbani, gummi hederæ ana libra. ſ. roſarum, bedegar, roriſma. viridium vnc. 4. R. Gummina & tere groſſo modo. infunde in aqua roſa. Poſt recipe terebinthinã & funde ſimul, & ſperge deſuper aquam roſac. poſt adde flores, & coque omnia ſimul: & cũ aqua ferè fuerit conſumpta, ponantur in alẽbico, & aquam primò deſtillantem proijce: tum ſequetur oleum.

Aliud mater balſami dictum. R. Terebinthinę. li. j. olei laurini vnc. 6. galbani gummi elemi, ana vnc. 6. gummi hederę vnc. 2. olibani vnc. 2. Ligni aloës drac. 1. maſticis, myrrhæ, aloës, ladani, caſtorei, raſę (reſinę) pini ana drach. 2. gummi oli

ua

uarum arborum li.1. Garyoph. galangæ, cymini, cĩnamomi, nucis moſchatę, zedoariæ, cubebarum ana drach. 3. Tormẽtillę, dictamni albi, ana drach. 6. Mixta oĩa deſtillẽtur per alembicũ vitreum.

Aliud, Dornſtetteri excellentis apud Germanos medici. R. xylobalſami vnciã. Opopanacis, reſinæ pini, bdellij, galbani ammoniaci maſtiches, ſarcocolæ, gũmi elemi, olibani, myrrhę, benzoi, ſingulorũ ſemunciã. Olei benedicti, laurini, ladani puri ſingulorum ſeſcunciam. Carpobalſami. opobalſami (vel loco ci⁹ balſami ex diſcreptione Gulielmi Placẽtini,) vtriuſque ſemunciam. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi, galangæ, cubebarũ, cinnamomi. cardamomi, granorum paradiſi, corricũ citri, ſing. drachmã. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo Mariæ (ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

SVperiora omnia tum intra tum extra corpus vſurpãtur, ea verò quæ ſequuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balſamum breuiter ſic fit. Terebinthinę libra. maſtiches, cerę nouæ, vtriuſque vncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur.

Balſamum ſiue oleum benedictū ad vulnera paralyſin, &c. Olei terebinthinę libra. Olei laurini vnciæ duæ. Galbani, gummi, elemi, vtriuſque drachmæ ſex. Gummi hederæ, thuris, maſtiches, ligni aloës, olibani, ſingulorū drach. duæ. Aloës, myrrhæ, ladani, caſtorei, ſin. drac. tres. Omnia terantur & infundantur in terebintina & oleo ad tres dies. Poſtea recipe galangæ, cinamomi, nucis moſc. zedoarię, cubebarum, de ſing. ſemunciā. Dictamni, conſolidæ minoris, vtriuſq; drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ vitæ vncijs quatuor ad tres dies. Miſce omnia & deſtilla in cinere continuādo ſemper ignē die noctuque donec cōpleatur, & muta vas recipiens ſecundum mutationē coloris eius quod deſtillatur.

Balſamum ad cicatrices, &c. Si ratione percutionis (inquit Lullus circa finē libri ſecundi de quinta eſſentia) manſerit ſignum magnum in facie vel alijs partibus corporis, hoc remedio id ſignum remouere poteris, non omninò, ſed vt multo minus appareat. Maſti-

ches

ches vnciæ quatuor. Corticis malorũ granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorum vnciæ duæ. Croci vncia. Terebinthinæ libræ duę. Olei oliuarum antiquiſsimi vnciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & miſce cũ terebinthina & carpobalſamo, & vnà cũ oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo vel vinaceis diebus quatuor, deinde vtêris, ceu vero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo vendi poteſt.

Aqua mirabilis vel oleum ad ſtrumas gutturis, vnde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini vnciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinę claræ, ſingulorum vnciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alẽbico. deinde aquæ extractæ addes cinerem (de la cendre, Galicè: niſi legendum ſit de la cedre, vt cedriam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecundum iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius die brõchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balſamum artificiale, non deſtillandum, ſed coquendum tantùm, ex libello Gallico Andræ. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinę clarę, ſingu-

 lorum

lorum vncia Viridis æris in puluerẽ redacti vnciæ tres,(vn quarteron,Gallicè. ſed nimia hęc quãtitas videtur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plũbata ſuper igne calfacies, & cùm bulire cœperit, galbanũ fruſtulatim immittito,& ad lentum ignem leniter ſubinde moueto:deinde maſtichen & olibanum addito,& moue donec paulatim liquentur. Deinde picem terebinthinam (ſed picis mentionem ſupra omiſit,)igne lento ita ne ebulliant. Tũ aufer ab igne,& reliqua duo olea adijcè,& mouendo cõmiſce,& iterũ modicè ad ignem pone. Tandem viride æris immitte,permiſce, & cola per pannum nouum in vas alterũ plumbatũ.Cùm verò vti volueris oleo dicto,vidẽdum eſt prius ne quis neruus aut vena propemodum diſſecta ſit. Tũ vlcere diligenter purgato,modicum huius olei in vaſculo aut cochleari ęneo calfacies,& tã calidũ quàm æger tollerare poterit,immittes,ea copia qua vuln9 totum ſatis madefiat. Deinde lanam ſuccidam nigram à genitalibus veruecis impones:aut è cãnabi linteum ter aut quater complicatum,& ad horas quatuor illigatũ relinques. Quòd ſi tum dolor nõ ceſſauerit, iterum infundes vt ſupra dictum

ctum eſt,& ſemper curabis vt purum ſit vlcus,ſic paucis diebus mirabiliter ſaneſcet.

Sunt qui terebinthinã & gũmi quædam in cucurbita vitrea commiſceant, eamque luto clauſam in arena poſitam modicè bullire ſinant:deinde aliquãdiu relinquant donec fæces in fundo ſubſidant,indurenturque:tum collant.

Balſamo à quibuſdam comparatur etiam oleum de hyperico,quod quia non deſtillatur infrà deſcribant.

Aqua educens oſſa,& ne putredo vulneribus accidat,præſeruans.Terebinthinæ puræ & albæ ſed illotæ,zopiſſę,mellis,ſingulorum libra.Reſinæ pineæ albę ſelibra; Deſtillentur.

Aqua Epiphanij ad fiſtulas cõpoſita cum terebinthina, gummis quibuſdam & aromatibus &c.ſuprà à nobis poſita eſt,ſecunda ordine inter aquas compoſitàs ad externos quoſdam vlceroſos affectus.& rurſus alia ſimilis ordine tertia.

De oleis ex animalium partibus, uel excrementis.

EX oſsibus & medullis poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Oleum ex vitellis ouorum, alembico deſtillari poteſt, Vt oleũ philoſophorũ Meſuæ, Syluius. Vide ſupra vbi de oleorũ deſtillatione per deſcenſum in genere tractauimus ex Vlſtadio.

Oleum de ſtercore humano. vide ſupra in Aqua ſtercoris humani, De ſanguinis humani liquore, vide ſupra in Quinta eſſentia.

De mellis deſtillatione, ſupra ſcripſimus inter aquas quæ deſtillantur in Roſarijs, &c. Eſt autem huius qui poſtrem⁹ fluit liquor craſsiuſculus, vt oleũ, puto, nominari poſsit.

Olea deſtillata etiam inter ſe miſceri poſſunt, vt in hoc Epiphanij Empiricj remedio, ad lẽtigines & omnem ſcabritiẽ & maculas faciei commendato. Lactis virginei ſeſquuntia. Aquæ roſaceæ cum pauco ſulphure vncia. Oleorũ de tartaro, de frumento, de vitellis, ſingulorum ſemuncia. caphuræ ſcrupulus. Quamuis hæc olea non ſoleant per deſtillationem fieri: oleum tamen de frumento & de vitellis, meliora fiunt deſtillata.

De oleis ex metallis lateribus, gagate, ſuccino.

AQuæ & olea chymiſtarũ induſtria

ſingula

ſingulari ſecreta, maximarũ ſunt viriũ, & eſſentiæ tam tenuis, vt olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectũ, ſtragula eius multiplica & culcitras momẽto penetrarit, aſſerasq; fundũ lecti ſternẽtes vſſerit, Syluius. Videtur autem hęc pene trãdi vis ad olea ex metallis extracta pręcipuè pertinere, quibus magis etiam vrẽdi vis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè vſum eſſe video pro extrahẽdis oleis de metallis, vt antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id vtuntur, vt lixiuio acri, aqua ardente, vrina deſtillata, aqua forti.

Lullus canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cùm docuiſſet extrahere quatuor elemẽta à plantis, ſubdit. Et ſic quoque facies cum metallis, prius cũ noſtro mẽſtruo illa reſoluere facies ſub fimo ꝑ hebdomadẽ. oportet autẽ mẽſtruũ eſſe acutum cũ vegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicemus. Poſtquã verò metalla fuerint diſſoluta, pone ad deſtillãdũ in igne primi gradꝰ, & exibit mẽſtruũ, & manebit calx metalli fundo. Poſt hoc verò reitera ſupra fæces metalli, de nouo mẽſtruo ad põdera metalli, & pone ad putrefaciendum per

menſem cũ dimidio,& poſt hoc deſtilla ſicut feciſti de vegetabilib⁹,ſed qualibet vice addas nouũ menſtruũ ſuper fæces. Alias diuerſas philoſophorũ opiniones in extractiones elementorũ à mineralibus in lib.tertio explicabimus, Hæc ille.

Oleis metallicis oĩbus cõmune eſſe puto, quod cæteris oleis grauiora ſint,vt Carda.inſinuat,& ali⁹ quidã guttas olei de vitriolo ponderoſas eſſe ſcribit.

Oleum deſtillatum ex auri pigmento aut myſi(ſeu vitriolo Ro.)arterijs & cordis regioni illitum,hominẽ veneno infectum,etiam acutiſsimo,& tactu dũtaxat occidẽte,ſeruare poſſe exiſtimo,Cardanus.Et mox, At poſtquam in hos ſermones incidemus,haud ab re eſſe puto illud quærere quonam pacto oleum parari poſsit,quod illitũ arterijs cogat venenum extẽdi vomitu,aut purgatione, vel ſudere,vel vrina.Certum eſt metallicum eſſe oportere,quod validiſsimum eſſe debet,Vidi ego quandoque tale,& ſolo põdere quod eſſet metallicũ haud dubiè cõiectaui.Oportet & ex veneni natura illud eſſe.nam immodica caliditate,vt dictum eſt,delet prius conceptam malam vim:& ſimilitudine auocat exteri⁹ quod nocet,& cõtrarietate pellit. Oportet &

diſcutientem,illic non paruam eſſe vim, & rurſus aduerſus venena ipſa contrarie tatē quandam:quæ duo laſeris ſucco cōueniūt. Igitur quæ propellere venenū debēt,oportet metallica eſſe venena,nō tñ acerbiſsima:& calidiſsima & diſcutiētia, & venenis quodámodo contraria. Horum igitur materia his conſtare poteſt, myſi & auripigmento,& laxeris ſucco, & gentiana,& pinguedine ſerpentiū venenoſorū,& aconito. Quod ſi cupiá terræ ex his(prædictis viribus,vt ſunt diſcutere,venenis reſiſtere &c.)plura inſint, detractum oleum vi ignis omnium erit præſtantiſsimum. Et paulò poſt. Cæterū oleum quod ſola arteriarū illitione venenum extrudat:non hoc ſenſu prę̄ſtantiſſimum dixerim,vt nō etiá præter id des in potu,theriacham aut lac aut aliud excellens remedium,quin etiá melius proficeret,illud bene auſim dicere, illitionē arteriarum,& admota exterius, eſſe his quæ bibuntur præſtátiora ac validiora, hoc vino dūtaxat excepto quòd venenū adhuc in ventriculo maneat. Nam his (venenis recenter ſumptis, vt nondum è ventriculo egreſſa ſint)quæ vomitum validum prouocant prę̄ſtātiſsima ſunt, vt lac,lixiuium,oleum, aqua nucis vomicæ

micę.Igitur in morſibus venenatis,in aculeorum ictibus:in vnguentis venenoſis,in potu Veneni quod iam ad præcordia penetrauerit,exterius adhibita auxilia validiora ſunt,&c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi,vt inde etiã magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpioni bus,&c.olei,quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum vtiliſsimum eſt ad oĩa vlcera maligna,vt ipſe feliciter experior. Purgatur autem antimoniũ prius, multoties fuſum & liquatum igne.

Longè ab hoc differt oleũ de antimonio chymiſtarum,quo argentum illi colore aureo inſignire conantur.Matthæolus in Dioſcoridem.

Oleum de antimonio quomodo fiat, ad vlcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio,in tractatione de quinta eſſen. Sed empirici quidam etiam ad diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant,quod miris & magnis laudibus extollũt. Parant autem hunc ferè in modum,vt audio. Antimonij ſelibra, tartari calcinati albi tantumdem ſimul tundantur & in tigillo(crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur, ſeu ſoluãtur:liquata effundantur in teſtã aliquam

liquam vbi agitentur miſcendo:& cũ in maſſam induruerint, iterum tundãtur, & colẽtur per colum(id eſt ſacculum eius figuræ quę eſt ſacci pro vino Hippocratico vt vocant)in loco humido, (calido & humido)vt in cella vinaria., colo ſuſpenſo,ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorẽ ſanguineũ Rubedo antimonij vocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſdã conficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia verò humani corporis cum quinta eſſentia vini vel aqua ardente præparari debet,ita vt duplum ferè eius affundatur ad prędictã antimonij rubedinẽ: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur: ac ita deſtillentur in cineribus ter vel quater,donec ſpiritus omnẽ malum odorem amittat. Semper autẽ miſcendæ agitandæq; ſunt fęces cùm aquã deſtillatam ſuper eas refundis, aut cùm quintam eſſentiam recentẽ ſuperinfundis,neq; enim ſatis certus ſum vtro modo fieri debeat.Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrum acerrimũ (deſtillatum) cum antimonio & tartaro calcinato ſimul liquandis miſceant. Sed hæc omnia ſcribo,non tanquam certa: verũ vt obiter ante annos aliquot ab empirico quodam

dã excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleum vel quintam eſſentiã antimonij tanquã theſaurũ perfectiſsimum quærere. Hi primũ lixiuiũ acre cõpoſitũ exviua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniũ ſubtiliter tritum coquũt:& rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillãt, & quod de antimonio ſimul tranſierit, nẽpe puluerẽ coloris lutei reſeruant. Deinde acetũ acerrimum rubrum deſtillatum infundunt ſupra antimonium in cucurbita poſitum, ita vt digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponũt, & quotidie decies aut vigeſies agitãdo permiſcent. deinde acetũ in aliud vas vitreum leniter defundunt, ita vt nihil perturbetur. Hoc quinquies aut ſexties repetunt, (nouum ſemper acetũ ſuper antimoniũ in cucurbita relictũ fundendo,) demum acetum omne cõiungunt, & deſtillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Eſt autem hoc oleum, ſiue quinta eſſentia antimonij: colore ſanguineo. Hoc Mercuriũ tingunt, & incomparabilem theſaurum eſſe aiunt, ſummũ chymiæ miſterium: vt ex libro quodam Germanico manu

ſcrip

ſcripto tranſtulimus. Oleum ex antimonio elicitur rubrum, acutumq́; valdè ſulphur olet, & vim eius (antimonij) retinet: ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pauca vtile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtinguatur, alembico vitreo deſtilletur, manabit oleum oſsi corupto idoneum, Syluius. Calcis viuæ fruſtum integrũ infundatur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum deſtilletur in alembico vitreo, & emanabit oleum calcinum, quod primus deſcripſit Leonardus de Prædapalea Patauinus. Ioan. Iacobus de Manſijs.

De ceruſſa oleum, vide ſupra vbi de quinta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagate ſacratum dęmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis ab vtero ſuffocatis ſaluberrimum conceptumq́ue adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per deſcenſum,) vel ſublimatione (vt oleum de lateribus,) Meſue interprete Iac. Syluio: cuius ex ſcholijs verba hæc ſubijcimus. Cum bitumẽ gagatæ multò vilius ſit, & viribus aut ijſdem aut validioribus, tentari poſſet ex ipſo oleũ qđ largius fluet, præſertim

ſi re

ſi recẽs eſt bitumen,cùm ipſum ſit terræ velut adeps,& olei vice vratur accolis locus Aſphaltitæ & locorum aliorum bituminoſorum.Deinde an epilepſiam iuuare poſsit dubitat,cum odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat.Mihi verò veriſimile videtur iuuari ab eo epilepſiam attenuando,digerendo, ſiccãdo quas vires cum & antea non ignauas obtineat.tum multo magis liquor eius deſtillatus hæc præſtat.. Neque verò ideo non iuuat hunc morbum:quoniam eundẽ odoris eius bituminoſi ſuffitu prodi-veriſimile ſit,vt myrrhæ,galbani,& cornuum,vngularũ pelliumq; capræ & hirci ſuffitu.Nã & cornua & vngulas diuerſorum animalium,aduerſus hoc malum medici vſurpant,ſcobæ eorum intra corpus data.neque enim eadem ratio eſt ſiquid ſuffiatur.& ſi ſumatur ſimpliciter. Sed his de rebus non tam ex rationibus & coniecturis,quàm experimentis docere debebant medici.Ipſe ſuffitum contriti ſuccini(quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) p̃ſertim albi,. narib. epileptici admoueri vidi, prunis in cochleari impoſitum,& mox ſedari paroxyſmum ꝙ & odore ſuo tantũ poma,vt vocãt,cũ moſcho vel ambra cõpoſita pręſtant

ſtant. Quòd verò de dæmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuperſtitioſum eſt, à Chriſtianoq; homine alienum.

Sulfur & gagates igni liquantur vt liquores omnes idem.

Oleum philoſophorum(quod etiã leũ ſapientiæ,& perfecti magiſterij, & bene dictum,& diuinum,& ſanctum quidam vocarunt,)veterum omnium cõſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſſimum. Nam calfacit,ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat,digerit, materiam omnem excrementoſam cõſumit.

Ob id epilepſiæ,paralyſi,vertigini,obliuioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum,articulorum omninò,& reliquarum partiũ neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum cõfert. Eſt autẽ quoddam naturale ſiue minerale, & aliud marinum,quod ex inſulis ac ſcopulis fluit,(naphtha dictum:)in quo genere præfertur ſubalbum,mediæ bonitatis ſubrubrum eſt:ſubnigrum verò & craſſum,peſsimum. Cæterũ arte ſic fit. Lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus non fumantibus accẽde,donec igniti rubeant: tum concha,oleo roriſmarini(alchil)vel antiquo claro plena extin

A gue

gue,& quoad eius fieri poteſt oleo imbue. ſicca per ſe in caſulis,(caczobit, Monachi in Meſuen: apud quos etiam caczola mox pro cucurbita legitur,) Pòſt minutiſsimè tere,& vaſi per ſublimationē deſtillandū trade. luto chymiſtarum capitello committe, carbonibus in fornace accenſis coque, donec oleū deſtillet in phialā vitreā naſo imo capitelli agglutinatam (argilla & pilo, Bulcaſis,) quod exactè obſtructū reconde & ſerua. quanto enim antiquius, tanto valentius fuerit, Meſue interprete Syluio. cuius hìc etiam ex Scholijs verba ſuſcripſi. Oleum (inquit) de lateribus tam tenue eſt vt momento latiſsimè ſpargatur: ſi manui infundatur, eā cito penetret. Oleo balſami eſt multò tenuius, calidius & in affectibus frigidis efficacius. vrinam mouet lapidē frangit: vermes enecat, auriū tinnitui à flatu craſſo, paralyſi, ſpaſmo cynico, iſchiadi, gonagræ, podagræ, & ceterarum iuncturarū doloribus prodeſt potū aut inunctū: ſed praua eius portio aquæ affectui aptè miſta bibatur. Hoc oleum à Raſi etiā in Antidotario, & Bulcaſi in libro qui ſeruitor inſcribitur, paratur: vbi Bulcaſis lateres nouos qui aquā nōdū ſenſerint, præfert, quia oleum melius imbibunt

bibunt: & eos in fruſta vnciæ vnius diui dit, ac in vaſe vitreo aut vitrato probeq; lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua. Ignẽ primò leuiorem fieri oportet: ſed qui fundũ vaſis attingat, paulatim augeri. Primò exibit aqua, deĩde oleũ (rubens, Bulcaſis) per ſe colligendum. Sic terebinthinã guaiacum, & alia multa deſtillamus Oleũ etiã chamæmelinũ, & nardinũ quoq;, benedictũ dicitur Meſue: ſed hoc (de lateribus) præſtãtiſsimũ eſt, & quibuſdã petrelæum vocatur. Hæc Syluius. Fœtidum eſt hoc oleũ, ſed ſummè penetratiuum. Io. Iac. de Mãlijs.

¶ Vide quædam ſupra, vbi de deſtillatione oleorum per deſcenſum in genere egimus ex Vlſtadio. ¶ Bulcaſis fruſta ſingula vnciæ (drachmæ, Raſis) magnitudine ignita, in oleum antiquiſsimum mmergere iubet, & extincta ab oleo extrahe: & ſimul omnia craſsiuſculè trita, in vnum aut plura vaſa deſtillatoria, quæ ventres nominat, ponere vt duę vaſis partes vel amplius impleantur. Iubet etiam cauere ne ignis appropinquet huic oleo (dum deſtillatur) facilimè enim accendi, & egrè extingui. Deinde iterum noua fruſta laterum, præparata vt prius deſtillari, donec ſatis olei cole-

ctũ ſit, quod in vaſe ſtricti orificij diligẽtiſsimè obſtructum cum cera (& terra) ſeruari iubet facilimè enim exhalare ꝓpter ſubtilitatem ſuæ ſubſtantiæ. Hoc oleo (inquit) vtere in ægritudinib. frigidis, vt epilepſia, apoplexia, grauitate auditus: & arthride frigida. reliquos eius effectus explicaui in lib. de oleis. eſt enim res ſecreta philoſophorum. Parandi modum Raſis eundem omninò deſcribit.

¶ Oleum quod balſaminũ vulgus vocat (è ſpica,) excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, naribus ſubditum olfaciendũ, aut quod ex lateritio lapide eximũt, à ſaxo nomen habet, Alexander Benedictus. ¶ Hoc oleum fit etiam alijs quibuſdã admixtis, vt in lib. quodã manu ſcripto reperi, cui9 hic verba adijciã. Lateres rubeos vetuſtiſsimos, aut recentes quidem ſed ab aqua intactos infruſtula confringet, eaq; ignita extingue in oleo oliuarũ, vel quod melius eſt in laurino. Mox rurſus candefacies, & extingues vt prius, donec nigreſcant. Deinde fruſta hæc impones in alẽbicũ vnà cũ oleo in quo extinxiſti, ſi quid eius reliquum eſt. ſin minus: recens affunde ad menſuram digiti. Poſtea addes caſtorei, & ſpicę nardi, vel eius loco rutæ: vtriuſque partẽ

vnam

vnam. coſti partes duas. Trita hæc miſce cum lateribus in cucurbita: quam in fimo equino diebus circiter viginti defodies. Tādem deſtillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus eſt, ſecundus melior, ſed optimus terti⁹ colore rubeo. Hoc oleum prodeſt aduerſus omnes frigidos affectus vt balſamū, quo quidem ſubtilius eſt, & calidius, vtiliusq; in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & ſpatio lato expāditur. Veſicæ lapidem & frigidos affectus eiuſdem curat. Vrinam prouocat. Aurium noxis frigidis medetur, & vermes earum interimit.

Vtiliſsimum eſt paralyticis, & cynico ſpaſmo inunctum aut potū: item iſchiadi, & dolori iuncturarum & dorſi. Emplaſtrum cum hoc oleo & ſale Ammoniaco paratum, ſplenis apoſtemata & duritieſ breui tempore diſſoluit. Ad epilepſiam valet & narium obſtructionem naribus iniectum. Calefacit cerebrum, memoriam cōfirmat, dolorem dentium ſedat. Iniectum vtero menſes prouocat. Embryon viuum aut mortuum educit. Ora venarum aperit, & ſanguinem coagulatum diſſoluit. Pulmonem purgat ab humoribus craſsis. Guttæ eius aliquot cum ſyropo roſarū potæ, an helos

iuuant, aquam ad oculos deſcendentem, id eſt ſuffuſionẽ, mirè cõſumit. Si piſcatores inũxerint inde retia, piſces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, ſtatim ardebit. Vermes occidit vbicunque fuerint. In teſta oui vel alio vaſe calefactum, loco dolenti vtiliter guttatim infunditur donec dolor remittat. Venenis frigidis reſiſtit, vt ictui ſcorpionis & opio & hyoſchyamo per os ſumptis. Calculos veſicæ pellit, cortice petroſelini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirum corticibus radicũ in aqua, & modica huius decocti parte cum vna aut altera gutta in potu ſumpta.) Sed hæc omnia fermè Raſis in Antidotario ſimplici oleo Benedicto, hoc eſt deſtillato è ſolis lateribus & oleo, attribuit. Præfertur, inquit Raſis, quod valdè rubeum eſt, fortis odoris, ſubtilis ſubſtantiæ.

Oleum de plumbo: Vide ſupra vbi Vlſtadij verba de quinta eſſentia recitauimus.

Succinum artificioſa coquendi ratione vertitur in oleũ ſui coloris Ge. Agricola. Fieri nimirùm è ſuccino oleum poteſt eodem modo quo è gagate dequo ſupra ſcripſimus. Videntur enim naturæ

non

non diſsimilis eſſe. Germani communi nomine vocant[aggſtein:] nigri tantum differentiam addẽtes gagati. Cardanus camphoram quoque cõgenerem eſſe putat, hoc argumento quòd ſuccini ſuffitus linteolo madido exceptus, camphorę odorem in eo poſtea reddat, quod tamẽ mihi experienti non ita viſum eſt.

Sulfur illitum & potũ, ſcabies, lepras, & Cardanicum morbum tollit, ſed vehementiore vi oleum eius, quod quomodo fiat in libris de morbo noſtro docuimus, Cardan. Sed libreos eius de morbo Catholico ſuo nondum æditos puto.

Si oleum in ſe continet, ſi bitumini immiſceatur. Vnde Arrian⁹ refert, apud Ichthyophagos, in Indica hiſtoria, ex ſale oleum illos excipere. Indicium quoq; quod oliuæ littoribus gaudeãt. nam ſalſum ſolum etiam nõ leuiter pingue eſt. Sed, vt dixi, oleum omnia ſic continent, quod vi ignis detrahi poteſt. At multũ non poteſt cõtinere, niſi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de ſulphure faciendum, eligendũ eſt purum & ignem non expertũ. (præcipue viuũ, & cinerei coloris,) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per ſublimationem & per deſcẽſionem, &c.

Valet autem ad multa & prçcipuè ad fiſtulas,& ad curãda oris vlcera,quæ gangręnas appellant,in quibus curãdis maximè excellit. Madefacta enim pẽnæ aut alicuius feſtucæ extremitate,ipſa vlcera ſemel aut bis tantum cõtacta, continuò morificata ſanãtur, Monachi in Meſuẽ.

¶ Vitreũ vas (vt ſcribit Matthæolus Senẽ. in libro de morbo Catholico) tintinabuli non abſimile, illitum figulari luto, à terra vnius cubiti menſura, æneo vel ferreo filo ſuſpendes, ſub quo metretam vitream maioris circunferentiæ, in cuius medio inuerſus fuerit cyathus ſtatues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulfur accẽdatur. Hoc dum comburitur, recentius ſuperaddatur. Inde fiet vt ex fumo aſcendente ſuſpenſum vas breui temporis interuallo guttatim in inferiorẽ paropſidem deſtillet oleum, quod diligenter collectũ vitrea conſeruabis ampulla.

¶ Sulfur ignem nõ expertum, vel flauiſsimum, inter vtẽdum fummum craſſum remittit, excipiendum campana vitreà aut ſilicea. In qua ex vapore craſſo oleum concretum deſtillat in vas planum capax, in cuius medio ſulfur vaſculo condi

lo cõditum vritur. Alijs trito ſulfuri per aquam vitę incenſam ignea conſumitur ſubſtantia, poſt reliquum deſtillatur vt oleum philoſophorum. Alij ſurfuris flaui, terebinthinæ, vtriuſque vncias tres, olei roſati libram vnam, coquunt igne lento, cum vini odori vncijs duab. ad vini conſumptionẽ, (vt in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶ In duabus olei de ſemine lini partibus, partem vnã ſulfuris viui immitte, ſimul optimè tere, & relinque ſub fimo per duos dies in vaſe bene obturato, eritque clarum & pulchrum. ¶ Sed omnia hæc olea videntur in hoc ſolum parari vt extra corpus adhibeãtur. ego empiricos quoſdã hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleũ quoddam de ſulfure propinẽt, aduerſus comitiales præcipuè: & forſan id cuius ignea ſubſtantia, vt Syluius meminit, per aquã vitæ accenſam prius conſumpta eſt, deinde per ſublimationem deſtillatũ, tutius cęteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam res ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiões aliquas ponã quas ab amicis accepi, vel in libris manu ſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendam & mihi co-

gnitum huius olei modum declarabo, quo Empiricus quidã apud nos ad omne ferme genus morborum curandũ vtebatur,& in multis quidem feliciter,&c.

¶ Vitriolum in calcem rediges,vt noſti:deinde aquam ardentẽ affudes, ita vt modicè excedat. Tum aquã ardẽtem per deſtillationẽ in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) ſeparato. Ea detracta paulatim ſpiritus vitrioli vrgeto,ignẽ magis atque magis augendo, donec ſpiritus omnes tranſierint. Hunc liquorem deſtillatum impone iterum in vas aliquod ex tribus prædictis,& in caccabo aqua pleno deſtilla, donec quicqd ineſt aquoſum ſecernatur,id quod omni induſtria efficere conaberis, vt omninò aquoſitas tota ſeparetur,ſiue per alembicum(roſtratum,)ſiue cæcum,cuius interior margo limbũ habeat cauum inſtar alembici(ſ.roſtrati.)Da operam vt aqua in caccabo leniter bulliat,(ſi modo bullire debet.Germanica vox[ſieden]æquiuoca videtur:) vt aquoſitas ſola aſcẽdat, & oleum ſemper in fundo cucurbitę maneat.ad hoc efficiendũ,vt minimum biduo tibi opus eſt. Deinde relictum in cucurbita oleũ in cucurbitã aut aliud vas ex prædictis luto loricatum immittes & deſtilla

deſtillabis,obſeruabisq́; nõ aqua aliqua ante ſpiritus tranſeat. Nam ſi quicquam aquoſum adhuc permixtũ fuerit,neceſſe eſt vt poſtea in Sole aut loco calido ponas cũ alembico cæco,vt aquoſitas eleuata in limbo alẽbici remaneat. Hoc ſi aliquoties repetas,hãc inſolationem dico, oleum ſemper ſuauius & melius euadet.

Quinetiam olei deſtillationem ſecundò aut tertiò repetere poteris. ſic enim magis magisq́; rectificatur oleũ. Huius olei duas tréſue guttas aduerſus omne genus morborũ ꝓpinare poteris per ſe, aut cũ aquis ad ſingulos affectus idonei. Hoc oleũ ipſe guſtaui ſuaue,gratum,& efficax eſt,colore(ſi memini)albicans.

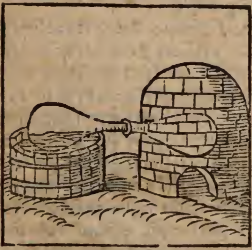
Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor deſicca in vaſe fictili ad rubedinem vſque. deinde contritum pone in cucurbita vitrea diligẽter luto inducta, (vt fit pro aqua forti :)& leni primum igne paulatim gradus ignis augendo deſtilla,donec fumi albi incipiãt exire de roſtro cucurbitę. tunc pones vas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cum lignis per duodecim horas ſemper continuando : & exibunt(tandem)guttę rubeæ & ponderoſæ. Cum verò receptoriũ incipiet eſſe

clarum

clarum, res perfecta eſt: quare deſines, vt vaſa refrigerentur. Poſtea pones in alembico paruo ad ſeparandum phlegma, & reſeruabis reliquũ, inſolabisque per dies nouem. Cùm volueris vti, da cum bono vino albo, vel Maluaſia, ſex vel ſeptẽ guttas, ita vt tribus aut quatuor horis poſtea nihil edatur. conuenit etiam ante ſomnum, ſi nihil ſuperbibatur. Vtilis eſt hic liquor dolẽti ſtomacho, leproſis, calculoſis, vrinę retentioni, febrientibus & in peſte cũ aqua acetoſæ, tepidius, adiecta ſemidrachma de ſpeciebus diamargariton frigidi ſi reperiri poſſunt.

Alius apparatus olei de vitriolo cõtra morbos innumeros. Vitrioli Romani quantum volueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui adhibetur aquę forti per horas vigintiquatuor, quã diu aqua ſine ſpiritibus procedit, & amplius ſi nõ erit rubificatum, ſemper eundem ignem ſeruando. Cùm iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicũ) & recipientem, & ſerua aquam ad ſecreta dicenda. Poſtea contere vitriolum, & in cucurbita pone cum quinque partibus quintæ eſſentiæ vini, vt vitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno tranſuerſa imponi, cui alteram

ram (recepturam oleum)forinſecus oppones,cuius fundum impoſitũ ſit in vaſe aquæ ftigidæ.Tum ignem furno excitabis,non minus vehementem , quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primũ aqua vitæ,& demùm aucto igne oleum vitrioli ſequetur. Deinde aquam vitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cõtinenti vtrumque,& recipiente foris appoſito,cum igne aquæ fortis. Sed vt res clarior fiat figuram qualemcumque deliniauimus fornacis in qua oleum deſtillari debet,tranſuerſo cucurbitæ ſitu,igne circũquaque excitato , vt oleũ emanans refrigeriũ præter quam in recipiente non inueniat.

Vires huius olei innumeræ ſunt, quarum aliquas hîc recenſebimus,vt reliquas medicus eruditus per ſe conijciat. Illis qui morbum aliquem calidũ aut frigidum magis

magis tamen frigidum ſentiunt, dabis quatuor guttas è vino bono vel aqua ardẽti ieiunis ſummo diluculo,& ne quid cibi ante quatuor horas ſumant interdices. Aduerſus febrim continuam da octo guttas cum ſemuncia aquæ roſatæ,diluculo,vt dictum eſt.& ſimiliter etiam cõtra alios morbos cum liquoribus deſtillatis aut decoctionibus idoneis. Quod ad doſin, robuſtis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor &c. In hoc oleo ſi ſolueris marchaſitam aureã,tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, vt melius & puris fiat. *Vitrioli Romani quantum* voles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum,intus vitreata: & in furno,vt ſupra dictum eſt, cum igne aquæ fortis deſtilla:& effluet aqua alba vitrioli.deinde ceſſante illa,augebis ignem,& ſequetur aqua viridis.quæ cum deſierit, ignem fortiſsimum ſupra infráque excitabis, & emanabit oleum rubrum.

Vas recipiens mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores vaſe vno excipies,& aquas poſteà ab oleo ſeparabis deſtillando,& remanabit in cucurbita oleum. Fit autem hæc

ſepara

ſeparatio cucurbita erecta (cùm capello & recipiente :) prima verò olei deſtillatio, cucurbita iacente tranſuerſa, vt dictum eſt.

Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua vitrioli Romani,& cũ ea tãgas quę uis mala oris,facilè ſanabis, Ex libro amici cuiuſdam manu ſcripto. Videtur autem hìc aqua intelligi quę prior fluit, extra corpus tantum vſurpanda, non ipſum oleum vitrioli, quod pretioſius & purius, & aduerſus intrinſecos morbos propinandum ſeruatur.

¶ De viribus olei vitrioli, ex eodem codice manu ſcripto. Vinum Maluaticum cum modico olei vitrioli bibe,continuando per quinque vel octo dies. obſtructionibus liberat, ſanguinem purgat,calculum pellit.Malam ſcabiem curat,ſi bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis conditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quoſuis dolores ſanat cum aqua ſamſuchi, aut bugloſsi,aut meliſſę:item vertiginẽ,ſi modo cõtinuetur. Cum aqua agreſtę omne genus morborũ curat,purgato prius corpore. Reſtaurat memoriã cum aqua acori aut fœniculi. Somnũ cõciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melencholicis

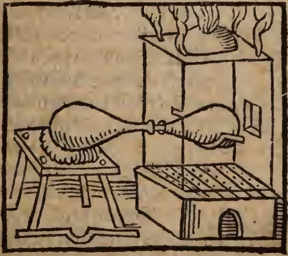
licis prodeſt cũ aqua bugloſsi aut borraginis. Rabidos(inſanos) curat cũ aqua nymphęæ,cõtinuãdo.itẽ apoſtemata calida:& lethargũ cum aqua rutę agreſtis. Purgat corpus cũ aqua vitæ.paralyſin ſanat cum aqua mẽtaſtri vel ſaluiæ & hyſſopi:ſpaſmũ cũ aqua ſaluiæ,tremulos cũ aqua baſilici : & diuerſos morbos internos cũ aqua trifolij.omnẽ debilitatẽ oculorum cũ aqua fœniculi.rheuma à capite lilij.catarrhũ cũ aqua adianti & hyſſopi,& tuſsim . ſimiliter morbum lateralẽ cum aqua plantaginis.pleureſin cũ aqua capillorũ Veneris . ſtomachi debilitatẽ cum aqua menthæ. Cũ aqua cydoniorũ vomitũ reſtringit:qđ ſi æger fuerit humidi tẽperamẽti,detur cũ aqua plãtaginis vel burſæ paſtoris,cũ pauco diarhodon.Fluxũ ventris curat cũ aqua plantaginis,colicam cũ aqua rutæ. Cum aqua abſinthij morſibus venenatis reſiſtit. Sanat omnia apoſtemata,& hydropẽ,cõtinuando.Membris reſolutis prodeſt,ſi infricetur cum felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur.cũ aqua raphani & tribuli marini,calculos pellit,& renum obſtructiões aperit. Febres omnes ſanat cũ aqua agreſtæ,& quaſdam ſpecies lepræ, continuando. Hoc verum eſt aurum potabile

tabile, & vera chelidonia, & amplius, pondere non cedit auro, & eaſdem totidemque facultates habet quas aurũ potabile. Modicum eius cum pauca aqua roſacea potum, ſermonẽ amiſſum reſtituit, ſanguinem è naribus fluentem cum roſis ſiſtit.

Alius modus olei de vitriolo, quo ſenex quidã empiricus in Heluetia vtebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miſcendo, & ſudorem ab hoc potu imperãdo in lecto per horas quatuor aut quinque, ita vt ne digit⁹ quidẽ interim exereretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos ſcio, &c. Eo mortuo oleũ vidi quod colore albicãte aut fuſco mihi videbatur, fortè propter argẽti fruſtula quæ immiſſa erant. Guſt⁹ erat acerrimus, ſupra omne acetum fortiſsimum: ita vt gutta vna linguam inſtar cauterij ſubito feriret, non læderet tamen: ſed neque fauces deglutita ledebat. ſapore alioqui non ingrato, odore ferè nullo, vel nõ nihil recipiente aduſtionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit: in amplum vas fictile vitreatum quod foris vndiquaque luto munitum ſit diligenter, & rurſus ſiccatum, impo-

nes & ſuper foco accenſis prunis impoſi to vaſe, fumũ omnem (à quo tanquã venenoſo tibi cauebis) euaporari & exhalare diligẽter curabis, agitãdo interim cũ baculo & q̃d inferius eſt ſurſum ſemper mouẽdo: curãdo pariter ne ebulliẽdo redũdet: ſic perges donec bullire deſinat, & vapor fumusq; omnis cõſumptus videatur quã maximè. Tum prunas vitriolo deſup in ipſo vaſe impones ſatis multas, atque ita relinques, donec vitriolum planè in calcẽ redigatur, nec humiditatis aut vaporis quicquã in eo ſuperſit, & iam rubrũ aut flaueſcentẽ colorẽ contraxerit, nec vllus vapor aut ſpiritꝰ amplius ab eo abſcẽdere videatur. Niſi enĩ quàm aridiſsimũ fuerit vitriolum, oleum non ſatis efficax extraheretur, ſed albicante quodã phlegmate permixtum. Cùm igitur ſatis in calcem redactum fuerit, ignẽ amouebis, & vas paulatim refrigeratũ: leniter eximes ne fortè frangatur. Inde vitriolum eximes vt poteris, cultro adacto, vel aliter, quanquã non difficulter à vaſe vitreato diſcedit. Exemptum vitriolum minutatim confringes, & fruſtula impones in cucurbitam terream, quę parata ſit à figulo ex optima terra, & optimè cocta, tam valida vt tribus diebus & no

noctibus cõtinuis ignem vehementẽ in fornace ſubſtinere poſsit. Nã ſi frãgeretur, oleum, & operam perderes: licet minima tantũ rima aut fiſſura ei accideret. Itaque vt facilius igni reſiſtat, loricãda eſt luto, eoq́; duplici aut triplici, hoc eſt poſt primum ſiccatum alterum inducendum lutũ, aut etiam tertium. Fornacis figura huiuſmodi fermè erit.

Hæc fornax cõſtruenda eſt quadrilatera, & in ſummo caminãda ſeu concameranda modicè. in medio ſummę fornacis faciendum eſt foramen ſeu infumibulũ ea amplitudine vt ſingulis horis vel quoties opus fuerit, carbones per id in fornacem cõmodè immittatur, cũ oblongo ba

tillo ferreo, per quem carbones leuiter delabantur circa & infra cucurbitam, ne fortè cucurbita lædatur. In quatuor angulis etiam ſuperius relinquēda ſunt foramina, ſiue ventilia, vt vulgus vocat, in ſingulis ſingula: & totidem epiſtomia ex luto paranda. Carbonibus iam impoſitis & igne ardente, foramē fornacis impoſita ſcutella ferrea, aut ipſo batillo, claudendū eſt, foramina angulorū relinquēda ſunt aperta, vt aditus pateat aëri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet ſuper ferro, quod parietib⁹ fornacis vtrinque inſertū ſit. in huius ferri medio cōcauo imponetur cucurbita. Os verò cucurbitæ extra fornacē modicè prominere debet, per foramē ꝙ ſtatim luto oppleri & claudi debet, vt null⁹ illac aëri aditus relinquatur. Deinde cū recipiētis vaſis (ꝙ vitreū & bene magnū reqritur, forte ne diſtentum ſpiritibus rumpatur, vel vt longius à fornace abſit) ore, cucurbitæ os committi debet, vt alterum alteri inſeratur. hanc commiſſuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentiſsime, ne ſpiritus vſquam exhalent. Hoc lutum ſiccari permittendum eſt, antequam rem aggrediaris. Prçterea, debent adhuc duo fora-

foramina in duobus fornacis lateribus oppoſitis fieri, (non in illo per quod cucurbita prominet, nec illi oppoſito latere ſed reliquis duobus.) Hæc etiam ſuis epiſtomijs claudenda ſunt, vt calor intus contineatur. Horum foraminum vſus eſt, vt carbones per ſummam fornacem demiſsi, ferramento per hæc foramina immiſſo ritè digerantur ac diſponantur infra, ſupra, & circa cucurbitam, vt illa omnino in medio ignis ſit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimẽtum carbonibus aut cinere nimium obſtruatur, & excludatur aditur aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epiſtomijs ſuis claudenda ſunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hoſtiolum relinquendum eſt, medio criter amplum, vt aẽr inferne adeat ne ſuffocetur ignis. Paulò ſupra hoc hoſtiolum bacilli ferrei tranſuerſi ordine ponendi ſunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis craſsitũdine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, vt acceſſus aëri. foraminum ea capacitas erit, quæ pollicis in ambitu. Diligentiſsimè verò curãdum vt ignis ſatis magnus per tres dies

noctesque, vt dictum eſt, cõtinuetur, nec vlla intermiſsio fiat, nã ſic quoq; oleũ & opera perderentur. Sic reb⁹ omnibus in ſtructis & fornace & cucurbita ſiccatis, incipies deſtillationẽ, validum cum carbonibus ignem continuãdo, vt dictum eſt. Tandẽ in fine tridui exacti, recipiens vas incipit clarum & album fieri igne adhuc in vigore ſuo ardente: atque hoc ſignum eſt perfectionis. Itaque ignem extingui patieris, & fornace refrigerata, deme vas recipiẽs, & in manibus huc illuc volutãdo inclinandoq; omnes in eo guttas concretas collige, & oleũ ſiue liquorẽ ſic collectũ effunde in vaſculum ex optimo vitro Veneto confectũ: periculũ enim foret, ne vulgare vitrũ ab eo exederetur, cõſumit enim & corrodit in ſtar aquæ forti. Hunc liquorem Empiricus ille, celandi nimirum cauſa, oleum philoſophorum, lapidẽ philoſophorum & leprã nominabat, diſſolui in eo argẽtum dicebat ſi purum & tenue vel in laminã redactum inijceretur, & ſimiliter numos argenteos. ego tamen poſt mortem eius integra in eo argenti fruſtra reperi. Cucurbitam terream aliquando ei diſsilijſſe audio, quare curandum eſt, vt habeat ex terra optima, accerſenda forte Ha

tè Haganoa,aut Colonia agrippina,aut Aquiſgrano.illic enim optima & validiſſima omnium teſtacea vaſa fieri aiũt. Aſſerebat præterea hũc liquorem in vaſe, quo continetur,creſcere. Cõficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcãthi,id eſt vitrioli,& ſpecierum eius aduſtione ſiue toſtione, eadem ferè Bulcaſis ſcribit libro tertio de medicaminũ præparatione,quæ nos ſupra in præparatione eius ad oleum vitrioli parandum. Sed in quem vſum ita terreatur Bulcaſis non meminit. Pręparatur autẽ ſiue torretur eodem modo zimar quoq; apud eundem. Ipſe quidem inter diuerſos olei de vitriolo modos illum præfero,quem iam proximè deſcripſi. Eſt eñ eo modo deſtillatus liquor acerrimus omnium,& ſimul acidiſsimus,vt acetum metallicum dici poſsit, quãtum mihi videtur,quã obrẽ à quibuſdam ſummopere commendatur ad extinguendã ſitim per æſtatem,vncia eius gutta in hauſtũ vini admixta,ſicut in Germanico quodam libro manu ſcripto reperi, vbi & hoc additur : Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis. fluit autẽ vix tertio die,

& primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tutus eſt, vt intra corpus ſummatur liquor olei ita paratus: extra corpus verò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintæ eſſentiæ vitrioli mentionem alicubi apud Lullum in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione verò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hãc rem veluti ſecretiſsimam celarunt. Nã deſcriptio quam ex Nicolai Maſſe libro de morbo Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt vitriolo, aut miſy, id eſt vitreolo Romano, vi ignis per vitrea vaſa oleũ detrahitur acutiſsimum & calidiſsimum, quo ſi quis iam ſaucietas verrucas tãgat, abſcedent illæ. Idem guſtatum ferit linguã haud ſecus quàm candẽs ferrũ. Eſt tamen illius vſus ad ſiccada vlcera interiora deplorata, vbi nõ multum ſordida fuerint, vt in quibuſdam contingit phthoë laborãtibus abſque dolore. facit ad præſcindendos

cau

cancros & corrupta mēbra,ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiuſdem coniecturam ſupra ſcripſimus, quòd oleum ex myſi vel arſenico foris inūctum à venenis liberare videatur. ¶ Spiritus ſiue quinta eſſentia vitrioli laudatur à quibuſdam empiricis aduerſus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentum ſutorium ſoluit aluum, cùm ipſum in melle & aqua mulſa drachmæ pondere potum, tum in vino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib. tertio de natura foſsilium.

Vitrioli oleum non ſolum homines, ſed & arbores interficit: ideo in receſſu parandum, vbi nullus habitet. Albucaſis & alij modum conficiendi oſtendunt. Braſſauolus. (Ego non ipſum oleum, ſed fumum vitrioli dū igne torretur & præparatur ad deſtillationem, adeò noxium eſſe dixerim.) Et rurſus, Ex chalcātho.i. vitriolo oleū fit adeo vrēs vt pro igne potētiali vtamur. eſt em̄ cauſticę naturę, & cū pauco dolore incidit mēbra, ſi ex oleo cultro inūcto tāgātur. Dū oleū paratur, fumum cauere oportet, qm̄ non ſolū hominem interficit, ſed & vicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de Monte, fractorum

oſsium & diſlocatorum reparator egregius: cui omnes arbores viridarij, per vitrioli fumum periêre dum eius oleum pararet.

Oleum de vitriolo mirabile eſt, ſine dolore cauterizando, & fit hoc modo. Vitrioli Romani ſiue Cyprini vnciæ triginta, ſalis nitri, aluminis rochæ vtriuſque vnciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne ſecundum artem. Poſtea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymiſtarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum: quod eſt cauterium mirabile, & ſine pari in quacunque operatione, & maximè in ſcrophili & verrucis magnis eleuandis. Sed recipiens ſit magnum, ſi vis facere prædictum oleum, Nicolaus Maſſa in lib. de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui vitrioli drac. xx. accipit. aluminis verò & ſalis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuerſis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, cupri, chalybis, auri, ana: quantum habere poteris, die primo pones in vrina calida pueri aut puellæ virginis: poſtridie verò in medullam panis

calidi

calidi, tertio in albumen oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis, quinto in vinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in deſtillatorium & paruo igne deſtilla, & ſerua. Incõparabilis enim eius facultas eſt. Prodeſt aduerſus lepram & oẽs in facie maculas, & nitorẽ iuuenilẽ faciei conciliat. facit & viſus claritatẽ. Hæc aliter leges in Additionibus in Breuiarium Arnoldi de Villa noua 1.18.

De aqua forti & ſimilibus.

AQuæ forti ſimilem quandam, ex vitriolo, ſale nitri & alumine deſtillatã paulo ante deſcripſimus, aduerſus magnas verrucas, &c. Sed & communis aqua fortis, & ſimplex oleum de vitriolo gutta immiſſa in verrucam prius reſectam, tollunt eam. cuius rei in me ipſe experientiam feci in verruca ſeſsili in extremo digito, cui nouacula reſectæ guttam aquæ fortis immiſi: inde tamẽ non ſtatim, ſeu poſt aliquot ſeptimanas Verruca diſceſsit.

¶ Aqua fortis vel ſeparãdi metalla, ſic fit. Halinitri pars vna, liquidi aluminis (quod rochæ vocãt) partes tres. arenę media

dia, ſiccata diligenter & purgata igne deſtillãtur vitreis vaſis. Colligitur autem ſeorſim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vaſis facies, auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerunque: & tamen ſi aqua fontis excipias, adhuc adeo acris eſt, vt nihilomin9 argentum diſſoluat, & ipſum ab auro ſe paret. Separatur autem ſic. Aquæ extractæ partem modicam accipe: cui argenti puriſsimi pondus oboli, id eſt duodecim granorum impone, ac impoſitam cineribus tam diu permitte donec diſſoluatur argentum. Hæc purgamenta calci tenui ſimilia in imum vaſis demittet, quibus ſublatis quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ ſimili exemplo & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet, quibus ſublatis aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacem. Cum verò facilè euaneſcat, vaſe vitreo diligenter occluſa tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat aquæ excepta, vt dixi, aqua putei, etiam ſine igne horis

vigintiquatuor, argentum in aquam redigat, modico autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non eſt qui miram vim vaporibus illis extremis, ac aquæ in quam vertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiuſdem generis eſt aqua quæ fit ſalibus, ammoniaco nitroque: tum chalcantho & alumine liquido æquis partibus, addita illis demũ æruginis parte quarta. hæc eadem arte facta, nec ipſis parcit lapidibus. Si tamen aliquid oſtracitæ lapidis, ſmiridis vocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copioſiorem aquam & meliorem habebis, quia nõ vritur. His igitur experimento acceptis, videamus cur aqua hæc adeò potens euadat, nanque manifeſtum edocet experimentum, ſicciorem partem vt ignis attenuatam, vim igneam ac rodentem accipere. Sed cur non ardet aqua ſeparationis, vt ardens? Quia ardens calidior eſt ac tenuior, & minus ſicca, ideo ardere poteſt, non tamen erodere. Illa verò erodere poteſt, non ardere, parumque calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcãtho oleum vi ignis excipitur: cùm ſicciſsimam partem in humorem vertat, acutiſsimum eſt, atque linguam vt ignis ferit. Car-

da

danus. Non eſt autem quòd aliquis putet hunc liquorem ad aurifabros ſolum & chymiſtas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodeſt. Verrucis prius ſectis inſtillatur, vt ſupra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipſum intincta, dentis cauitati immittant, quem ſenſu doloris priuare & mortificare voluerint. Audiui & oculorum ſuffuſionem in quibuſdam huius liquoris vi curatam. Per eundem argentum viuum figitur & præcipitatur; vt iam diximus: & oleum ex chalcantho extrahitur, vt diximus. R. Aquæ fortis ſemunciam. Roſaceæ ſeſcunciam miſce. Hoc liquore madido goſſypio alligato ſummitati radijs bis die contingantur vlcera gutturis, palati, gingiuarum & labiorum. Thom. Philologus.

¶ Diuerſos quoſdam aquæ fortis modos leges inferius, vbi de mercurio ſublimato ſcribemus.

¶ Aqua ardens, vt candela etiam in aqua ardeat. In amphora ſuperius lata & inferius ſtricta pones ſextarium vini vetuſtiſsimi, cui addes vncias duas vtriuſque ſulphuris, hoc eſt viui & mortui, tantundem aluminis, & ſalis craſsi tantundem

tundem. Decoquantur ſimul donec pars tertia conſumatur. Hoc liquore illita cãdela vel cereus ardebit in aqua, non minus quàm in aëre. Quòd ſi eo pilũ vel pãnũ aſpergas, appoſita flãma ardebit manifeſtè ſine detrimẽto. Ex li. manu ſcripto. Veriſimile eſt aũt deſtillatũ, vi ignis ex hac materia liquorem ad eundem effectum longè efficatiorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua vtebatur Iſabella de Arragonia, duciſſa Mediolani. Salis purgati & contuſi libra aluminis glacialis vncia, deſtillentur in alembico. Huius aquæ vnciam miſce cum vncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq; nitiſdiſſimi, Furnerius.

Alia ſimilis, ex eodem. Salis ammoniaci, ſalis gemmæ, vtriuſque vnciæ tres. Aluminis ſaccharini ſeſcuncia. Salis communis vncia. Trita deſtillentur in alembico vitreo, Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modico vino albo. Vide ſupra in fine aquarum coſmeticarum eandem deſcriptionem, ſed abſque ſale communi: cuius vſus etiam ſine deſtillatione oſtenditur.

Aqua ãgelica mirè facultatis ad lippitu

tudinem, cancrum, & vſtionem ignis.
Vnciæ tres calcis viuæ, & ſelibra aquæ pluuialis, ſimul in vitreo aut ſtanneo aliquo vaſe per tres dies quieſcant. Tum miſcendo agita, & iterum per viginti & tres horas aut amplius reſidere permitte, in vaſe bene operto. Poſtea per linteũ leniter cola, donec clareſcat. Deinde amiſcebis drachmas decem ſalis ammoniaci quàm poteris reperire albiſsimi, & minutiſsime triti, & longa agitatione cum aqua prædicta liquati.

Deinde cum reſiderit, ſuper ſtantem aquam claram colabis aliquoties, aut per filtrum deſtillabis. Hæc aqua curat pãnum vel maculam (la toile Gallice, id eſt telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie inſtillatis, continuando donec ſanetur oculus. lacrymas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit: item cancrum, & aduſtionem ſi rectè applicetur. Omnes panni tum ſerici tum lanei maculas aufert, ſi ea modicè tepida eluantur. Furnerius.

Vrina humana deſtillata ad reſoluendum aurum chymiſtæ vtuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuerſas, vehementer ſiccantes, acres, erodentes, ad puſtulas morbi

Catholici abſque vnctione ſanandas,lege apud Nic.Maſſam libro 6.capit.2.de morbo Catholico.

Aqua ardẽs quædam cum auripigmẽto,&c.deſtillata:deſcribitur à Rogerio chirurgo.

De liquoribus gemmarum.

CArdanus libro ſecundo de ſubtilitate,inquirens aquam quæ per cathetêrem immiſſa calculos veſicæ frangere poſsit,ſuſpicatur ex tecolitho,aut lapidibus cancrorum talem excipi poſſe, &c. vt ſupra recitauimus, in tractatione de viribus liquorum deſtillatorum in genere. Ego vt coniecturam coniecturæ addam,ſiue hos ſiue alios lapides aut vitrũ, cum ſucco parietariæ deſtillarem.

Spiritum ſiue quintam eſſentiam berylli,chymiſtæ quidam magnificant aduerſus renum aut veſicæ calculum.

De ſolidis quibuſdam ut argento uiuo præcipitato, & eodem & arſenico ſublimatis.

ADijciemus hîc ſolida quædam medicamenta, quæ & ipſa in vitreis vaſis ad ignẽ ſublimantur aut excoquuntur,& ſi ferè præter inſtitutum cum de ſecretis tantum,id eſt ſeparatis à ſubſtantia craſsiori liquoribus in hoc libro agere propoſitum ſit. Quoniã tamen & pauca ſunt hæc remedia,& ſublimãtur (hoc eſt,ſimilibus vt prædicti liquores inſtrumentis parantur,)& hactenus ferè ſecreta,hoc eſt à paucis nota & vſitata,& mirè efficacia,non omittenda duxi.

Argentum(viuum) præcipitatum ſic fit, vt ſcribit Cardanus libro quinto de Subtilitate. Alumen,chalcãthum, æquis partibus ſumito,quibus adde ſalis dimidio plus altero eorum,deſtilla hoc totũ cum vitreis vaſis. Huius aquæ (id eſt aquæ fortis vulgò dictæ)pondo vnum, argenti autem viui tria in vas vitreum pone, inde deſtilla: & auctis ignibus perſeuera eouſque,donec fumus & vas rubeſcant,nec aquæ quicquam ſuperſit. Demùm fracto vaſe collige argentum viuum,quod coire iam videbis inſtar lapidis hoc tenuiſsimè terito in porphyride tabula,& denuò exquoque ac deſtilla donec ſiccetur in vaſe vitreo. Rurſus fracto vaſe materiam quæ ſupereſt collige,

ac denuò tere in tabula eâdem ſubtiliſſimè. Poſt ipſum in æneo vaſe repone, ſuppoſitoque igne valido, cum æneo baculo miſce ac agita per ſpatium duarum horarum, donec ſplendorē fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq; exceptum ſerua vitreis vaſis. Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt, & ſiccant putreſcentia vlcera; ſi ritè factum fuerit, eſt præſtantiſsimum: nec vlli alij vſui ęſt quod ſciam, Hæc ille.

¶ Diſſoluuntur aceto forti, pręſertim deſtillato, vel ſucco limonum, margaritæ, &c. præcipitatum, & ſublimatum, & cinnabrium, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Modus conficiendi pulueris rubri, id eſt argenti viui calcinati ſiue præcipitati ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis vnciæ ſex, argenti viui vnciæ quatuor: miſceantur ſimul in cucurbita vitrea bene lutata, & impoſito capello, cuius roſtrum extremum in vas recipiens inſinuetur, igne moderato (paulatim augēdo) deſtillentur. Cæterum aqua fortis, quæ aurum ab argento ſeparat, ſic fit. Salis nitri, aluminis rochæ, vitrioli Romani, ſingulorum libræ duæ, miſceâtur in mortario, molendo cum piſtillo tādiu

donec bene miſceantur. Deinde puluis craſsiuſculus in cucurbita illutata ponatur,& orificijs omnibus obſtructis deſtilletur. Signum autem bonitatis eius eſt, ſi humus in quam parũ eius ceciderit,ſtatim ebulliat. Huius pulueris rubri virtus eſt mirabilis. Recipe lixiuij è tõſtrina vncias tres. præcipitati ſeſcunciam, mellis roſati vncias duas. miſce diligenter. Hoc remedio proculdubio deſiccabis & abſterges vlcus ſordidum & putridum (vnde carnis generatio ſequetur) vbi alia abſterſiua, vt de ſucco apij, de ſucco ſynoglosſi, fruſtra, expertus fueris.

Nicolaus Maſſa in lib. de morbo Catholico, Mercuriũ præcipitatũ puluerẽ angelicum vocat, propter mirabilem & quaſi diuinam eius in morbo Catholico operationẽ, quã ipſe nõ raro exptus ſit. hæc medicina (inquit) exciccat, cum mitti quadam & ſine dolore corroſione carnis mollis & ſuperfluæ, remouendo ſimul malam qualitatem occultam vlcerum, & maximè morbi Neapolitani. digerit quamcunque ſaniem & purgat, & corroſionem & gangrenas prohibet. diſſoluit ſaniem craſſam, duram & crudã, poſt apertionem gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari poteſt.

poteſt.Nã ſi eo vti pergas, vſque ad perfectum cutis generationem ducit, vt ego ſępe expertus ſum.& eſt nobilis in virgę vlceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti viui libra in cucurbita parua vitrea ponitur, & affunditur tantundem aquæ fortis.Deinde cucurbitam in olla pones,& cineres in ſpatio inter cucurbitam & parietem ollæ,vt conſeruetur olla,ne ex immediato cõtactu ignis rumpatur.Tum ignis ſubijciatur,lentus primum, & paulatim augeautur modo quodam medio,& ſic dum forti igne dimittatur donec tota aqua cõſumpta ſit, quod cognoſcitur cum nihil amplius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubrum.

Hunc tere,& ſi cum eo aliqua portio argenti viui remanſerit,pone dictũ puluerem in vaſe ęreo puro ad ignem:& ſic miſcendo relinque donec tota argẽti viui pars ſit cõſumpta. Hoc puluere vtêris ad omnia dicta,& maximè ad vlcera virgæ & aliorum locorum, vbi putredo & ſanies mala prohibet cõſolidationem.& in fiſtulis diſſolue ipſum cum vino, & in ijce per æneam fiſtulam,quoniã mirabiliter operatur. ¶ Porrò aqua ſeparationis auri ab argento ſic fit.

Vitrioli Romani libr. duæ. aluminis rochæ vnciæ ſedecim, ſalis nitri libra: ponantur in cucurbita curua (retorto) lutata, vel in recta cũ capello ſuo & recipiente. Deſtilla vt alchymiſtæ.

Hæc aqua mirabilis eſt ad remouendas verrucas in quacunque parte, & maximè in ano & vulua: cauterizat etiam vlcera maligna exedentia vbicunque, etiam in gutture: & prohibet vlcera ne ſerpant vbi ſunt, vt puta virgę & vuluæ.

Quòd ſi nimis ſit vehemens, cum aqua roſacea diluetur. Et ego ſæpe ſanaui vlcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, dimidio aquæ roſatæ admixto: & eſt de ſecretis noſtris, vide plura apud eundem libri ſexti ca. 2.

Cæterum puluerem iſtum angelicũ habui à ſene quodã alchymiſta, & componebam eum antequam Ioan. de Vigo quicquam de eo prodidiſſet, Hucuſque Maſſa: & partim Tho. Philologus ab eo mutuatus. ¶ De apparatu & vtilitate pulueris huius rubri, lege Ioannem de Vigo libro 5. Additionum. vbi iubet vt vas recipiens triplò maius ſit quàm cucurbita, folio 38. b. Et quod albũ repertum cum iſto puluere, ſit argentum ſublimatum à rubro: ſicut eſt quicquid

crocre

croceum eſt. Idem in Copioſa eius, folio 163.a.

¶ Puluis è Mercurio (inquit Matthęolus Senenſis in libro de curandi morbi Italici ratione conflatur hoc pacto. R. aquæ qua aurum ab argēto diuiditur lib. quatuor. argēti viui ſeſquilibrā. Hæc vaſe vitreo, ore anguſto, collo obtorto, vndique argilla pręmunito, quod ab altero recipiatur, imponātur: cōpages inde vaſorum luto figulino ſedulo obturetur. ad hæc ſubdatur ignis ex carbonibus cō flatus vt ſemper ingraueſcat, eouſq; quò tota defluxerit aqua. Poſt hæc phialam frangas, in cuius fundo reſidentem placentulā rubram, leniter extrahens quod album inhæſerit proijcias: rubrum verò in puluerem redigas. *Verū*enim vero, quoniā ex puluere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ ſumentib. ipſum, niſi prius rite præpararet, cōmodum viſum eſt præparandi eius modū hic ſubijcere, R. vncias duas p̄dicti pulueris, & maceret per noctē in aqua plātaginis & aceto ſæ, vtriuſq; vncijs duab. inde ſummo mane aquas exhauriēs, & nouas ſuperinfundēs, ad ignem in vaſe æneo ſiue teſtaceo colloces, feruētes ferrea vel lignea ſpatula nō ceſſes agitare, quouſq; in puluerem

non difficulter omnia redigãtur,ex quo poteris cum libuerit in morbum Catholicũ tam pituitoſum,quàm melancholicum,catapotium tale componere.℞.electuarij Cõciliatoris(cõſtat hoc ex varijs remedijs cordialibus vt vocant, & aromatibus,gemmis, margaritis,auro, argento,camphora,ambra,moſcho:& deſcribitur ab eo Differentia 169.) ſcrupũlum ſemis,margaritarum,hyacinthorũ, ſingulorum grana quinq;.pulueris præcipitati grana quinque,pulueris diamuſci,diamargariton,vtriuſque ſcrupulum ſemis.Fiant catapotia quinque,(deaurẽtur.Thom.Philologus,qui & terræ ſigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij.addit) quæ hora ante diluculum ſumãtur. inde lecto ſe cõtineat ęger horas quinq;. Breui,mihi crede, Morbi catholici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiã & atra bilis vomitu,nec nõ alui deiectio ne euaneſcẽt.Ad hæc ſunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere . nam nõ ſolum ſaniem carnemque putridam dolet aſperſus,verũetiam non difficulter vlcera ad cicatricem deducit. ad peſtilentiam etiã pauxillo theriacæ addito,ſuccoque tunecis herbæ,quam cardum benedictum vocãt, ſiue electuario de gem

de gemmis, ante eius confirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue (quos à cacodæmonibus incurſari vulgò credebãt) eodẽ curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, ſaccharo bugloſſato ſiue theriacha, Mithridatóue additis, facta digeſtione aliqua, hora ante acceſsionem, quinque vel ſeptem granorum pondere, pro ætate & vi corporis affecti, hoc puluere liberauimus.

Quinetiam valet coli & iliorum doloribus adhibitus. nam quoſdam ſtercus per os eijcientes ſanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quoſdam argentum viuum extinctũ dediſſe in oleo. Faſcino idẽ aduerſatur: pluribus ad hæc virtutibus eſt inſignis, quas cum plus otij nactus fuero, ſigillatim tibi (ad collocutorem ſuum inquit) connumerabo: fortaſſe tunc iucundiſsimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluerem cum auro viuoque argento, ſiue aqua ſuperius explantata poſsis conficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicũ aut chymiſtam quẽdam apud Atheſinos Mercurium præcipitatũ cum auro præparare, auriq; pretio vendere, cui ea facultas ſit vt abſque

morſu erodat. Vide ea quæ circa finem eorum quæ hîc proximè ſubijciuntur, referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatum, quod eſt remedium contra omnes morbos ex humorum putredine naſcentes, ex libro quodam manu ſcripto.

Ex partib. æqualibus vitrioli Rom. & ſalis nitri, fac aquam cum capello & recipiente, in quo pones ſextam ponderis de Mercurio crudo. hoc eſt, ſi vitrioli & ſalis nitri tres libræ fuerint, pone ſex vncias Mercurij. Poſtea permitte vt aqua cum ſuis ſpiritibus deſcẽdat in recipientem. Deinde omnia quæ ſunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: ſuper qua pone capellum cũ recipiente, & iterum fac deſtillare, & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remanſit Mercurius. Hoc repetes vſque ad Mercurij rubificationem.

Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, vt borraginis & meliſſæ, & huiuſmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis vel putei deſtillata. Mercurium ſic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo.

Si corpus fuerit robuſtiſsimum, da decem

cem grana: mediocri octo: debili, quinque. ſi puerile, diligenter conſiderabis quid facto ſit opus. Sed omninò miſcebis eum cum theriaca. ſic dabis ei qui veneno infectus fuerit, hydrope, peſte vel alia infirmitate correpto. Si homo ſanus ſemel quotannis aut tertio quoque anno, prout opus videbitur, hoc præcipitato vtatur, cũ debita humorum digeſtione, id eſt præparatione purgatiõis, morbos plurimos præueniet. Nota quòd loco Mercurij potes vti amagalma facto ex ſex partibus argẽti viui, & ex vna parte auri: & ſic facies maiora mirabilia. (Hoc amalgama nimirum ſimiliter vt Mercurius ſolus cum aqua forti rubificari debebit: & ſi Matthæolus Senẽſis, vt paulo ante recitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercurialem etiam ſine aqua forti fieri poſſe ſcribat.) Et aduerte quòd potes curare vulnera cũ primo vel ſecũdo ꝑcipitato, quo vtêre ſic. Pone de ipſo circa vulnera & intro. Et hoc eſt magnũ ſecretum. Et ſcias quòd in quatuor deſtillationibus hoc perficies: quo facto pone in cucurbita munda in igne, vt ſpiritus (nimirum hydrargyri ſublimati cũ præcipitato permixti) quantum fieri poteſt recedant, deinde fac vt ſupra.

¶ De

¶ De ſublimatione argenti viui, leges Bulcaſin libro tertio Operis quod Seruitorem nominãt. De vſu verò eius in cauterijs & ad morbũ catholicũ, Nico. Maſſam libro ſexto ca. ij. & eiuſdem libri capite quarto quomodo ad cauteria adhibeatur, tum alia, tum vt nullo vel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad ſcabiem malignam & impetigines, &c. tũ in hominibus tũ in equis. Argentum viuum (inquit Cardanus) ſublimatur hoc modo. Argẽtum viuum & ſutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eo vſque miſce, donec argẽtum viuũ videri deſierit: inde vitreo vaſe luto oblito excoque donec concreſcat. Si quid ſubterfugerit ne coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuò excoquito. Argento viuo ſic excocto ad fucum vtuntur. dealbat enim & ſplendorem addit mulierum vultib. Sed dentes elidit, & fœtorẽ gignit oris. Cæterum ad argenti vſum & aurifabrorum artem in non paucis conducit. De ſublimatione Mercurij, marchaſitæ, magneſiæ & tutiæ, vide Gebrum Summæ perfectionis primum quartum & quadrageſimum quintũ, & deinceps. Item de ſulfuris

ſuris & arſenici ſublimatiõe caput quadrageſimũ tertiũ. Sublimatum, præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præſertim deſtillato, diſſoluuntur, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Arſenici ſublimati Auicenna meminit. Arſenicum ſiue auripigmẽtum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) eſt de genere lapidum, citrinum & rubeum, quem lapidem vnũ de ſpiritibus vocãt chymici. natura ei ſulfuris in cale faciendo & deſiccãdo. Igne calcinatum nigreſcit, & ſtatim ſublimatione efficitur albiſsimũ. Ter quatérue ſublimatũ tantam adurendi vim acquirit, vt æs perforet, & exurat vehementer omnia metalla præter aurum. Aeri appoſitum tranſmittat ipſum in album colorem. quam obrem vtuntur eo falſarij, vt ęs ſimile argento reddant: in qua re plurimum poteſt.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, valẽtis admodum facultatis eſſe debent. Inter cætera autẽ præſtantiſsimum ac tutiſsimum auxilium in hoc affectu Guidonis à Cauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſupra iam crebrò cõmemorauimus, & in ſequentibus adhuc

cele

celebrabimus. Hoc(inquit Theodoricus) cancrum, lupum, eſthiomenũ (hoc eſt ſphacelum, ſeu. ſyderationem) noli me tãgere, fiſtulam, & omnes tales peſſimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunſtantium, interim dum admouetur, cura ſemper habẽda eſt, ne ſcilicet ea ipſa inflammatione, atque humorum cõfluxu, occupentur. Quod incommodum facilè deuitabis, ſi partes illas vicinas & carcinoma cingẽtes, bolo Armenia, & id genus alijs illeueris. Sed & modo legitimo ſeu iuſta quantitate (quam coniectura tantũ artificiali rationalis definit medicus) adhibendum eſt arſenicum ipſum ſublimatum, &c. Io. Tagautius inſtitut. chirurg. 3.19. Zinzifar, id eſt Cinnabriũ quomodo fiat per ſublimationem, vide apud Bulcaſin, & Cardanum libro 5. de Subtilitate.

Auripigmenti calcinatio, vt colôrem rubrum trahat apud Io. de Vigo in Antidotaria, folio 163.

Tartarum, id eſt fęx arida vini, quomodo acuatur, vt miras ad remedia quędam facultates habeat, (per deſtillationem aquæ ardentis,) docet Lullus lib 2. de quinta eſſentia.

Lapidem

Lapidem cyaneum,id eſt lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita ſe pręparare, vt & efficacius & tutius atram bilē educeret à melancholicis hominibus & inſanis. Et primò,ſi rectè memini,dicebat oportere illū calcinari:deinde ſublimari:aut prius aquam vitę optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari, deinde ſublimari,& aqua vitę ſexies deſtillata rigari,ſiccarique.

Sal vt purior vel cibis vel remedijs addatur:aqua permiſtus deſtillatur per filtrum,& rurſus ad aquę conſumptionem decoquitur,Idem purgatus in crucibulo aurifabrorū magno igne liquatur et funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali,(aut eius loco felle vitri albo [nam & nigrum habetur]quod aliqui ſagimē vitri vocant,alij zoza,vt audio,) & ſale gemmæ. His tritis vtuntur pro chryſocolla,aut etiam chryſocollæ partem admiſcent. Sed mixtura hæc nimium acrimoniæ habet,& aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibēt:ad ſubtiliora verò borace ſolo vtūtur.Sunt qui boracem,ſalem cōmunē fuſum,& ſalē alcali miſcēt,partibus æqualibus,& in ſecretis habent pro borace. Sed hæc extra rem medicam ſunt.

Euligo

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioſcoridem & Bulcaſin.

De alijs quibuſdam non alchymicis, hoc eſt non deſtillatis aut ſublimatis remedijs, ſed per alios diuerſos modos ingenioſe præparatis.

QVæ hactenus deſcripta nobis ſunt remedia, omnia liquorũ nomine comprehendũtur, quod nihil terrenum ſibi admixtum habeãt, ſed vel aqueę, vel aëreæ, vel igneæ ſunt naturæ, ſiue aquæ, ſiue olea, ſiue tertiũ quoddam genus liquorum. Omnia vaſis quibuſdam alchymicis, & vi caloris parantur. Sed quoniã ſcopus illorum (nempe vt quod in vnoquoque remedio optimum & præcipuũ eſt, id à terrena, craſsiore & impuriore materia abſtractum, purum liquidumq; habeatur,) latius patêre, & ad alias quoque nonnullas medicamentorum præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi videtur: viſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiungere, quæ

non

non omninò trita nec paſsim obuia forent. Nemo autem plenam aut exactam: & in genere componēdi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tātum, & quæ obiter occurrerint, atque hæc omnia tanquam parerga ſimus traditurí. Si qui verò plura & plenius de diuerſis parandi pręparandiq́ue remedia generibus & modis deſiderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat. Olea odorata & pretioſa pleraque in vaſe duplici coqui video.

De oleis diuerſis.

OLeum odorem ac vires plantæ referens, in his quæ oleum abundè continent facilè exprimitur: aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur. At in quibus oleum non habundat, tribus modis odorē ac vires oleo exprimere ſolemus. Vulgatiore illo atque antiquiore Dioſcoridis, in purū oleum flores quatriduo infundebātur, exponebāturq́ue in Sole, inde expreſſo oleo diligētiſsimè, tātundem florum recentium addebatur, ac rurſus ſub torrente Sole exponebatur, totieſq́ue id facere licebat, donec odorem oleum combiberet, ad-

debantur & ſpiſſamenta pro vnguentis, vt ex melle tum alijs odoratis. Secundus modus expreſsione conſtat, in quibuſdam abſque artis auxilio, vt in myrobalano, & in alijs quæ ſicca ſunt & ſponte odorata, vt myriſtica nuce læui in vino macerata & torculari expreſſa. Sic ex aromatibus oleum licet ſubſtrahere. At quæ odorata ſunt, ſed olei carent ſubſtantia, vt flores, hoc exemplo reddunt. Flores ſuper amygdalas conſpergito ac ſub ipſis, alternaque diſpone florũ & amygdalarum folia, compreſſaque tandiu tene donec florum odor euaneſcat. quibus abiectis, pro eis alios flores ſuppone eadem ratione. & hoc toties repete (nam non vna eſt ratio in omnibus) donec amygdalæ maximum contraxerint odorem, inde illas torculari ſubijcito. Oportet autẽ prius cortice nudare eas, & paululum torrere. Hoc modo plus cõtrahit virium oleũ, & minus corruptioni obnoxium fit, quòd ſucci (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus deſtillatione fit, (de quo ſupra dictum,) Cardanus.

Oleis plerіſque ad ignem coquendis, vini nõnihil additur quo minus aduſtionem oleant, & ad eius conſumptionem

co

coquuntur. Sed flores & quæ tenuis ſub ſtantiæ ſunt, præſtat non coqui in oleo, aut ſaltem non bullire in eo, &c. Plus autem vini addendum eſt, ſi multæ ſint ſpecies quæ oleo miſcentur & diutius co quendæ: ita vt aliquando ſub duplum ſit vinum ad oleum. Quædã in vino prius macerantur: deinde ſuccus expreſſus additur oleo, & ſimul incoquitur, vel per ſe, vel cum parte terebintinæ: vt in oleo de hyperico fit.

Iaſminum fit ex vncijs duabus florũ iaſmino dies quinque inſolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

¶ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies inſoletur, mirè odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diuerſos modos apud Meſuen leges, & in ſcholijs Syluij in eundem, qui ad alios etiam pleroſque fructus & ſemina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt. ¶ Oleo ex amygdalis amaris vtimur loco olei de nucleis perſicorum: ſed hoc quàm illud exſiccat magis, Braſſauolus.

Oleum ego parare ſoleo ex ſeminibus & ſiliquis rubẽtibus capſici, ſiue car

damomi Arabici.: aut ſiliquis eius ſō-
lis,in oleū iniectis,quod pro oleo de pi-
peribus, aut etiam de euphorbio ſub-
ſtitui poteſt, ſi minore copia inijciatur.
pipere enim longe vehementius eſt. A-
pud nos(piper rubrum vocant,vulgò a-
liqui non rectè ſiliquaſtrum) paucæ ſili-
quæ matureſcunt,propter frigus autum
ni præproperū. Sed immaturæ etiam ſi
liquæ in hypocauſtis aliquot diebus ſuſ-
penſę ſiccatæq;,ad oleum rectè adden-
tur. Satis enim acrimoniæ habēt. Quam
in tota planta nullam eſſe vſquam,cum
& radicis fibræ minimæ & ſine ſapore
ſint & folia cauliſq; incipida:in ſiliquis
verò tā excellentē,res digna admiratio-
ne eſt. Sūt qui propter vehementē eius
calorē venenis ferè adnumerēt: vt Car-
danus:quod ego non laudo. Neque ignē
aliqui venenatum dixerit, quātuncun-
que vrat:cùm nullam præterea qualita-
tem venenoſam habeat. Capſici quidem
huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam
ipſe ſine noxa vſus ſum in iuſculis ſed
perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleū faciem ab-
ſtergit,maculas & lentigines aufert: v-
tile etiam arthritidi,& calculo renum &
veſicę. Fit autē vt ex amygdalis dulcib⁹,

Eur.

Furnerius.

Oleum de fœno ſic fit. Accēdatur fœ num,& extinguatur:& pòſt ponatur ſu per carbones:& cū reſoluitur in fumū ſu perpone laminā ferream : & adhęrebit quædam vnctuoſitas,que dicitur oleum de fœno. Hoc oleum per plumam illina tur impetiginis & ſerpigini, Rogerius.

Oleum de frumento inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, (vel vt Raſis habet,inter marmor & laminam ferream craſſam) fit, ſed multò melius, vt audio per deſtillationem,commenda tur ad aſperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fiſtu las, & cutis fiſſuras ſeu rimas prodeſſe prædicent, Matthęolus. Vide ſupra,inter olea deſtillata.

Oleum de baccis hederæ,ſimiliter vt è baccis lauri extractum,iuuat contra ar trhitidem ex frigida cauſa, vel obſtru-ctione:& membra torpida ac paralytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Sum mitatum hyperici vnciæ tres infundantur triduo in vino odorifero quantum ſufficit,pòſt coque in vaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera,coque, ex

prime,adde terebinthinæ vncias tres,olei antiqui vncias ſex.croci ſcrupulum. Coque ad vini conſumptionem. Hoc oleum(inquit) Syluius incerti eſt authoris. Galenus tamen vinum auſterum, in quo folia androſemi vel aſcyri (quæ ſpecies ſunt hyperici) cocta ſint,vulnera etiam grandia glutinare ſcribit.& hypericum calidum ſiccum tenuium partium iſchiadicis vtiliter bibi quibuſdam. Ex quibus & reliquorum hîc miſtorum viribus collige id oleũ roborare,digerere, & tenuare. Ex ſubſtantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Meſuen. Eandem deſcriptionem ponit Braſſauolus in examine ſimplicium capite 519. Sunt(inquit)qui in vitreatum vas flores ſimpliciter ponant,vt per ſe vi Solis oleum educatur.alij ſub terra condunt,alij infundendo parãt,ſiue ex ſolis floribus,ſiue pluribus amixtis,(vt iam verbis Syluij docuimus.)Sic paratum in vitreato aut vitreo vaſe ſeruant. Sed hæc à Meſue & recẽtioribus claré exponuntur.Hæc Braſſauolus. Sunt qui lũbricos addãt & per menſem vel amplius in cella vinaria relinquant,in olla luto aut paſta obſtructa. deinde paulatim in eadem circiter decem horas coquunt, per ſaccum

cum collant & exprimunt. Eſt autem optimum quod primò colatur. Color olei ferè puniceus, ſapor ſubacris. Vſus ad vulnera, punc̃turas, & quaſuis offenſiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum vlceribus adhibent.

Alia compoſitio olei de hyperico, quod vulnus quoduis, magnũ aut paruũ, intra vigintiquatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impreſſo ſine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam.

Omnia ſubtiliter incides, & mixta in magna phiala vitrea, quã cera & aliter optimè obſtruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & veſperi maxime feriãt. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balſamo ſimile. Eo vti oportet quàm tollerari poteſt calidiſsimum.

Oleũ fit etiã è iuniperi baccis per expreſsionẽ, vt alijs ex ſeminib⁹ Braſſauo.

Oleum è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extenditur mola, ịcoxarijs & frigidis articulorum vitijs ac doloribus

vtile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri virides tritæ decoquantur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cũ folijs, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in vino, & macerate per triduum, exprimantur in torculari. Vel recentes & maturæ contritæ ponantur in ſacculo, & oleum extrahatur.

Vtile eſt contra colicam, iliacam, & iſchiadem, Rogerius.

Oleum è nuce myrepſica incude & cãdenti ferro preſſa extringitur, Iacobus Hollerius.

Olea ad mitigandos dolores ex herbis quibuſdam cõquaſſatis & oleo incoctis fiunt, vt è calẽdula, roremarino, maiorana & alijs, Iac. Hollerius.

Oleum ex nucibus myriſticis ſiue moſchatis. Diuide eas in parua fruſta, & triduo in creticovino infuſas ſiccato in vmbra per biduam, inde in ſertagine calefacito moderatè, inſpergesq́ue interim roſaceã aquã, atque ſub torculari exprimito, Cardanus.

Audio aliquos non macerare in vino, ſed ipſas per ſe nuces cõtuſas calfactasq́; exprimere. Ipſe nuper hoc modo parui optimum, à Gallo quodam edoctus.

Nucũ

Nucum moſchatarũ vncias ferè quinque per noctem in vino craſsiuſculè tritas poſui in vaſe vitreo, ita vt vinum mẽſura digiti emineret. Poſtridie hanc materiá in ſacculo linteo incluſi, extremitate ligata ne poſſent excidere. deinde filis poſsim obductis conſtrinxi, ne poſſent ſimul in vnũ aceruari. ſed in patella prius calfacienda eſt materia, non nimiũ, ſed quantum adhuc tolerare digitus poteſt, atque ita in ſacculum transfuſa mox obliganda, exprimendaque eſt torculari ligneo paruo, cũ exiguo lacu ligneo fiſtulam habente quę deorſum vergat, impoſito ſacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita vt vncia nucum drachmam olei reddat, ſi modo nuces ſucculẽtę ſatis fuerint. Licebit etiam denuò eandem materiam calefactam, vt prius exprimere: ſed perparum & minus bonum ſecunda vice oleum exprimetur. Præſtat igitur materiam iſtam relinquere, & in ſacculo ſiccare: qui cùm opus fuerit ventriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum ſtatim expreſſum ſoli diuſculũ eſt, & quaſi per grumos ſeparatum, qui omnes è vino diligenter colligendi ſunt, & vino ab eis colato per linteum in vnam maſſam

 redigen

redigendi,digitis comprimendo ipſam lanam in quam: expreſſa eſt materia, vt vinum omne diligentiſsimè ſeparetur. Subſtantia quidem & color ceræ ſimilis apparet.

Lentis aut piſi magnitudine ori ventriculi inunctum,mire eum corroborat.

Audio quoſdam inunctione eius ad Venerem excitandam vti.deglutitum calefacit mediocriter ventriculum,& anhelitum commendat. ¶ Audio præterea quoſdam nuces contuſas aliquandiu coquere,(neſcio in vino an aqua,) & quod ſupernatat pingue colligere. Memini etiam aliquando videre ferreum inſtrumentum forcipis effigie,cuius ferramenta duo extrema hemiſphærijs conſtabant cauis,ita vt compreſſa nucem moſchatam caperent,vel paulo minus,vt cõpreſsionis occaſio eſſet. Hemiſpherium alterum circiter quatuor aut quinque exiguis foraminibus pertuſum erat,vt oleum poſſet effluere,ferramentis moderatè ignitis compreſsis. Inueni & hanc deſcriptionem in libro quodam manu ſcripto.R.nucis moſchatę libras duas.Vini Maluatici vnc.tres,quibus nuces moſchatæ(craſsiuſculæ nimirum tritæ) rorẽtur.Addatur olei cõmunis electi ſelibra.

Mix

Mixta oĩa calide in torculari exprimantur. Sed noſter modus, quẽ ipſe expertus ſupra deſcripſi, præ cæteris mihi placet.

Roſaceũ oleũ parandi plures ſunt modi. Fit autem vel cũ oleo & roſis maturis vel vtriſq; immaturis, vel maturo altero, altero ĩmaturo, & ſic quatuor ſũt differẽtię. Sunt q ꝓ oleo cõmuni amygdalinũ accipiant. Raſis in Antidotario ſeparato, ponit tres modos. Primum R. olei cõmunis loti librã, cui impones quartã partẽ roſarũ viridiũ in vaſe vitreato (vitreo potius) qđ Soli expones per tres (imò quadraginta, vt Aegi. habet) dies. Deinde cola & in vitro repone. Hic modus cæteris præſtat. Secundum R. oleum & roſas vt ſupra, & vas ſuſpẽde in puteum, ita vt tangatur ab aqua, & poſt duos menſes exime, cola, ac reſerua. Tertium. Oleum & roſas vt ſupra, pone in vaſe vitreo intus melle illito, quod obſtructum dimittes in profundo terrę, vbi non tangatur ab aqua nec alia humiditate, per duos menſes. Hoc oleum odoratius fit ſuperioribus. Hæc Raſis ex Aegineta vt apparet. Iubet autem Aegineta lib. ſeptimi cap. viceſimo: ad ſextariũ olei omphacini, addi vncias tres roſarũ rubrarum detractis vnguibus per ho-

ras vigintiquatuor aëri expoſitarum,deinde oleum diebus quadraginta ſub dio inſolitum reponi non in pauimento,ſed aſſere. ¶Meſue capite 411.quatuor modos deſcribit. Primum vt roſæ rubeæ recentes in oleo inſolentur per dies ſeptem:deinde in vaſe duplici coquantur per horas tres:deinde(expreſsis roſarum folijs) aliæ imponantur,& inſolentur & coquantur,vt ſupra. Quòd cum tertiò factum fuerit,adde oleo aquam infuſionis roſarum (quam inquit, præſcripſimus in capite de ſyrupis,)ſicut quartam olei.(ſcilicet partem, vt habent Monachi. Syluius vertit,quantum eſt oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta inſolatum,colla,& iterum diu inſola.Secũdum,oleo loto admiſcẽdo ſuccum roſarum,& aquã infuſionis earum, & folia contuſa:tum inſolando & permutando vt ſupra,&c. Tertium vt cum amygdalis dulcibus purgatis exactiſsimè tritis in pila,folia roſarum iterum terantur.inde fac offas,eaſque in aëre calido horis vigintiquatuor ſerua. Deinde iterum tere & ſubige in mortario quàm exactiſsimè: affuſa pauca infuſionis roſarum calente.

Eandem torculari exprime oleum,vaſi

ſi vitreo impoſitum opercula,& inſola. Quartum vt cum ſeſamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed roſis immaturis aptiora ſunt amygdala, maturis, ſeſama. Hęc Meſue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compoſitio ex quatuor iam dictis, multis eſt in vſu: Pariſienſibus autem compoſitio Nicolai: in ipſius Antidotario dicenda. Et rurſus, Oleum roſatum audio fieri odoratiſsimum, putrefactis menſe vno roſis ſub fimo in vaſe bene operculato. Eadem ratione ex maſtiche vulgari,& roſis incarnatis & moſchatis,& ſimilib⁹ fieri poſſe confido odoratiſsimum ſine vllius olei amiſtione. ¶ Roſas, abſinthium, vel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota abſumatur,& oleum habebit vires illas. Sic ex tempore paraueris oleum ex quaque re. Cardanus ex Symeone.

¶ Sunt qui roſis cõtuſis,& in aqua ſimplici decoctis, Spumam pinguem innatare dicant, quæ colari vel penna colligi poſsit. ¶ Alius quidam mihi retulit, folia roſarum recentia in aqua ad ſpiſsitudinẽ fere mellis coqui oportere, deinde cochleari cõprimi, vt oleum vel ſpumą in id ingrediatur, miſcebitur autẽ ſimul etiam

etiam aquæ aliquid, proinde in vitrea ampula collectus liquor Soli exponitur & oleum ſupernatans ſeparatur.

Oleum de floribus ſambuci, complanat & abſtergit cutim, neruos corroborat, & doloribus eorum ſuccurrit, Furnerius.

Oleum de ſpica podagricis vtiliſsimum, quod medicus quidam mihi nuper communicauit. Floribus ſpice nardi in vmbra torrefactis, vas vitreum imple, & ſuperfunde oleum oliuarum, ita vt digiti menſura exedat. Inſolatum triduo, ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores ſiccatos ſuperinfunde, inſola diebus ſedecim vel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro dignum, vt frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori appone, fallit rariſsimè etiam humore peccante non cõſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villan.

Oleum è floribus verbaſci fit, inſolatis in vaſe vitreo (vt etiam è floribus roſmarini:) ad podagricos & alios dolores præſertim calidos laudatiſsimum.

Oleum violatum fit quomodo roſatum

tum, ſed ex oleo viridi vel amygdalino vel ſeſamino, Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex violis purpureis vel croceis, vel leucoio. inſolat autem exactè operculato vaſe, ne tranſpiret, tantùm dies decem. violis interea ter mutatis, additque demum violas ſiccas.

De oleo tartari.

OLeum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adherens, albũ potius quàm rubrum pulueriſatũ, aceto maceretur, poſt inuoluatur panno lineo deinde ſtuppis aquahumectatis, ponatur ſub cineribus, deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui, deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorũ adhærẽtis. Tartarũ id ex vino generoſo tritũ, linteolo inuolutũ, aceto arboſorti bene madefac: ſub cineribus calidis coque (vre) dum nigreſcat: iterũ tere, in vaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido donec in oleũ reſoluat. Id ſi nõ fit exprime, & ſerua. Eodem modo facit Meſues oleum ouorũ. Satius eſt calcinatũ tartarũ manicę Hippo. vt vocant, impoſitũ, &

loco

loco frigido locatũ ſinere,donec in vas ſubiectum fluxerit oleum,Syluius. Alium quendam modũ inuenio apud Furnerium in libro Gallico de decoratione, vbi tartarum vſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt,in linteo ſtrictè ligatũ vri & calcinari iubet in camino vitri,calcis,aut laterum:dein de in bona copia aquæ infundi cum alumine ac magnitudinem nucis,& multũ agitari:deinde cum quieuerit horis viginti quatuor,colatã hanc aquã(eo quod in linteo remanet,abiecto)in patella co ques:donec nihil quàm alba quædã cruſta remaneat,&c. videtur hic locus muti lus.quam (in ſacculo ſuſpẽſam)prope ter ram,intra triduum videbis cõuerſam in liquorem:qui aliquoties colandus eſt:do nec clarus euadat.

¶ Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & vaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, vt poma aſſari ſolent, obruendo etiam prunis.Satis autem vſtum fuerit, quum album iam apparebit, nec amplius nigrũ. ſic vſtum in ſacculo ſuſpendunt in acutum deſinente, ſuprema parte à baculi

ſiſſura

fiſſura,à quo pendet intercepta & compreſſa,ſuppoſita phiala vitrea cum infundibulo. ¶ Alius modus. Tartari & ſalis nitri partes æquales tritas in olla ampla adura:tũ ferro inito teres,& pones in ſacculo in cella vinaria, vt deſtillent.

¶ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde miſce & accende vt nitrum cõſumatur. Tartarum quod remanſit,in veſica poſitum ſuſpendes in aqua calida, & reſoluetur ſtatim in oleum.

Alius. Tartarum bene ablutum à fæcibus,& optimè deſiccatum,calcinabis donec albeſcat. Tum tritum cribratumq́; cum aqua pluuiali deſtillata calida ſolues·ſolutum deſtillabis per filtrum.deinde coagulabis.coagulatum rurſus calcinabis vt amplius albeſcat. Ita demum in ſacculo,qualis eſt Hippocratis manica,ſuſpendes loco humido: latũ aliquid, pro operculo imponẽdo,ne quid impuri incidat: & ollam vitreatam ſupponendo. ¶ Sunt qui in alẽbico vitreo deſtillent(in cineribus nimirùm) vnde aqua primũ fluit :deinde aucto paulatim igne oleum. ¶ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem & impetigines.cutim albam, claram & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis vlcera vterentur: ad quæ

vtilius puto id quod cùm nitrũ pariter exuſtum eſt. Cuprum quoque & argentum dealbat, & delet maculas in pannis lineis. Additur & coloribus vt ſplendidiores reddat, ni fallor: vt ſcriptorio colori breſilici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius. 4.9. Hoc (inquit) pãnos & maculas de cauſa melancholica poſt partũ remanentes abſtergit, & faciẽ repurgat.

De oleis ex uitellis ouorum, lumbricis ſcorpionibus.

Oleum ouorum, ex Raſi. Ouorũ vitellos pone in caldario ferreo ſuper prunas donec comburãtur, & oleũ quod manat, ſerua in vitro. Vtile eſt dolori ani eius paſsioni, & dolori auriũ & dentium. ¶ Hoc oleum (inquit Meſues) experientia plurima probatũ eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna & fiſtuloſa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter. manibus friati, in ſartagine terrea plumbata fricantur igne mediocri, mouẽdo cochleari ligneo aut terreo, donec rubeſcant, & oleum ab

his

his reſoluatur, quod preſsi cochleari largius remittent.

Vel ijdem vitelli elixando indurati, mola frangantur, deinde in offas tundātur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum deſtillabit. Vel ipſi vitelli in cucurbitam poſiti cum alembico deſtillentur ignis vi, vt de oleo philoſophorum dicetur, Hæc Meſues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatem mirè aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambuſtis relictas, ferè autem grauiter olet, minus tamē poſtremum ſublimando deſtillatum. Pilos auget Serapioni in antidotario.

¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, ſemper mouendo rude ferrea, donec probè aſſentur, calidiſsimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed ſatius eſt (inquit Syluius) vitellos crudos frigere, cochleari aſsiduè mouere, donec aſſati, & cochleari preſsi, vaſe inclinato reddant oleum quod phiala conditum etiam diu integrum ſeruatur. Ex viginti vitellis extrahes horis duabus vncias quatuor aut circiter. ¶ Matthæolus in dioſcoridem ſcribens hoc oleū cōmendat ad a-

ſperitatem cutis,ad impetigines,ad fiſſuras labiorum,manuum,pedum & ani: item ad dolores vlcerum,articulorum & omnium locorum neruoſorum:denique ad dolores & vlcera auriū. Præterea vtile eſt(inquit)locis aduſtis igne,& in mēbranis cerebri partes contuſas à ſanis mirabiliter ſeparat: quod non ſine magno honore meo & vtilitate ægrorū ſæpe expertus ſum in chirurgia. ¶ In vulnere ſuper pericraneo infundito oleū ouorū, quod faciet ad ſedationem dolorum, vt docet Abhomeron Abinzoar, quod nos quoque experti ſumus & bene ſucceſsit, Marianus Sanctus. ¶ Oleum ad puerorum vlcera. Ouorum lutea elixa ſedecim.myrrhæ vnciam.ellebori nigri grana quatuor.in patella ferrea coniuncta leui pruna commiſcentur ferrea ligula, tum lutea comprimito,& oleum eximito,donec deſpumeſcere incipiat. in vas vitreum oleū conijcito,& ad vſus ſeruato,bis die vlcera illinito, & cruſtæ ſponte cadent, Alexander Benedictus lib.triceſimo qui experimentorum eſt.

¶ Ego hoc oleum duobus modis fieri vidi:primo,vitello in ſartagine frigēdo donec rubeſcant,& oleum remittant.ſecundo,multò diutius coquendo, donec

nig

nigri appareant, & planè iam omni humiditate exhauſti, tandem enim ſubitò oleum reddunt.quod ſtatim amota ab igne ſartagine & vitellis cochleari compreſsis, ſeparatur. hoc aliqui efficacius putāt ad loca igne vſta:videtur ſanè magis ſiccare. ¶ Hoc oleum ſubtiles cicatrices facit,ſerpiginem & impetiginem ſoluit,Rogerius.Sed Braſſauolus ſcribit pharmacopolas falſo huic oleo cicatrices delendi vim tribuere,vt oua à fatuis detrahant. Plura de viribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos ſic vitellos in linteo includunt,& ſub prelo exprimunt.

¶ Oleum de lumbricis ſiue inteſtinis terræ,laudatur ad mittigandos dolores præſertim neruorū & articulorum quoſuis,etiā morbo Catholico ortos. Fit autē lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, ſiue digitis leniter exprimenda excrementa illa,ſiue potius ſinendo eos viuentes in aliquo vaſe, vbi fœnum ſit, repete: deinde cum modico vino coctis in oleo & colatis:aut antequam coquantur inſolatis. Sunt qui eos in aqua coquant,& innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cānis eduli maioribus & fir-

mioribus medullam eximunt,& lumbri. cos affuſo oleo imponunt.ſic obſtructos in furno per horam circiter dimidiam re linquunt.deinde oleum auferunt & ſeruant.

Oleum ex ſcorpionibus(inquit Meſues)lapidem renum & veſicæ frangit & expellit,lumbis, pubi,perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum. Fit ex ſcorpionibus viginti vel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal.amarum libris duabus inſolatis mẽſe vno in vaſe vitreo probè obſtructo. Vel ariſtolochiæ rotundæ gentianæ,cyperi, corticum radi. capparis, ſingulorum vncia. in olei amygdal.amararum ſextario diebus viginti inſolentur in vaſe vitreo operculato.deinde ſcorpiones à decem ad quindecim oleo inijce: obtura,inſola iterum menſe vno. Egreſſus è balneo aut in ſeſſu calculoſus,illo vngatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua horis ſingulis.Eſt mirabile. Quidam priore:alij poſteriore ceu efficatiore vti malunt, Hæc Meſues. Syluius verò in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis ſimplicibus medicamentis contra venena laudatis: fitq;

ſitque oleum mirandarum virium cōtra venena omnia & peſtilentiā. Scio hominem hoc ſolo munitum quantūuis ſæuā peſtilentiam nihil facere, ſed etiam ſeruos ſuos vnà ſecum viſentes peſtillentia affectos, incolumes ſeruarim: & ſola vnctione quoſdā à ſęuiſsimis venenis potis liberatos. Prius ob ſcorpiōes frigidū eſt: poſterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & eſſentiæ tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget, perrumpit,) ſed etiam totius ſubſtantiæ ſcorpionū proprietate, & (vt loquuntur) forma ſpecifica, qua vtrunque calculū renum & veſicæ frangit illitum tantum lūbis, ſi in renibus eſt: ſi verò in veſica, pubi, perinæo, & iniecta etiā tum pauca in meatum vrinarium, Hucuſque Syluius. In Secretis Varignanæ legimus oleo de ſcorpionibus inūctos quoſdam à quotidiana febri mox liberatos.

Oleum de ſcorpionibus, cuius mirabilis effectus eſt cōtra venena præcipuè ſerpentium & aliorum animalium, & peculiariter cōtra napellum, ſcriptum à Matthæolo Senenſi lib. 6. commentario rū eius in Dioſcoridem Italicè æditorū, vnde nos in Latinum ſermonē conuerti mus. Hoc oleū (inquit) inuuctum pul-

ſatilibus venis vbi maximè apparent, vt temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita vt tertia quaque hora vnctio repetatur, ſecure liberat ab omnibus venenis intra corpus ſumptis, quibus corrodendi vis non ineſt: & ſimiliter à morſibus viperarũ, aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis venenoſi. Huius compoſitio talis eſt, quam quidam evulgo, vt totus orbis liberalem animi mei candorem agnoſcat. Initio Maij accipe oleum commune cẽtum annorum, aut certe antiquiſsimi omniũ quod reperiri poteſt, libras tres. Hyperici recentis (cum herba & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam vitream duplò capaciorem quàm pro eius menſura & hypericum modicè contuſum ſuperijce. Deinde vas obſtructum, in ſubtiliſsimam arenam parte dimidia immittes, vbi toto die calefiat à Sole per dies decem aut duodecim. Poſtea pones in Balneo Mariæ horis vigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba: & addes, hyperici, chamędryos, calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum manipulum, modicè contuſorum: ac rurſus pones in Balneum per tres dies. Deinde excolabis & exprimes: & adiectis tribus

mani

manipulis florum hyperici,qui à cauliculis bene purgati ſunt , & bene contuſi,iterum per tres dies in balneo Mariæ pone,& exprime vt prius. Idem hoc repetes ter aut quater,donec oleum colorem ſanguinis inſtar rubentem traxerit.

Poſtea accipe cymarũ hyperici ſemina,ſiue vaſcula generis hordei ſimilia,in quibus ſemina latent, ea copia quæ tres manipulos abunde æquet.hæc contunde, aſpergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prędictum. Deinde in ſole ſepelies in arena per octo dies,& mox in balneũ per dies tres. Cola & exprime vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete,donec omnino ſanguinis obſcuri color in eo relinquatur. Poſt hæc accipe ſcordium recens, calamintham,centaurium minus, carduum ſanctum, verbenam, dictamnum Creticũ, ſingulorum manipulum ſemis. Contuſa immitte in oleum.& pone in balneum per biduum. Cola & exprime vt prius.Deinde accipe zedoariæ,radicis dictãni albi,gentianæ, tormentillæ,ariſtolochię rotũdæ ſingulorũ drachmas tres.ſcordij recentis manipulum. Cõtuſa infunde,& tribus diebus in Balneo relinque, cola, exprime.

Ac iterum inijce oleo, ſtyracis calamitæ, belzoi vel laſerpitij, vtriuſque drachmas ſex. baccarum iuniperi drachmas quatuor, nigellæ drachmas tres. caſiæ odoratæ drachmas nouem. ſantalorum alborum drach. quatuor. ſchœnoanthi, cyperi, vtriuſque ſeſquidrachmam. Contuſa infunde, & pone in Balneum per tres dies. colã, exprime. Poſtea trecentos ſcorpiones viuos, in diebus canicularibus collectos, in cucurbita vitrea ſuper cinere calido pone, & quum videris eos præ calore ſudare, & humorem emittere, infunde ſupra eos totum oleum ſupradictum calidum (non tamen ita feruidum vt vas ab eo rũpi poſsit,) & ſubito obſtrue os vaſis, & pone in Balneo per triduum. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos. Et in oleum inijce rhabarbari electiſsimi, myrrhæ communis, aloës hepaticæ, ſingulorum drachmas tres. ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, vtriuſque ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduum: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt enim ſummæ admirationis remedium contra venena ſupra dicta, & maxi

maximè contra napellum, quo infecti fuerunt duo illi Corſiſci latrones, quorum hiſtoriã recitauimus lib. 4. in mentione Aconiti, ad quem locum lectorem remitto, Hæc Matthæolus.

¶ Cardanus putat oleũ quod foris aduerſus venena illinatur pulſibus & cordis regioni, metallicũ eſſe oportere, vt ex auripigmẽto aut miſy detractum, vide ſupra ab initio tractationis de oleis deſtillatis metallicis. De oleo ex ſerpentibus ſeu viperis nigris, item de oleo ex ranis, lege Meſuen, &c. Oleum de caſtoreo componitur cum multis alijs aromatib. & gummis calidis, &c. vt Syluius in Meſuẽ deſcribit, poteſt & ſimplex cõponi, & pro ſolida caſtorei parte pinguitudo adhærẽs addi, vel potius vtrunque vt ipſe conſulo. Sulfur in œnoſtagmate (aquam ardentem intelligo) feruefit, dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum ſatis olei collectũ ſit, quo demerſum corpore hydrargyrion foras elici voluerunt, ſtatim illito à balneis, Iac. Hollerius Vide ſupra inter olea deſtillata.

De fomen

De fomentis & ſuffitibus.

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quecunq; corpori foris applicantur calida, vel ad mitigandũ dolorẽ, vel ad materiam euocandam tum aliàs tum ad diſcutiendos tumores: hoc fortè ſicca fomẽta magis præſtant, illud humida. Eſt quãdo ſicca & humida alternare velim, vt in podagricis & arthriticis doloribus, & alijs, vbi periculum eſt ne tenuiori materia extracta craſsior relinquatur indureturq; magis. Videntur autem humida fomenta materiam præparare ſiccis, attenuare, molire, digerere, euaporare, quædã fortè nihil horum pro materię diuerſitate. Arida verò ſiccare & euocare & calefacere magis. Humida ſunt, vel liquida, Vt aqua ſimplex aut ſalſa, oleum lac per ſe, vel cum melle: herbę & flores in aqua aut vino alióue liquore coctæ, & in linteo aut ſacculo ſuperpoſiti, aut in veſicam immiſſæ, aut ſpongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrũ. Veſicę vel vtriculi calida vel oleo pleni. Poſſunt & cataplaſmata hîc adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbæ decoctæ, & contuſæ, ſuper linteo

teo appoſitæ. Sicca ſunt,vt milium,ſal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo,& agitata,in linteũ vel ſacculũ induntur. Celſus alicubi ſalis calidi ſuc cum commendat.& ſale humido fouere alibi vtiliſsimum eſſe ait. Oportet autẽ, vt ipſe interpretatur,ſacculum cum ſale in aquã calidã immittere,& loco affecto calidum imponere, immittẽdo ſubinde ſpatulam ferream ignitã in ſacculũ,dum ſuper loco dolẽte poſitus eſt,& aquã leui ter aſpergendo, itaque ſpatulas duas in prõptu habere oportet,vt dũ altera ſpatula in ſacculũ immittitur,altera igniatur.in tetano ceruicis morbo(inquit Celſus)opus eſt fomento humido & calido. Itaq; pleriq; calida multa ceruices ſubin de perfundũt.Id in pſentia leuat,ſed opportuniores neruos frigori reddit. quod vtiq; vitãdũ eſt. Vtilius igitur eſt cerato liquido primùm, ceruices perũgere:deinde admouere veſicas bubulas,vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplaſma, vel piper rotũdum cum fico cõtuſum, Vtiliſsimũ tamen eſt humido ſale fouere. Apud eundẽ mirabi le fomentũ ad dentem legimus. Mentaſtrum in peluim ponitur, & aqua affunditur vt modicè emineat. deinde ſilices

canden

cadentes immittuntur. æger ore hiante vaporem excipit. Ego nuper à dentiũ dolore diuturno liberatam audiui mulierculam, quę vaporẽ ſilices nigri (quo vici ſternũtur) vino perfuſi hians exceperat.

Idem Celſus nares vlceratas foueri iubet ſolius aquę vapore è vaſe oris anguſti. Hic vapor etiã ad hæmorrhoides calidas dolentesq; adhibetur. Mulier quędam cũ diu laboraſſet ex paronychia vel maligno vlcere erodẽte in digitis pedis, iam oſsiculis quibuſdã exemptis & multis remedijs fruſtra tẽtatis, fomentũ adhibuit è muſco iuglãdis decocto in vino ita vt locũ affectũ in vapore illo aliquandiu teneret: deinde muſci partẽ calidã ſuper illigaret, & mox curata eſt. Eſt & titio exuſtus pãniculo (madẽti) inuolutus, loco calidi fomẽti apud Celſum. Nos cari aut cumini ſemẽ cõtritũ in ſacculo aqua ardẽte calida madefacto, colicorum vmbilico frequẽte ſucceſſu impoſuim⁹. Ex eadẽ ardẽte & accenſa in loco balnei ſeu ſudatorio anguſto vndiq; clauſo, aër calefcit, in quo nerui, articuli, & aliæ partes refrigeratę vtiliter fouentur, & ſi fieri poteſt, & ſudant. Ad ſudorem mouendũ & locũ balnei calefaciendũ vapore aquæ calidæ, vulgus in ſudatoria ſua caccabos

cabos magnos aqua feruente plenos imponit, vnà cũ paleis (quæ calorem diu cõſeruãt) & aliquãdo herbis odoratis. Alij ollam feruentẽ extra balneũ habent, cũ aqua & impoſitis herbis aut medicamẽtis alijs, inde vapor per canalem balneũ ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs inſtrumentis & vaſis efficiunt, vt veteres in Italia ſua zetas calfaciebant. Balneo iam calefacto pruna in ollam indi poſſet, & ſicca medicamẽta inſpergi quorũ ſuffitus deſideraretur, cum aliàs tum pręcipuè ad muliebrem vſum ad diuerſa. vteri vitia, ſuffitu per canalem admiſſo.

Hipocrates ad hoc peculiare quoddã vas deſcribit. Caput interim exerant, quibus id imbecilius eſt, aut de quibus timetur ne in ſyncopen aut nimiam ſitim incidant, &c. Aliqui in balneis lateres ignitos, aut ferri ſcoriam, aut lapides perfundunt aqua aut vino, ſimplici medicatóue. Surdo in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appoſitis: aut lagenis ſtãneis aqua calida plenis: aut ſaculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam feruente immiſſo. Leniter ſimul & repti mũt & molliũt, lana ſuccida ex aceto vel

vino

vino, cui oleum adiectum eſt, contritæ palmulæ, ſurfures in ſalſa aqua vel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerãt, vinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madẽs vel panis vel farina, vel ſpongia, vel cinis, vel lana ſuccida, vel etiam linteolum, Celſus. Aliqui cinerem feruentem vel prunas potius in vaſe ligneo ponunt, ad dimidium replentes reliquũ eius implẽt quibus viſum fuerit herbis, vt abſynthio, mentha, ad confortãdum ventriculum, vel per ſe, vel modico vino àſperſis: deinde ſuperilligato linteo imponunt parti affectæ: præſertim vbi calefacere, ſiccare, diſcutere, & validius extrahere opus eſt. Cõuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cum artemiſia tantum vel etiã chamæmalo: & vteri vitijs cum matricaria. Poterit autem hoc fomentum fieri cum duobus vaſis alternatim applicandis. Celſus alicubi lanam ſulfuratam, hoc eſt ſulfuris fumo imbutam partibus affectis circundari iubet.

Huc referri poſſunt, quæcunque recẽtiores, Fuchſius & alij, de fomẽtis, epithematis, embrochis, ſacculis, & inſeſsionibus ſcribunt. Græcis æoneîn ſignificat deſuper irrigare & ſuperfundere, ſiue id fouendi gratia fiat, nimirùm cum calore: ſiue

re:ſiue alia de cauſa. Galenus ad ſcirrhos tollēdos ſuffitum pyritis lapidis aut molaris aceto perfuſi commendat.

Suffitus varios ad morbū Catholicū qui omnes fiunt cū cinabrio quod fit ex argento viuo,aliqui etiam cum auri pigmento & marchaſita, &c. reperies apud Nicolaum Maſſam, & alios quoſdā qui huius morbi curationē tradiderunt. Tuſcilaginis folia ſicca ſuffita, ita vt fumus aperto ore hauriatur, aridā tuſsim & orthopnœam iuuant, & abſceſſus in pectore rumpunt. Idem & radix ſuffita præſtat, Dioſcorides.

De Succis quibuſdam.

SVcci herbarum quarundā expreſs, coquuntur ad ignem, vel in Sole deſiccatur, vt Bulcaſis docet ſingulatim de ſucco ex hamſig, plantagine, lactuca, ſemperuiuo, portulaca roſtro porcino, ſcariola, fœniculo, apio volubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi ſuccum ex elleboro nigro, quo quidē tanquam myſterio vtuntur, cuius vtilitatē ipſe etiam expertus cęlare nolui, ne quid egre

gium videar inuidiſſe poſteriati. Hunc modum quis primus inuenerit neſcio, ego ab intimis quibuſdam amicis accepi. Elleborum nigrum intelligo illum quem vulgò omnes in Germania ſic vocant cõſigilini ſimilem. plerique in hortis alunt: ſed prę̄ſtat montanus ex Heluetia noſtra petendus. Licebit autem eũdem modum experiri in colocynthide, eſula laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ & lotæ bulliant leuiſsimè in aqua infuſæ prius in ea per noctem aut amplius, conciſæ minutatim. Curabis autem vt & in hac & cæteris decoctionibus, ſpumam omnem innatantem, tanquam venenatum, diligenter abſtergas. hanc aquam ſeruabis, & rurſus aliam affundes tepidã, & modicè aliquandiu ferueſacies mutando aquam toties, donec nihil aut perparum amplius amaritudinis radices retineãt. quod fiet vbi ſepties aut nouies mutaris aquam. Interea verò dum mutas aquas priores ſemper deſtilla per filtrum. & tandem omnes pariter decoque lento igne, vel prunis potius, ita ne bulliant, ſemper tamẽ prope bullitionem ſint, vſque ad ſpicitudinem mellis in olla terrea vitreata, aut ærea ſtannata, vaſe tecto, aut parum aperto.

Cùm

Cùm verò pauca iã aqua ſupereſt, circa finẽ coctionis, rude leniter ſubinde agitabis, ne ſuccus aduratur, & eodem tempore pro libra radicũ ellebori, maſtiches tritę duas drachmas adijcies, nec deſines agitare, vel cõtinuò: vel per breuiſsima interualla, donec omninò ſuccus iam ſatis denſatus videatur, id quod ſubito ſortè cõtinget. & quò min⁹ aduratur materia, quo proprior fini & dẽſationi eſt ſuccus eò minori igne vrgebis, nec te pigeat tẽporis, habebis enim præſtantiſsimum & exquiſitũ remediũ ad diuerſos morbos præcipuè melãcholicos. Colore euadit ruffo obſcuro ſapore amariſsimo, cũ acrimonia penetrãte, qualis aſſari & caryophyllorũ eſt, ſed efficaciore, imò cauſtico vt guſtãti videretur: re vera tamen cauſticus non eſt, nimirũ propter tenuitatem partium: vt ipſe experiri volui. Datur ciceris magnitudine hora vna. poſt cœnam, in omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & vbi aluũ citari vtile eſt. Catapotium vnũ qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluũ deijcere aiunt. Sed audio quoſdam cùm pluſculũ ſumpſiſſent, magnitudine forſan fabæ, per aluum vomitumque ſæpius inanitos & valde debilitatos eſſe.

Quod ego vt cauerem, in conſilium eru dito quodam medico adhibito, non ipſum elleborum ſolùm ſed cum alijs di uerſis medicamentis, vt mox oſtendam, infuſum decoctumque, ad ſuccũ redigere volui. Radices virides an aridæ ſumã tur, parum referre video. Debet autẽ vt minimum libra radicum accipi. Lullus & alij (Cardanus) meminerũt quintæ eſſentiæ ellebori, quã ego hunc ſuccum nihilo ferè inferiorem eſſe puto. Hoc equidem admiratione dignum eſt, quomodo ſuccus tandiu decoctus, nõ modo nihilo inferior fiat, ſed etiam multis modis efficacior. Videtur enim, vt ex coniectura dicam, pars vna huius ſucci decuplo & amplius validior quàm elleborus ipſe eſſet, nec tamẽ nocentior. ſed vis ſine noxa augetur. Et quanquam ipſe medicamentis pluribus additis vim eius remittere volui, ſimplicem tamẽ iſtum iam deſcriptum modum, vbi nihil præter exiguam maſtichen poſtremò adijcitur, magis laudarim in difficiliorib⁹ morbis, vbi remedijs etiam extremis opus eſt: & pro maniacis alijsque inſanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta ſumenda cogi poſsint, tam parua doſi, vt vnius ciceris, facilius decipiũtur

tur. Quinetiam extra corpus ad morſus venenatos,& neruos læſos,præſtantiſsimam vim eius eſſe crediderim. Apud authores nullum hoc modo paratum reperio ſuccum, aliquid cum eo ſimilitudinis habet ſuccus de acacia & de berberi apud Bulcaſin. Colatura em̃ tan tum decoquitur non expreſſa.item galbani ſuccus & liquiritiæ,ſed aqua in illis non mutatur. Reliqui verò ſucci omnes per expreſsionẽ fiunt.& coquũtur donec coagulẽtur,vt chelidonij, papaueris, abſynthij,ſolani,vuæ acerbę,memithæ,eupatorij,hypociſthidis, corticũ radicum mandragoræ. Idem Bulcaſis alijs etiam quibuſdam ſuccis expreſsis,qui per ſe ad ignem coquuntur,addere iubet parum gummi,vt partes eorum melius cohære ant, vt ſucco abſynthij & gaſi,id eſt eupatorij:item centaurij,& gentianæ (qui ex decocto collato fit) Verum maſtiche ellebori ſucco , non hac tantum gratia, ſed etiam vim eius venenoſam & ſtomacho contrariam emendendi , admiſcetur. Iam in cæteri quibuſdam remedijs, vbi medicamẽti alicuius vim in liquore aliquo deponendam augere libet,non liquorem,ſed medicamentum mutamus: priore ſcilicet colato nouum ſemper me

dicamentũ in eundem liquorem infundentes, vt in decoctionibus nonnullis & oleis. hic verò (in ſucco ellebori) cõtraſacimus: iiſdẽ enim ellebori ſeruatis radicibus liquorẽ ſubinde mutamus. Cauſam dixerim, quoniã ellebori radix, ſi qua alia, validiſsimas habet vires, non in ſuperficie tantũ, ſed in tota ſubſtãtia vehementer ac tenaciter impreſſas. quamobrem diutiſsimè etiã omnium ſeruari poteſt, ipſe quidem poſt decenniũ vſus ſum adhuc vigente. Et vulgares quidam empirici vinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendã, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri: etſi ſæpius ad eundem vſum repetantur reſiccenturque. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experiẽtiæ noſtræ ſint, alius fortè aliquando dabitur ſcribendi locus. ¶ Catapotia ex elleboro nigro, vel ſucco eius potius ſeptimo quoque die ſumenda in curatione morbi Catholici melãcholici, vt Matthęolus Senẽſis cõſulit. Radicum nigri veratri recẽtis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſi ſemidrachma. moſchi grana ſex, epithymi ſcrupuli duo. cõ

tun

tundantur hæc omnia leniter, inde diē noctemque ex vini Cretici lib. quinque (erratum librarij videtur. nimia enim hæc menſura eſt) macerata. potenter exprimantur. Huius expreſsionis drachmas tres. pulueris pilularum fumariç, cochiarum, aurearum, ſingulorum drach. duas ſemis, ſimul ſubigas, inde pmittas exicari. Porrò ſiccas & iterum in puluerem redactas: ex codē vino Cretico macerabis, vt ſupra, & hoc quater, Catapotia autē ſingillatim ſumenda ſunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noſter compoſitus. Radicum ellebori nigri recentium inciſarum libras duas, liquiritiæ raſæ & conquaſſatæ piſtillo libram, macera per noctem in aqua ſatis copioſa.

Poſtridie lento igne coque ad ſeſquihoram, aut duas horas. defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam. (quę in vaſe iuxta ignem in hunc vſum ſeruetur.) Hoc ſepties vel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquā vniuerſam colatam, aut filtro deſtillatā, paulatim coque, & vbi pauca adhuc ſuperfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manipu. ſeptem, agrimoniæ manipulos duos. aniſi vncias tres, macera in aqua,

& decoque ad conſumptionem tertiæ partis. exprime, cola bis aut ter, tandem adde agarici electi minutatim conciſi vncias quinque. iridis vncias duas ſemis. cinamomi drachmas ſex. zinziberis ſemunciam, quoque ad dimidũ, exprime, & cola vt ſupra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & ſimul ad ſpiſsitudinem mellis coquatur. Paulo ante finem, adde pulueris maſtiches drachmas quatuor. ſcammonij drachmas duas. hęc ſimul diſſoluta in pauco decocta elleboři, vt fiant mellis conſiſtentia, non multò ante finem decoctioni affundes (cum ſuccus iam mediocriter denſatus fuerit, aut denſari cœperit,) agitabiſque donec conſumetur ſuccus. Experieris autem ſubinde guttam ſucci inſtillando in orbem ſtaneum. & cùm ita denſus fuerit, vt ferè non amplius defluat orbe inclinato vel erecto, perfectus erit ſuccus. Sed per horam aut amplius ante finem ſubinde ad lentum igne agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto vncias ſucci ferè vndecim habui: vix quartam partẽ puto habiturus ſi elleborum ſolum decoxiſſem. Hoc ſucco iam aliquoties vſus ſum. nam & epilepti

pileptico iuueni feliciter dedi,qui murto iam tempore. Deo gratia, bene habet,multis tamen etiam alijs remedijs, venæ ſectione, ſudoribus ad hibitis, &c. Et alter quidam per triennium aſcaridibus infeſtatus, multis remedijs fruſtra tentatis, hoc ſucco ſemel ſumpto, & per dies aliquot poſtea cornu ceruino vſto, reſtitutus eſt. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi poſſunt à cœna:hoc eſt à ſcrupulo dimidio circiter ad ſcrupulum vnũ. Sed hæc progreſſu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo vtantur,ſed diligenti conſide ratione adhibita,eſt enim vehemens remedium. Videtur & febri quartanæ nõ amplius crudæ, & alijs diuerſis morbis magnis aut diuturnis conuenire,& præcipuè ſcabiei ex bile atra. Quartanario cuidam nuper quinque catapotia cicerũ magnitudine dedi, vnde ille magnam percepit anguſtiam, & vomitu tantùm purgatus eſt,nihil deiecit, neq; leuatus eſt morbo. Cauſam in hominis intemperantiam reijcio. Ipſe catapotijs duobus cicerum inſtar à cœna ſumptis,poſtridie non parum anguſtię circa

ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non vomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi vel obeſi ſunt, ventriculo humido, & ſtomacho non exquiſiti ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deque extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus: et alijs quibuſdam ut ab amico quodam accepi.

EXcogitata eſt hæc extractio pro delicatis & nauſeabundis, & illis qui magnam ſoluentis pharmaci doſin non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri veri recentium libræ quatuor, lauentur cito, deinde minutatim inciſis ſuperinfunde collaturam huiuſmodi. ſucci bugloſæ, borraginis, vtriuſque libræ duæ, depurẽtur & collẽtur diligentiſsimè vt auri claritatem acquirant, & reponãtur ad tempus. Tũ recipe radicum

radicum fœniculi,cichorij,aſparagi petroſelini ſingulorum vncias quatuor. iuiubarum, ſebeſten, vtriuſque vncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citruli: ſingulorum vnciam: decoque ſecundum artem in aquæ pluuialis libris ſedecim. Cola turæ infunde quatuor prædictas libras ſuccorum, ſine ebullire paululum ad ignem. poſtea inciſi & contuſi ellebori radices inijce:& coque leniter paulatim vſquequo radices emineant. Deinde exprime rurſus per filtrum, cola. colaturam coque vſque ad mellis ſpiſsitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Poſtea depone, & vtere, faciendo periculum in doſi à ſcrupulo medio vſque ad integrum aut vltra.

Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, vna aut altera olei aniſi gutta miſtum.

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide,& craſsiuſculè tere,& affunde ſucci depurati borraginis & bugloſsi,vtriuſq; libras duas, relinque per horas 24. Poſtea coque ad lẽtũ ignẽ,donec extet & emineat rhabar. Exprime deĩde fortiter,

&

& expreſſam decoctionē per laneum colatorium tranſmitte,& exprime,vt ſubſtantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cōſiſtentiam,adiecta ſacchari optimi vncia. Quidam in Balneo Mariæ ad ſpiſsitudinem coquunt,ne aduratur quod præſtat, quemadmodum & in duplici vaſe. Purgando ad deglutiendum cum gutta olei cinnamomi & aniſi mixtum,& azimo inuolutum, faciendo in doſi periculum à ſcrupulo vſque ad duos. Quidam,quoniam rhabarbarum per ſe non valde purgat, acuunt totam extractionem cũ modico dacrydij optimi,quod nihil obeſt.

Extractio pilularum.

Rec. quancunq; volueris pilularum maſſã,diligentiſsimè & ex optimis medicamentis cõpoſitã. confractã in minutas partes macera per dies octo in aquæ pluuialis,ſucci borraginis, ſucci fœniculi æqualibus partibus, q.ſ. Deinde coque in vitreo duplici vaſe per integrũ diem. deinde exprime per laneũ pannũ mũdiſsimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici vaſe ad iuſtam ſpiſsitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis

ſcru

ſcrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodũ tenera, & facilè in manu liqueſcit. Similiter poſſunt etiam reliquorum medicaminũ purgantium vires extrahi. Sed animaduertendum, vt ſemper admiſceantur in decoctione leniẽtes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt, & melius multò fuerit, ſi omnia in duplici vaſe coquãtur.

Deſcriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidã medicus Norimbergæ vtebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. veratri nigri, ſenæ Alexãdrinæ, vtriuſque ſemunciam. agarici albiſsimi vnciam. rhabarbari electi ſemũciã, aut ſi minus præſtans fuerit rhabarbarum vnciam. diacrydij drachm. quatuordecim. turbith, (ſi rectè lego) ſticha dos Arabi. vtriuſque vncias duas ſemis. Cinnamomi drachmas duas. roſarum rubrarum, ligni aloës, maſtiches, myrrhæ rubræ, aſari, ſpicæ nardi, ſtyracis liquidi ſingulorum ſcrupulos quinque. Omnia infunde & digere vel putrefac, vt loquuntur per dies decem aut quatuordecim in aqua vitæ ter deſtillata, calida. Succus inde expreſſus vniatur cum tribus vncijs aloës præparatæ. Cæterum aloẽn hoc modo præparabat. Aloës

libr

libra.plus minus in peluim, caccabum vel ollam immittitur, addendo aceti roſacei,& aquæ roſatæ quantum ſufficit, ita tamen vt aceti roſarum plus ſit quàm aquæ roſarum. Bulliant ſimul lẽto igne duabus vel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad conſiſtentiam aloës cum ſpatula agitando continuè. Vbi refrixerit, ſeruetur ad vſum. Species ſupra commemoratæ primum tenuiter inciduntur, deinde tritæ, infuſæ in aqua vitæ, quantum ſufficit relinquuntur in infuſione calida in Balneo Marię vel arena, diebus xiiij. frequenter interea agitando quotidie, deinde fortiter exprimuntur per pannum lineũ groſſum. deinde ponuntur in alembico, & cum igne extrahitur humiditas aquea, vſque ad conſiſtentiam diacydonion dicti medicamẽti. Quod ſi adhuc ſuperſit aliqua humiditas, ponatur ſuper carbones ardentes in vaſe aliquo quantum ſufficit.

De ſucco iridis & rapi &c.

IRis noſtra in hydrope efficatior mihi videtur quàm Florentina: in qua ſen-

tentia

tentia etiam amicus quidam noſter eſt, medicus perquàm eruditus qui nuper ex perimenta hæc ſua de iridis radicis & ra pi ſucco ad me miſit. Recipe, Ouum gal linæ, & effuſo liquore albo, ſuccum iridis infunde, & miſce cum vitello diligen ter: & cum modicum ad cineres calefece ris, pro hauſtu matutino exhibe, qui per ſeceſſum ſupramodum aquam inter cutaneam euacuabit.

Hoc etiã (inquit) inter ſecreta habeo pro hydropicis qui ſudare nequeunt. Suc cum è rapo rotundo in pila cõtuſo & ex preſſo, conditum ſaccharo vel cinnamo mo. vt aliud quippiam quàm rapum guſtanti referat, mane exhibebis ægro bene operto, & ſudabit.

Portulacæ, ſedi, cotyledonis, & aliorum ſimiliter glutinoſorum ſuccus, prę lẽtore nimio per ſe non poteſt exprimi. Cùm omphacio probè trita herba expri mitur. Alij tritas igni lento calfaciunt. alij tritas loco frigido, vt cella vinaria, vimineo vaſi impoſitas in catinum ſubiectum deſtillare permittunt, Syluius apud quem plura leges de parandis & ſer uandis ſuccis, in libro de præparatione ſimplicium.

Ex ligno ſancto & alio quocunque la

chry

chrymam extrahimus quę precioſior eſt ipſo ligno,hoc modo. Secatur lignum in fruſta digiti craſsitudine,quæ ſoli exponuntur.inde colligitur quicquid ineſt lachrymæ in ligno, Cardanus.

¶ Lac ex eſula & chelidonio colligitur ſummis ramulis inciſis,& ſuper vas aliquot inclinatis,exprimendo (emulgendo) ramulos ſingulatim. Sic collectum liquorem in Sole ſiccabis. Succus verò colligitur herbis tritis & expreſsis, Bulcaſis.

¶ Gummi purgantia & alia,ſi quis recuſet catapotiorum forma deglutire,infunde in aquam bullientē,diſſoluantur, cola:& infunde oleum amygd. dulcium & da in potu cum Reubarbaro.

¶ Pone in aqua vel vino medicamentum aliquod purgans forte,deinde in eo dem liquore macera pruna ſicca,caricas, vuas paſſas,donec turgeant, tū ablue vino. Hi fructus intra corpus ſumpti mirabiliter ſine moleſtia aluum ſoluunt, Arnoldus in libro de vino.

Paſſularum vncias quatuor coque cū aqua violarum per mediam horam,cola per cribrum: deinde inſperge drachmas duas ſcammonij , exiccentur. Inde triginta cū volueris,aut quadragīta dabis, nec

nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

Aliqui anſerem pinguem medicamẽtis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim conciſis, farciũt. cũ ſale & paulatim in veru aſſantes, deſtillantem inde liquorem colligunt, vt membra arthritica inungant, Ioã. Goëurotus. Empiricũ quendam nuper audiui murib. minutatim inciſis farctum anſerem aſſauiſſe, & collectum inde liquorem ad inunctionẽ gibberis in dorſo dediſſe.

De decoctis.

DEcocta vocamus liquores, aquam, vinum, aut acetum: in quibus medicamenta aliqua ad ignem coquuntur: deinde colantur, &c. de quibus breuitatis ſtudio in pręſentia nihil dicemus, niſi quod admouebimus cõciſa aut trita ꝑ aliquod tẽpus macerari prius debere, quę decoquenda ſunt, in vaſe diligenter clauſo. Ex viridibus quidẽ plantis, gratior fit decoctio quã aridis: quamobrẽ arida cõtuſa macerataq; diutius quam recentia colari & exprimi poſſunt, deinde per ſe, vel cum melle aut ſaccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto cõtra peſtem. Che-

 lido

lidonij maioris manipulos duos cũ herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor ſemis, ſuper prunas, in olla vitreata cũ operculo cuius ore luto ſint munitæ, per ſeſqui horam, ad tertiæ partis conſumptionem. Deinde colatum acetũ in phiala vitrea repones. Huius tria cochlearia plena dabis correpo peſte, & ſi reuomuerit, iterum da, & ſudorem præcipe, Innominatus in libro Germanico manu ſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt, & parant vt ſupra & peſte deprehenſo cochlearium dãt bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilij ſalutarem experientiam tũ ipſe habeo, tum ab alijs plurimum commendari audiui. Et nuper in libro quodã Gallicè ſcripto empirici cuiuſdam idem fermè remediũ legi: & ſuperioribus annis cùm peſtis hic præluderet, amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidoniũ in aceto coqui volunt, ſed alij alia addunt: quidam vt dixi, rutã tantum: alij etiam ſaluiam nobilem, roriſmarinum, iridis folia non radicẽ, zedoariam, & in olla bene operculata coquunt: inde paucas guttas ad præſeruandum dant: correpto autem cochleare cũ theriaca & iubent ſudare. Aliqui eadẽ

ferè in vino macerant in phiala bene obſtructa, agitant aliquoties, deinde deſtillant, dant ad præſeruandum, vel correpto, vt ſupra: & eo ſumpto non ſudare, ſed ambulare iubent quàm fieri poteſt longiſsimè. & ſi opus ſit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Abſynthij, rutæ, turionũ rubi ana partem vnam. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q. ſ. in olla lutata; ad conſumptionem tertiæ partis, detur quàm primum homo infectus fuerit pòſt ſudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram ſulfuris, croci, tormentillæ, vnciam. theriacæ vnc. duas. pimpinellæ, gentianæ, ana ſeſcuntiam. piloſellæ cum radicibus rutę, vtriuſque manipulum; ſaluiæ pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. menſuris aceti albi, ad conſumptionem tertiæ partis. In hoc decocto diſſolue electuarium de ouo (vel theriacum) ad quantitatem fabæ. detur patienti vt ſcis.

De uinis factitijs & medicatis.

POſtremò hîc quędã de vinis factitijs docebimus,non omnibus tamen ex profeſſo, quod prolixũ foret. Qui plura vinorum genera factitia, eorúmque cõpoſitiones & vires deſiderat, Dioſcoridẽ adeat,& Aetium libro vltimo, & Arnoldi Villanouani librum de vinis.

¶ Vina medicata diuerſis modis fiunt. Primò,decoquendo medicamenta cum muſto,plerunque ad tertiæ partis cõſumptionem,deſpumando interim,& colando poſtea. Sunt qui vinum per ſe decoquunt,alij donec tertia pars cõſumatur, alij multò minus:deinde in ſacculo medicamenta in eo ſuſpendũt craſsiuſculè contuſa. Et amara quidem medicamenta pręcipuè in vino decocto(ſic enim dulceſcit)immitti debent in ſacculo, vel vnà coqui, vel vtrunque. Sic fiunt vina cũ abſinthio cum zedoaria,cũ inula,item cum borragine & meliſſa apud Arnoldum. Aliqui muſtum recẽs aliquantulũ decoquunt,& refrigeratum infundunt ſuper herbis in vaſe. Secundo herbas ipſas vel medicamenta arida ponendo in muſto antequam ferueat,vt per eius feruo

uorem in vaſe, medicamenti vis ei com-
miſceatur: ſic plerique vinum de abſyn-
thio apud nos parant, & per hyemen in
vaſe relinquunt, ſemper implendo iterũ
vaſa, ſi quid in re hauſerint: veris initio
herbas eximunt, alij per æſtatem quoq;
relinquunt, ſed tamen facile corrumpi-
tur, mucet, acceſsit, præſertim vaſe non
pleno. Quidam epiſtomijs vaſorum in-
tus laminam ex ferro ſtannato multis fo
raminibus peruiam, opponunt, ne medi
camentis impoſitis obſtrui poſsit. Licet
& quauis anni parte abſynthium aliáſue
herbas. in vino vetere in vaſculo ponere
preſertim in cellis frigidioribus: aut in
amplo vaſe vitreo bene obſtructo. qđ ſi
caryophyllata radix arida addatur, diu-
tius conſeruabitur vinum. Aliqui ſimpli
citer medicamentum cuius vim in vi-
num tranſire voluerint, cum vino co-
quunt, quouis anni tempore: ſed vina co
cta pleraque exhalant prorſus & ſubaci-
da fiunt. ergo magis probarim medica-
menta contrita in vino vnà cum melle
deſpumato aut ſaccharo aliquot horis
macerari: deinde aliquoties per mani-
cam Hippocratis colari. Sic ex iridis ra-
dice vinum hydropicis vtile aliquando
paraui, anhelis ex inula, &c. Poterit &

cum ſuccis herbarum depuratis miſceri percolariq́; vinum:vel ex ijs quæ in ſacculo arida trita in eo ſuſpẽſa fuerint per aliquot dies, exprimi ſuccus, & percolatus admiſceri : & in ſacculum recentia addi, &c. Nam ſi ita ſæpius exprimatur materia, & addatur recens, efficacius erit vinũ, & vaſculum ſubinde implebimus in locum exhauſti. quod ſi aliter faceres, vinum ſubinde infirmius fieret.

Vina medicata (vt diximus) fieri poſſunt, medicamẽtis in ſacculo, aut ſimpliciter in muſto impoſitis, vt ſimul ferueant, relinquendo: aut in vino ad ignem bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non reſoluatur vis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen vaſis ſeu vegetis ſcutella parua tegi, vt feruor modicè exhalare poſsit, nec odor tamen nimium euaporet. Si tamen in vino ad ignem coquere viſum fuerit, fiat ignis lentiſsimus & cõtinuatus ſine fumo, vaſe operto ne exhalet, & ad certum tẽpus decoquatur (maiori minoríue igne, prout cuiuſque rei ſubſtantia requirit, Arnoldus in libro de vino.) Præſtaret quæ coquere libuerit, in duplici vaſe vel in balneo Mariæ coqui.

Aromati

Aromatica vina factitia per tres aut quatuor dies clara ſeruari poſſunt,poſtea turbantur. Vinorum e medicamentis ſimplicibus diuerſis confectiones docet Plinius 14.16.

❡ Vinum de abſynthio quomodo fiat, iam ſupra dixi. Sunt qui cum ſolo abſynthio parent: alij alias diuerſas herbas,pręſertim calidas,admiſcent:vt hyſſopum,rutam, ſaluiam, carduum benedictum, pulegium, coſtum hortenſem, phyllitidem,flores ſambuci,cortices fraxini. Ego interdum in phiala vitrea ex tempore paro,abſinthij comis aridis ſuperinfuſis pari menſura vino Cretico,& aqua ardente ter deſtillata. hoc diu ſeruari poteſt. exigua eius menſura vino multo addita,totũ in abſinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodeſt, flatus diſcutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam ſanat. ſcabiẽ curat illitum. Arnoldus in libro de vinis. Melior modus conficiandi eſt,inquit, quod contundatur abſinthium viride vel ſiccum,& coletur vinum calidum aut frigidum ſuper ipſum aliquoties,donec ſaporem & vim eius recipiat, & ſaccharo vel melle condiatur. Præſtat autem hic modus conficiendi hoc vinum, quoniam

vis omnis abſynthij in ſuperficie eſt, quę hoc modo optimè extrahitur. Deinde prolixus eſt in recenſendis eius viribus. Poterit ſimul etiam addi galanga & aniſum, aut ſiquid aliud videbitur.

¶ Artemiſites vinũ fit vt abſinthites. Vinũ de alkekengi ſeu halicaccabi granis eodẽ modo fit, ſuper ijs contritis vinum colãdo pro doſi vna accipies à quinque ad decem, educit materiam calculoſam à renibus & veſica manifeſtè, & vrinam retentam ducit, (vide Arnoldum in libro de vino) cuius & ipſe nuper periculum feci, colato ſimul aniſo, radice carlinæ, perſicorum nucleis, & lapillis cancrorum, vnde vrina iã diu retenta intra horam ſecuta eſt. Sunt qui (inregra) halicaccabi grana in muſtum ponant vaſe paruo, vt ſimul bulliãt, & ad vsũ ſeruãt.

Vinum ex betonica ad ſtomachi dolores prodeſt, Alex. Benedictus.

Vinum bugloſſatum, è radicibus bugloſsi in vino maceratis, mirè commendatur ab Arnoldo contra atribillarios affectus, cũ hiſtoria mulieris cuiuſdam eius potu curatæ, quæ per iracundiam ſæpe fatua reddebatur.

Vinum bugloſſatum, in quo radices bugloſsi bene lotæ extiterint per diem

ac no

ac noctem: vel ſyrupus eius, affert lætitiam,& melancholicis prodeſt.

Vſu eius (vini) curati ſunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conſeruãda iuuentute, cap. 3.

¶ Aliud vinum compoſitum cum radicibus & floribus bugloſsi, cum ſena aut abſque ea, leges apud Arnoldũ in libro de vino, hac inſcriptiõe: Vinum mirabile pro melancholicis, cardiacis, &c.

Vinum borraginatum fit, ſi in muſto nouo ponantur borraginis flores, vſque ad perfectam depurationem. vel ſi in vino nouo diaborraginatum aut conſerua diſſoluatur, & reſeruetur ad vſum, Arnoldus in libro de conſeru. iuuẽtute.

Vini compoſitio contra humores aduſtos, & pro colericis & maniacis, conferens lætitiam. R. radicum bugloſsi mundatarum libram. Roſarum rub. florum violarũ, borraginis & bugloſsi, ana lib. ſemis. been albi, & rubri vtriuſque vnciam. Conquaſſata pone in ſacculo, & ſacculum in vaſe continente tres ſarcinas boni vini (muſti puto) recẽs expreſſi albi & clari quã reperiri poteſt maximè. Huius vini pars dimidia cum dictis ſpeciebus bulliat, & altera dimidia

per ſe bene deſpumando. Deinde cola illud vbi ſpecies ſunt,in vas:imple de altero,donec receſſerit feruor,& ſatis clarum fiat. Debet autẽ eius vſus eſſe aſsiduus, Arnoldus de conſer. ſanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices teſſellatim inciſas in olla fictili noua vitreata coques in muſti ſextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur. Deinde muſti optimi dulcis ſextarios viginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulceſcat: poſtea inulæ radices vnà cùm muſto in quo deferbuerunt,affundes,& cũ adhuc aliquantulum ſimul bullierint,depones ac ſeruabis.

¶ Aliter. In muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionẽ decocto, cùm iam ferè ſatis coctum fuerit, inulæ radices inijcies,(pro cõgijs viginti quinq;,vel circiter,vncias nouem:)& cum modicè adhuc bullierit muſtum,depoſitum & refrigeratum ſerua:& inulæ radices(eaſdem ſcilicet,colando ſeparatas) in ſacculo intra vas ſuſpende. Debẽt autem radices colligi mẽſe Octobri creſcente Luna,aut ineunte æſtate,& ſiccari in Sole, Hæc ex manu ſcripto quodam libro Germanico tranſtuli. Vide Dio-

ſcoridem, qui hoc vinum nectarites nuncupat.

Vinum arceuthites. Pro muſti congijs vigiſti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem (quadrantem vocamus modij Heluetici, ſed is quoq; variat, quartam partem) accipe. Fundum vaſis primò conſternes tenuibus ſegmẽtis è fraxini ligno dolato, ne baccæ epiſtomij aditum obſtruere poſsint. deinde dimidiã partem baccarũ ſuperinſternes: tertiò reliqua ſegmẽta. quartò reliquas baccas, vnà cum manipulo artemiſiæ, & linguæ ceruinæ vulgò dictæ dimidio: poſtremò vas replebis optimo & dulci muſto, vt ſimul ferueat. Huius vini vſus vt cõtra venena et multos morbos hominẽ ꝓſeruet. debet autẽ bibi hauſtus eius vnus aut alter ab initio prandij: & vnus poſt cœnã ante ſomnum, Innominatus.

Noſtri vinũ conficiunt per æſtatem, nigra ceraſa acida, quæ viſula vocãt, integra imponendo in vas, quartã partem relinquendo vacuam, ſuperfuſo vetere vino albo, quod breui rubeum colorem trahit, citius quidem, ſi pediculi omninò adempti fuerint: tardius, ſi ita reſecti vt pars adhuc hæreat, ſed ita diutius ſeruant colorẽ. Solẽt autẽ cum aliquid inde

hauſe

hauſerint,mox iterũ vas implere. Cor & ſtomachũ roborat,ſitim mitigat,refrigerat,ſiccat, aſtringit. Alij non integra, ſed trita imponũt,aut in ſacculo ſuſpendunt,vnde odoratius vinum fit,nucleorũ ratione, minusq́; aſtringit,& magis ducit vrinam. Poteſt & quouis anni tépore ex aridis fieri, Aliqui ſuccum ex his ceraſis per ſe in vaſe ponunt, & cum deferbuerit, obſtruunt, ac pro vino vtuntur: vel per ſe, vel modicum eius copioſo vino miſcentes. Idem ſuccus coquendo denſatur:& ceraſa ipſa ſaccharo condiuntur.

Vinum è prunis ſylueſtribus ijſdem modis fit per autumnum, vbi iam ſatis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raſpatitium (noſtri vocant) [rappis] id eſt linguam quadam acuta ſtypticitate mordens, prouocat appetitum villos ſtomachi aſtringẽdo. Medetur corpori ob calorem diſſoluto,potiſsimum ęſtate,cholericis,& ſanguineis vtile. fit autem ſic. Ponantur aliquæ vuæ acerbę cum maturis in torculari vt ſimul exprimantur. Vel quod melius eſt, reſeruentur vuæ & conterantur vnà cum raſpacijs ſuis,& immitantur vaſi cum muſto. contrahet autem muſtum illud à ſucco ra

eo raſpaciorum (ſcāporum, Galli grappes vocant, noſtri [rappen,] vnde vino nomen) illorum. & vinaceorum in vuis, quæ ſunt acetoſa, ponticitatem quādam & aſtrictionem, Arnoldus de villa noua. Noſtri aliter parant. racemis integris bene maturis dolia implent, & vinum vetus ſuperinfundunt, & quotieſcunq; vinum inde hauſerint, rurſus implēt. Sunt qui alternis racemos, & folia ſaluiæ imponāt. Stomachum recreat, ſitim remittit. Dyſentericam potionē quandā Nic. Myrepſus in D. litera ca. 85. parari iubet cū rhaſpe bono aut marathrato aut eleliſphacato puro vino. Fuchſius pro rhaſpe forte, inquit, legendum rhoites vel rhodites. Apud eundem antidotus quingenteſima fit cum vino bono rubeo aut raſpe: & ſimiliter vltima antidotus. Ego vinum raſpatitiū intelligo, quod plerūq; ſemper cum ſaluia fit, &c. & rubeum ſemper.

Sunt qui raſpatitio vino etiam aromata addant: qualia ſunt: R. galangę vncias quinque. cinnamomi, caryophyllorum. ana drach. duas. zedoariæ ſemunciam: coriandri vncias tres. fiat puluis craſsuiſculus. Vinum paſſulatum, quod mellitum vocat Arnoldus, fit paſſulis in vino

(vel

(vel muſto) decoctis donec dulceſcat; quid mox in vaſe conditur: & paſſulæ cõtuſæ in idem conijciũtur. ſubſidunt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoque deſcribit egregium, quod paſſulatum vocat, paſſulis cũ cinnamomo decoctis in muſto non multo: quòd deinde reliquo muſto in vaſe condito affunditur.

De uinis aromaticis.

Aromatica vina fieri ſolẽt dupliciter, vel aromatibus tãtũ in ſacculo ſuſpẽſis, in vaſe quod in cella vinaria relinquitur: vel melle etiam addito, vt ex tempore tantũ fiat quantũ deſideramus, & ſpecieb. cõtritis ſimul per colatorium vel manicam Hippocratis laneam, vt vocant, aliquoties colatis. hoc vinum mulſum, vel mellitum vocari poteſt, vulgò claretum & nectar nominãt, & melicratum impropriè, cum vino albo. Quòd ſi pro melle ſaccharum addant, cum vino rubro, Hippocraticum vocant. Fient autem in pharmacopolis vina hæc aromatica plerunque ea proportione, vt ad aromatum ſiue ſpecierum drach. ſeptem mellis vnciæ tredecim addantur, & vini

albi

albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas ſex ſpecierum, ſacchari puriſsimi ſelibra, vini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus ſacchari admiſcent, vt ſpecierum quoque. Aliquãdo croci ſemidrachma vel multò minus additur, tingẽdi cauſa, præcipuè mulſis. Antequã verò coletur vinum, per horas aliquot, viginti quatuor ad ſummum, loco calido vel in hypocauſto relinqui debet cũ ſpeciebus infuſum.

Vinum hippocraticum factitij generis eſt, facili ratione. Gallijs maximè trãſalpinis gratiſsimum. Cinnamomũ, ſaccharum, & carpeſium terũtur in fiſcum, ex eo vinum liquatur, vt tranſeũdo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum eſcharite pane bellariorum vice, qui mos, ſed in alio vino, peculiaris Athenienſibus fuiſſe legitur. Hermolaus Barbarus Corollarij libr. quinto capite de vua œnanthe.

Aliud. Corticum cinnamomi interiorum drachm. ſex. zinziberis albi integri ſemunciam. nucum moſchatarũ electarum drach. duas. Caryophyllorum, granorum paradiſi, vtrorũq; drach. cardamomi, piperis, calami arom. coriãdri præp. ſingulorũ ſcrupulum, miſce & tere

craſ-

craſsiuſculè. Vini libras octo,mellis deſpumati vncias viginti ſex,miſce omnia, & cola ſecundum artem. Sunt qui vina hęc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud,ad cardiacos, deſcriptum Alexãdro Benedicto lib.de com.R. Vini auſteri odorati ſextarium.ſacchari albi ſelibrã.cinnamomi,zinziberis ana ſemunciam,galangæ drachmam.

Aliud eiuſdem ad imbecillitatem ſtomachi.R.Cinnamomi ſemunciam.zinziberis albi drachmas duas.Caryophyllorum,piperis longi,glandis moſchatæ ana obolos quatuor. Bene tuſa cum albi ſacchari ſelibra,in meri albi congio cõmiſceto, ac percolabis, ſummum enim diſſolutis ſtomacho remedium eſt.

Aliud.R.cinnamomi vnciã. zinziberis ſemunciam.galangæ drach.duas.caryophyllorum drachmam. granorũ paradiſi drachmas duas. ſacchari albi vncias octo.vini optimi q.ſ.

Aliud Cinnamomi ſeſcũciam.zinziberis ſemunc,caryophyllorũm drachm. duas.granorum paradiſi,galangæ,vtriuſque drachmã. Sacchari ſeſquilibram. Vini rubri menſuras duas,(id eſt libras quatuor) miſce,fiat Hippocraticum.

Aliud

Aliud. Interioris cinnamomi vnciam, zinzib. al.ſemuncia. granorum parad. drachmę tres. caryophyll. moſchocaryi, vtriuſque drach. duæ. macis galangæ, vtriuſque ſeſquidrach. piperis lõgi drachma. ſpicæ nardi, folij, vtriuſq; ſemidrachma. fiat puluis. Huius ſingulas vncias ſingulis vini menſuris addes, cum libra ſacchari, & torneſolo, (ſic dicto genere ſanæ purpureo) ad colorandum q.ſ.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis vitia accommodatum videtur.

Recip. cinnamomi optimi à craſſo cortice abraſi vnciam. caryophyllorum ſeſquidrachmam. aniſi, fœniculi, vtriuſque drachmam. glycyrrhizæ drachmas tres. macis, cardamomi, ireos, ana drachmã ſemis. Sacchari albiſsimi vncias tres.

Singula diligenter trita infundantur cum ſequentibus. Recipe Vini maluatici vncias nouem. aquæ borraginis libram. roſaceæ, ſeſcunciam. aquæ meliſſæ, vncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta, tandem ſæpius per ſaccũ filtri collato. fia Hippocraticum vinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum quod quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat

humores,& eoſdem mox per aluum educit. Recipe eſulæ libram, epithymi drachmas ſex. polypodij, cinnamomi, paſſularũ, ana drachmas quatuor. maſtichæ, zinziberis, zedoariæ, caryophyllo. ſingulorum vnciam. Sacchari quantum ſufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro ſextario vini accipe zinziberis electi excoriati, cariophylat. cinnamomi excoryati, ana drachmas duas. granorum paradiſi drachmam. Fiat cum optimo vino, vel Græco, quod melius eſt, & loco mellis ponatur ſaccharum cum grano moſchi, & eſt nobiliſsimum. Sirupus vel iulep de vino ad conſeruandam valetudinem & iuuentutẽ fit, in tribus libris boni vini ponẽdo duas libras ſacchari, fiat ſyrupus, cuius vſus eſt cũ aqua. Gerit autem vicem cibi & potus, & recreat naturam, Arnoldus in libro de conſeruanda iuuentute.

Vinum ſaccharatum decoctum, ſenibus, frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. nutrit enim, & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus. R. Vini optimi de Vernacia, vel Græci, aut ſimilis libras tres.

ſac

ſacchari albi Caffetini libram. Coquantur ad lentum ignem more ſyrupi. ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ, vel aliter vt vſus poſtulabit. Hoc vinũ (ſiue potius ex vino ſyrupum) Rabi Moyſes in libro de victus ratione ſenum & conualeſcentium approbat.

De uinis mulſis aromaticis.

DE ſaccharatis vinis aromaticis iá ſupra dictũ eſt, & ſimul in genere de mulſis quoque ſiue mellitis aromaticis. Licet autem & in ſuperioribus compoſitionibus omnibus loco ſacchari mel ponere, & pro rubro vino album, in ſequẽtibus verò contra. Sic ex Hippocratico vino claretum ſiue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris vini differentiam non faciant. Mel quidẽ ſemper cũ modica aqua prius decoqui & deſpumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam vinis quæ cum multo ſaccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatites vinũ in Dioſcoride, Alchandicum eſt vinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle. apud quoſdam Italicos dicitur Clarea,

cuius deſcriptio habetur in libro ſimpli cium Ebeneſis.

Species clareti. Zíziberis],galágæ, vtriuſque vnciam. cinnamomi vncias duas. caryophyllorum drachmas duas, granorum paradiſi, piperis longi, vtriuſque drachmam. Mellis ſeſquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi menſuras quatuor, (libras ſedecim.) Alij cum ſolo melle parant, & aliquid ſpicæ & nucis moſchatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretũ quod Philippus Vlſtadius in Cœlo philoſophorum deſcribit, cap. 57. Rec. Vini albi opt'mi libras quatuor. ſacchari albi duri vncias quatuor. cinnamomi vnciam. coriandri præp. drachmas tres. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradiſi, zinziberis albi ana ſeſquidrachm. piperis longi ſcrupul. duos. zedoariæ drachmam ſemis. Omnia trita ſubtiliſsimè & collata, reſeruentur in vaſe ſtanneo.

Vinum ſeneſcentium, hyemali tempore vtile melancholicis & phlegmaticis: renes & totũ corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit, concoctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit canitiꝭ

nitiem retardat: & eadem præſtat quæ hiera picra, niſi quòd amaritudine caret, & ventrem non ſoluit. Recipe Spicę,cinnamomi,carpobalſami,xylobalſami,zinziberis,galãgę,calami aromatici,aſari,myrtillorum,ana drachmã,maſtiches drachmas duas. liquiritiæ,paſſularum,ſingulorũ ſemunciã. ſacchari pro arbitrio. Fieri poteſt per decoctionem, vel ſine ea inſtar clareti,ponẽdo ſpecies in ſacculo largo,& ſacculum in colatorio,& toties colando: donec vis ſpecierum tota in vinum tranſiuerit,quod per guſtum cognoſcetur, Arnoldus in libro de vino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi ſemunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi menſuras tres. Mellis vnciam. ſacchari albi ſelibram. Fiat caretũ ſecundum artem.

Aliud laxatiuum.R.Galangæ drachmas ſex. cinnamomi vnciam. turbit,eſulæ,catapotiæ, hermodactylorum,ana drachmam ſemis. Tere, fiat claretum cum melle & ſaccharo.

Aliud.R.zinziber.vncias duas.cinnamomi quatuor.caryophyllorũ duas. galangæ tantundem. granorum paradiſi

vnam. Singula ſubtiliter trita cribrata que miſceantur. Deinde croci orientalis vnciam bene tritã ſeorſim ſeruabis. Claretũ facturus, mellis libras duas ad ignem in fictili nouo feruefacies,& quũ bullire cœperit,aufer ab igne,& parua mora interpoſita deſpumato.

Deinde menſuras duas (circiter octo libras vini)accipies;quod eo melius erit quo dulcius & clarius fuerit,& admiſcebis ei de ſpeciebus prędictis vncias duas. & croci drachmam aut amplius. deinde per ſacculũ collabis.cuius pars ſuperior (ferè ad duas tertias totius lõgitudinis) linea ſit,inferior lanea per vnam tertiã totius ſacci aut paulo plus. Cùm vinum ſatis colatum fuerit,fæces infundere poteris in hydromeli ſiue apomeli vt vulgò paratur,vt quod reliquum viriũ eſt, in id deponat. Hoc vino ſi mulier vti debeat, vt delicatus aliquis,pro melle ſaccharum pones. Ex Germanico libro manuſcripto.

Aliud tempore peſtilenti præſeruãs. Recipe vini optimi mẽſuram. angelicæ ſemunciam. boli Armeniæ drachmam. nucis moſchatæ drachmas duas. galãgę, piperis longi,coriandri,ana drachmam ſemis. zinziberis ſeſquidrachmã. cinnamo

momi drachmas ſex.ſacchari ſelibram.

Ex libro quodam manu ſcripto Latinè compoſitiones aliquot nectaris ſiue clareti: quum maiorem eius copiam in barili aut uaſe ligneo, ſeruandam in cella uinaria deſideramus nomen.

Lotum, ut uidetur, certæ menſuræ uini apud Belgas quæ duas continet pnitas.

CLaretũ vel nectar bonũ ſic facies. Cinnamomi libram.galangæ,zinziberis,carda. granorum para . caryop. cubeba . macis ſingulorũ vnciã. Piperis longi,& nigri ſi volueris,vtriuſq; ſemũciam.Spicę nardi,nucis moſc.ſchœnoanthi,ſin.drach.tres.Croci drach.Terãtur oĩa minutiſsimè & miſceãtur.Sic habes ſpecies pro medietate oneris vnius equi, id eſt pro barili vno,(libris fortè centum viginti octo.) Nectar autem ſic facies. Pone vinum totum in vaſis, deinde ſpecies pone in aliquo pãno lineo ſatis amplo:& in barili,in quo nectar facere volučris,pannum intromitte cũ ſpeciebus,

ita quòd latera panni ſuper emineat aliquantulum ſupra os barilis. Poſtea in aliquo vaſe pone quatuor libras mellis & fortiter cum vino miſce,ita vt totum ſatis clarum ſit. Tum vinum ſuper ſpecies collando infunde,& poſtremò Vinũ cum melle. Demum clauſo barili ſpecies in eo relinque cũ panno per biduũ. Tandem aufer fortiter comprimendo: & habebis nectar optimum.

Si verò pro principe aut prædiuite aliquo parare volueris:adde ſupradictis ligni aloës optimi,folij,vtriuſq; ſemũtiá, moſchi drachmá ſemis,& loco mellis pone ſaccharũ minutiſsimè tritũ in mortario:deinde ſolutum in vino.

Aliud nectar optimum, cum eiſdem ſpeciebus,ſed ponderibus diuerſis.

Recipe Cinnamomi vncias duodecim ſemis.Zinziberis,galangæ,granorũ paradiſi, caryophyllorum, cubeb. macis, cardamomi, ana drachmas duas.piperis longi ſcrupulum.ſpicæ nardi.ſchœnoanthi, nucis moſchatæ, ana ſcrupulum ſemis.croci ad pondus (denari) Turonenſis,vel paulo plus. Hæc omnia minutiſsimè trita miſce,& habebis ſpecies abundè pro loto nectaris ciuitatis,Burgenſis.

Dein-

Deinde accipe libram mellis cum pinta aquæ fontanæ decocti vſque ad conſumptionem aquæ:& refrigerandam ſe pone. Tunc accipe circiter lotum boni vini,& ſacco cum prædictis ſpeciebus in vas immiſſo, vinum percolando,infundito paulatim, mel etiam cum vini parte prius mixtum paulatim infundendo,ita vt ſuccus non cõprimatur. Quod ſi precioſius facere voles,ſaccharum pro melle pones in vino diſſolutũ. ſimiliter põdere librę aut amplius.Percolabis autem ter vel quater, vt fortius & melius euadat vinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi,folij, ana grana duo, & moſchi aliquantulũ ¶ Aliter. Suſpẽde ſpecies in ſacculo in vino mixto cum melle vaſe ſaccharo, & poſt duos aut tres dies extrahe bene comprimendo,ſed ſuperior modus melior & pulchrior eſt.

Ad faciendum nectar, modi tres:quorum duo priores, Gratia Dei uocantur,tertius manus Dei,ex codice manuſcripto.

R. Cinnamomi drachmas nouem. zinziberis drachmas quatuor. nucis moſchatæ,piperis lõgi ana drachmas tres.galangæ,granorum paradiſi,macis vel folij,cubebarũ ana drachmas duas. caryophyllorum drachmam.ſpicę nardi ſcrupulum integrũ.croci dimidium.ſacchari libram.vel mellis pintam qđ bullierit in pauca aqua ad conſumptionẽm aquæ,bene diſpumati. Miſce in ſeſqui lotum vini.Aliqui addunt cardamomi & carui ana drachmas duas. Et hoc eſt melius claretum.

Ad idem. R. Ariſtolochiæ rotundæ, cinnamomi,vtriuſque vnciam.zinziberis ſemunciam galangæ.granorũ paradiſi.caryophyllorum,cubebarum,macis nucis moſchatę,ana drachmas duas.piperis lõgi drachmas tres. ſpicæ nardi ſcrupulũ.croci dimidium.ſacchari libram.vini lotum.Quòd ſi pro diuite fuerit.adde agallochi optimi grana duo,& moſchi dimidium granum. Vel,ſecũdum alios. R. Cinnamomi electi vncias duas.zinziberis vnam,granorum paradiſi. piperis lõgi,vtriuſque ſemunciã.nucis moſchatæ,caryoph.macis,ana drach.duas.cubebarũ cardamomi.ana drachmam. ſpicæ nardi,ſchœnoanthi, calami aromatici,

ana ſcrupulũ. Trita cõmiſce cum tribus libris mellis, & loto vini, vt dictum eſt.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. Cinnamomi ſeſcũciã. zinziberis drach. tres. cardamomi drach. duas. folij. galãge, ana ſemidrachmam. piperis longi vel nigri drachmas quatuor. Si fiat pro diuitibus, adde caryoph. nucis moſchatę. macis, granorum paradiſi, ana drach. duas. Mellis deſpumati pintã. Vini boni lotũ burgenſe. Et ſi potes, loco mellis pone ſacchari librã. Si rectè paretur hic potus vtilis erit aduerſus multos affectus præcipuè frigidos, & in ſenibus, ac illis qui imbecilliores ſunt ad Venerem.

Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, vt meritò Manus Dei vocetur. Triſtitiam ſoluit, lætitiam confert. Splenis & hepatis obſtructiones aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, ſi addatur parum ſaxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro vino zedoartico. R. Zedoariæ, cinnamomi, vtriuſque ſemunciam. galangę drachm. duas. miſce fiat puluis.

Ad vinum quod à ſcapis denominatur [zú einem rappis.] R. zædoariæ ſe munciam

munciam, coriandri vncias tres, galangæ vncias quinque. cinnamomi, caryophyllor.ana drachmas duas.fiat puluis craſsiuſculus.

Aliter,pro zedoartico vino ſpecies,quę ſufficiunt pro menſura vini quæ oma vulgò Argentinæ vocatur.

Cinnamomi vncias tres.caryophyllorum nucis moſchatæ granorum paradiſi,cardamomi,ana ſemunciam.zedoarię drachm.ſex. cubebarum, piperis longi ana drachmas duas.Contunde craſsiuſculè,miſce pro ſacculo.

Ad idem.Cinnamomi vnci. duas.zinziberis ſemunciam, caryophill.piperis longi. cardamomi,cubebarũ, zedoariæ, ana drachm.vnam.galangæ, granorum paradiſi, ana drachmam ſemis. Trita craſsiuſculè miſce pro ſacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

AQuam ardentem facilè cum aliorum medicamẽtorum tum aromatum odorem & vim omnem imbibere ſi paucis horis trita in ea maduerint, & exiguũ eius deinde vino ſimplici affundatur,& poſſe hoc modo varia odore & ſapore vina ex tempore parari, ſupra ſcripſimus

pſimus ex Arnoldo in aquæ ardentis ſim plicis deſcriptione.

Apparatus vini quod Hippocraticum vulgò vocãt. In aquæ ardẽtis ter quatérue aut amplius deſtillatę vncias duas cinnamomi inijcito, & gĩgiberis dimidiã: granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmã caryoph. drac. nucẽ moſchatã dimidiã. Trita omnia in vas bene clauſum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato: demũ colato & reſeruato. poteſt autẽ longo tẽpore ſeruari huius mediocre cochleare plenum immittes in generoſi vini rubei mẽſurã: & ſacchari librã addes. Si tamẽ vinũ dulce ſit, ſaccharo opus non eſt, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangę optimę. caryoph. zinziberis, macis, ana drachm. Hæc omnia craſsiuſculè trita in vaſe ligneo bene operculato infuſa in aqua ardente relinques horis vigintiquatuor. Deinde in linteo ſuſpẽdes à filo in vas capax ſummæ, vt vocant, aut dimidiæ ſummæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonũ & forte quàm ipſum natiuũ Maluaticum aut Traminiũ eſt. Liber manu ſcriptus Germanicus.

Vinum ſapore Rhætici. in vaſe vitreo vel fictili vitreato, linteolum aromati-

bus

De alijs quibuſdam uinis aromaticis præſertim quæ fiunt ſacculo in uaſe ſuſpenſo.

VInum caryophyllatum fit caryophyllis in ſacculo ſuſpenſis in vaſe cum muſto. Multum deſiccat, diſſoluit, conſumit, attrahit, iuuat aſthma antiquum, & tuſsim, in ſenibus cum humorũ corruptione: vtile etiam in epilepſia & ſyncope. concoquendi & retinẽdi vim confirmat. anhelitum reddit odoriferũ. Multum autem de ſiccitate eius remittunt ſaccharum & glycyrrhiza, Arnoldus in libro de vino.

Eodem modo quælibet aromata (& remedia) tum frigida tum ſicca in ſacculo ſuſpendi poſſunt, & vino vel muſto inmitti, quod eorum vi & qualitate imbui volumus, Ibibem.

Aromaticum vinum fit ad iuuentutis conſeruationem, ſi in ſacculo lineo immittantur ſpecies non tritæ, ſed particulatim, ſciſcæ, ita quòd ſubſtantia ſpecierũ ſit in ſacculo vaga, & ponatur in vino ore vaſis diligenter obſtructo, Arnoldus de conſeruanda iuuentute.

Alius aromatici vini modus, ad confirma

matiorem temperamenti & iuuentutis. Cubebarum,caryoph.nucis moſch.paſſularum,de ſingulis drachmæ tres,in ſacculo bulliant in boni vini libris tribus vſque ad tertiæ partis conſumptionem, adde ſaccharum.& inde mane ac veſperi propina vncias ſingulas,plus minus.Vel fiat ſicut claretum,Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam,Arnoldus de conſeruanda iuuentute ca.3. Eius verò componendi modũ docet eiuſdẽ libri tractatu ſecundo,his verbis.Pone modicũ croci bene ſiccum in ſacculo amplo de panno ligni ſubtiliſsimi rari,& ſacculus ponatur in collatorio de ſtaminea vel panno lineo,& ſuperfundatur vinum(vel etiam oleum pro oleo crocato) ad modũ lixiuij.& repetatur donec placeat color & ſapor.Poſſunt & aliæ ſpecies admiſceri pro arbitrio.

De uinis artificioſis quæ ſaporem peregrinorum referunt,propter aromata & ſpecies in ſacculo intra uas ſuſpenſas.

VAria aromatica vina quomodo fiant,& peregrinorũ quorundam ſapor

por fictitius cũ aqua ardente & aromatib. ſuperius oſtenſum eſt:hic addemus quomodo peregrina quædã vina homines induſtrij abſque aqua ardente imitẽtur: nõ vt impoſturas inde addiſcant homines auari,ſed vt medici ęgrotis pręſertim delicatioribus , ſimul & gratificari interdum & prodeſſe poſsint. Decerpſimus autem quæ ſequuntur omnia , ex Germanico libro manu ſcripto.

Græcum vinum ſic fit. Zinziberis, galangæ,vtriuſque ſelibram.granorum paradiſi, caryophyllorum,ana vnc.tres. in ſacculo ſuſpende in dolio vini mediocri, [in ein fuder.]

Vinũ maluaticũ.R.Moſchi,agallochi vtriuſq; drach. cinnamomi,cardamomi (ſi rectè lego)caryophyllorum, ana dra. duas.ſacchari candi ſemunciam.

Vinum de Romania.

Recipe,ſucci glicyrrhizæ cinnamomi,vtriuſque drachmas duas.aniſi drachmam.macis drachmæ ſemis, ſacchari drachmas tres.

Vinum moſchatellum.R. polypodij, liquiritiæ,aniſi,ſingulorum drach.duas. nucis moſchatæ drach. tres. calami ar. drachmam.

Muſcatellum rubrum ſic facies. Florũ
ſambuci vnciæ quatuor. cinnamomi ſe-
muncia, bulliant in muſto rubeo. Mu-
ſcatelli odorem facere putantur quæcũ-
que moſcũ referunt odore ſuo, & quæ à
moſcho denominant̃, vt nux moſchata,
& cortex eius qui macis vocatur. item flo
res ſambuci præcipuè, & coriandrum.

Multi & ſclaream herbam in vino ſu
ſpendunt, nimirum folia cum floribus:
cuius odor vehemens & nõ ingratus eſt.
aliqui tamen in ſalubrem eſſe & caput
grauare putant. Sed compoſitiones hu-
iuſmodi infinitę fieri poſſunt: & ſatis eſt
homini induſtrio, & ſimplicium medica
mentorum aromatum, & condimento-
rũ naturæ gnaro, paucas aliquot veluti
formas pręſcriptas habere, quas ipſe mul
tis modis pro occaſione & varijs circun-
ſtantijs variabit. Nos Deo immortali
gratias agentes, à quo omnis remedio-
rum ſucceſſus pendet, huic libro
in præſentia finem impo-
nimus.

FINIS.